

FOR THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

TO THE PEOPLE OF THE WORLD

Eördögh Tibor

VADÁSZOK
NYELVÉN

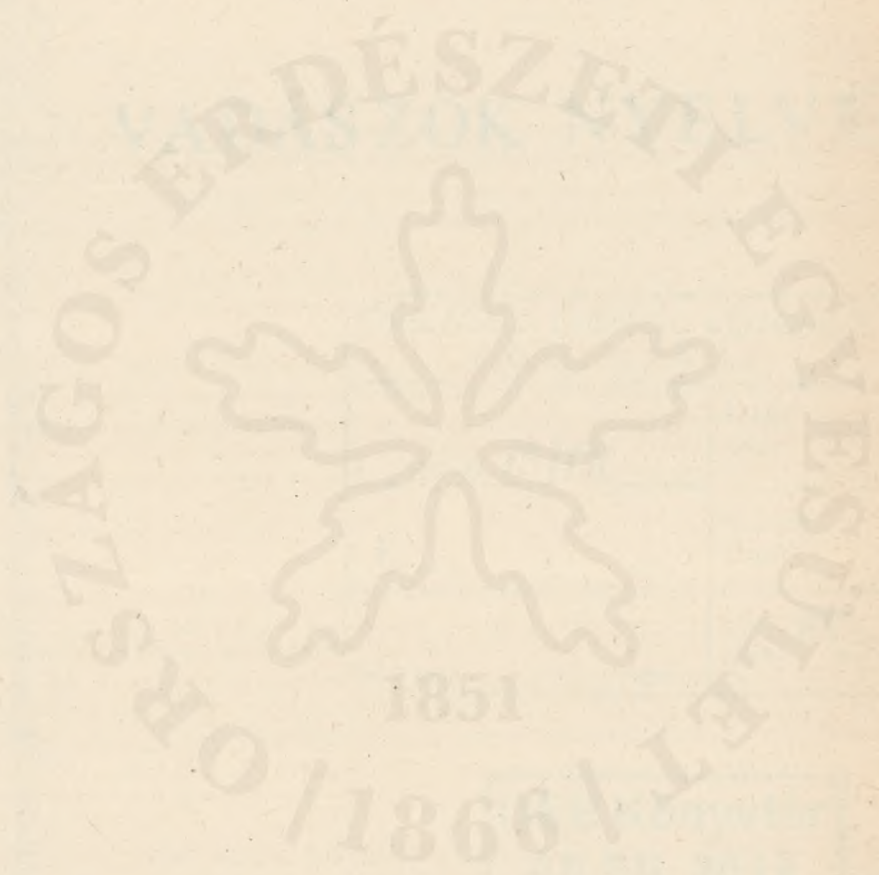

VADÁSZOK NYELVÉN

Eördögh Tibor

VADÁSZOK NYELVÉN

ORSZÁGOS ERDÉSZETI EGYESÜLET KÖNYVTÁRA	
K. napló sor. <i>10/176</i>	Kötött. jelzés
<i>I.</i> csop. _____ szám	Szaktudat jelzés
Álló csop. _____ szám	Elő- <i>NP.</i> nyelzés <i>2.</i>

4/4

OEE Könyvtár
Áll. EII. 2018

Mezőgazdasági Kiadó · Budapest, 1976

Országos Erdészeti Egyesület
KÖNYVTÁRA

Szerkesztette:
Nagy Domokos Imre

Lektorálta:
Dr. Bertóti István

© Eördögh Tibor, 1976

ISBN 963 230 760 7

ETO 639

801. 321. 2

ELŐSZÓ

A vadászat őseinktől öröklött hagyomány, művelődéstörténeti múltja, nemzeti értéke van, amit mi vadászok szeretettel ápolunk és megbecsülünk. De mint minden, az idők folyamán a vadászat is óriási fejlődésen ment keresztül, korszerűbbé vált, civilizálódott. Hagyományainak ősi zamata azonban ma is érzik minden megnyilvánulásában — hiszen mint a múltban, ma sem választható el az örökszép természettől —, mégis, eredeti értékének megtartása mellett, a legtöbb törvénye, szokása, követelménye a mai társadalmi rendhez, kultúrához, technikához, vagyis a ma emberéhez, a „*ma vadászához*” formálódott.

Természetes, hogy vele együtt fejlődött, terebélyesedett a vadászat szaknyelve, beszédmódja, gazdagodott kifejezőkészsége is, amelynek tudása, használata nemcsak jellemzi azt, aki vadász, de egyben a vadászat etikai követelménye is! Mi vadászok valljuk, s magunkra nézve kötelezőnek is tartjuk ezt valamennyien, mert meggyőződésünk, hogy a mi hagyományokban gazdag, a századok folyamán mind jobban kivirágzó és magyarossá csiszolódott szakmai nyelvünk — ártatlan szenvedélyünk szívesen viselt „béklyóin” túl — még szorosabban köt bennünket a vadászathoz, tekintet nélkül arra, hogy az hivatásunk vagy sportunk, kedvelt szórakozásunk-e!

Az anyanyelvét szerető embernek rendkívül visszatetsző a köznyelvünkben mindjobban elburjánzó magyartalanság és az idegen szavak nyelvünket szükségtelenül csúfító áradata! Nekünk vadászoknak ezenfelül visszatetsző még az is, ha egy vadász szájából hallunk a vaddal vagy a vadászattal kapcsolatban helytelen szót vagy fölöslegesen használt idegen kifejezést, amikor vadásznyelvünk ma már rendelkezik megfelelő és ízig-vérig magyar szókinccsel.

Mert ahogy minden egyéb sportnak, játéknak, de szakmának is jellemző, és művelőire kötelező szakkifejezései vannak, a vadászat igaz hívei is féltve őrzik és minden vadásztól elvárják, sőt meg is követelik a vadászat szakmai nyelvének ismeretét és használatát.

Nem vitás, hogy egy vadász lehet ezek nélkül is kitűnő puskás, jó lövő, sőt elsőrangú vadtenyésztő, de a szó szorosan vett értelmében „vadásszá” csak akkor válik, amikor szaknyelvünk ismeretében is otthonossá válik!

Könyvem megírására két ok késztetett. Az egyik, hogy ma, amikor minden

téren erőfeszítéseket teszünk nyelvünk megtisztítására és szépségének megőrzésére, úgy vélem, időszerű vadászbeszédünk helyes szavait, szakkifejezéseit is egy — értelmezésükkel egybekapcsolt — szógyűjteménybe összefoglalni, hogy aki vadász, az ebből merítve el ne felejtse, aki pedig vadász lesz, az megtanulhasson szép szakmai nyelvünkön helyesen beszélni.

A másik okom pedig szavaink, szakkifejezéseink helyes értelmezésére, helyénvaló alkalmazására vonatkozik, mert e téren is sok a ferdeség, a vadászat nimbuszát megcsúfoló, inkább leromboló, mint építő írás és cselekedet, amit nem győzünk eleget bírálni! Művemben sok helyütt most is ezt teszem, mert hiszem, hogy a szüntelen, jóindulatú kritika az, ami valamit előbbre vihet az emberek között — így azt az ügyet is, amit szerény művemmel én is szolgálni akarok!

Éppen ezért könyvem nemcsak egyszerű szógyűjteménynek, szakszótárnak készült, hanem amellelt, hogy tartalmazza a vadászat és a vadgazdálkodás ma általánosan használt speciális szavait és kifejezéseit, értelmezem szavaink mindegyikét, a szükség szerint rövidebb-hosszabb magyarázatot fűzök hozzájuk, és ahol fontos, ott kitérek a jelenleg érvényben levő vadászetikai normákra is.

Nem én vagyok az első, aki ilyen formában síkra szállok ennek is, annak is az érdekében. Pákh Dienes volt az első számottevő úttörő, aki 1829-ben kiadott kétkötetes művében, a Vadásztudományban először írt magyar nyelven részletes ismertetést a magyar vadászat fejlődéstörténetéről, és először foglalta „Műszótárba” az akkori viszonyokhoz képest meglepően gazdag vadászszavakat. Könyvében érdekesen fejti ki azt is, hogy miként keletkezik egy szakmai nyelv, így a vadászaté is, amiről így ír: „Minekutána a vadászok más művészek példájára egybeszövetkezve különös társaságot kezdének képezni, támadtak azon beszédmodok s kifejezések is, mellyek némelly hosszás magyarázatot kívánó tárgyakat röviden jelentenek.”

Sajnos, még fél évszázad múlva sem jutott sokkal előbbre a magyar vadászbeszéd, mert nyelvünket uraink alpárinak, így hozzájuk méltatlannak tartották. Ez idő tájt, 1896-ban, Vajda János, neves vadászíróelődünk ki is fakad emiatt, keserű szavakkal korholva vadász- és író társait, hogy az egyébként fejlett honi vadászat mellett az „elmélettel”, vagyis a vadásztudománnyal, s főleg annak irodalmával vajmi keveset törődnek, ami miatt szomszédaink mögött e téren alaposan lemaradtunk!

Nem azt kifogásolja Vajda, hogy nincs magyar vadászbeszéd! Hanem azért kesereg, hogy azt csak a „pór nép” beszéli, mert az nem szegényli, hogy magyar! Mindennek oka pedig az, hogy nincs komoly vadászirodalmunk, mert ha lenne, aki belőlük tudományos alaposítással akarna a vadásztal foglalkozni, annak még főurainknak is, előbb magyarul kellene a vadászbeszédet megtanulnia.

Könyvében így ír erről: „Míg nyugoti szomszédainknál egész irodalom fejtett, rendszeres tudomány nőtt ki a vadászat és vele egybekapcsolt foglalkozások gyakorlatából, nálunk e tér egészen parlagon maradt.” Fájlatva állapítja

meg, hogy irodalmukban napjaikig vadász műnyelv egyáltalában nem fejlődött ki, pedig, mint írja: „Hogy nyelvünk mennyire gazdag, és alkalmas minden műág fogalmának s tárgyainak kifejezésére, mutatja az orvosi és hadi tudományban kifejlett magyar műnyelv, melynek tisztasága Európa legmiveltebb nyelveit is megszégyeníti.”

Tette ösztökéli hát a tespedő vadászírókat, és ma is vallott igazsággént leszögezi, hogy: „Mindennemű emberi dolog csak úgy verhet erős gyökeret valahol, s úgy nyerhet minél nagyobb elterjedést, ha az tisztán nemzeti alakban jelenik meg”. Majd felszólítja őket újból az írásra, s megjegyzi, hogy elkésve és „utólagosan” bár, de még mindig nem késő ezen segíteni, elméleti úton is tegyenek már valamit e sport „nemzeti műveletté emelésére” — mely szempont, mint írja, őt is ösztönözni fogja mindaddig, amíg nálánál hivatottabbak nem jelentkeznek e téren valamit lendíteni!

A korholás végre hatott, és hamarosan többen is jelentkeztek írásaikkal, lehet, hogy nem éppen „hivatottabbak”, de olyanok, akik magyar anyanyelvüket és a vadászatot hozzá hasonlóan, hön szerették! Olyanok, akik maguk is érezték, hogy végre meg kell vetni az alapját az irodalomban is egy egységes, magyar vadászbeszédnek.

Munkálkodásuk nem volt hiábavaló. A vadászok a kibontakozó vadász-irodalom hatására lassanként elkezdtek magyarul beszélni, és egyre több hangzatos honi szó váltotta föl a magyar ember számára egyébként is nyelvficamító német és cseh vadász kifejezéseket.

E kor vadászírói lelkes „magyarosítók” voltak, és örülhetünk, hogy ennyit is tettek a magyar vadásznyelv kialakítása, s a magyar vadászbeszéd megszeretése érdekében. Az utánuk következők igyekeztek továbbjutni a megkezdett úton, és a többi akkori nyelvújító példájára új műszavakat képeztek a vadászatban is, vagy az idegen szavakat magyarra fordították. Jó szándékuk mellett ott hibáztak, hogy szó szerint fordítgattak, a legtöbbször mit sem törődve azzal, hogy az átültetett szó nyelvünkön fed-e híven azt a fogalmat, amire alkalmazták (pl. fölrak, váll-lap, sebvér stb.). Munkájuk ezért még áldásosabb lett volna, ha inkább jóhangzású új szavakat igyekeznek képezni, vagy ha nyelvünk ősi hagyományainak lassan feledésbe merülő szókincseiből hoztak volna néhányat újra felszínre, amiket azóta éppúgy megszokott és megtanult volna vadásztársadalmunk, mint ahogy a sok rosszat, aminek nagy részét egyre nehezebb lesz ma már elfeledtetni!

Az őket követőknek, ideértve napjaink vadászíróit is, már nem megszoktatni, hanem szüntelenül tisztogatni, csiszolni, szépíteni kell (vagy kellene) a mai napig is vadászbeszédünket. Ez viszont természetes, hiszen a köznyelv is állandó átalakulásban van, szókincse, hangzása, mondattana szintén alakul, bővül, hogyne fejlődne hát tovább a vadásznyelv is, amikor maga a vadászat is óriási átalakuláson ment azóta keresztül! Ha pl. régi írónkat olvassuk, műveikben számtalan olyan elnevezést találunk, ami mai beszédünkéből már rég eltűnt (pl. a tápvevő= száj, korhol= dörgölőzik, bogoz= agancsot növeszt stb.), vagy

olyant, amelynek értelme, jelentése az idők során megváltozott. Az ő akkori ismereteik szerint például a szarvas nem agancsot, hanem szarvat viselt, sokáig üszőnek nevezték az ünőt, sutának a tehenet, és nászuk idején nem bőgő hangot hallattak a szarvasbikák, hanem hangjukat is rigyetésnek nevezték.

Elődeink ügyszeretetét tanúsítja fel-fellobbanó vitájuk is, mert egy idegen sz. helyett magyar szót találni és elfogadtatni a vadászokkal úgy látszik könnyebb volt, mint a már megszokott szavakon csak egy kicsit is változtatni, pl. megállapodni abban, hogy a szarvas és a dám nöstényét sutának vagy tehénnek nevezzék-e.

Éppúgy mint mi ma, elődeink is felháborodtak, ha körükben valaki szakszerűtlenül fejezte ki magát. A kor kiváló vadászírója, Bársony István e vitával kapcsolatban így nyilatkozik az egyik írásában: „Még ma is van olyan vadászember, aki tudatosan mondja a szarvasutát tehénnek, mert a szarvasbika is lesutult, amikor agancsát elhányja, öneki tehát olyankor a bika is suta!”

Lassan elcsitult ez a szakmaszeretet által szított parázs vita is. Végleg akkor, amikor az írónak és vadásznak mindenki által egyaránt kiválónak elismert Széchenyi Zsigmond logikusan eldöntötte, hogy ezután pedig a „suta” elnevezés kizárólag a nöstény özet, a „tehén” pedig a nőnemű szarvast, dámot és a hozzájuk hasonló nagyobb testű szarvasfélék nöstényeit illeti.

Azért írtam, hogy döntése logikus volt (pedig előtte mennyit vitáztak rajta!), mert ha a szarvas hímjét már akkor is bikának, a szaporulatát pedig borjúnak nevezték, világos, hogy jobban illik nöstényéhez is a tehén elnevezés, mint a suta!

Minderről azért emlékeztem meg röviden, hogy egyrészt lássuk, hogyan fejlődött idáig szép, gazdag szókincsű magyar vadászbeszédünk, azonkívül művem is tartalmaz több olyan szót és kifejezést, amit elhagyásra vagy megváltoztatásra javasolok. Tudom, ma is kelthet ez vitát, mert bizonyára lesznek, akik ilyen vagy olyan okból nem értenek majd egyet — bár nem mindig magam alkotta — megállapításaimmal. Mivel azonban vadászbeszédünk betürendbe szedett és ma használt szavait, kifejezéseit, s azok gyakorlati tényeken alapuló értelmezését nem „íróasztalmunka”, hanem egy hosszú, tartalmas, vadászélményekben és tapasztalatokban jócskán bővelkedő vadászélet formálta meg bennem, s mivel azok némelyike több vadásztársammal folytatott, és sokszor szenvedélyessé fajult szakmai vitából született, bízom igazamban, meg abban is, hogy a vadászok többsége örömmel és megértéssel fogadja művemet, s egyet is ért jó szándékú munkálkodásommal.

BEVEZETŐ

Könyvünkben a vadászat magyar szókincsét gyűjtöttük össze. Tettük ezt azért, hogy a vadászok, vadgazdák egy helyen megtalálhassák a hobbijukkal vagy hivatásukkal összefüggő szavak gyűjteményét, de nem utolsósorban azért is, hogy segítsük a vadásztörténetek olvasóit a szakkifejezések megértésében. Tettük ezt abban a hiszemben, hogy idős vadászok tudásuk felfrissítését, a fiatalok pedig ismereteik bővítését találhatják meg benne.

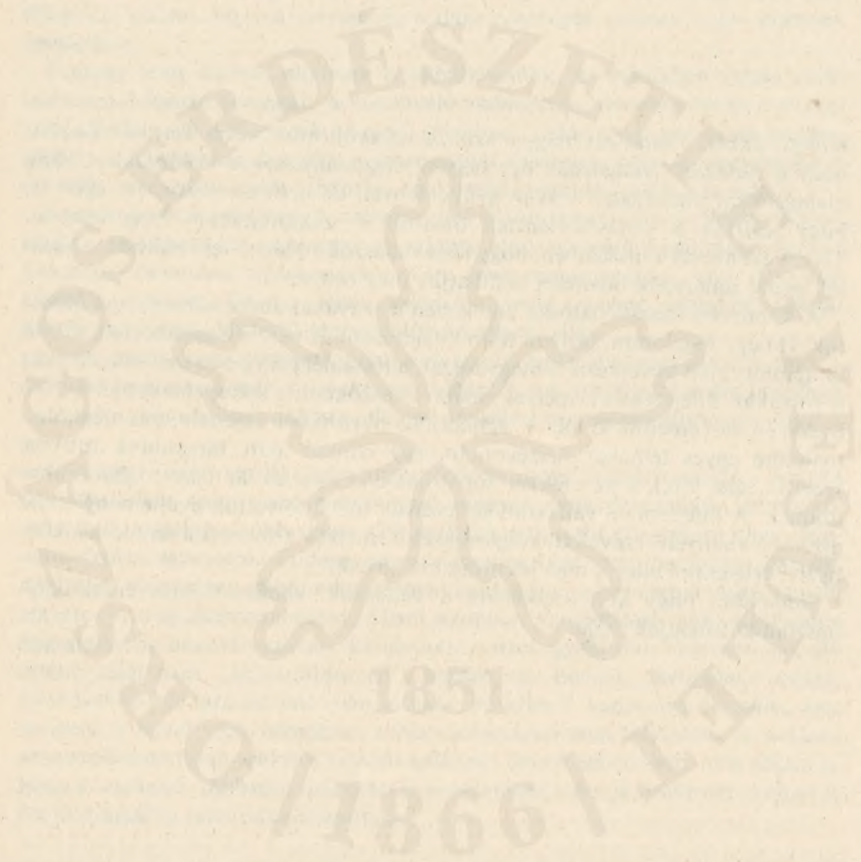
A könnyebb használhatóság érdekében a szavakat ábécé sorrendbe gyűjtöttük. Ha egy fogalomra, tárgyra több kifejezésünk is van, a leggyakoribb, illetve az ajánlott után következik a magyarázat, a többinél pedig erre utalunk. Azokat a szavakat, kifejezéseket, melyek önálló címszóként is szerepelnek, nyíllal (→) és *dőlt betűvel* emeljük ki (pl. → *Agancs*). Könyvünkben az értelmezés megkönnyítésére egyes témákat összevontan, egy címszó alatt tárgyalunk (pl. *őz*, *szarvas*, *dám* stb.), s az ezekkel kapcsolatos címszavak az összefoglaló címre utalnak. A kifejezetten vadászati szakszavak mellé fölveltük gyűjteményünkbe azokat a köznyelvi szavakat, kifejezéseket is, melyek a vadászok számára a köznyelvi értelemtől eltérő, más jelentéssel is bírnak.

Reméljük, hogy könyvecskéinket a vadászok, vadászat iránt érdeklődők haszonnal forgatják majd.

A kiadó

DEBRECEN

Acélköpeny. A golyósfegyver lövedékének, golyójának acélburkolata.

Adoptáltatni. A fogoly mesterséges tenyésztésénél használt idegen eredetű szó, aminek jelentése itt: → *dajkakakással* csibét *elfogadtatni*. (Ez utóbbi szó magyarul jól kifejezi a lényegét.)

Ág. Az agancs alkotóeleme, amelynek vadfajonként és elhelyezkedése alapján is különböző az elnevezése. → *Agancs*

Agancs. Az *agancsosok* családjába tartozó nagyvadfajok hímjeinek fejlődése, ivarjellegük másodlagos kifejezője, egyben a párviválasztás és a védelem eszköze. Hazánk agancsos vadjai a *gímszarvas*, a *dám* és az *őz*. Az agancs anyagát illetően tömör csontképződmény, amit viselője minden évben elhullat, majd újat növeszt helyette.

A *szarvas agancsa*, bármekkora is, évenként mintegy 120 nap alatt fejlődik ki, utána 20 nap esik a letisztításra, tehát 140–150 nap alatt fejlődik *kész, érett agancsá*. Kivételesen erős agancsnál a növekedés elhúzódhat 160–170 napig is. Az agancs részei: a homloknyúlvány vagy *agancstő*, a *koszorú*, az *agancsszár*, amin az *ágak*, legvégén pedig a *korona* helyezkedik el. Az agancsszáron legalul, a szem fölött van a *szemág*, közvetlen fölötte a *jégág* (*vendégágnak* vagy *vendégszemágnak* is nevezik), a szár közepe táján a *középag*, majd legfelül a *korona-ágak*. Amikor a középag és a korona között ág nő ki, azt tévesen *vendégágnak*, helyesebben *farkaságnak* nevezzük. Az agancs főbb formái: *szűk állású*, *meredek*, *széles terpesztésű*, *lombár*, *terebélyes*, *hátradülő* és *gyilkos*. Amikor az agancs a szabályos formától eltér, akkor: *korcs*, *torz*, *rendellenes*, *ághiányos*, *rosszul tűzött*, *felemás*, *ágelhajlásos*. Az ágak elosztását tekintve lehet az agancs *páros* és *páratlan*, pl. *páros tizenkettes*, *tizennégyes* stb., ha viszont a két száron nem egyező az ágak száma, mindig a több ágú szár a mérvadó. Ha tehát az egyikken 5, a másikon meg 6 vagy 7 ág van, akkor *páratlan tizenkettes*, illetve *páratlan tizennégyes* az ilyen agancsok elnevezése. A korona is többféleképpen alakulhat, ennek főbb formái a *villás*, a *háromágú*, a *négyágú*, a *duplavillás*. Van *markolat*, *kehely*, *lapátos*, *tulipán* meg *tenyér* alakot, s ezeknek keverékét formázó korona. A fejlődésben levő agancsot apró, bársonyos szőrrel borított bőrréteg, a *barka* vagy más néven *háncs* fedi, amely a megérett agancson elhal,

és amelyet viselője róla dörzsöléssel *letisztít*. Ezután a kész agancsot *árkok*, *rovátok* és *gyöngyök* díszítik, és ezek, valamint fehérre csiszolt ágvégei, színének sötét fokozatai mind szépségét növelik, egyben eszmei és pénzértékének fokmérői.

A dám agancsa vagy lapátja: fejlődésének menete megegyezik a szarvasbika agancsfejlődésével, azzal a különbséggel, hogy a dámlapát kb. egy hónappal később érik *kész agancsá*. A dámlapát részei a *szemág*, fölötte egy kicsiny, elkorcsosodott *jégág*, majd az agancsszár közepe táján a *középag*, ami fölött a *lapát* szélesedik ki. A dámbika fejdísz is lehet kisebb-nagyobb mértékben *gyöngyözött*, azonkívül gazdagon *erezett* is, ami emeli értékét. A lapáton többkevesebb kis csökött *ágacska* képződik, ezeket *csipkének* nevezzük: közülük a lapát alsó szögletében hátrafelé kunkorodó a *sarkantyú*. A dámbika is növeszthet *rendellenes*, *torz*, *hibás agancsot*, pl. igen gyakori náluk a *gombnyársaság*. A kis dámbika első agancsa ág nélküli *csap*, a következő évben *nyársas* lesz, de lehet *villás* is, ami azonban a dámnál ritka. Ezután a korosodó bika agancsa *hatos* vagy *nyolcas* lesz, majd utána *kanalas*, ezt követően *gyenge lapátos*, *lapátos*, végül *erős* vagy *kapitális lapátos*.

Az őz agancsa: leggyakoribb formája a háromágú, vagyis a *hatos agancs*. Ennek részei: az *agancstő*, a *koszorú*, amelyből az agancs *szára* nyúlik ki. A szár felső harmadán elől helyezkedik el az *elülső (első) ág*, tőle kissé feljebb és hátul a *hátsó (hátsó) ág*. A kettő között nyúlik ki fölfelé a *középső ág (középag)*, ami tulajdonképpen az agancsszár meghosszabbodott hegyes végződése. Az őz-agancs is annál értékeesebb, minél *gyöngyözöttebb*, *barázdáltága* minél egyenletesebb, és amikor az ágak végei szép *fehérre csiszoltak*. Jó képességű bakoknál előfordul *nyolcas*, *tízes*, sőt még több ágat is viselő agancs. A kétágú, ún. *villás agancs* jól kezelt állományban nem kívánt → *agancsforma*. Az őznél a leggyakoribb a → *rendellenes*, a → *hibás*, a → *torz* agancs, amelyek közül némelyik *öröklődő tulajdonság* (→ örökítés), másikon lehetnek csak betegség, nélkülözés vagy fizikai hatás következtében beállott *rendellenességek*, amelyek emiatt lehetnek múló természetűek. Öröklődők: a *gombnyársas*, az *összenőtt tövű*, a *félszárú*, a *lapátos*, az *alacsony* vagy *magas ágtűzésű*, az *ághiányos*, a *gyilkos*, a *hajlottszárú*, a *lépegető*, a *felemás*, a *kos-* és *ökör*szarv alakú, valamint a *dugóhúzó* és a *zergekampó* formájú agancsok. Formahibásak: a *szűk állású*, a *széles terpesztésű*, a *lant*, az *ipszilon* alakú, valamint a különféle → *nyomorék* és → *csökött* agancsok számtalan rendellenes formára nőtt változata. A nem öröklésből származó hibás agancsok kirívó példái: a *több szárú* vagy *csokros* és a *hintázó agancsok*. Mindkettő agancstősérülés következménye. Ugyanígy a *bőr-agancs*, az *ág*, *szár* és *koszorú sarjazás*, a *barkában*, *hancsban száradt* agancs, a *félszárúság*, a *tarfejűség* és a *parókás agancs*, mind az őz bak különféle sérülésétől fejlődik ilyené: ezek nem múló hibák, mint pl. egy kifejeletten kettétört agancs — amely helyett a következő évben ismét ép agancs fejlődhet —, bár nem is öröklődnek.

Agancsbírálat. Az agancs minőségének meghatározása → *Nádler-féle* vagy

→ *Nemzetközi pontozási rendszerrel.* Az agancs szakszerű *elbírálása* azonban már ezt megelőzően az élő állaton megtörténik, s ennek alapján születik a döntés, hogy viselője lelövésre kerülhet-e.

Agancsforma. Az agancsnak a természet által kialakított, megszokott alakja, amit, ha ettől eltér, szabálytalannak nevezünk. A forma elnevezése minden agancsos vadunknál más és más. → *Agancs*

Agancsminőség. Az agancsnak bíráló tárgyat képező tulajdonságai.

Agancsos suta vagy tehén. Ritka rendellenesség.

Agancstisztítás a hím *rőt vad* cselekedete, amikor érett agancsát a növényzet-hez dörzsöli, hogy az elszáradt barkát minél hamarább letisztítsa róla. → *Agancsverés*

Agancstő vagy homlokcsap. Az agancsos vad koponyacontjának egy nyúlványa, amin az agancs képződik. A német „Rosenstock” szolgai fordítását a „rózsató” elnevezést ne használjuk, mert megfelelő magyar kifejezésünk van helyette!

Agancsszár. Az agancs törzse, amin az agancs részei (ágak stb.) helyezkednek el.

Agancsverés vagy agancsdörzsölés. 1. A rőt vad hímjének az a cselekedete, amikor az év folyamán többször, főleg az agancs tisztításakor vagy üzekedés idején agancsát a fákhöz, bokrokhoz dörzsöli vagy azokat kaszabolja.

2. Ennek árulkodó nyoma a fákon, bokrokon.

Agár. A futó apróvad, főleg a nyúl elfogására kitenyésztett vadászebfa, amely adottságainál fogva a vadat futtában, óriási gyorsaságával fogja el. Külföldön néhol még ma is üzik a lovas *falkavadászhoz* hasonló *agarászatot*, de a legtöbb helyen már csak futóversenyeket rendeznek velük (agárfuttatás).

Ágas vagy ágasfa. Két- vagy több ágú, földbe szúrt bot, amire télen szénaköteget helyezünk a nyulak etetésére. Etetésükre ez a legmegfelelőbb mód, jobb, mint a hó tetejére szórt takarmány, mert így nem szórja azt szét a szél és nem taposódik a hóba.

Ágat veszít, ágat fogyaszt a korosodó agancsosvad hímje, amikor az elhullatott agancsa helyébe fejlődő új fejdíszre öreg kora miatt nemhogy erősebb már nem lesz, hanem inkább hanyatlani kezd, visszafejldik. Az ilyen agancsot *ágvesztettnek*, *ághiányosnak* is nevezzük, amit vadászaink zöme a német „zurücksetzen= visszahelyez vagy zurücktun=visszarak” kifejezések alapján „visszarak”-ként szokott meg. Véleményem szerint a *hanyatlás*, *hanyatló kor*, az *ágvesztés* magyarosabb és fogalmaink szerint jobban is kifejezi azt a folyamatot, amit vele mondani akarunk, mint az általánosan, tükörszóként használt másik: a *visszarak*.

Ágcsökevény → *Agancs* — (*dám*)

Aggaték. Helyesen: aggató vagy fűzér. Zsinórból vagy szíjból készült rövid hurokköteg, ami övre, hátizsákra csatolható. Erre *hurkoljuk fel* a lőtt kisebb szárnyasvadat, hogy szellőzve kihűljön és vadászat közben ne kelljen

kézben cipelni. Az aggaték nyelvileg helytelen, mert a felakasztott zsákmányt jelenti.

Ág nélküli az olyan agancs (nem ághiányos!), amelynek csak szára van, és sem ága, sem koronája nincs. Ilyen a nyársas, a csapos, a dárdás agancs, idősebb korban pedig a *gyilkos agancs* is, ha annál az ágak hiányát nem a hanyatló kor, hanem rossz tulajdonság okozza.

Ágtűzés-nek az ágak agancsszáron való elhelyezkedését nevezzük. Ez lehet szabálytalan is (ami elég gyakori), amikor *magasan* vagy *alacsonyan tűzött* ágról, illetve ágakról beszélünk.

Agy, ágy. Puska- vagy fegyveragy a vadászfegyverek farésze, ami a fegyver csövét és többi részét fogja össze. A fegyveragy mérete, hajlásszöge befolyásolja a jó lövést.

Agyaggalamb vagy korong. Kis égetett, kerek agyaglap, amit repülő vadra lövés gyakorlása céljából megfelelő dobógép vagy kézi hajtóeszköz segítségével a magasba dobnak, s arra → *kapásból lőnek*.

Agyagos szó → *Szók*

Agyar. A vadkan erősen kifejlődött szemfoga, *tróféája*. Ennek alapján néhol a vadkant *agyarasnak* is nevezik. A koca szemfoga jóval kisebb, és annak kevésé ismert neve: *kampó*. A felsőagyart *bajusznak* is mondják.

Agyarfa. Többnyire vastagabb törzsű élő fenyőfa, amelynek kergét agyarával a vadkan fölhasogatja, s azt időnként felkeresve → *pajzsát* vastagítás céljából a fából kifolyó gyantához dörzsöli.

Agyarfenés. 1. Táplálkozás közben a vaddisznó agyarainak összesúrlódásából származó zaj. 2. Az agyarakon ennek következtében mutatkozó kopásfelület, melyből a vaddisznó korára is lehet következtetni. 3. A vadkan cselekedete, amikor agyarát fához dörzsöli, és a kergét felhasítja. → *Agyarpár*

Agyarkodik a vadkan feldühítve, pl. amikor verekszik, vagy amikor a hajtóebek körülfogják, s védekezésül habzó, tajtékozó szájjal csattogtatja rájuk agyarát.

Agyarpár. A vadkan alsó és felső agyari, amelyek együttesen képezik tróféáját, és csak együtt teljes értékűek.

Agyazás. A vadászfegyver agyának különféle formájú kiképzése: pisztolyfogásos, sima angol, disznóhátú, pofadékos vagy pofadék nélküli, gyenge vagy erős görbületű. Van ezeken kívül testre szabott, → *ortopéd agy* is.

Akna. A rókakotorék vagy borzvár belső, kiszélesedő járata.

Aknát ásni, kiásni, kotorékot feltárni. Amikor fülünket a földre szorítva *kifülejünk*, hol küzd kotorékunk a kotorék lakójával, ott leásunk, aknát készítünk hozzájuk, hogy ha szükséges, segítségére lehessünk ebünknek.

Alagutat ás (nem lyukat!) a róka vagy a kóbor kutya, amikor kikaparja a volier kerítésének alját, hogy azon át oda bebújhasson.

Alapidomítás vagy előiskola a vadászeb idomításának első szakasza.

Alálőni, rövidet lőni. Többnyire „alanthordó” fegyverrel vagy rövidebb távolságra *belőt* puskával szoktunk, a röppálya hamarabb leszálló íve miatt.

Ebből származik az alacsony vagy rövid lövés, amivel a vadat „alant” találjuk vagy alá lövünk. *Alacsony lövés* az is, amikor valaki repülő vadra veszélyesen, embermagasságban lő!

Albinizmus. Az örökítő anyag megváltozására (mutáció) bekövetkező festék-képződési rendellenesség. Lehet részleges vagy teljes aszerint, hogy a festék csak egyes részekben, vagy a teljes testfelületen hiányzik. A festék nemcsak a bőrből, illetve szőrből hiányozhat, hanem a szem szivárványhártyájából is, az ilyen szem a vér piros színét mutatja. Az albinizmus ellentéte a *melanizmus*, a festék túltengése, a sötétebb színeződés. Általában mindkettő csökkenti az állat rejtőzködőképességét, így az ilyen egyedek hamarabb áldozatul esnek a ragadozóknak, s mindkettő fellépése gyakoribb → *beltenyésztés* következtében.

Álcsülök → *Fűkőröm*

Aljaz → *Alomverés*

Aljszőr. Az emlősvad szőrzetének rövidebb, melegebb szála.

Állandó kotorék → *Kotorék*

Állandó les. Olyan szilárdan épített megfigyelőhely, amit hosszabb időre, több évi használatra készítenek, ezért lábait földbe ássák (beépített les) vagy maradandóan élő fára szerelik. A lesvadászathoz az állandó lesen kívül használnunk még → *ideiglenes, hevenyészett és* → *hordozható lest* is.

Állandó vad. Egy meghatározott területen egész éven át tartózkodó, nem költöző vad faj, amelyik más területre legfeljebb csak *átvált*.

Állás. → *Vadászállás* rövid, de elfogadott másik neve.

Álló cél a mozdulatlan nagyvad, ami a legbiztosabb találatot nyújtja. Ez azonban soha nem képezheti lövésgyakorlás tárgyát, arra ott van a „*holt cél*”, vagyis a céltábla, azon kell a golyólövést gyakorolni és megtanulni! Ugyanígy nem számíthat *álló célnak* az apróvad sem, mert azt, mint tudjuk, sörétes puskával és mozgásban illik löni!

Állócsövű fegyver. A golyósfegyverek egyik gyártási formája, melynél a töltés és ürítés a zárdugattyú mozgásával történik.

Állomány. 1. Vadállomány. Egy vadgazdaság vadjainak összessége, tekintet nélkül azok fajára és nemére. 2. Egy faj egyedeinek összessége → *populáció*.

Állomány- vagy létszámapasztás, állománygyerítés. A vad létszámának időnkénti vadászat vagy befogás útján történő csökkentése. Célja többnyire a túlszaporodás megelőzése. → *Biológiai egyensúly*

Állomány- vagy létszám szabályozás. A vadállomány helyes ivararányának és korelosztásának leginkább vadászat útján való kialakítása, illetve fenntartása.

Állóra csahol az arra alkalmas és arra betanított vadász, amikor a sebzett nagyvadat csapáján utoléri és megállítja. Szintén helyben, de már → *dermedtre csahol* az eb akkor, ha a sebzett vadat betegnek fekvő vagy már kimúltan találja, és ezt hangos csaholásával jelzi gazdájának.

Áll a vizsla, megállja, állja a lelapult vadat, amikor közelébe érve attól „meleg szimatot” kap. A vizslának ezt az ösztönszerű tulajdonságát idomítással

jó irányban fejleszteni lehet, de elrontani is, amikor az eb → *beugrós* lesz, s minden vadat idő előtt fölzavar.

Alom, más néven: fekvés. A szarvasfélék nyugóhelye.

Alomverés. Az őzbak kaparása dörzsölőfái tövében. De almot kapar, *almot ver* a szarvas is, amikor lábával az avarban fekhelyet készít, nyugóhelyet *aljaz* magának. Más vadra is mondják néha, még akkor is, ha „alom” nincs is az adott helyen! (Széchenyi Zs.)

Alsókulcsos a vadászfegyver závarzata, ha a zárszerkezet nyitója (kulcsa) az agy alján, a ravasz közelében van.

Altatófegyver → *Bénítófegyver*

Álüzekedés. A nőivarú nagyvadnál néha visszatérő biológiai folyamat, ami a rendes üzekedés idejétől eltérően, és többnyire megtermékenyítés nélkül megy végbe. Betegség jele is lehet.

Angol agy → *Agy*

Angol sötét vadászfácán → *Fácán*

Anyaállat minden nőstényállat, ha ivadéakai vannak (pl. *anyajuh, anyamadár, anyanyúl, anyaróka* stb.).

Anyányi. Anyja, illetve szüleinek nagyságát elért növendék állat.

Apácalúd → *Vízivad*

Apasztani, gyéríteni kell a vadat, amikor létszáma élőhelyének → *vadeltartó képességét* meghaladja, vagyis → *túlszaporodik*. És apasztani (nem irtani!) kell a dúvadat is, azt azonban minden időben.

Apróra keres a vizsla, ha a terepen minden zegzugot, gazost megjár. Rend szerint a *közel kereső* vizsla tulajdonsága.

Apró sörét vagy madársörét. A 10-es számozású sörétnagyságnál kisebb méretű sörét. Régebben kispuskatöltényben, „flóbert dunsztban” használtuk kisebb madarak, verebek lövésére. Ma 12-sel szalonkázunk, és ezzel lövünk → *agyagalambra* is.

Apróvad. Vadászati törvényeinkben meghatározott azon vadfajok elnevezése, amelyek kisebb testűek és söréttel löhetőek. A *kisvad* elnevezés idegenből származik, nem is közhasználatú, ne alkalmazzuk.

Apróvadas terület az olyan vadászterület, amelynek fővadja az apróvad. Az is, melyen mellékvadként őz is él. Az ilyen területen a nagyvad esetleg csak mint → *váltóvad* szerepel. Az utóbbi időben viszont egyre kevesebb lesz nálunk a kimondottan apróvadas terület, mert hazánkban a vaddisznó és a szarvas annyira elszaporodott, hogy ezek ma már → *állandó vadként* majd minden vadgazdálkodási területen megtalálhatók.

Apróvadmentés → *Vadmentés*

Apróvadtenyésztés az apróvad mesterséges szaporítását értjük, mert a vad a szabadban és szabadon *tenyészik*.

Áramlik, seregestül érkezik házánkba ősztől és télen az északon költő, s nálunk csak *átvonuló* vagy ideiglenesen *megszálló* vadludak tömege.

Aranytollúak vagy *aranyos tollúak* lesznek ősszel az anyányivá fejlődött

fogolycsibék, mert addigra kinő rozsdavörös farokfedő tolluk, s felrebbenve azt büszkén mutogatják.

Arcfolt. Némelyik vadfajnak, pl. az apácalúdnak fején látható folt.

Artemisz → *Diana*

Átállítani a nyúlbefogó háló két → *szárnyát kell, mielőtt az ellenhajtást* végrehajtánánk.

Átjárja, átüti a golyó az eltalált nagyvad testét, ha keresztülvág rajta, és a túloldalon kivágódik belőle. A fáradt vagy csontot ért lövedék pedig *megűl, bennszorul* vagy *szétfröccsen* a vad testében.

Átlábazni a lőtt nyulat szokták, amikor az egyik hátulsó lábát felhasítva, a másikat pedig a hasitékon átdugva a vadszállító kocsira *felrudazzák*. Ez helytelen eljárás, célszerűbb két-két nyulat párosával összekötve felfüggeszteni, mert az átvágással növeljük a hús szennyeződési lehetőségét.

Átmeneti rész. A fegyvercsőnek a töltényűrt a csőfurattal összekötő része. Ez a sörétes töltény hosszának megválasztásakor játszik szerepet, mert nem tanácsos a fegyverből hosszabb vagy rövidebb méretű patront kilőni, mint amilyenre a töltényűrt fűrták.

Átmenteni → *Átteleltetni*

Átméri az erdőt, azaz kisebb erdőtömbön a nagyvad egykettőre keresztülvág, hamar a túlsó felére ér.

Átteleltetni. Emberi beavatkozással a vadállományt a tél viszontagságainak átvészelésében segíteni (pl. foglyokat a vadkamrában, nagyvadat etetéssel).

Áttelepíteni. 1. A befogott élővadat szoktuk vérfrissítés vagy meghonosítás céljából. 2. A tavasszal, a korai kaszálású takarmánynövényekben felkutatott őzgidákat, kis nyulakat is *áttelepítjük* biztonságosabb helyre, valamilyen szomszédos, bolygatásra nem kerülő táblába.

Átugorja, kihagyja a megszokott kezdő agancsformák némelyikét a kiváló egyedi tulajdonságokkal rendelkező fiatal bika vagy bak. Pl. egy ilyen bak a nyársas agancsát átugorja és helyette mindjárt hatos agancsot növeszt.

Átütő ereje a vadásztöltények lövedékének van, ami lehet megfelelő, de lehet gyenge is. Az utóbbi a távolba leadott lövéseknél gyakori, ami miatt azoknál több a sebzés, mint a halálos lövés.

Átütötte, átverte, áttörte a golyó a vadat akkor, ha az mindkét oldalán vérzik. Erről a csapáján visszamaradt kétoldali *vérkenése*, vérzése árulkodik.

Átvált. 1. A vad egyik erdőrészből a másikba, területünkről a szomszéd területre, előttünk az úton, a nyiladékon, az erdőn és a mezőn. 2. *Átváltjuk* azonkívül a → *vegyescsővű fegyvert* is, amikor pl. golyólövésről sörétesre akarunk áttérni. 3. Töltetlen fegyvert is *átváltunk* töltöttre, amikor társasvadászaton — sok vad esetén — *váltott fegyverrel* vadászunk.

Átvonul a vadlúdcsapat a fejük fölött vagy megszállás nélkül egy terület fölött. Más vadnak is van *átvonulóterülete*, amit időnként meglátogat, átvonul rajta, de ott meg nem telepszik.

Automata → *Önműködő*

Bagolyfejű, azaz a bagolyéhoz hasonlóan nagy- és kerekfejű, azonkívül sárgalábú az az erdei szalonka, amelyik tavasszal valamivel később érkezik hozzánk, mint a kéklábú → *szálláscsináló*.

Baglyok. Rendkívül hasznos éjjeli ragadozó madarak, pusztításukat, ami nagyfokú tudatlanságot árul el, a törvény is szigorúan bünteti. Vadászati jelentősége közülük az → *uhunak* volt.

Bagolykunyó → *Uhukunyó*

Bagózik a vaddisznó, amikor evés közben összerágott táplálék hullik ki a szájából. (Főleg zabföldeken figyelhető meg.) A *bagózás* biztos jel a szarvas és vaddisznó kártételének megkülönböztetésére.

Bajusz a vaddisznó *felsőagyarának* kevésbé ismert, nem feltétlen használandó neve. → *Agyarpár*

Bajor véreb → *Vadászebek*

Bak. A hímivarú őz és zerge elnevezése.

Bakázik → *Szökell*

Bakbűz → *Rígyetési szag*

Bakgida → *Őz*

Bakkör. Az őzbek készíti: agancsdörzsölésével és *jelzőmirigyének* váladékával sorban megjelöli tanyája körül a bokrokat meg a fiatal fákat, így mintegy láthatatlan „kerítést” képez élőhelye körül, s ezzel tudomására hozza más, arra kószáló bakoknak, hogy azt a *tanyát* és környékét ő uralja.

Bakkötés. Az elejtett őzbek négy lábának összekötése olyan formában, hogy agancsos feje a két elülső lába közé kerüljön, mert szállításakor értékes agancsa így kevésbé ütődhet.

Baknyúl → *Mezeinyúl*

Baktat, bakdácsol. A mezeinyúl jellegzetes járásmódja.

Bakzás. A kisebb testű emlősvad párzási aktusa

Bakzási idő. A kisebb testű emlősvad párzási ideje.

Balkáni gerle → *Vadgalambok*

Bárány. A → *muflon* szaporulatának neve.

Barátréce → *Vízivad*

Barcog, azaz horkoló, gurgolázó hangot hallat üzekedéskor a dámbika. Ezt a hangját, ami a legkevésbé sem hasonlítható a szarvas bögő hangjához, attól való megkülönböztetés végett nevezzük *barcogásnak*. Megjegyzendő, hogy akár a szarvasnál a bögés, nála az üzekedési hangján kívül a *barcogás* egyben nászát is jelenti.

Barcogási idő. A → dámok párzási ideje, ami októberben kezdődik, tehát később, mint a szarvasoké.

Barcogási hely. Éppúgy, mint a szarvasnak, a dámnak is van élőhelyén belül egy megszokott, évről évre felkeresett helye, ahová üzekedéskor mindig rendszeresen elvándorol. Ezt, ahol a terület dámjai ilyenkor összegyűlnek, és ahol üzekedésük végbemegy, nevezzük *barcogási* helynek.

Barka vagy *háncs* (ritkán: *duncs*, Maderspach V.). Így nevezzük azt a gaz-

dagon erezett, apró molyhos, bársonyos szőrrel fedett bőrréteget, ami a fejlődésben, *háncsban levő* agancsot fedi. Amikor az agancs teljesen kifejlődik, a barka elhal, hámlani kezd és leválik, lefoszlik. E folyamatot sietteti az → *agancs-tisztítás*.

Barkában száradt agancs. Általában heresérülés következtében beálló rendellenesség. Az ilyen sérülés az agancson más rendellenességet is okozhat, pl. parókás eltorzulást.

Barkás, molyhos, duncsos agancs. Az agancsos vad hímjének fejlődésben levő agancsa, amin a → *barka* még rajta van. Barkában van, háncsban van, duncsban van.

Barkácsolni. 1. A vadásznyelvben a barkácsolás lovasfogattal való cserkészést jelent. Elődeink ezt a vadászati módot olyan helyen alkalmazták, ahol erre megfelelő sík terep állt rendelkezésre, és ahol a vad, a terep fedetlensége miatt a gyalogosan cserkésző vadászt nem várta be. A barkácsolás ezenkívül segítségére volt a csökkent mozgásképességű és ezért gyalog cserkészni nehezen vagy egyáltalán nem tudó vadászoknak. Mert tudnivaló, hogy eredetileg a vadászat gyalogló sport, ebben rejlik egyik szépsége, és sportszerűségének is ez a fő jellemzője. Barkácsoló vadászatot ma is leginkább sík terepen űznek, de a kocsi-ról való lövésnek az a veszélye, hogy a ló épp a lövés pillanatában ránthatja meg a fogatot, és a golyó nem, vagy rosszul talál, viszont ha a vadász leszállva lő a vadra, hibázás esetén golyója, veszélyt okozva, messzire eltévelyeghet. Nézetem szerint mindez vonatkozik a modern kor barkácsolására, az autós vadászatra is, ami — a vadászatot túl könnyűvé s kényelmessé téve — nem elégítheti ki azt, aki abban a sportot, a felüdülést, a jó levegőt és a természetben való zavartalan gyönyörködést keresi! 2. A régi vadásznyelvben használták „cserkészni” jelentésben is. Ma ilyen használata indokolatlan.

Barkácsolókocsi lehet bármilyen lovasfogat, de legmegfelelőbb az erre a célra készített, zörgésmentes, a könnyű leszállás érdekében oldalain kivágott és felhágóval ellátott könnyű, rugós vadászkocsi. Ritkán és tévesen cserkészőkocsi.

Barna kánya → *Ragadozó madarak*

Barna rétihéja → *Ragadozó madarak*

Barnítás. A vadászfegyverek fém alkatrészeinek, főleg a cső külső felületének vegyszeres maratása, amittől az sötét, tompa fényű lesz, és így használat közben nem csillog árulón.

Beáll a szarvasbika ősszel az összeverődött tehéncsapatba. A helyét így elfoglaló hímet *beállt bikának* nevezzük.

Beállóhely. A szarvas rövid idejű tartózkodási helye az erdőben.

Beássa magát, földdel eltorlaszolja maga előtt kotorékának járatát a róka és a borz, amikor a kotorékebek odabent megszorítják.

Bebűgött koca. Megtermékenyített nőtény vaddisznó.

Becsalni, behívni. Bőgéskor a vadász behívja, közelébe csalja a féltékeny vagy párt kereső szarvasbikát úgy, hogy *szarvashívójával*, mint egy vetélytárs

bika, bőgő hangot hallat. Űzekedés idején csalsípunkkal becsaljuk az őzbakot is, és különböző csalsípokkal, hívókkal közelünkbe tudjuk csalni, be tudjuk hívni a rókát, a kóbor kutyát meg több más dűvadat és nemes vadat is, ha értjük a behívás módját.

Becsapázni. A vad tartózkodási helyét csapája után megállapítani. Magában a → *csapázni* kifejezésnek más az értelme.

Becsapódás → *Csapódás*

Becserkészni, belopni. A vadász óvatos, lopakodó, a vad sokkal fejlettebb érzékszerveit ésszel és fifikával kijátszani akaró járásmódja, amikor a nagyvadat lőtávolságra megközelíteni vagy minőségét közelebbről megfigyelni akarja. A két legkiválóbb magyar vadászíró: Bársony István és Fekete István a cserkészt meg a cserkelést, becserkelést is jó kifejezésnek tartotta. Ezért, az újabb viták ellenére, az írántuk érzett tiszteletből mindkét alak használatát megengedhetőknek tartom.

Becslés vagy létszámbecslés → *vadszámlálás.*

Beetetett. Minden vad felveszi a számára kiszórt eleséget. Ezért ha valamely helyre rendszeresen szórunk táplálékot, az illető vad azon a helyen nagy valószínűséggel rendszeresen meg fog jelenni. Ezt használjuk ki több → *dűvad* gyérítésére. (→ *Szóró*) *Beetetett* lehet egy *egyed*, ha rendszeresen megjelenik, és lehet egy kisebb *hely* is, ahová több egyed rendszeresen visszajár. A *beetetés* az állatok „terelésére” is szolgálhat (→ *szóróút*). A *beetetés* nem azonos a téli → *etetéssel* amellyel célunk mindig az állatok táplálása.

Befedezni, beűzni, borítani. A nagyvad megtermékenyítő aktusának elnevezései.

Befogni → *Vadbefogás*

Befogócsapdák. Olyan alkalmatosságok, amelyekkel nagy- és apróvadat élve meg tudunk fogni. E csapdák vagy más néven *befogók* egy része önműködő, más részük emberi erővel hozható működésbe.

Befogóhálók. Erős zsinórból, újabban műszálból készült, különféle nagyságú és alakú hálók, attól függően, hogy nagy- vagy apróvadat, repülő vagy futó vadat kívánunk-e vele élve fogságba ejteni.

Befogóudvar vagy karám. Szarvasfogásra készült magas, lehetőleg → *bundázott* kerítéssel körülzárt nagyobb terület, ahová télen etetéssel beszoktatják a szarvasokat, s később rájuk csukják az ajtót vagy egyszerűen betereleik őket, amikor fogságba ejtésükre sor kerül.

Befülled, megpállik vadászatkor, még hideg időben is az egymásra hányt és még ki nem hült lőtt vad. Ez elkerülhető, ha a nyulat is, fácánt is az előírásnak megfelelően, szellősen rudakra aggatjuk, → *felrudazzuk* a vadszállításra előkészített vadszállító kocsira.

Béget. A házijuh hangjához hasonló hangot hallat a muflon nősténye és báránya.

Begyen löni → *Szemközt löni*

Begyullad a töltényben levő lőpor (puskapor) a *gyutacs* szikrájától. Régi

vagy nyirkos porú töltények löpora néha lustán gyullad be, ezért a patron késve süll el, ami szerencsétlenséget okozhat. Amikor tehát fegyverünk → *csütörtököt mond*, fordítsuk csövét a föld vagy az ég felé, s kissé kivárva nyissuk csak ki.

Behívjuk. 1. Visszahívjuk vizslánkat, ha vadászatkor túl messze keres. 2: Különböző célból és módon *behívjuk* a vad egyes fajait is.

Behúz a fácán a csenderesbe, a vízivad a tóra, amikor oda zavartalanul, egyenletes repüléssel beszáll.

Béklyó. Szíjkötés, amit valamikor a T fára ültetett uhobagoly vagy más fogságban tartott → *ragadozó madár* lábára erősítettünk.

Bekörözni a frissen esett hóban a hájtásra kerülő sűrűségeket szoktuk, azaz körbejárjuk, hogy a csapák alapján megállapíthassuk, melyiket érdemes meghajtani, melyikben maradt meg nappalra is a disznó.

Belebonyolódik, belegabalyodik a felállított hálóba a nekifutó vagy nekirepülő vad, amikor élővadbefogáskor a hálóra tereljük.

Belemaródik a vakrozsa az elhanyagolt, kezeletlen fegyver csövébe, aminek tulajdonosára jellemző áruló nyoma többé onnan ki nem törölhető!

Beleolvad, belesimul környezetébe a mozdulatlanra vált, rejtőzködő vad a védelméül szolgáló, a környezetéhez hasonló színű tollazat vagy szőrzet segítségével. → *Mimikri*

Beleszalad, belerepül a mozgásban levő vad az → *elébe fogott* puskából kilőtt sörétrajba vagy a golyó útjába, ami mind eléje vágódna, ha a vad a lövés pillanatában hirtelen megállna.

Belezőhorog. Többnyire vadászkeszre szerelt, becsukható kis horgas szerszám, amellyel meleg időben — a test felvágása nélkül, a végbélnyíláson át — kibelezhetjük, *kihorgozhatjuk* a lelőtt szárnyasvadat, hogy hazáig meg ne fülledjen.

Bélférgesek: a szőr- és fonalférgesek, amelyek gyakori és kellemetlen élősködői vadnak és vadászeknek egyaránt.

Béllövés vagy vadásznyelven → *lágylövés*, a hastájon eltalált nagyvad halálos sebesülése, amit messzire *elvisz* ugyan, de sebébe később biztosan belepusztul. Az apróvad szintén kaphat béllövést, amit jellegzetes *jelzéséből* észlelni is tudunk.

Belopni, észrevétlen megközelíteni. → *Becserkészni*

Belőni. 1. Célba lövéssel kipróbálni az új puskát, hogy megállapítsuk, jól hord-e. Időnként, ellenőrzés céljából a régi, kedvelt golyós fegyverünket is újból és újból belőjük. 2. *Belő a körbe* a körvadászaton lefújás után is a felelőtlen, fegyelmetlen vadász, pedig a „befelé lövést” tilalmazó jel vagy kürtészó azért hangzik el, mert a kör már annyira összeszűkült, hogy az esetleg *gellert (gurulatot)* kapó sörét veszélyeztetheti a szemben álló vadászok és hajtók testi épségét.

Belőtt fegyver az, amelyik pontosan hord. A félrehordó puskának irányzékán helyesbítenni kell, tehát újra → *belőjük*.

Belövőállvány. Fegyverrögzítésre alkalmas szerkezet, amely a céllövő pályán a → *belövésre* szánt golyósfegyver szilárd rögzítésére szolgál.

Beltenyésztés. Rokonvérű egyedek egymással párzanak, aminek *fajrontás* a következménye, mert huzamos beltenyésztés esetén az állomány leromlik. Súlyos hiba a vadgazdálkodásban!

Belterjes, intenzív gazdálkodást folytat ma minden erdő- és mezőgazdasági üzem. A belterjesség ismérvei közül a vadgazda számára lényegesek: a kezelések számának (növényvédelem), a felhasznált anyagok (műtrágyák) mennyiségének és a befektetett anyagok (szaporítóanyag) értékének növekedése, a megváltozott technológia (öntözés, → *monokultúra*). Ezzel áll szemben a betakarított termék nagyobb mennyisége és értéke. A belterjesség nemcsak a mezőgazdaságban, hanem minden gazdálkodásban, termelési folyamatban megvalósítható: jellemzői a nagyobb (anyagi és munka-) ráfordítások, s az ennek eredményeként jelentkező nagyobb termelési érték.

Bemázolja, bekeni iszappal a dagonyából csatakosan kijövő vad a fát, amelynek kérgéhez dörgölgődik. Vadásznyelven úgy mondjuk ezt, hogy *bemázolja*, az ilyen bekent fát pedig → *mázfának* nevezzük.

Benépesíti, hamar telíti a területet az odatelepített apróvad, ha ott megfelelő *élőhelyre* talál, és ha lelkiismeretesen gondozzuk.

Bénítófegyver. Puska formájú szerkezet, ami ideg- vagy izombénító folyadékkal töltött lövedék kilövésére szolgál. Az állatgyógyászatban, újabban nagyvad befogására is használják. Ha altatót tartalmazó lövedéket lő ki: *altatófegyver* vagy *kábítófegyver* a neve.

Benne van minden lövésben, vagyis szomszédai lövésébe is „belelő” a kapzsi vadász, és ha a vad esik vagy bukik, siet hangoztatni: „Enyém!”

Benőtt csiga. Így nevezi az irodalom a mufflon → *öngyilkos csigáját*.

Berek, liget, pagony, csalit a vad élőhelyén levő kisebb zombékos, fás, bokros, szittyós és nádfoltos *védősűrű*, amely a vad részére zavartalan búvóhelyet nyújt, így tenyésztéséhez szinte nélkülözhetetlen.

Berendezkedik 1. leshelyén a vadász. Mindent jól megfontolt helyére tesz, amint oda megérkezik, legyen az földi vagy magasles, avagy libagödör, hogy ha majd kell, minden a keze ügyében legyen, és később semmiért se kelljen fölöslegesen mozgolódnia. 2. Megérkeztekor ugyanígy *berendezkedik* a vadászházban, vadászkunyhóban, a „putriban” is.

Bérelt terület: olyan vadászterület, melyet egy vadásztársaság meghatározott időre, a rendelkezések betartásával bérbbe vett az illetékes állami vagy szövetségi szervtől, a *területtulajdonostól*.

Beretválkozik a nyúl, → *mosakszik*.

Bérkilövés. Olyan szerződéses vadászati mód, amit vadászterülettel nem rendelkező külföldi vagy (ritkábban) belföldi vadász űz.

Bérkilövő vadásztársaság. Olyan vadásztársaság, mely saját bérelt vadászterülettel nem rendelkezik, hanem fizetséggel ellenében más területen (elsősorban üzemi területen) vadásznak tagjai.

Berlini hattyúnyakú csapda. A csapóvasak leghumánusabb változata, mert a belekerült dűvadat többnyire azonnal megöli, és az nem kínlódik benne sokszor az éhenvezésig, mint a többi, egyszerű tányérvasakban.

Bernyászcodik → *Sóvárog*

Berzenkedik, kakaskodik felborzolt tollal, leeresztett szárnyakkal, szétterpesztett faroktollakkal párzási időben a hím vadmadár, és így szökdécsel, tipeg-topog, *teszi a szépet* a nőtény előtt, hogy meghódítsa. De ugyanígy, felborzolt tollakkal berzenkedik akkor is, amikor vetélytársával összezsap. Egyes madarakra a berzenkedés nagyon jellemző, pl. a túzok.

Besípoltjuk. 1. Behívjuk üzekedési időben csalsípval az őzbakot. 2. → *Visszasípoltjuk*

Beszáll 1. a vízivad a tóra, a fácán a csenderesbe a *beszállófájára*, a fogoly meg éjszakai szállására. 2. Beszáll a vidra is a partról a vízbe, a megszokott *csúszkálóján*.

Beszállófa. 1. → *Éjszakázófa* 2. Az → *uhukunyhó* közelébe beásott száraz, ágas-bogas, nagyobb fa → *megszállófa*.

Beszállóhely. A vízpart azon része, ahol a vidra rendszeresen becsúszik a vízbe. Ezt a kikoptatott partrészt nevezzük *csúszkálónak* is.

Beszámol a bőrével (irodalmi), vagyis bőrével fizet a vigyázatlan róka vagy más szörmés ragadozó, amelyik puska elé kerül.

Beszélget nyugodt kapirgálás közben a fácánkakas a tyúkjaival, amikor halk hangon kotyog hozzájuk, a tyúkok pedig ilyenkor csendesen *kárálnak*. Beszélgetnek odafönt a húzó vadludak és vadrécék is, míg a távolabbiak *felelgetnek* egymásnak.

Beszorítja a kotorékeb valamelyik vakjاراتába a rókát, a borzot, és ott kintartóan csaholja. Ennek pontos helyét felülről → *kifülelhetjük*, és ott → *aknát ásva* ebünknek, ha szükséges, segítséget nyújthatunk.

Betakarja, álcázza fészekalját a fogoly, a vadréce, amikor étkezés céljából leszáll tojásairól.

Betanítani, jobban mondva idomítani kell a vadászebet a vadászat mestersegére, ami inkább szoktatás, mint a szavak megértetésére való törekvés.

Betárolni a töltényeket kell az önműködő és a félig önműködő fegyverek, valamint a golyópuskák tölténytárába.

Betartja váltóját a muflon kivételével általában minden nagyvad, ha nyugodt *váltását* valami meg nem zavarja.

Betegágy → *Sebágy*

Betelepíteni, meghonosítani. Jelentése: a betelepítendő vadfaj életfeltételeinek megfelelő területre belölik nagyobb mennyiséget kibocsátani, hogy ott meghonosodva elszaporodjanak.

Beterelni. 1. A meghajtásra kerülő csendereseknél hajnalban, a fácánvadászat megkezdése előtt, a kiállított „strázsákkal” *betereltetjük* a hálóhelyük-ről kimerészkedő fácánokat, nehogy üresek legyenek a hajtásaink. 2. Régen *beterelték* karámokba az ónos esőtől röpképtelen túzokokat is.

Beteríti, egyenletesen beborítja a sörétraj a céltáblát, amikor fegyverünkkel próbálövést teszünk, és ugyanígy betéri a vadat is az egyenletesen szóró puska sörétraja.

Beigrani, kis szökellésekkel lőtávolságra megközelíteni akkor kell a dürgő fajdkakast, amikor *kösörül* → (*fajdfélék*), mert olyankor se nem lát, se nem hall.

Beigrük, hozzánk fut az őzbak, amikor üzekedéskor csalsípunkkal a suta hívó hangját utánozzuk. Ezt teszi, azaz „beigrük” több más vadfaj is, amikor megfelelő hívogatóval, csalsípval, bögökürttel vagy aki ért hozzá: falevéllal, fűszállal, olykor pusztá szájjal a *beigratni*, behívni kívánt vad párjának hívó hangját utánozza, vagy olyan hangot hallatt, ami az illető vad érdeklődését felkelti, és az megtévesztve beigrük, lövésre jön. A vadászoknak ezt a mesterkedését: *behívásnak*, *beigratásnak* nevezzük. (A „beigratás” nem a „becsapás” szinonimája itt, hanem a mozgást jellemzi.)

Beigratni. Nyúlbefogáskor a fölpattanó zsákosok beigratják a hálóba a megriasztott nyulat. Nem szabad azonban a vadat kitartóan álló vizslát biztatni, hogy *ugorjon be*, és ő zavarja fel, ő ugrassa ki a meglapult apróvadat, hanem azt a vadásznak kell *kitaposnia*. Ha nem ezt tesszük, az eb lassan megszokja, hogy neki kell a vadat felhajtania, és később már biztatni se kell, minden útjába kerülő vadat magától fölzavar, mielőtt gazdája lőtávolságba érne. A hozzá nem értés miatt az így elrontott vizsla → *beigrós* lesz.

Beigró. Az olyan vadbejárót nevezzük így, amit a vadaskert vagy más nagyvadás terület kerítésének egyes szakaszain alkalmaznak, és ami úgy van kiképezve, hogy azon át a valahol kiszökött, vagy esetleg más területről odavándorolt nagyvad az elkerített területre csak bemenni, beigrani tud, de kijönni onnan nem.

Beigrós a vizsla, ha *nem állja a vadat*, hanem hirtelen odaugorva, *beigrorva* azt felriasztja idő előtt. Előbb-utóbb vadpusztító lesz belőle.

Beízni → *Befedezni*

Bevadászni. A vadászegek alapidomítást követő, és kint a terepen folytatott gyakorlati idomítása.

Beváltani a nagyvad szokott kitaposott → *váltóján* pl. az erdőbe, a kukoricásba vagy a sűrűbe.

Bevárni. A bizalmasabb természetű vad közel engedi magához a közeledő embert. Bevár, jól kitart az olyan vad is, amelyet keveset zavarnak. Meleg időben sok vad jobban bevár, de bezzeg ha az szeles, fagyos, kopogós, már messziről kerekelt old!

Bevezetni a vadászebet szoktuk a gyakorló vadászatba, amikor idomítása előgyakorlataival végeztünk.

Bika. A szarvas és a dám hímje.

Bikaborjú → *Szarvas*, → *Dám*

Bikacsapat. A télen összeverődött különböző korú, de főleg fiatalabb hímekből álló szarvas- vagy dámsoport.

Billenőajtós csapda → *Csapdák*

Billenőcsövű fegyver. Fegyverfajta, amelynek csöve a kulcsszerkezet nyitása-kor lebillen vagy lebillenthető (megtörhető). Ezt a fajta fegyvert ilyen állapotban töltjük: a lebillenés egyben a fegyver felhúzását is szolgálja.

Biológiai egyensúly. Az egymásra utalt szervezetek (tápláléklánc) aránya a természetben. Megbomlásáról beszélünk, ha valamely faj egyedei megszorodnak vagy megfogyatkoznak. Így pl. nálunk megbomlott a ragadozók (farkas, medve) kipusztításával, ezek szerepét ma a vadásznak kell betöltenie. → *Állományapasztás*

Biológiai védekezés. Valamely kártétel megelőzésének biológiai eszközöket igénybe vevő módja. Ma a vegyi és a mechanikus védekezés mellett egyre nagyobb szerepet kap. A vadgazdálkodásban ide tartozik a vadkárok természetes eszközökkel: etetéssel, vadföldek és vadlegelők létesítésével, nyugalom biztosításával stb. való megelőzése, elhárítása.

Bírálni, elbírálni. 1. A nagyvadat lelövés előtt értékelni kell, hogy elejtése a választott szempontból indokolt-e? 2. Elejtés után a trófea hivatalos értékelése.

Bizonytalan lövés, bizonytalan találat. Lehet egy vaktában „eleresztett” lövés vagy olyan, amelyik után a vad kifejező *jelzés* nélkül elugrik, de más jelek találatot sejtetnek.

Biztonsági lövés. A körültekintő vadász olyankor végzi, amikor nagyvad-vadászatra indul, és nem biztos fegyverének pontosságában. A bizalmatlanság oka lehet egy előző hibázás vagy a fegyver véletlen eldőlése, a céltávcső odakoccanása stb. Ha ilyen esetben saját megnyugtatótására mindenki tenne néhány biztonsági lövést, akkor hibázás esetén vagy különösen sebészkor kevesebb lenne az önvádoló bosszankodás, és az illető vadász nem fegyverét okolná a pontatlanságért!

Biztonságos fegyver. Mindenki által láthatóan, ezért megnyugtatóan ilyen a vadászfegyver akkor, ha társasvadászatokon a gyülekezőhelyhez közeledve, kiűrtett fegyverünket *megtörve* hordjuk vagy akasztjuk a vállunkra.

Biztonságos lövés. Amelyet a vadász megfontoltan, körültekintéssel tesz, arra is figyelve, hogy lövése irányában, a cél mögött nincs-e veszélyeztetett ember, egyéb élőlény vagy valamilyen létesítmény, akiben vagy amiben hibázás vagy átütés esetén a lövés kárt tehet.

Biztosítani a fegyvert kell a rászerezelt → *biztosítóberendezéssel*, amikor még nincs kilátásunk lövésre. Ezt még akkor is célszerű megtenni, ha magunkban vadászunk vagy leshelyünkön magunkban vagyunk.

Biztosítóberendezések. Így nevezzük a vadászfegyvereken levő kis szerkezeteket, amelyek megakadályozzák a fegyverek akaratlan elsülését.

Biztos kezű lövő a higgadt, gyakorlott, mindenkor jól célba találó vadász.

Bock rendszerű az olyan billenőcsövű sörétes vagy golyós kétsövű vadászfegyver, melynél az összeillesztett csövek nem egymás mellett, hanem egymás alatt helyezkednek el.

Bocskor vagy papucs a neve annak a „sárcipőnek”, illetve sárból képződött „cipőnek”, amely kötött talajon esőzésekor a nyúl talpaira ragad. Azt mondjuk az ilyen nyúlra, hogy *bocskort kötött*. De így nevezzük azokat az eső után található, szarvascsapákban visszamaradt összepréselt sárdarabokat is, amelyeket a szarvas az átázott földeken a csülkeire szed, és amelyek később, száraz helyre érve körmeiről lehullanak.

Bokor-nak nevezzük néha a kisebb, egyszerre szárnyrakapó vadlúd- vagy vadrécecsapatot.

Bokrászni. A német eredetű „busirozás” (Busch= bozót, bokor) fordítása, de jól hangzik, s teljesen fedi is a fogalmat, a vizslával való kereső vadászatot, tehát használata indokolt. A bokrászás egyéni vadászat.

Bokréta. A vadászok néhol így nevezik 1. a róka → *vitórlájának* hófehér végét, 2. máshol meg a nyúl billegő, kurta farkát.

Bokrétában kel az egyszerre, hirtelen felrebbenő fogoly- vagy fácáncsapat. A kapkodó vadász az ilyennek „közibe lö”, legtöbbször eredménytelenül!

Borít, beborít, beüz. 1. Így nevezzük a szarvas, a dám és az őz üzekedési aktusát. 2. Más értelmezésben a kilőtt sörétre is mondjuk, hogy borít, de inkább azt, hogy terít, a puskára pedig, hogy szór, amikor szétszórja a sörétet, ellentétben az összehordó, „ostorhegyre vágó”, jól borító puskával.

Borjazni azok a nagyvadfajok szoktak, amelyek borjút hoznak a világra. Ilyenek: a gímszarvas tehene meg a dámtehén, mert az őzsuta gidázik. A többi kisebb emlősvad pedig fial vagy kölykezik.

Borítás → *Borít*

Borjú. A szarvas és a dám szaporulatának neve.

Borjúfolt. Néha az idősebb szarvasok csuháján is elmosódottan megmaradó, halványabb színű foltozottság.

Borjuszőr. A dámborjú nyakát és szügyét háromhónapos koráig fedő hosszabb, merev szőrzet elnevezése.

Borotválkozik a nyúl, → *mosakszik*.

Borz. Népies nevén borzkytya vagy ebiborz, az utóbbi időben erősen megfogyatkozott, rendszertani helyét tekintve ragadozó, természete után mindenévő emlős → *fészekrabló*. Természetvédelmi szempontból *pusztítása* ma már *tiltott*, mivel azonban életmódja ezután is szorosan összefügg a vadászattal, illik róla tudnunk a következőket: nyelvünkben a hímnek és a nősténynek nincs külön megkülönböztető elnevezése. Szemfogai *agyarak*, elülső lábai *mancsok*, amelyeken *karmok* vannak. Bundája *csuha*. Késő ősszel, felhízott állapotban vastag szalonnáját *kövérségnek* nevezik a vadászok. Szállása *borzkotorék*, *borzvár* vagy *borzbarlang*, amelynek bejárata a *száda* vagy *szájadék*, előcsarnoka a *pítvar*, benti kiszélesedő része a *katlan* vagy *teknő*. Az ide vezető járatok a *folyosók*, amik között vannak *menekülő*- és *szelelőfolyosók* is. Gyéritésének fő módja a *kotorékozás* volt, amit jó *fogós* kotorékebekkel végeztek. Ha az ebeknek mégis segítségre volt szükségük, → *kifülették*, hogy odalent hol folyik a harc, és mint ma is a rókánál, ott → *aknát ástak*. Amikor a küz-

dökhöz értek, a borzot → *borzvilával* leszorították, → *borzfogóval* kiemelték és elpusztították, azután csuháját *tömlőre nyúzva* lerántották.

Borzfogó. Hosszú nyelvű, harapófogószerű vasszerszám, amellyel az aknában a borzvilával leszorított borzot nyakon lehetett ragadni és kiemelni.

Borzfuvar. Ősszel a kukoricától meghízott (→ *szalonnakövér*) borznak a földre érő hasa húzásnyomot hagy maga után a porban, amelyről régen azt hitték, hogy az a nőstényborztló ered, amelyet hanyatt fekve és kukoricacsövekkel megrakva a hím vonat éjszaka hazafelé a kotorékba, miközben a nőstény a hím farkába kapaszkodik a fogaival. Ma már tudjuk, hogy ez tévedés, csupán néphiedelem, mert a borz ősszel alaposan fölhízik, de várában nem gyűjt télire eleséget, mint pl. a hörcsög.

Borzvár, borzbarlang, borzodú: a borz lakhelye, → *kotoréka*. Ellentétben a rókaéval, ez mintaszerűen tisztán tartott, többszintes tanya, dögöket nem tűr meg benne, és kölykeit is kinti ürítőhelyre szoktatja.

Borzvilla. Hosszú nyelvű, kétágú vasvilla, amivel a kotorékba által sakkban tartott borzot vagy rókát a leásott aknán át a földhöz lehet szorítani, s utána a → *borzfogóval* kiemelni.

Boszorkánygyűrű. Üzekedéskor az őzbak a vele incselkedő sutát körbe-körbe hajtja, ami által a növényzetet kör alakban letaposják. Párási játéknak ez a körkörös nyoma jelzi a vadásznak, hogy az üzekedés kezdetét vette. Néhol ezt *ördöggyűrűnek* is nevezik.

Botcsinálta vadász. Olyan személy, aki nem szenvedélyből, hanem kénytelenségből vadászik (pl. a főnöke határozott kívánságára).

Box. 1. Tojatóbox. A fácánteleg tartozéka, hordozható vagy beépített nagyobb ketrec, amibe tavasszal a törzsállományból 1 kakast és 5—7 tyúkot helyeznek párási és tojásrakás végett. 2. A *kennelben* az egyes kutyák helye.

Böffen → *Riaszt*

Bögés, szarvasbögés. → *Szarvas*

Bögni, harsogni, orgonálni, morogni, morcogni, nyögni, nyögdecselni, nyekeregni a szarvasbikák szoktak üzekedéskor, ki-ki kora, felhevültsége és erőnléte szerint.

Bögőhely a szarvasoknak egy-egy területen megszokott párási helye, ahová bögés idején évről évre mindenünnen összegyűlnek. Ott küzdenek meg egymással a tehének elnyeréséért, s ott folyik le az üzekedés is, ha a bögőhely a nász végéig zavartalan marad.

Bögőkürt, bögtülök, tritoncsiga, lámpacilinder stb. a szarvasbögés hangutánzásának eszközei, amelyekkel szarvasbögéskor a hozzáértő igyekszik a bikákat → *behívni* vagy megszólaltatni, és a megfelelőt kiválasztva lelőni.

Böjti réce → *Vízivad*

Bőragancs. Sérüléstől származó rendellenes agancsfejlődés. → *Őz*.

Bő vérzés → *Vérjelek*

Brenneke (Brennecke) golyó, a szűkítettcsövű (csokk) sörétespuskából is

kilőhető, belül üreges, tehát zsugorodásra képes, lágyötvetű ólomgolyófajta. Magyar gyártmányú változata a *gyöngygolyó*.

Browning. Ötlövetű, → *őnműködő*, sörétes vadászfegyvertípus.

Búcsúztatni, terítékre, ravatalra fektetve, megfelelő kúrtszóval szoktuk a lelőtt vadat, más szertartással a nagy- és mással az apróvadat. → *Vadászszokások*

Buga. Az elsőéves szarvas bikaborjú későbbi agancsainak helyén növekvő kis dudor.

Búg, görög. Nyelvünk szerint párzáskor a → *vaddisznó*. Párzása pedig *búgás, görgés*.

Búgási idő az az időszak, amikor a vaddisznókanok ösztönük parancsára felkeresik a görgő kocákat, *bevágódnak* a kondába, majd a búgás végéig a kondával együtt járnak, és ha más kannel találkoznak, azzal sokszor súlyos harcot is vívnak.

Bujdokol, bujdosik tavasszal a frissen összepárizott tőkés réce pár, amikor otthagya hangoskodó társaikat, tőlük távolabb egy zavartalan tocsogót keresnek, hogy annak rejtekében kettesben élhessék „mézesheteiket”.

Bukórecék → *Vízivad*

Bundája a szőrmés, illetve az emlősvadaink közül a rókának és azonkívül a medvének, a nyúlaknak van, a többi emlősvadunk → *gereznát*, → *csuhát* vagy → *irhát* visel.

Bundázni. Náddal, nádpállóval bélelni a fácántelep kerítését kell, lehetőleg embermagasságig, hogy a mögötte tartott fácánállományt ne zavarja semmilyen külső mozgás, mert az rossz kihatással van a tojáshozamra. Bundázni szoktuk még a szarvasbefogók kerítését is.

Burrog, burrogó zajt csap a hirtelen felröppenő fogolycsapat. Ebből származik a kifejezés, hogy: *burrantában löni*= felrepülés közben löni.

Busirozni → *Bokrászni*

Buvárrécék → *Vízivad*

Búvó, vadbúvó a vad természetes vagy mesterségesen létesített rejtekhelye, ahová napközben ellenségei elől visszavonul. Természetes búvóhely pl. az erdő, a nádas, mesterséges a csenderes, az erdősáv stb.

Büchs puska. Kétsövű, golyós és sörétes csővel rendelkező fegyvertípus. Egyik változata a Bock—Büchs puska, melynek golyós és sörétes csöve nem egymás mellé, hanem egymás alá van illesztve.

Bütykös ásólúd → *Vízivad*

Büzmirigy vagy szagmirigy több állatfajnak is jellegzetessége. Nálunk legismertebb ilyen faj a görény, de a róka is visel büzmirigyet a faroktövén, amelynek vadászelnévezése: viola- vagy ibolyamirigy. Nevét onnan kapta, hogy egyesek szerint ezekhez a virágokhoz hasonló „illata” van, amit talán kellemetlen bűzének ellensúlyozására kapott a természetből.

Büzteleníteni → *Szimatcsaló szerek*

Cél, célpont. Az a pont, amit a fegyver belövésekor vagy célba lövéskor az irányzék segítségével megcélzunk, s ahová jól hordó puska és pontos lövés esetén a lövedéknek be kell vágódnia.

Célbavenni azt jelenti, hogy fegyverünket a célra tartva, célzóberendezését úgy helyezzük az eltalálni kívánt pontra, hogy a fegyver elsütése esetén lövedékünk lehetőleg pontosan oda találjon. A gyakorlatban úgy is mondjuk: célba-, célrakapni, és ha lövésünk pontos, akkor *célba talál*, ellenkező esetben meg *célt téveszt*.

Célgömb. A vadászfegyver célzóberendezésének egyik alkatrésze.

Célzoval kísérni (a vadat). Célzási mód, melyet golyósfegyverrel úgy végzünk, hogy az irányzékkel vagy a céltávcsövön át megcélozzuk a mozgó vadat, így kísérjük egy darabig, majd kellő pillanatban puskánkat *rásütjük*. Ez a célzási mód golyósfegyvereknél úgy eredményes, ha a vad lassan halad, közel van vagy nagy sebességű golyóval lövünk. Sörétespuskánál a célzási mód ez esetben ugyanaz, csak azzal a csősin felett figyeljük a haladó vadat, és nem rá, hanem *elé lövünk*. Ilyen esetben tehát a golyósfegyverrel *rátartva*, a söréttel pedig *elé tartva* lövünk.

Célt tévesztetni → *Hibázni*

Céltüske → *Tüske*

Célzási irány-t az egycsőű puskánál a célgömb és a cső közepe, kétszővűnél pedig a célgömb és a csősin hátsó részének a közepe adja.

Célzóberendezés. A fegyverek egyik fontos szerkezete, amelynek segítségével a célt meg tudjuk irányozni. Legegyszerűbb formája a célgömb és az irányzék vagy más néven a *nézőke*. A célzóberendezésnek golyósfegyvereknél van nagyobb jelentősége.

Célzóbot. Hegymászóbothoz hasonló egyenes suháng, amelyhez a vadász célzáskor — más támaszték híján — golyósfegyverét rezdülésmentesen hozzá-szoríthatja.

Céltávcső vagy *céltávcső* a golyós fegyverekre szerelhető egyszemű, többféle nagyítású és különböző fényerejű, *céltőtüskével* (céltüskével) vagy *szálkereszt*tel ellátott távcső, amely a pontos célzást hivatott megkönnyíteni.

Cifra pehelyréce → *Vízivad*

Cigányréce → *Vízivad*

Cikázik, hirtelen irányváltásokkal repül különösen szélben az olyankor is húzó → *erdei szalonka*, továbbá a felriasztott sárszalonka.

Cikcakkban, irányát folyton változtatva szalad a nyúl, amikor lábunk elől vackából kiperdül. Innen származik a szóbeszéd, amikor valaki elhibázza a nyulat, hogy biztosan cikbe lőtt, amikor pedig az éppen cakkban szaladt!

Cikk a cvikk erőltetett magyarítása, használata mellőzendő.

Címere, rozsdavörös tollakból kialakult *patkója* van mellén a fogolykakasnak, de előfordulhat ilyen rajzolat az öregedő fogolytyúkokon is. Ezért ez a nemek megkülönböztetésére nem biztos jel. Beszédünkben a címer helyett inkább a patkó elnevezést használjuk. A címert néhol *vértnek* is nevezik.

Címeresedik. Őszi tollváltás után a fiatal, *színesedő* fogolykakasokra mondjuk, amikor patkójuk kezd kiütközni.

Cövekel. Akkor mondjuk a nyúlra, amikor vackából kiugorva, rövid futás után megáll, s visszafordulva két hátulsó lábára ülve ágaskodik, hogy ijedségének okát így, biztonságosabb távolságból még egyszer megszemlélje. Úgy is mondjuk ezt, hogy *cöveket üt* vagy *cöveket ver*.

Cvikk két-három együtt húzó → *szalonka*.

Csahol, nem pedig ugat a → *kajtató eb*, amikor a vadat hajtja. Csahol a véreb is, amikor leállítja a sebzett nagyvadat, vagy amikor arra kimúlt, dermedt állapotban rátalál. Az előbbinél *állóra*, az utóbbinál meg *dermedtre csahol*. Úgyszintén csahol a kotoréke is, amikor a kotorékban a rókával élethalálc-harcot vív.

Csaholtatni, a csaholást gyakoroltatni kell az e célból tartott vadászebeinkkel, hogy ezt megszokják, és majd a gyakorlatban kitartó csaholók, jó *csahosok* legyenek.

Csaholva, fennhangon hajt a jó kajtató eb, ellentétben a némán, hangtalanul hajtó, és ezért a vadra nagy veszélyt jelentő farkaskutyával.

Csalavér. A róka irodalmi eredetű beceneve (Móra Ferenc).

Csalétek, csalfalat, csalifalat. Olyan élelem, apró ételdarabka, amit a dúvad szeret, amit előszeretettel → *fölvesz*, amire gyanútlanul *rákap*. Ilyent helyeznek a felállított csapdába, hogy a kiszemelt dúvadat azzal a csapdába csalják és megfogják. Érdekesség kedvéért leírom, hogy vadászelődeinknek hajdanában milyen ismeretük volt a különböző „bevált” csalétekekről, illetve azok egyes fajairól: „A különféle ragadozók ingyenc falatai a következők: a rókáé sült macskahús, libaszírba vagy vajban kisütött kenyérdarab, heringfej vajban sütve, sült máj stb. A menyéteké: sötlan vajba fehér hagyma keverve, s ebbe kenyérdarabkák kisütve, madártojás, aszaltszilva vagy körte mézbe főzve és egy csepp beléndek olajjal, aztán friss, vajba sült heringfej és sült macskahús. Vadmacskáé: özmáj, nyúlhús, tojás stb.” Ma már jó lenne, ha lehetne puszkavégre is kapni őket!

Csalhívás vagy cselhívás. Egyes vadfajok hangutánzással való csalogatása, látó- még inkább lőtávolságra történő behívása, amit különböző eszközökkel, sípokkal, egyszóval *hívogatókkal* végzünk. Sikerének feltétele, hogy az utánzott hang élethű legyen, mert a vad kitűnő füle azonnal érzékeli a hamis hangot, és akkor épp az ellenkező eredményt érjük el, elriasztjuk, *elugratjuk* vele a *behívni* szándékolt vadat. Vannak, akik egészen primitív eszközökkel, fűszállal, a kezükkel is bámulatos ügyességgel tudják a kellő hangot utánozni.

Csalhang. A hívogatók, vadcsalogatók, csalsípok hangja, amit ha jól, szakszerűen alkalmazunk, a kívánt vadat becsapjuk. A bögőkürt vagy tritoncsiga csalhangja a bögés, az őzsípé a suta vagy gida sipító vagy véstjelző hangja, a szalonkasípé a pisszegés, a vadrécecsalogatóé a tőkés tojó sárogása stb. Rókát vagy kóbor kutyát a mezeinyúl síró, veszékelő, mákogó hangjának utánzásá-

val lehet „lépre csalni”, amire néha a hurkozó vadtolvaj is „beugrik”, mert azt hiszi, hogy kirakott hurkai valamelyikében nyúl fogódott meg.

Csalifalat → *Csalétek*

Csaligunyhó → *Leskunyhó*, mely elé csalogató céllal dög van kiteve.

Csalikacsák (vagy *csalkacsák*) a vadrécéknek fából, gumiból vagy újabban műanyagból készült élethű másai, amiket leshelyünk elé a vízre ültetünk, hogy meglátva őket a fölöttük elhúzó récék lejjebb ereszkedjenek, s közülük körözésük közben néhányat lelőhessünk.

Csalilúd. Azokat az elsőként lelőtt vadludakat nevezzük így, amelyeket vadlibázáskor leshelyünk vagy *lesgödrünk* elé felpeckelt nyakkal sorban kiültetünk, hogy őket a fölöttünk magasan elhúzó többiek letelepedett, pihenő társaknak sejtsek, és lőtávolságra, esetleg lejjebb ereszkedjenek.

Csalítójas. Mérgező anyaggal töltött vagy folyékony méreggel beoltott (injektált) házityúktojás, amit tavasszal, a → *fészekrablók* becsapása és ritkítása érdekében szerte a határban *műfészekbe* helyeznek.

Csalogató → *Hívó, hívogató*

Csalsíp. Vadászsíp, különféle vadfajok hangját utánzó szerkezet.

Csap, csapos agancs. A szarvasfélék első, ág nélküli agancsa. A szarvasnál ennek koszorúja sincs, míg az őz csapos agancsán már van koszorú. Annak azonban a tulajdonképpeni első agancsa nem is ez, hanem a → *gidaagancs*.

Csapa. A vad lábnyomának folytatatólagos lenyomata. Az egyszeri lenyomat: → *nyom*, az út, amin a csapa halad: *csapás*; a vadtól származó bármilyen más nyom: → *nyomhagyás*.

Csapahagyás-nak a vad járás-kelését nevezzük. Ugyanúgy nevezzük esetenként a hagyott nyomot is, amelynek alapján meggyőződhetünk, hogy ott milyen vad járt.

Csapakövető eb. Azt a vérebet nevezzük jó csapakövetőnek, amelyik, ha *rátesszük* egy sebzett nagyvad → *meleg* vagy → *hideg csapájára*, azon tétovázás nélkül halad, és nem téríti el arról semmilyen más keresztező nyom.

Csapat. Nagyobb tömegű összeverődött vad, fajra és nemre való tekintet nélkül. Eszerint beszélünk szarvascsapatról (és semmi esetre sem a német „Rudel”-ből fordított *rudliról*), őzcsapatról, fogolycsapatról, tűzokcsapatról, csapat vadlibáról stb. Némelyik vadfajnak megkülönböztető csapatelnevezése is van, így a vadludaknak → *sereg*, a vaddisznóknak → *konda*, a foglyoknak, fácánoknak → *bokor*, *foltt* vagy *csokor*, kisebb számú vadlúdnak és vadrécének pedig → *foltt* vagy → *raj*.

Csapatba verődik, összesereglik, csapatba áll vagy tömörül a vad, amikor bizonyos okok miatt közülük több összejön. A *falkába csavarodik* vadásziatlan, mellőzendő.

Csapatbika vagy főbika az olyan, többnyire ereje teljében levő, korosabb szarvasbika, amelyik tulajdonságainál fogva üzekedéskor valamelyik tehéncsapat (*hárem*) egyeduralgó feje, s ezt a kiváltságos helyét a vetélytárs bikák állandó ostroma ellenére is meg tudja tartani.

Csapatfő, csapatvezér, csapatvezető a csapatba verődött vad különleges, és a többiek közül kiváló tulajdonságainál fogva arra hivatott, elismert és „megválasztott” egyede. Az ilyen tartja össze a csapatot, ő vezeti a legelőre, *jelzéseit* az egész csapat figyelemmel kíséri és engedelmeskedik neki. Ilyen pl. a szarvasoknál a *vezértehén*, a vegyeskondájú vaddisznóknál a *kondavezető*: egy öreg, tapasztalt koca, a fogolycsapatnál a családfeje, az öreg kakas.

Csapathoz tart → *Falkához tart*

Csapára tenni. A vérebvezetés műszava, amit azonban alkalmazhatunk más, csapázásra idomított vadászszelű végzendő munkára is. Jelentése: a vérebet (vagy más csapázó kutyát) a sebzetten elugró nagyvad elugrásának helyére visszük, és onnan — a felvett szimat alapján — az elmenekült sebzett vad megkeresésére indítjuk.

Csapás → *Csapa*

Csapázni. 1. A sebzett vadat csapája után követni és megtalálni, ami a vadász fontos ismeretei közé tartozik. 2. Csapázni azonban egészséges vad után is szoktunk, ezért a vadásznak ismernie kell a különböző vadnyomokat és nyomhagyásokat is, hogy más és más okból egyes vadfajok → *váltói, forgói*, azaz járása, mozgása felől tájékozódni tudjon.

Csapdák. Állatok megfogására készült kisebb-nagyobb szerkezetek, amelyek *megvetve, élesre állítva* önműködően vagy emberi beavatkozással működnek. Ilyenek: a → *csapó-* vagy *tányérvasak*, a *dorongcsapdák*, a → *ládacsapdák*, a → *csapóhálók*, az önműködő, billenőajtós *szárnyasvadcsapdák*, a → *hajakosarak*, ketrecek és csapdák, a → *kutyafogó ketrecek* stb. → *Tör*.

Csapdát állítani. Szerkezetének megfelelően a csapdát felpeckelve vagy rugóját megfeszítve kirakni, megvetni, élesre állítani.

Csapódás. A célbatalált golyó hangja, elterjedt formájában *becsapódás*.

Csapóháló. Élő fácán befogására szolgáló kisebb, önműködő hálós csapda, amely tömeges befogásra nem alkalmas.

Csapóláda → *Ládacsapda*

Csapong, csapongva repül az erdei szalonka este és hajnalban a húzáson, amikor szeles az idő.

Csapóra állítani. A → *ládacsapda* ajtajának felhúzása, → *fogóra állítása*.

Csapos. Első, ág nélküli agancsát viselő agancsos vad. Gyakran előfordul, hogy az ilyent egyesek német neve után (Spiesser) helytelenül még ma is „spiszernek” nevezik!

Csapott célgömb. A golyósfegyver célzóberendezésének olyan helyzete, amikor célzásnál a célgömb csúcsa egy vonalba esik az irányzék vagy más néven a *nézőke* kivágásának felső szélével.

Csapóvas vagy *tányérvas*. Erős, vasból készült dúvadfogó szerkezet, amit megfeszített rugó működtet, és amiben a megfogódott állat felfedezéséig többnyire élve kínlódik. A → *berlini hattyúnyakú csapda* szerkesztésénél fogva foglyát többnyire agyonvágja.

Csapantyú vagy gyutacs a vadásztölténynek az a része, amely cserélhetően

a töltényhüvely vagy tölténykupak közepén helyezkedik el. Erre vág rá az ütőszeg vagy kakas nélküli puskánál a rejtett kakas, azt begyűjtja, szikrájától a lángra lobbanó puskapor gázzá válik, s a rászorított lövedéket robbanászerűen, hatalmas erővel kivágja.

Császármadár vagy mogyoróstyúk → *Fajdfélék*

Csátés hely: nádas, kákás, szittyós, sásos, gyékényes, zombékos terület, amit a vizet tűrő és kedvelő vad szeret. Ilyen természetű nagyvadunk a szarvas és a vaddisznó, de részben az őz is. Az apróvadnál a vízivadon kívül ilyen a fácán meg a róka is!

Csatlósbika. Egy vagy két fiatalabb szarvasbika, amelyik télidőre, tőle megtúrtn némelyik erős öregbikához csatlakozik, de amit az később, tavasszal vagy az üzekedés előtt rendszerint elűz magától.

Csatolni. Szíjra, pórázra csatoljuk vagy fűzzük kezdetben az idomítás alatt álló vadászebet. Ezt némelyiknél később is megtesszük, különösen a vérebet munka közben gyakran csatoljuk *hosszú pórázra*. → *Póráz*

Csattan, más esetben puffan a vadba vágódó lövedék, attól függően, hogy a találat mely testrészét érte.

Csattint vagy pattint *legyezőjével* (farkával) a dám, amikor megugrik.

Csattogás, hangos agancs-csörtölés hallatszik szarvasbögéskor az erdőn, amikor a bikák, különösen a fiatalabbjai, még napközben is játékosan összecsapnak agancsaikkal és méregetik egymás erejét. Muflonos területen ugyanilyen zaj hallatszik télen, üzekedésük alatt: ott meg a kosok rohannak egymásnak és messze elhallik összecsapódó *csigáik* hatalmas csattogása.

Csattogtatja agyarát a párharcot vívó vadkan, de így tesz akkor is, amikor disznóhajtáskor a kutyák megszorítják, és velük szembefordulva védekezik. Evés közben viszont → *agyarfenése*, csámcsogása hallatszik.

Cseh vagy közönséges fácán → *Fácán*

Csel vagy cselvetés 1. olyan fondorlatoskodás, amellyel az ember, jelen esetben a vadász, a nála kitűnőbb érzékszervekkel rendelkező vadat kézrekerítés céljából becsapni igyekszik. 2. Cselhez folyamodik, *cselt vet* több állatfaj is állatok, illetve az ember megtévesztésére. Pl. a ragadozók sokszor ügyes csellel fogják el áldozataikat, a mezeinyúl pedig vackához közeledve nagy oldalugrásokat tesz, *cselugrásokat* végez, hogy a csapáját netán követő ellenséges ragadozót ezzel tévútra vezesse.

Cselvető csapás vagy cselugrás. → *Csel*

Csenderes (vadbúvó sűrű, védősűrű). Kisebb kiterjedésű, több koronaszintű (tehát többféle) fa-, bokor- és cserjefajból, főleg vadvédelmi célból mesterségesen kialakított kis füves tisztásokkal és nyiladékokkal szabdaltnak, főleg vadtenyésztési berendezésekkel ellátott sűrűség, amely leginkább az apróvad, esetenként az őz tenyésztését is szolgálja, de felhasználható vadászatra is.

Cserkészjel → *Sebzésjel*

Cserkészni. Egyéni vadászati mód, amit leginkább nagyvadra alkalmazunk. Végrehajtási módja: megfelelő öltözékben, gyalog, zörgésmentes talajon,

amilyen a karbantartott → *cserkészút*, a kiszemelt vadat óvatos lopakodással, közben meg-megállva igyekszünk lőtávolságra úgy becserkészni, hogy azt minél jobban megszemlélhessük, és minél biztonságosabban lövésre kaphassuk. A „cserkelés, cserkelni” szavak vele egyenértékűek, bár kevésbé népszerűek.

Cserkésző- vagy cserkelőcipő. Rendeltetésszerűen a cserkésző vadászati módra, vagyis hangtalan járásra készült könnyű, nem nyikorgó, vízhatlan, vastag gumitalpú cipő.

Cserkészőkocsi. → *Barkácsoláshoz* használt könnyű vadászfogat.

Cserkészút, cserkészőút, cserkészősvény. Az erdőt vagy egy erdőrészt behálózó, terv szerint, mesterségesen készített keskeny, lehetőleg fák, bokrok takarásában kanyargó, a terepviszonyokat figyelembe vevő és kihasználó, minden vadászati és vadtenyésztési berendezést útjába ejtő, s mindig kezelt, tisztán tartott gyalogösvény.

Cserregés, a fogolykakas jellegzetes, érces hangja, amit vidékenként csirregésnek is neveznek. A fogolykakas ezenkívül még *kotyog*, majd pedig *csetteg* olyankor, amikor az őt álló vizsla elől kibújik rejtekéből, és farkát billegtetve, csettegve ad jelt a csapatnak a menekülésre. Halk *kerregő* hangot pedig akkor hallat, amikor a csibéket valamilyen vészre figyelmezteti.

Csibe, vagy kevésbé helyesen: csirke, a fészekhagyó, tyúkalkatú madarak szaporulatának neve.

Csibenevelés. Lehet mesterséges, amit tenyésztelepeken végeznek, és lehet természetes, amit a tyúkidomú anyamadár tesz kicsinyeivel, amikor gondosan neveli őket.

Csibetáp, helyesebben táplálék. Mesterségesen keltetett szárnyasvadcsibék táplálására szolgáló gyári élelemkeverék (koncentrátum), amely takarmányfélékből, sókból, vitaminokból és nyomelemekből áll.

Csibetoll. Szárnyasvadunk fiataljainak kezdetben egyszerűbb, a környezet-höz jobban alkalmazkodó színű tollazatuk, ún. csibetolluk van, és csak később, akkor is inkább csak a hímek *színesednek* ki, amikor már futva menekülni és repülni is tudnak, tehát amikor életüket aktívan is képesek menteni. Ezt a fiatalkori egyszerűbb, szerényebb színű csibetollazatukat csak fokozatosan váltják, ezért késő ősszel is még gyakran kerül a kezünkbe kisebb-nagyobb mértékben *csibetollat* viselő fácánkakas vagy vadréce gácsér.

Csiga. A muflonkos karikás szarvának vadászneve.

Csíkos, csíkozott színezetű. Barnán csíkozott az újszülött vadmalac szőrzete, ami természetes védelmét szolgálja, mert ha vész esetén a földre lapul, csíkozása beleolvad környezetének zezugos vonalaiba. (→ *Mimikri*)

Csillag-nak nevezzük azt a csillag alakban kiképzett keskeny nyiladékot, amit erdőben a puskásállások előtt vágunk a bokrok sűrűjébe, hogy annak valamelyik ágában hajtáskor a vadász esetleg előbb megpillanthassa, és ott nyugodtabb célzással el is ejthesse a feléje törő vaddisznót, mint bizonytalannal, amikor kivágódik a sűrűségből és átrohan a nyiladékon.

Csipegetni 1. általában a madárfélék szoktak, 2. de vadásznyelven azt az

étkezési módot is így nevezzük, amit a szarvas végez, amikor már jóllakva a vackára tart, de közben még elszöszmötöl a szálasban, és közben pákosztosan *csipegeti* az útjába eső fák rügyeit, fiatal hajtásait. 3. Ezt mondjuk az őzre is, amikor legelés közben válogatósan *csipegeti* az ösztönétől sugallt, neki kedvesebb falatokat.

Csipke → *Agancs — (dám)*

Csizmát visel (a madár) → *Pikkelyes*

Csobogni. A vízben hancúrozó szárcsák csobognak és szántják a vizet.

Csokk cső. Idegenből (choke) ferdített kifejezésünk. Így nevezzük a korszerű sörétesfegyverek csövét, amelyeknek csőfurata az utolsó szakaszában leszűkítve készül, amitől a csövet elhagyó sörétraj tovább halad egy csomóban, kevésbé szóródik. Fokozása a *dupla csokk*, és még korszerűbb formája a vált-ható, különböző csokkfurató csővég.

Csokorban kelni. A fogolycsapat egyszerre történő, hirtelen felrebbenésére mondjuk, de fácánhajtáskor is megtörténik, hogy a hajtás végére összetömörült fácánok egyszerre, tömegesen, csokorban kelnek. Ez nem szerencsés, mert a vonalban álló vadászok ilyenkor többnyire kapkodva egykettőre kilövik puskáikat, és mire újra töltenének, a fácánsereg már messze jár.

Csokros agancs → *Agancs — (őz)*

Csomóra hord → *Ostorhegyre hord*

Csonkolni a tenyésztelepen kelteget néhány napos fácán- és fogolycsibéket, újabban pedig a mesterségesen tenyésztett apró vadrcékét is szokták, ami úgy történik, hogy szárnyuk legvégső ízét lecsípi, hogy evezőtollaik ne tudjanak kifejlődni, s a telepről meg ne szökhessenek.

Csontlövés → *Vérjelek*

Csonton szalad, azaz ellőtt lábának nyílt törésű, kiálló csontján próbál menekülni a láblövést kapott, törött lábú nyúl.

Csőfurat a puskacső belső ürege, aminek kiképzése, fúrás módja más (sima) a sörétes, és más (huzagolt) a golyósfegyvereknél.

Csökött 1. Fejlődésében visszamaradt egyed. 2. A szarvasfélék fejlődésképtelen, beteg, rossz érvonalú egyedének silány „fejdísz”, amely azonban lehet egy átvészelt betegség vagy megsínyelt tél következménye is. Ez utóbbi csak múló, többnyire ideiglenes csököttség, amely a következő évben már helyrejöhet. Lehetnek csupán az ágak csököttek.

Csőre tölteni: a fegyverbe töltényt helyezni úgy, hogy azt lövőkész állapotba hozzuk.

Csőrgő réce → *Vízivad*

Csőrgyűrű → *Vízivad-vadlúd*

Csőrkurtítás. Zárttéri tenyészetekben alkalmazzák, ha a növendék fácánok többnyire táplálkozási zavarok vagy zsúfoltság miatt egymás tollait csipkedik, sokszor olyan mértékben, hogy csipéseik nyomán áldozataik vére is kiserken. Természetesen a kurtítás csak a csőr hegyére, kicsiny lehajló kampójára vonatkozik, s ez nem zavarja őket a táplálkozásban.

Csörög. A szarka jellegzetes hangjának neve.

Csörtetni. A sűrűségben ágakat ropogtatni, lombot zörgetni, vagyis haladás közben zajt kelteni a szarvas és a vaddisznó leginkább akkor szokott, ha megriad valamitől, mert ilyenkor elugrás és futás közben nem óvatoskodik.

Csörtölés az a hangosan csattogó, kopogó zaj, amit — leginkább üzekedés-kor — az egymással küzdő szarvasbikák okoznak összeverődő, egymásnak feszített agancsaikkal.

Csősin. A kétsővű fegyveren a csövek összefogására szolgáló rész. Van felső és alsó csősin, az előbbi szélesebb, és rajta foglal helyet a célgömb, az utóbbira pedig a szájkengyel van szerelve.

Csöttöt mond → *Csüttörtököt mond*

Csővégre kapni → *Meglőni*

Csővégről löni. Közvetlen közelről, a fegyver csövével szinte érintve a vadat útjára engedni a golyót. Többnyire a → *kegyelemnövéshöz* megyünk a vadhoz ilyen közel.

Csuha. Így nevezzük a szarvasfélék szőrrel fedett bőrét, amit a lelőtt vadról fejtéskor lehúzunk. Kisebb emlősöknek → *irhájuk*, → *bundájuk* vagy → *gereznjük* van.

Csúszkál. 1. A patról a vízbe csúszik a vidra. Ez a vidra jellegzetes vízbe szállása, mivel rövid lábai miatt nem úgy ugrik, hanem hasával is a földet súrolva csúszik le mindig a meredek patról. Mivel többnyire állandó → *beszálólóhelyet* használ, ott simára koptatja a partot, aminek nyelvünk szerint *csúszkáló* a neve. 2. De az alacsony növényzetben lehúzódva legelező, és közben ide-oda mozgó nyúlra is mondjuk, hogy *csúszkál*, amit azért tesz, hogy étkezés közben minél kisebb felületet mutasson.

Csúszó réce. Akkor nevezzük így a vadrécét, amikor fiatal koruk vagy vedlésük miatt fejletlenek még az evezőtollaik, s repülni nem tudván, a nád, a sás közt ide-oda „csúszkálva” igyekeznek menekülni a vízlel elől.

Csüd a madarak lábának alsó, hús nélküli, inas része, ami többnyire csupasz, s amit általában szarupikkelyek fédnek. Jelentősége a *csüdözésnél* van.

Csüdözni. Arra mondjuk, amikor valaki a repülő szárnyasvad csüdjét találja el, amit a madár lábának leeresztésével jelez is.

Csülkös vad. Hazánkban ezen vadfajok közül a szarvas, a dám, az őz, a muflon és a vaddisznó él. Hasítottkorműeknek is nevezzük őket.

Csülök. A csülkös vad lábujjait borító szaruréteg, amely közepén hasított, nincs egymással összenöve, mint a pata.

Csülöknyom. A csülkös vad lábának egyszeri lenyomata.

Csülökre kapni annyit jelent, mint felocsúdni és elfutni. Azt fejezzük így ki, amikor valamilyen csülkös nagyvad a találat után összeesik ugyan, de hamarosan magához tér és föltápáskodik, majd összeszedve magát elmenekül. Az ilyennek a sebesülése többnyire nem halálos, legtöbbször gerinctüske- vagy horzslóvés, ami csak pillanatnyi kábulást, az agyrázkódáshoz hasonló tünetet vagy stresszt okoz. → *Gerinctüske*

Csülöksár vagy szarvasbocskor. → *Bocskor*

Csütörtököt mond vagy kevésbé ismert szóval *csöttöt mond* a puska, illetve tőltény, ha a ravasz elhúzásakor csak üresen csetten és nem sül el.

Dagonya. Vízrel, sárral, iszappal telt kisebb-nagyobb földmélyedés, de lehet gödör vagy árok is, melyben időszakosan vagy állandóan sekély víz van, és melyet a szarvas meg a vaddisznó megmártózás, fürdés, rövidebb-hosszabb fetregés, *dagonyázás* céljából az év minden szakában gyakran felkeres.

Dagonyázni. Nagyvadjaink közül a szarvasnak, és a vaddisznónak nemcsak ivás szempontjából létföltétele a víz, hanem szervezetének szüksége van a gyakori fürdésre, kisebb vizes, iszapos gödrökben, dagonyákban a gyors megmártózásra, amit főleg nyáron a meleg és a rovarok ellen végez. Ez a két vadfaj ezért vízben szegény területen meg sem telepszik, olyan helyen legfeljebb csak mint *váltóvad* szerepel. A dagonya, a dagonyázóhely régi, de szép magyaros elnevezései még: morotva, fertő, fetregő és dágvány. Jó lenne ezeket is „viszszahonosítva” újra használatba venni!

Dajkakakas. A fogoly mesterséges tenyésztésekor a fölös számú kakasokból vissza szoktak tartani néhányat, hogy velük majd kikaszált tojásokból keltegetett fogolycsibéket fogadtassanak el és neveltessenek föl, mert a fogolykakas sajátos természeténél fogva erre alkalmas. Ezt szaknyelven úgy mondjuk, hogy csibéket adnak hozzájuk dajkaságba, azokat velük → *adoptáltatják*, s így lesz belőlük *dajkakakas*.

Dám. Régen nem volt honos hazánkban, a XVI. században *betelepített* vadfajunk. Itt viszont jó → *élőhelyet* találva, kitűnően fejlődő *lapátos* agancsával a világrekordot is elérte. Himjét *bikának*, nőtényét *tehénnek*, első *borjzásig ünőnek*, szaporulatát pedig *borjúnak* nevezzük, amely a nemek szerint lehet *bika-* vagy *ünőborjú*. A kis bikaborjú éppúgy, mint a szarvas, második életévére fejleszti ki első agancsát, és annak további fejlődési módja is hasonló a szarvaséhoz. → *Agancs*, A dám → *csuhájának* színe igen változatos, a rozsdavörös minden árnyalata, sőt fehér (de nem albino!) és fekete színű is található közöttük. Aránylag hosszú farkának *legyező* a neve, amivel *csattint*, amikor megugrik. A bika a szarvashoz hasonlóan a nyár végére elhízik, amit nála *faggyas állapotnak* nevezünk. Üzekedésének vadászelnévezése: → *barcogás*, ekkor a bika *horkoló, gurgulázó* hangon *barcog*. Amikor megijed: *riaszt*, ha viszont bajba kerül, kóbor kutya fogja le vagy hálóba, hurokba esik: *ordít* vagy *visít*. Barcogás idején a dámok is a megszokott *barcogási helyeikre* vonulnak, a bikák hasán, → *ecsetjük* körül megjelenik ilyenkor már a sötétbarna → *nászfolt* vagy ahogy még mondjuk: a *rigyetési folt*, amely kellemetlen rigyetési szagot, közönségesebben *bakbüzt* áraszt. A korosabb barcogó bikák itt → *teknőt* kaparnak maguknak, ahol sorban felkeresik őket az *üzekedő* tehének meg ünők, majd egy-egy borítás után hosszasan → *hüszölnek* teknőjükben, ha az száraz. Barcogás végére a dámok elnyüvik *nyári csuhájukat*, *szőrt váltanak*, és a nyári helyett téli, sűrűbb, melegebb szőrük nő. Ekkor több kis *dámcsalád* (tehén, ünű, borjú)

összeáll, s nagyobb közösséget: a németből szó szerint átvett, de helyes szóval *tarvadcsapatot* alkotnak. Ugyanígy összeverődnek az előző évi bikaborjak is népesebb *legénycsapatokba*, az idősebbek viszont magányosan vagy csak kisebb *bikacsapatot* képezve vészelik át a telet. A dáмок is *tartják váltójukat*, leginkább éjjel *vonulnak* legelőre, de soha sem → *dagonyáznak*. Az idősebb bikák augusztusban *tisztítják* meg a *hánctól* (→ *barka*) *lapátjaikat*, amit ők is fiatal fák törzséhez *fennek*, miáltal a fák kérgét alaposan *ledörzsölik*. Az öreg bikák szeptember végére *magányba vonulnak*, de hamarosan előjönnek rejtekeikből, s mind többször *csapnak* össze egymással, ami már a → *barcogás* kezdetét jelenti. A beüzött *dámtehén* 34—35 hétig *vemhes*, és a következő év június—júliusában egy vagy két, ritkán több borjút *ellik*. A *bikaborjú* a harmadik, az *ünőborjú* pedig már a második életévében *ivaréretté* válik.

Többen nevezik a dámot *dámvadnak*, mely a német „Damwild” szolgál fordítása. A többi nagyvadunkat sem hívjuk özvadnak, szarvasvadnak stb. Ha mégis kedve van valakinek a dámot hosszabban nevezni, mondja inkább *dámszarvasnak* (bár ez is német eredetű szó), mivel ez a név jobban illik hozzá, hiszen ő is a *szarvasfélék* családjába tartozik!

Dámcsalád. Éven át együtt járó tehén, ünő és borjak. → *Dám*

Darázsölyv → *Ragadozó madarak*

Dárda. Régies elnevezése a szarvas → *nyársas* agancsának. Innen származik a *dárdás bika* elnevezés is.

Daru. Nagy testű gázlómadár, régen főleg értékes dísztollai miatt vadászták, ma azonban nálunk már kihalt, csak ősszel és tavasszal látható néha belőlük egy-egy átvonuló kisebb csapat. Ilyenkor V alakban szállnak át fölöttünk, lehallik néha *krugatásuk* is, s ha ilyenkor rövid időre megszállnak valahol, előfordul, hogy násztáncot is lejtenek.

Dermedtre csahol a véreb vagy más erre idomított vadászeb, amelyik a halálosan sebzett, és elmenekült nagyvad csapáját követve, arra már kimúlt állapotban talál rá, s azt kitartóan csaholja. Ennek betanítására azért van szükség, hogy az egyébként könnyen elvesző sebzett nagyvadat így, a szünet nélkül csaholó eb hangja után a vadász megtalálja, és birtokba vehesse.

Dermedt vad. A lövés után hamarosan kimúlt nagyvadra mondjuk, amelyik, mire a vadász hozzámegy, már mozdulatlanul, megmerevedve, szinte dermeden fekszik. Dermedt vad a később, már kihűlve megtalált vad is.

Diana. 1. (a latinban *Artemisz*) a görög mitológia szerint a vadászat szűz istennője. 2. Szenvedélyesen vadászó nőt is nevezünk Dianáknak.

Dísznóskutya. Olyan betanított vadászeb, amelyik tekintet nélkül a fajtára, jól hajtja a vaddisznót.

Dísz tábla, trófeaalátét, agancstábla vagy pajzs. Leginkább fából készült, néha sima, máskor meg díszesen faragott, barnára pácolt, fényezett alátét, amelyre féltett trófeáinkat szereljük, hogy azok falra akasztva lakásunk díszei legyenek. Célszerű az agancsos vad dísz tábláinak a fal felőli részét kivésni, hogy abba a vad korát bizonyító fogsodarabját belerejthessük.

Dobol a mezeinyúl, amikor elülső lábaival sebesen a füleit verdesi.

Dobozos előnevelés. A mesterséges szárnyasvadtenyésztés csibenevelésének egyik formája.

Dolmányos varjú → *Fészekrablók*

Dorombol, azaz a macska dorombolásához hasonló halk, morgó hangot hallat az erdei szalonka, amikor élelem után kutatva hosszú csőrével a nedves, laza talajba szúr.

Dorongsapda. A rendkívül óvatos nyest és nyuszt fogására használták. A környezetbe illő, kövel súlyosított, érintésre működő dorong volt, amely a belekerült állatot egyből agyoncsapta.

Dögkunyhó. Kicsiny, félig földbe süllyesztett, sátoztetjén vastagon földdel bundázott leskunyhó, amelyet a → *dögtér* szélébe építünk, hogy *lőrésén* át le tudjuk lőni a → *vonszalékkal* odacsalt ragadozót és kóbor kutyát.

Dögre csalni. A rókát, kóbor kutyát vagy más ragadozót vonzaléknak több irányból történő meghúzásával szoktuk a dögtérre kitett *dögre csalni*, hogy amikor közülük valamelyik a → *szimat* után befut, a kunyhóból lelőjük.

Dögre esik, már estében döggé válik a röptében halálos lövést kapott szárnyasvad, s ilyenkor szárnyait összekapva, élettelenül hullik alá. Az ilyen madarat a vadász *döggé lőtte*. Egy-egy elveszett fácánra, vízivadra keresés közben gyakran mondjuk: pedig *dögre esett!*

Dögre fanyalodik. Ínséges nagy télben a róka, de más ragadozó is dögöt enni kényszerül frissen zsákmányolt hús helyett, holott a legtöbbjük nem él döggel, mint pl. a *kányák*, melyek fejletlenebb karmuk és csőrük miatt csak nehezen tudnak élő állatot zsákmányolni.

Dögtér. A csenderesben vagy más, a ragadozó emlősök és kóbor kutyák által sűrűn járt területreszen, egy kis tisztás szélébe leshelynek → *dögkunyhót* építünk. Itt fejezzük be a → *vonszalék* meghúzását, és a térre helyezett dögre befutó ragadozókat lesből, a kunyhóból lőjük le. A döggkunyhót nem célszerű magaslessel pótolni, mert a dögtér használatára többnyire télen kerül sor, amikor a magasles hosszabb éjszakai tartózkodásra „igen szellős”!

Döhér, döhere bika. Nyári, hízott szarvasbika. → *Szarvas*

Döntött fa. A nagyvad téli, természetes élelmét pótló olyan erdei lombosfa, amelyet a faállomány károsítása nélkül télen kidöntünk, hogy a vad annak rügyeit, hajtásait, kérgét lerágva, éhinségén könnyítsen.

Dörgölözni, dörszölözni. A szarvas és a vaddisznó, amikor fürdőjükből, a dagonyából kiszállnak, az azt övező fák derekához hosszasan dörgölöznek, s ezeket a → *dörzsfákat* alaposan be is kenik, sárral, iszappal, *bemázolják*.

Dörzsfa, mázfa, dörgölözőfa. Így nevezzük a dagonyát övező, sárral bekenet fákat. Belőlük a jöszemű vadász három dolgot tudhat meg: a kenés nedvességi fokából, hogy a vad milyen régen járt ott, a magasságából, hogy a vad mekkora (ennek a disznónál van jelentősége) és végül a sárral együtt odatapadt szőrökből, hogy a fürdőző szarvas volt-e vagy disznó?

Dörzsölés, kérgezés. Többnyire fiatal fák törzsén látható kisebb-nagyobb

seb, karcolás, sokszor cafatokban lecsüngő kéreg, amely a szarvasfélék hímjeinek agancstisztításától vagy később kész agancsának *fenésétől* származik. Az ilyenformán megjelölt fák vastagságából megközelítően következtetni lehet „gyilkolójának” erősségére, s ha az őzbaktól származik, a dörzsölés alatt, a kis fa tövében felfedezhetjük a bak → *alomverését*, kaparását is. Ilyen agancsdörzsölés egész bokorcsoportokat is sebezhet, ami kizárólag szarvastól származik, s neve: → *agancsverés*.

Drilling. Csak így, idegen nevén ismert a három csőből összeállított vadászfegyver, amelynek általában két sörétes és egy golyócsöve van.

Ducsózó, cölöpszózó. → *Szók*

Dugattyús vagy tömbzárzat az állócsövű golyósfegyverek zárószervezete.

Dugóhúzó formájú agancs. Rendellenes agancsfejlődés. → *Szarvas*, → *Őz*

Dupla csokk → *Csokk*

Duplázni. Idegen szóból képzett, régóta meghonosodott jövevényszavunk. Az a vadász *dupláz*, aki a kétsövű sörétes puskájával *ismétel*, vagyis annak csövét egymás után kilövi, rövid időn belül két lövést tesz. Az ismételt szó viszont nem fedi a cselekményt, azt a golyósfegyverre alkalmazzuk, amikor a zárár mozgásával új töltényt tolunk a tárból a csőbe, azaz: *beismétlünk, ismétlünk*.

Durva irányzék-kal akkor célzunk, amikor célzásnál golyósfegyverünk célgömbje nem esik egy síkba a nézőke felső szélével, mint a finom irányzékkel való célzásnál, hanem annak széle fölé emelkedik. Így célzunk, amikor a fegyver *aláhord*, vagy ha a cél messzebb van, mint amilyen távolságra a fegyver be van löve (→ *belőni*). Ilyen célzással ugyanis a cső vége kissé megemelődik, aminek következtében a kilőtt golyó röppályája hosszabb lesz. Ez a célzásmód pontos lövésre nem alkalmas.

Dúvad. Vadászati szempontból mindazon vadfaj, amelyik a tenyésztett, illetve a vadgazdálkodás célját szolgáló vadjainkat károsítja és pusztítja. Ide soroljuk a kóbor kutyát és az elvadult házimacskát is.

Dúvadmérgezés. A természetben, a civilizáció terjedésével egyre több élőlény létszáma fogyatkozik meg, ill. mind több faj pusztul ki teljesen. → *Biológiai egyensúly*. Napjainkban már ez a szomorú sorsa a legtöbb korábban még tömegesen élt és sok vadgazdasági kárt okozó dúvadnak is, ami miatt legtöbbjük már törvényes védelmet élvez, hogy faja hazánkban is végleg ki ne pusztuljon. Mi vadászok a természet védői vagyunk, nekünk éppen nem érdekünk semmilyen állatfaj kipusztulása, amihez pedig a *dúvadmérgezés* nagyban hozzájárulhat, mivel tömegesen pusztul tőle nemcsak az, amelyiknek számát gyéríteni akarjuk, hanem pl. a tojásos mérgezésnél minden emlős és szárnyas ragadozó (→ *ragadozó madarak*), amely arra rátalál. Éppen ezért, mivel egyébként sem vadászhoz illő a mérgezés, sem pedig a csapdázás, indokolt, hogy csak kivételes esetben, nagy sürgőségen folyamodjunk ezekhez, amikor már a vadászhoz méltó szerszámunkkal, a fegyverrel semmi módon sem tudunk a dúvadgyérítésben kellő eredményt elérni!

Duzzadó tőgy az ellés előtt álló nőstényvadnál, főleg a szarvas- és dámtehénél látható. Vadászberkekben kevésbé ismert és használatra semmi esetre sem ajánlott állattenyésztési eredetű tájszóval azt is mondják néha, hogy *ki-tőgyelt* a tehén.

Dürgés. Így nevezzük a legtöbb szárnyasvadunknak, a darunak, a fajdnak, a tűzoknak, a császármadárnak, az erdei szalonkának, a fácánnak, valamint a fogolynak a nászát. E fajok kakasainak nászhangját is dürgésnek nevezzük, azt mondva, hogy: *dürrögnek*. Legtöbbjüknek ez a hangadása lényegesen eltér a máskor hallatott hangjától. Némelyikük más módon is kifejezi nászát, mégpedig násztáncsal, sátorozással vagy a fácánkakas a messze elhallatszó, gyors szárnyverésével. A többi szárnyasvadunkra azt mondjuk: *párizik* (nem pározik!), s annak ideje a *párizási idő*.

Ecset vagy pemzli. Az őzbak nemi szervét körülvevő, a hasáról lecsüngő hosszú szőrösomó, amely akkor is jól megkülönbözteti őt a sutáktól, amikor agancsát leveti és „lesutul”.

Ecsettoll. Az erdei szalonka egyik elkorcsosodott evezőtolla, amely trófeáját képezi. Ezt húzza ki és tűzi párosával kalapja mellé a szalonkát zsákmányoló szerencsés vadász. Vannak akik ezt „festőtoll”-nak nevezik, amit nem helyeslek, mivel az a német „Mahlfeder” fordítása. Jobb elnevezése lenne talán a *szalonkatoll*, bár a szálonka valamennyi tolla „szalonkatoll”.

Egerészölyv → *Ragadozó madarak*

Égre törő-nek nevezzük azt a szerencsétlen, többnyire fejsérülést szenvedett szárnyasvadat, amelyik a lövés után nem esik le mindjárt, hanem elveszítve tájékozódóképességét, hosszasan az ég felé repül, majd szárnyait hirtelen összekapva élettelenül hullik le a földre.

Egyalmi, vagyis egy alombeli, egyhasi, egy fiadzásbeli kölyköknek a kisebb emlősfajok egyszerre ellett kölykeit nevezzük.

Egycsövű fegyver. Ilyen a legtöbb → *golyósfegyver*, ide értve a → *kispuskát* is, azonkívül az → *ismétlő* → *sörétesfegyverek*, az újabban rendszeresített mezőőri szolgálati fegyver, és ha még megtalálható valahol, az elődeink által használt hosszúcsövű → *tópuska*.

Egyedi ismeret. Minden egyedet ismerni. A szarvasfélék, főleg a hímek egyedeinek állandó figyeléséből és nyilvántartásából következik. Főleg a szakszemélyzet feladata.

Egyéni löjegyzék → *Lőjegyzék*

Egyenletesen terít, a kívánalomnak megfelelően egyenletesen *szórja a söré- tet*, és tökéletesen → *beteríti a célt a* → *jól hordó sörétespuska*.

Egyéni vadászat. Vadásztársak nélküli vadászat: → *cserkészset*, → *les*, → *bok-rászás*, → *barkácsolás*, legfeljebb → *terelés egy-két terelővel*. Az apróvadra ma már ritkán alkalmazzuk, inkább csak nagyvadra vadászunk így.

Egyvacki: egy vacokból való, egy fiadzású. Megegyezik az → *egyalmival*.

Éji vagy éjjeli szállás. Olyan rejtkehely, ahová bizonyos vadfajok éjszakára

pihenni térnek. Ilyen szálláskeresők a fajdfélék, a túzok, a vadlúd, a fácán és a fogoly, mert a többi vadfajunk *éji vad*, azok nem szállásra, hanem táplálék után járnak az éjszakában.

Éjszakázófa. Így is nevezzük a fácán *beszállófáját*, amelyre este feltelepszik, és amin az éjszakát tölti. Ennek áruló jele, hogy az ilyen fák alatt csomóban található a madár régi és friss hullatéka.

Elállítani. Hajtóvadászat előtt *elállítják* a puskásokat *állásaikba*. Helyesebben: a vadászokat a → *vadászvonal* állásaiba *állítják*.

Elállni egy váltót lehet, ahol a vadász *elállja* a vad útját, ott les rá, hogy talán majd *lövésre jön*.

Elcsetten a fegyver, amikor → *csütörtököt mond*.

Elébe fogni, eléje tartani. Célzási mód, amikor fegyverünkkel a mozgó, haladó vad elé célzunk úgy, hogy a ravasz elhúzásakor azt nem a cső irányában, hanem haladási sebessége szerint különböző távolságban oldalt, fölötte vagy a cső alatt látjuk. Hogy mennyit kell *elébe fogni*, az csak a gyakorlat alapján tapasztalható ki.

Elejteni= lelőni. Mindkettő magyarosabb annál, hogy *terítékre hozni*.

Elejtett vad a lelőtt vad.

Élesre állítani → *Fogóra állítani*

Elfekszik, lefekszik a meglőtt vad vagy rögtön a találat után, ha a lövés halálos, vagy később; ezt a szót gyakrabban is alkalmazzuk a sebzetten elugró vadra, amelyik csak később, legyengülten fekszik el.

Elfektetni. 1. Lábának dobbantásával lefekvésre „utasítja” az őzsuta a gidáját, amikor veszélyt sejt és azt akarja, hogy gidája a növényzetbe lapuljon. Elfekteti gidáját akkor is, amikor üzekedéskor a bakkal „szórakozik”. 2. Gyakran elfektetjük mi is vadászebünket, amikor az a célunk, hogy valahol nyugodtan megmaradjon.

Elhamarkodni a lövést: kapkodni, célzás és alapos megfontolás nélkül löni. Nem azonos a → *kapásból való lövéssel*.

Elhányja agancsát → *Elhullatja*

Elhozni, odahozni. Egyértelműen a vadászatra vonatkozik, amelyikkel a lelőtt vadat elhozzuk. Erre az olyan eb idomítható, amelyiknek az *elhozási készség* öröklött tulajdonsága.

Elhozó vizsla. Olyan vizsla, amelyik elhozási készségét idomítással fokozzuk, kifejlesztjük.

Elhullatja agancsát minden évben az agancsos vad, amikor az agancstövön az új agancs képződése megindul. Szinonimái: leveti, elveszti, elveti, kevésbé jó: elhányja, elszórja, eldobja.

Elhullik vagy elpusztul. Ezt a kevésbé drasztikus kifejezést használjuk a kiszenvedett vadra a *megdöglök* helyett.

Elkapatni a vadászebet szokták a hozzá nem értők, akik következtetlenségükkel elrontják és engedetlenné teszik az idomításra fogott ebet.

Elkorcsosodik, elfajzik, elsatnyul a vad, ha nem gazdálkodunk vele helye-

sen. Mégpedig ha engedjük *túlszaporodni*, ha nem végzünk soraikban időnkint kellő → *apasztást*, → *ivararány-szabályozást* és → *vérfrissítést*.

Ellábal. 1. A lövésünkre szárnyazottan lehulló szárnyasvad, ha felocsúdvá elfut. 2. Gyalog menekül a hajtásban a szárnyasvad.

Ellenhajtás. Meghonosodott, gyakrabban használt idegenből vett szava: *kontrahajtás*. Apróvad- és vaddisznóhajtásnál alkalmazzuk, amikor hajtás után a vadászvonal tagjai helyükön maradnak, csak megfordulnak, mert a következő hajtás ugyanoda, de ellenkező irányból történik. Az ilyen hajtás legjobb két csoport hajtóval végeztetni, így a hajtók felvonultatása miatt ne kelljen a vadászoknak sokáig várakozniuk.

Elleni. Azon nagyvadfajok nőstényei ellenek, beleértve az őzsutát is, amelyek általában egy fiat hoznak a világra, és csak ritkábban ennél többet. A kisebb testűek és többet szaporítók → *fiálnak*, a még kisebbek pedig → *kölykeznek*. Egyes fajoknál az ellés helyett többször más kifejezést is használunk, így a szarvas, a dám *borjazik*, a vaddisznó *malacozik*, az őz *gidázik*, a muflon *bárányozik*.

Ellenszéllel, szél ellen, illetve szél alá akkor megyünk, ha a szél a vad felől fúj. Ezt *jó szélnek* is nevezzük, mert a vadásznak jó, kedvező.

Ellőni. 1. Első értelmezése a fegyverrel kapcsolatos, amikor pl. azt mondjuk, hogy *ellőttük* utolsó patronunkat is. 2. De *ellőhetjük* a kotorékból kiugratott rókát, 3. a tehenek mellől a bikát, ivadék mellől az anyát, 4. a fácánnak, a fogolynak szárnyát vagy a lábát is.

Elnehezedik. Az erősen vemhes sutavadra mondjuk tavasszal, hogy már szemmel láthatóan „elnehezedett”, tehát nyugalomra van szüksége, s nem válik előnyére, ha bármilyen okból, pl. erdőtisztítás miatt épp ott zavarják, ahová *előhelyet* keresve behúzódott.

Előagy vagy kisagy, a billenőcsöví fegyverek fából készült agyának levehető, kisebbik része.

Előbőgés. A rendes, megszokott bögési időt megelőzve többször előfordul, hogy egyes szarvasbikák előbb megszólalnak, néhány napig → „hangolnak”, azután megint elhallgatnak, és már csak a szokásos időben zendítenek rá újból, hogy attól kezdve aztán megszakítás nélkül bögjének a nász végéig. Ellentéte az → *utóbőgés*, amikor meg a → *javabőgést* követően rövidebb-hosszabb szünet után némelyik bika ismét bögni kezd vagy morgolódik, aminek a magyarázata még tisztázatlan.

Előcsahos vagy locska az olyan eb, amelyik anélkül, hogy vadat szimatolna vagy látna, máris csahol.

Előhasi ünő. Első esetben vemhet hordó szarvas- vagy dámünő.

Előhely. Az a kisebb vagy nagyobb földrajzi terület, ahol a növényzet és az állatfajok (beleértve a vadat is) életközösségben élnek.

Előállók azok a vadászok, akik egy terület lepasztázásakor minden hajtásban előremennek, és megfelelő távolságban s helyen → *vadászvonalat* képeznek. Állásaikat elfoglalva aztán jelt adnak, erre a többiek *vonalban* elindul-

nak, *rájuk hajtanak*, miközben lövik a kelő, vissza- vagy oldalra törő vadat, míg az előlállók a rájuk hajtottakat igyekeznek meglőni.

Előnevelés. A mesterséges fácán-, és fogolytenyésztésben a csibenevelésnek első szakasza.

Előreküldeni a vizslát kell, amikor kint a terepen megkezdjük a vadászatot. Az előreküldést követi a → *visszahívás*, ha a vizsla túl messzire kalandozik, túl → *messze keres*.

Élővadbefogás. Vadgazdasági tevékenység, amit legtöbbször az erre a célra készített különleges hálókkel és csapdákkal, a nagyvadnál karámmal, újabban pedig esetenként *kábitőfegyverrel* (→ *bénítőfegyver*) végzünk. Célja: a befogott élővad hazai vagy külföldi értékesítése, telepítés, vérfrissítés vagy tenyésztelepek feltöltése.

Elrántani a fegyvert. Ezt teszi a gyakorlatlan lövő a fegyver elsütésekor, sokszor még a szemét is behunyja ilyenkor, ezért hibáz, ezért nem talál célba.

Elrontott vadállomány. Leginkább agancsos vadra mondjuk, amikor helytelen vadgazdálkodás, szakszerűtlen vadászat miatt egy állomány egésze, s vele együtt annak agancsminősége is elromlik, elkorcsosodik, amit aztán igen nehéz újból helyrehozni!

Elrúgja borját. Több állatfaj elzavarja, „elrúgja” magától előző évi szaporulatát, mint pl. a szarvas tavasszal amikor új borja születik.

Elszakad a csapattól, lemarad, más irányba tér tőlük a sebzett vad.

Elszineződik → *Albinizmus*, → *Melanizmus*

Eltalálni a vadat annyi, mint fegyverrel meglőni. Ez azonban nem jelent mindig birtokbavételt is, mert sajnos lehet a vadat rosszul is eltalálni, csak sebezni, s ha a sebzettet nem találjuk meg, az el is veszhet.

Eleterülni a vadludak, a foglyok szoktak a legelőn, amikor csapatosan megszállnak valahol, ott szétszóródnak, s legelni, illetve bogarászni kezdenek.

Eltévedt golyó (esetleg tévelygő). Olyan kilőtt puskagolyó, amelyik célt tévesztve messzire elmehet, s esetleg olyan helyen csapódik be, ahol a vadász legkevésbé sem akarta. Az ilyen golyó sokszor okozott már szerencsétlenséget. Ez leginkább úgy kerülhető el, ha a vadász nem lövöldöz felelőtlenül, vaktában, nem élő vadon tanul „célbalőni”, hanem mire egy nagyvad lelövésére szánja el magát már gyakorlott, biztos kézzel emeli fegyverét az elejteni kívánt vadra. A vadász ezenkívül fegyverének elsütése előtt mindig körültekintő, ügyel a vad mögötti terepszakaszra is, hogy ha netalán célt tévesztene, eltévedt golyója kárt ne tegyen valakiben vagy valamiben! Aki pedig még nem biztos lövő, jobb ha nagyvadra magaslesről vadászik, mert az onnan kilőtt és célt tévesztő golyó a lefelé irányuló puskacsőből a vad mellett a földbe fúródik.

Eltorlaszolja magát a róka és a borz, amikor a kotorékebe odalent egy vakfolyosóba szorítja őket: sáncot, torlaszt hánynak maguk elé, hogy az eb lehetőleg ne férjen hozzájuk.

Elugrani. Az emlősvad hirtelen, ijedt menekülését jelöljük e szóval, amikor a vadászt megneszelve vagy tőle szimatot kapva futását ugrással kezdi.

Sokszor csak hallani lehet *elugrását* vagy látni a talajba mélyen bevágódott csülkeinek, *elugrásának* a nyomát. Ennek leginkább lövés után van jelentősége, amikor a vad sebzetten *ugrik el*. Ahol ez történik, az az *elugrás helye*, s ott már sebzésjeleket, esetleg vért, golyó által elnyesett szőrt stb. is találhatunk. A vérzés azonban a legtöbbször csak később indul meg, tehát a vérjel nélküli *elugráshely* még nem jelent hibázást. Szokták megugrásnak is mondani.

Elugratni a vadat: elijeszteni, elzavarni a vadat.

Elugrás. 1. Helyesen elugrás helye az a hely, ahonnan lövésünk után a nagyvad elmenekül, és ahol az első találatjeleket észlelhetjük. 2. De *elugrás* a nagyvad hirtelen menekülésének cselekménye is. → *Elugrani*.

Elülni. A nyugóóra tőrő szárnyasvadra mondjuk, hogy este elül.

Elülső ág → *Agancs (őz)*

Elvackol, vackába heveredik a vaddisznó az erdő legsűrűbb bozótosában. Hajnalban elvackol a mezeinyúl is, amikor a mezőn kapart valamelyik *vackába tér*.

Elvadult házimacska → *Kóbor macska*

Elvedleni (magyartalan) → *Vedleni*

Elveri, elüzi *I.* kölykétől a támadó dolmányosvarjút az anyanyúl, ami bizonyosság arra, hogy nem is olyan rossz anya, mint amilyen a híre! 2. De *elveri* teheneitől a főbika is a háreme körül settenkedő kísérobikát vagy a *vetélytársbika* esetleg a főbikát.

Elvész, elkallódik sok lelőtt vadja az olyan vadásznak, aki vizsla nélkül vadászik. Ez elsősorban szárnyas-, és vízivadra vonatkozik, de az is így járhat aki véreb nélkül igyekszik a nem halálosan sebzett nagyvadját megtalálni. Az ilyen vadászok sok sikertelensége szülte ezt a mondást, hogy: „*Eb a vadász kutya nélkül!*”

Elveszti a nyomot. A sebzett vad csapájáról letérő, és azt a legtöbbször többé meg nem találó vizslára, vérebre mondjuk.

Elviszi a lövést. Akkor mondjuk, amikor a vadat találat érte ugyan, de nem halálosan vagy nem azonnali halált okozóan, így az sebesülten, testében a lövedékkel, vagyis a „*lövessel*” még elmenekül.

Elvonulnak, délre, melegebb vidékre költöznek tőlünk a vándormadarak. A vadludak is délebbre → *vonulnak* tőlünk, ha szigorodik nálunk is a tél.

Erdei. A vaddisznó régi elnevezése.

Erdei nyúl. Az erdőben tanyát vert nyúl, amelyik nem külön faj, csak életviszonyai miatt valamelyest nagyobb testű, mint a mezőn élő fajtestvére.

Erdei őz és mezei őz nem különböző fajok, csak élőhelyük szerint különböztetjük meg őket más névvel.

Erdei szalonka → *Szalonkafélék*

Erdménylap. Kis ízléses, vadászosan díszített, zsebbeférő kartonlap, ami nagyvadászatokon a puskások állásait tartalmazza vagy sorszámukat az egymást követő körökben. Hely van benne annak feljegyzésére is, hogy a vadász mennyi és milyen vadat lőtt, hány darab löszert kapott és használt el stb. Az

eredménylap kiadása a szabályok szerint a vadászat megkezdése előtt húzással történik.

Eredménynapló → *Lőjegyzék*

Ereszkedik, tarlóra, legelőre száll esti húzáskor a vadréce és a vadlúd.

Eresztékszij. Egyéb nevén: hosszúszij vagy hosszúpóráz. A vérebbel való csapázaskor használjuk.

Érett agancs. A szarvasfélék hímjeinek agancsa akkor válik késszé, éretté, amikor róla az elszáradt *barka* letisztult, az agancs csontállománya megszilárdult, és külső felülete a dörzsöléstől és a napfénytől megfelelő szintet kapott. Az őzbak agancsa kora tavasszal, amikor a törvény lövését már megengedi, még nagymértékben *éretlen*, ilyenkor még színe sem az igazi, ezért is célszerű a jó agancsú bakok lelövését későbbre, üzekedés utánra halasztani!

Erezés, barázdáltság. Az agancs felületének díszítő eleme, amelynek a bírálatnál pontokat érő fokozatai vannak.

Érmes agancs. 1. Éremmel kitüntetett, jó agancs. 2. Bírálatunk kifejezője is lehet, amikor még élő állapotban látjuk egy agancsos hím fejdíszének kiválóságát, és mintegy előre látva megállapítjuk, hogy ha így fejlődik tovább, trófeája majd díjazott, érmes lesz.

Ernyő → *Lesernyő*

Erőre kap, felocsúdik. Gyakran tapasztalható jelenség a meglőtt és összeeső vagy a magasból aláhulló vadnál, hogy hirtelen összeszedi magát, új *erőre kap* és továbbáll, szárnyasvad pedig még estében, mielőtt földet érne *főlocsúdik*, ismét szárnyra kap, és a többi után „kapaszkodik”, amire azt szoktuk mondani, hogy: „Viszi a többi magával!” Ezeknek oka többnyire egy horzslővéstől származó, gyorsan múló agy- vagy idegrázkódás. Erőre kap, és gyakran faképnél hagyja a vadászt a gerinctüskelővéstől összeeső nagyvad is.

Erős agancs-ról (erős bikáról, bakról) beszélünk, ha trófeának használt testrészeinek értékmérő tulajdonságai az átlagos szintet meghaladják.

Érzékeny a lövésre. 1. Viszonylag könnyű sebzéssel is el lehet ejteni, 2. ha a lövés zaja zavarja és a környékről elvonul.

Eszi a sörétet. Átvitt értelemben általában a magasan húzó víziszárnyasokra mondjuk, mert rájuk sok történyt pazarolunk el, mivel a hajnali és esti lesek szürkületében gyakran tévedünk a *lőtávolság* helyes megítélésében.

Etető, vadetető. A gyakorlatban bevált mintára többnyire fából készült, esőbiztos, különböző nagyságú takarmánytároló, amit a terület vadjárta helyein állítunk föl. Kiképzése lehetővé teszi, hogy belőle a vad a takarmányt és az abrakot télen állandóan és szükséglete szerint fogyaszthassa. Megkülönböztetünk: nagyvad-, őz- és fácánetetőt, azonkívül a fogoly és a nyúl etetésére szolgáló hevenyészett és szükségetetetőt.

Etika → *Vadászetika*

Étrendbővítés-re némely állatfajoknál akkor kerül sor, amikor valamilyen okból, pl. túlszaporodás miatt inség köszönt rájuk, mert élőhelyükön nem találnak elegendő ételmet. Jó példa erre a vetési varjak esete, melyek gazdasági

hasznuk miatt régóta védettek, s ennek következtében Európa-szerte úgy elszaporodtak, hogy az étrendbővítés szükségéből különösen a mezőgazdaságban, de a vadgazdálkodásban is tetemes kárt okoznak, amiért nálunk jelenleg feloldották pusztítási tilalmukat. Meg kell azonban jegyezni, hogy ahol korlátozott számban élnek, hasznosságuk ma sem marad el, és a mezőgazdaságot csak tömeges fészkelőhelyeik környékén károsítják, a vadgazdaságban pedig a legtöbb kárt azzal okozzák, hogy lévén télen közös étrendjük szárnyasvadjainkkal, sokezersz tömegük mindenhol, még az etetőkben is eleszi, pillanatok alatt fölfalja vadjaink ételmét.

Évgyűrű. A muflonkos csigáján levő körbefutó, váltakozó sűrűségű gyűrűzés, amelyből hozzávetőlegesen következtetni lehet a kos korára.

Expanzív golyó → *Robbanó golyó*

Fácán. A legjobban háziasodott (domesztikálódott), *betelepített* szárnyasvadunk. Meghonosítása a XV—XVI. században történt, de → *vérfrissítés* céljából különböző országokból, más és más fajokkal újabb telepítéseket is végeztek. Ezek az idők folyamán annyira összekeveredtek, hogy hazánkban tiszta *fajról* vagy *alfajról* ma már aligha beszélhetünk. Mégis fontos tudnunk, hogy a ma élő fácánjaink milyen fajok leszármazottai, ezért felsorolom és röviden jellemzem a betelepítettek jellegzetes tollazatkülönbségét, hogy ha vadászat közben valakinek a kezébe kerül közülük bármelyik és elgyönyörködik annak színpompás *tollruhájában*, az itt-ott még visszaütő *faji bélyegekből* felismerhesse zsákmánya származását. Hazánkba legrégebben a *közönséges* vagy más néven *cseh fácánt* telepítették be. Ennek leszármazottai ma is a legkisebb testűek, és kakasaik *örvnélküliek*. A következő volt a *kínai örvösfácán*, ez már nagyobb testű az előbbinél, és a kakas nyakán szalagszerű, keskeny, legtöbbszőr megszakítás nélküli, körkörös fehér *örv*, *gallér* van. E faj felső *szárnyfedőtollai* és *farokfedői* a kakasoknál világoskék árnyalatúak, szemük fölött vagy fejük tetején pedig fehéres foltot viselnek. Következett a *mongol fácán*: kakasának fehér nyakörve a nyak két oldalán félhold alakú foltokból áll, és sem elöl, sem hátul nem ér össze. *Szárnyfedői* szürkésfehérek, *farokfedői* rozsdabarnák. A *tajvani* vagy más néven *formózái fácán* a legnagyobb testű, mindkét nem világos, majdnem fehér színű, és a kakas *galléros*. Az *angol sötét vadászfácán* nem alfaj, hanem → *beltenyésztéssel* rögzített → *melanizmus*, amit más néven *tenebrozusnak* is neveznek. Ennek ellentéte a tiszta fehér vagy fehértarka tollazatú *fácán*. A *fácán* hímjét *kakasnak*, nőtényét *tyúknak*, fiataljait *csibének*, a kifejlődött fiatal nőivarút pedig *jércének* nevezzük. A kakasok *tollazata* színpompás, a tyúkoké és a *tollasodó* csibéké pedig egyszerű, szerény színezetű, a környezethez alkalmazkodó. Lábaik csupaszok, → *csüdjük* pikkelyes, a kakasok → *sarkantyút* viselnek. A hímek szeme körül piros → *szemrózsa* van, ami dürgéskor tetemesen megnövekszik és nagy, vérvörös → *nászfolttá* válik. Párzásukat → *dürgésnek* nevezzük. *Dürgési idejük* hosszan elhúzódik, mert a tyúkok 10—12 darab tojásukat nem egyfolytában, hanem közben szüneteket

tartva *rakják*. Természetüknél fogva *többnejűek*, → *poligámok*. Legjobb *ivararányuk* az 1: 7 a tyúkok javára. Amikor ez eltolódik és sok → *főlős kakas* marad, abból kár származik, mert dürgéskor a kakasok sokat verekszenek, és még a → *megkotlott* tyúkokat is hajszolják vagy *leverik fészkeikről*. Ezért azt valljuk, hogy a főlőslegesen megmaradt kakasok sokszor *kártékonyabbak* az állományra, mint a ragadozók! Párási időben a kakas *szépeleg* tyúkjai körül, s jellegzetes kéttagú *kiáltással* és gyors berregő szárnycsattogtatással → *dürrög*. Amikor este → *felgallyaz* → *beszállófájára*, hangosan *kakatot*, máskor meg halk torokhangon *beszélget* tyúkjaival. Élesen *kiált* (rikolt), amikor közelében róka *settenkedik*, és hangosan zajongva kel lábunk elől szárnyra, amikor *bogarászás* közben meglepjük. Kétségbeesetten *kiabál* akkor is, amikor → *szárnyazottan* a vizsla elől menekül. A fácántyúk hangja viszont egyszerű *pityegés* vagy *kotyogás*, amikor csibéit szólítja. A fácántyúk *rendetlen fészkelő*, tojásait sokszor úton-útfélen elpotyogtatja vagy *társfészekbe* (ami fogoly- vagy akár vadrécefészek is lehet) tojja bele. Viszont ha *megkotlik*, → *fészkeljút* kitartóan üli, s ilyenkor szinte elbambul, amiért sok esik közülük ember és állat áldozatául, újabban igen sok pusztul el a mezőgazdasági munkákat végző gépektől. Amikor valamilyen okból az első *fészkelja* megsemmisül, → *másodfészket*, más néven *sarjűfészket* rak, de már kevesebb tojással. Az ezekből kikelő *sarjűcsibék* fejlődésükben lemaradnak a korábbi kelésűektől. Ezek közül kerül ki ősszel a vadászatban az olyan elmaradott, amelyik még akkor is hordja a → *csibetollát*. A csibék 24 nap alatt kelnek ki és fölszáradva, mivel → *fészekhagyók*, azonnal követik anyjukat. Hamarosan *kitollasodnak*, és a kis kakasok augusztus végén már *színesednek* is. A fácán nem szeret repülni, veszély esetén, ha kellően *fedett* a terep, inkább *ellábal*. Amikor valahol sokat zavarják, onnan messzire *elvándorol*, de sokszor más okból is (pl. → *tűlzsaporodás*, kakasfölösleg; élelemhiány stb. miatt) sok *elkőborol* közülük, jobb *élőhelyet* keresve. Így aztán képes a fácán *sugárszerűen benépesíteni* nagy területeket, ha egy központos helyen → *fácántelepet* létesítenek, ahonnan évenként nagyobb tömeg *mesterségesen tenyésztett* élő fácánt engednek ki.

Fácánbefogás → *Élővadbefogás*

Fácánfarsang. A fácán vadászatának utolsó napján megtartott, évadzáró-fácánvadászat.

Fácánhajtás. Társas vadászati mód, a fácán vadászatának leggyakrabban űzött és legkedveltebb formája.

Fácános terület. Olyan vadgazdasági terület, amelyik a fácán életfeltételeinek (változatos táplálék, víz, búvóhely, dűvadmentesség) megfelel, és így ott a fácán magától is számottevően elszaporodott.

Fácántáp. Gyári takarmánykészítmény (koncentrátum), amely a zárt térben tartott *tenyészfácánok* etetésére szolgál. Úgy állítják össze, hogy a fácánok számára a legjobb legyen. Összetétele a tenyésztés különböző céljai szerint változó.

Fácántelep. Más néven fácántenyésztelep vagy volier. Bekerített telephely,

ami több-kevesebb élőállat-befogadó képességű, hagyományos vagy korszerű, a mesterséges tenyésztés céljait szolgáló épületekkel és felszereléssel ellátott vadgazdasági létesítmény. Fő célja a fácánok tenyésztése, a tojáshozam fokozása a természetes jóval meghaladó mértékig, és a fácánok védett, higiénikus körülmények között való fölnevelése.

Faggyas állapot → *Dám*

Fajdfélék. A tyúkalkatúak rendjébe tartozó madárcsalád. Közülük nálunk, középhegységeink erdőségeiben ma már csak a *császármadár* él, de az is annyira megfogyatkozva, hogy teljes védelemben részesül. Néhol, főleg Erdélyben, ahol még ma is több van belőle, *mogyoróstyúknak* is nevezik. Hímjének neve *kakas*, a nőtényé *tyúk*, szaporulatát pedig *csibének* nevezzük. → *Dürgési* ideje március s mivel igen összeférhetetlen természetű, ilyenkor gyakori a hímek között a véres verekedés. A kakas dürgéskor síphangra *bepöföl*, ezért ahol mód van rá, ma is → *csalsíp* vadásszák. Hazánkban régebben e családot még két faj képviselte: egyik a *siketfajd* volt, másik pedig a *nyírfajd*, amelyek vadászati szempontból sokban hasonlítottak egymásra. Hímje mindkettőnek *kakas*, a nőtényének neve *tyúk* vagy *tojó* és *csibe* a szaporulatuké. De a siketfajd kakasát azért megkülönböztetésül *nagykakasnak* (Erdélyben sokhelyütt vadpávának) hívtuk, ellentétben a nyírfajdkakással, amelynek vadászneve *kiskakas* volt. Párzása mindkettőnek → *dürgés*, melynek ideje a tavasz, amikor a fajdok is → *nászruhát* öltenek. Jellemző jegy ilyenkor a nyírfajd homlokán színesedő *nászrózsa* (*nászfolt*) vagy más néven szemrózsa. *Dürgőhelyük* viszont különbözik, a siketfajdék fán, az ún. *dürgőfán* van, a nyírfajdék pedig a földön. Az előbbi → *nászhangja*: a *kappogás*, a *trillázás*, amit a *takkanás* követ, s utána a *köszörülés* következik. A *dürgőének* után a kakas a tyúkok közé vegyül (többnejű), és *kakaskodva*, → *sátorozva* „teszi nekik a szépet”. Amikor köszörül, olyankor süket és vak, ekkor szokták a vadászok az előre elkészített *ugróúton* fokozatosan megközelíteni, *beugrani*, hogy *lövésre kaphassák*. A nyírfajd viszont a földön jár táncot dürgés közben, ugrál, szárnyait széttárva *csoszogatja*, miközben *dürgőénekét* hallatja: *csihog*, *sívít*, *durukol*, *bugyborékol* és *nyávog*. A hangját hűen utánozva a nyírfajdkakast is lehet *sípra csalni*.

Fakó rétihéja → *Ragadozó madarak*

Falka. Állatcsapatot jelent, 1. elsődlegesen kutyafélét (kopófalka, farkasfalka). A *szarvasfalka* félrevezető, mert eredetileg a szarvashajszára használt kopófalkát jelentette; éppúgy, mint a róka-falka a róka-kopókét. 2. Használjuk még más állatokra is, így főleg a szarvasra és a dámra, de ezt inkább mellőzzük az előbbi okból. A „falkába csavarodik” kifejezés használata mellőzendő. → *Csapat*

Falkához tart. 1. Újra a csapathoz, a falkához verődik a borjas tehén, amikor megerősödött borja már követni tudja. Az elléshez ugyanis *magányba vonul*. 2. Jobb kifejezés lenne helyette: *csapathoz tart*.

Falkakopó a rendeltetésének megfelelően idomított és falkavadászatra igénybe vett kopófaj elnevezése.

Falu → *Telep*

Fanyest a nyuszt helytelen elnevezése.

Farkas. Hazánkban már rég kihalt → *nagyragadozó*, ami azonban még néha, főleg nagy tél idején, határainkon túlról átlátogat hozzánk. Szerencsés vadásznak ritka trófeát jelent megszerzett → *bundája*.

Farkaság. Így nevezzük a szarvasagancson a *középgág* és a korona közt esetenként elhelyezkedő ágat. Vannak, akik a jégág helyett (tévesen) ezt nevezik *vendégnak*, mások szerint nem indokolt külön elnevezni, mert csupán lecsúszott *koronaág* (*agancs*).

Farkaskutya, hivatalos nevén *német juhászkutya*. A kóbor, elvadult (esetleg csak kóborló, gazdjához hajnalra visszatérő) farkaskutya jelenleg a legveszélyesebb dúvadunk. Vérében van az ölés, nem fél az embertől és mivel hangtalanul hajt, kártétele aránytalanul nagy. Korcsai ugyanilyen veszélyesek. A jól fejlett példányokat életükben nagyon nehéz a valódi farkastól megkülönböztetni.

Farokfedő tollak. A hosszú faroktollak tövére boruló apróbb tollak, amelyek pl. a fácánok faji megkülönböztetésére is alkalmasak.

Farokhúzás, faroknyom. Hóban, iszapban, laza talajon a vidra vagy a pézsmapocok csapájának közepén gyakran látható egy vonalban futó nyom, amely az állat földet érő farkától származik.

Faroktőmirigy. Apró zsírmirigy, amely a madarak, azonkívül egyes emlős-fajok faroktövének felső részén van. A madaraknál a tollak zsírozását, és ezáltal azok vízhatlanítását szolgálja. Vadászszempontból csupán két állatfaj faroktőmirigye érdemel említést, egyik a rókáé, amelyek „illatos”, elnevezése ezért *ibolya-* vagy *violamirigy*. A másik az erdei szalonkáé, amin apró kis ecsetforma tollpamacs nő, s ezt sok vadász trófeaként becsüli, és a → *szalonka-tollakkal* együtt megőrzi.

Fátyol a baglyok szemét körülvevő jellegzetes tollúszó, amely az igazi baglykülsőt adja éppúgy, mint némelyik faj *füle*, amely szintén csak egy tollpamacs, s a fülhöz semmi köze sincs.

Fattyúcsülök: a → *fűkőröm* másik elnevezése.

Fedett terep. Olyan terület, amelyik nagyrészt beláthatatlan, sűrűséggel, fákkal, bokrokkal, más növényzettel, esetleg náddal van benöve. Elsősorban a vad tenyésztésénél van jelentősége. De jelentős a vadászat szempontjából is, mert télen tömegesen gyűlik itt össze az ilyenkor kevés búvóhelyet találó vad, amiért az apróvad *gyérítő vadászata* itt könnyebb. Egyébként a *fedett terep* figyelmeztet arra is, hogy ott a fegyvert nagyobb figyelemmel kell használni, mint a jól belátható *sík terepen!*

Fedőtollak. Ilyenek szárnyasvadjaink szárny-, és farokfedőtollai. Jelentőségük abban áll, hogy különböző színük alapján a fajok egymástól megkülönböztethetők. → *Fácán*

Fegyver. A vadászfegyver mind kivitel, mind felhasználás tekintetében különbözik minden más fegyvertől. A vadászfegyver kizárólagos célja: → *vadá-*

szatra készül, anyaga, kivitele, szerkezete, de a tölténye is a vadászat követelményeinek felel meg. Beszédünkben, írásainkban gyakran használjuk — nem helytelenül — a *puska* elnevezést is, de inkább a sörétespuskára alkalmazva, mert a golyóst, talán mivel „komolyabb”, többnyire az elegánsabb *fegyver* névvel tiszteljük meg.

Fegyverhordozó vagy fegyveradogató. Beosztást, tisztséget, komoly megbízatást jelent nagyvadászatok alkalmával. Amikor várhatóan sok lesz a lövésrszánt vad, némelyik gyakorlott vadász két puskával, ún. → *párpuskával* vadászik. Kiszolgálóként melléje ügyes fegyverhordozót, *töltőgetőt* adunk, aki a kilőtt és hátraadott puskát mindig gyorsan újratölti és kézreadja.

Fegyver részei: a cső, az agy, az elsütőszerkezet, a závarzat vagy lakatszerkezet és az egyéb szerelések. Ezek: a célzó-, a biztosító-, az önfelhúzó- és a gyorsítóberendezések. Szerelék, illetve tartozék még a két szíjkengyel, amelyekre a fegyver- vagy puskaszíj csatolható. Némelyik fegyveren nincs szíjkengyel, így azt vadászat közben mindig kézben kell vinni, míg a többi vállra is akasztható, hogy a kéz megpihenhessen. A szíjkengyel nélküli fegyvert *foglyászó puskának* nevezzük, bár ízlés és szokás dolga, hogy ki milyen fegyverrel foglyászik.

Fegyverszekerény, fegyverállvány. Az előbbi zárható, biztonságos és portmentes tárolóhelye fegyvereinknek, töltényeinknek és egyéb vadászfelszerelésünknek. Erre a célra régebben fegyverállványt, falifogast is használtak, de a fegyvert ma ilyenén (nem elzárható helyen) tartani hatóságilag tilos.

Fegyver tartása, hordása. A vadászfegyvernek mind használatban, mind használaton kívül előírt, biztonságos viselési, hordási, használati és tartási szabályai vannak, amiknek a vadászember vérébe kell ivódnia azzal az örökké figyelmeztető mottóval, hogy: „*Töltetlen fegyver nincs!*”, a fegyverre mindig vigyázni kell! Ezek a szabályok minden vadásznak állandó „vizsgatételei”, amiknek tökéletes tudásáról otthon, az utcán, járművön vagy kint a terepen nap mint nap tanúbizonyságot kell tennie!

Fegyvertartási engedély. Hatóság által kiállított, névre szóló hivatalos okmány, amely tanúsítja, hogy a benne megnevezett személynek joga van a körülírt vadászfegyvert tartani és viselni. A fegyver *használatához* azonban még más okmányokra, engedélyekre is szükség van.

Fegyvert emelni. Jelentése más, mint fegyvert vállhoz kapni, *kapásból löni*. Ez ugyanis lassú, kimért cselekvést jelöl, amit általában golyósfegyverrel végzünk, amikor azt óvatosan vállhoz emeljük. A sörétes puskát rendszerint hirtelen kapjuk föl, amikor pl. egy nyúl perdül ki vagy egy fácán rebben föl lábunk előtt. Ezekre aztán kapásból lövünk.

Fegyvertok. A vadászfegyver tárolására és hordására szolgáló bőr-, műbőr, vagy vízhatlan vászon-, vállra akasztható, néha fogantyúval ellátott táska, amelyben otthon tartjuk, és lakott területen vagy utazáskor hordjuk fegyverünket.

Fegyvertöltőgető → *Fegyverhordozó*

Fegyverüritő → Tölténykiürítő

Fegyvervizsgálat. A vadászfegyvereket biztonságos állapotuk és használhatóságuk megállapítása céljából időnként hatóságilag megvizsgálják, ha kell, *nyomáspróbának* vetik alá. A meg nem feleltek közül a még érdemeset javításra utasítják, az életveszélyeset pedig kicselejtezik.

Fehérités az eljett vad fejdíszre koponyarészeinek tróféához illő vegyszeres kikészítése.

Fehérre csiszolni. A szarvasfélék hímjeinek tevékenysége, amikor agancsikat fákhoz, bokrokhoz *fenik*, amíg azok ágvégei lassankint fényes fehérre, világos csontszínűre csiszolódnak úgy, hogy szinte világítanak. Ezért a szarvasnál az ilyen virító ágvégeket *gyertyának*, az agancsot pedig *gyertyásnak* is nevezzük. A szép, fehérre csiszolt ágvégek az agancsbírálatnál ponttöbbletet jelentenek.

Fehérre hántott, dörzsölt, hántolt vagy kérgelt az olyan fa, *I.* amelyiknek törzséhez a szarvas-, és a dámbika vagy az őzbak tisztítás céljából vagy üzeke-déskor erőpróbából az agancsát fente, és annak kérgét jó darabon leverte, amitől a seb a fán messziről fehérlik. Előfordul, hogy ilyent a vaddisznó is okoz agyarával. A négy adott szó egyenértékű. *2.* fehérre hántolt vagy hántott az a fa, mely a szarvasok → *kéreghántásának* lett áldozata.

Fejdisz, fejk. Megkülönböztető, megbecsülést kifejező elnevezése a vadász szemében nagy értéket, szépséges díszet, éket jelentő minden fejen viselt „fegyvernek” agancsnak, szarvnak. A madaraknál lehet ez bóbíta stb. tolldísz.

Fejlődőképes. Az olyan, főleg agancsot viselő vad szakmai minősítése, amelyiknek külsőleg is látható jó tulajdonságai vannak, s arra engednek következtetni, hogy — leginkább az agancsa — a következő években a jelenleginél jobb lesz. De ugyanígy megmutatkozhatnak az egyed rossz tulajdonságai is, amik viszont *fejlődésképtelenségre* vallanak.

Fejteni, lefejteni. A lelőtt nagyvad bőrének lehúzását mondjuk így, annak → *csuháját* ugyanis *lefejtjük*, és nem nyúzzuk le. Vadászeloideinknek volt erre még egy szép kifejezésük, ők a szarvas csuháját: *lesútozták*.

Fekete réce → Vízivad

Fekete sas → Ragadozó madarak

Fekete varjú → Fészekrablók

Fektében lőni. Nem méltó a vadászhoz a nyulat fektében, a vackából kilőni. Ez azonban nem vonatkozik golyólövésnél a nagyvadra, ill. a sebesült vadra sem, mert ez utóbbinál egyenesen kötelessége a vadásznak a beteg állatra akár fektében is mielőbb rálőni, hogy megváltsa kínjától.

Fektetés, elfektetés. Azt jelenti, mikor a vadászeb gazdája jelére (szó, fütty, sípjel vagy intés) lefekszik és fekvé marad. A vadászeb idomításának egyik fontos alaptétele, ami a gyakorlatban sokszor bizonyít afelől, hogy gazdája ért-e a vadászeb idomításához.

Fekvőhely, vacok. Mind a nagy-, mind az apróvadnak fekvőhelye, vacok van a földön, amit sokszor gondosan, máskor meg csak hevenyészve kapar magának. A fekvőhely megjelölést többször az ideiglenes, míg a vacok névvel

jelöltet az állandóbb, huzamosan használt pihenőhelyre vonatkoztatjuk. A tyúkídomú szárnyasvad fekvőhelyének a neve: *kaparás*. Nyelvtanilag is helyesebb, ha azt mondjuk, hogy a vadnak → *vacka*, nem pedig azt, hogy *fekvése* van!

Felállítani a vadászokat vagy puskásokat: hajtóvadászatok alkalmával belőlük *puskásvonalat* helyesebben → *vadászvonalat* képezni másképp kell az apróvad-, és másképp a vaddisznóvadászatnál. Az előbbinél ugyanis sűrűbb térközökkel állítjuk fel őket, míg a másíknál egymástól jóval távolabb, mert a golyósfegyvernek nagyobb a hatósugara, egy-egy puskás azzal nagyobb területet tud *elfogni, belőni*. A lehajtandó terület másik felén pedig a → *hajtóvonalat állítjuk fel*, ugyancsak más térközökkel az apróvad-, és mással a vaddisznóhajtásnál.

Felállítási hely. Így nevezzük a → *vadászvonal* vadászainak megjelölt helyét, amit fölvezetéskor mindegyik elfoglal, és amit a vadászat vagy a hajtás → *lefújásáig* elhagynia nem szabad! → *Állás* → *Vadászállás*

Felbontás. A zsigerelest vagy az apróvadnál a belezést megelőző művelet, amikor a lőtt vadat mindkét esetben *felvágjuk!* Nem szerencsés, ha valaki ezt nagyvadnál *feltörésnek* nevezi, mert az a német kifejezés szó szerinti fordítása.

Felborzolja tollait → *Berzenkedik*

Felbukfencezik, felbukik, felbucskázik, karikát vet, karikát vág. Ennyi kifejezésünk van arra, amikor futtában az elején talált nyúl vagy más emlősvad (róka) a lövésre átbukik a fején. Előfordul ez a golyóval futtában lőtt vaddisznóval is, de más nagyvadnál kevésbé, mert mint tudjuk, azokra a biztos, és lehetőleg halálos találat érdekében futtában nem lövünk!

Felcsap, felvág. Az erős szélben hajtott foglyokra mondjuk, amikor azok a szél szárnyán hirtelen a magasba emelkednek, felcsapnak, felvágznak az égre. De olykor szél nélkül is felcsapnak közvetlen a → *vadászvonal* előtt a hajtott fácánok, ha van a vonal előtt ún. → *megemelő fasor* vagy ha a „tűzkeresztségen” már átesett kakasok hirtelen megpillantják lent a rájuk leselkedő vadászt. Ilyen esetben megteszik ezt a húzó vadludak is.

Félelemhang. A vadnak, mind az aprónak, mind a nagynak van rémületet kifejező hangja, amit sikításnak, sipításnak, ordításnak nevezünk. Ezt legtöbbször akkor hallatja, ha életveszélybe kerül: → *ragadozó* vagy → *kóbor kutya* kapja el, → *hálóba*, → *csapdába* esik, hurok fogja meg vagy lövés sebesíti bénává. Az özsuta és az ünő akkor is hallat félelemhangot, amikor üzekedéskor valamelyik bak kíméletlenül hajkurássza, s a bak olyan, amelyiknek vagy amikor még nem akarja megadni magát. Ennek a „félelemhangnak” megfelelő sípall való utánzásával is be lehet ugratni, „lépre lehet csalni” a féltékeny bakot.

Felfűzni, fűzérre, aggatóra, aggatókra venni. Vadászat közben a lelőtt szárnyasvadat igyekszünk a befülledéstől megóvni, ezért nem gyömöszöljük azt soha egymás tetejére a hátizsákunkba, hanem kisebb terítékű vadászatnál, amit lövünk → *aggatóra* fűzzük, s a fűzért övünkre, hátizsákunkra csatoljuk vagy

egy hajtó kezébe adjuk, hogy kezünk a további vadászathoz szabadon maradjon.

Felgallyazni. Alkonyatkor a fácánok legtöbbször a terület fás ligetei felé húzódnak, és ott mindegyik a maga megszokott *éjszakázó*- vagy → *beszállófájára* telepszik föl nyugodni. A fákra a kakasok messzire hallható hangos kakatolásával gallyaznak föl, és még akkor is kiáltanak néhányat, amikor *ülőágukon* már elhelyezkedtek. Vannak viszont olyan természetű fácánok is, különösen a fátlan, síkvidéken élők, amelyek sohasem gallyaznak föl, hanem éjszakáikat zombékban, nádban, magas fűben töltik, amit eláru az ott hátrahagyott sok, kupacokba gyűlt *fácántrágya*.

Felhajtani, felverni a vadat. Ősi, de mindmáig fennmaradt vadászkifejezésünk. Jelentése: hajtókkal, kutyákkal kiugratni a sűrűségből, a vackából a megbújt vadat, ami természetesen csak apróvadra, a nagyvad közül pedig kizárólag a vaddisznóra vonatkozik.

Felhányt, felszántott, feltúrt talaj az erdőn, ill. a mezőn arról tanúskodik, hogy ott az éjjel vaddisznók csemegéztek.

Felhasítani. A verekedő vadkanok hasítják föl gyakran egymást, amit régen úgy mondtak: „egymás belét ontják”. Előfordul viszont az is, hogy kiváló → *fogós* disznókutyánkat is végzetesen *felhasítja* egy sokat próbált kan, ha ebünk „vérszemet kap”, és óvatlanul támad.

Felhurkozni → *Vadhordó kocsi*

Felhúzni. A divatjamúlt kakasos fegyver „sárkányát” kellett felhúzni, rugóját megfeszíteni. Ezt korszerű fegyvereink *önfelhúzó szerkezeteikkel* maguk végzik.

Felkap, nagy szárnyuhogással a magasba emelkedik a felriasztott vadlúdcsapat, de felkap, hirtelen a magasba emelkedik akkor is, ha fölöttünk elrepülve közülük csak egy is felfedezi leshelyünket, s egyet *gaggantva* riasztja a többit. A szárnyra kap, szárnyra kel, felkel, szárnyat bont kifejezések csak az ültéből felriasztott vadlúdseregre vonatkoznak, a repülőkre nem.

Félköpenyes az olyan golyólövedék, amelynek acél- vagy rézburka, más szóval a köpenye csupán feléig fedi a lágy → *ólommagot*. Az ilyen golyónak a hegye, s köpeny nélküli fele találatkor ellapul, ezért nagyobb sebet üt, mint a végig kemény burkolatú, *teljes köpenyű* golyó. Ez utóbbi a legtöbbször csak átszalad a testen, gyenge vérzést, tehát hosszabb szenvedést okozva az eltalált, de nem halálosan sebzett vadnak.

Felneszel, felfigyel a pihenő vagy legelő vad, ha veszélyt sejt vagy hall feléje közeledni. A vad álmából is felneszel, amikor zajra ébred.

Felpeckelni → *Csalilúd*

Félreccsap. 1. Hirtelen fordulattal oldalt kanyarodik, vagyis félreccsap a felénk repülő vagy futó vad, amikor rémülten felismeri maga előtt ősi ellenségét: az embert. 2. Egymás után többször *félreccsap* a sebzetten menekülő nyúl vagy fácán is az őt kergető és elkapni akaró vizsla előtt.

Felrobajlik, felrebben, felburran, felzúdul. Meghökken az ember, amikor

lába elől egy meglapult fogolycsapat váratlanul, hangos burrogással hirtelen felszáll. De mondjuk ezt hirtelen szárnyra kelő vadlúdcsapatra is.

Felrudazni. Fácán- és nyulvadászaton a → *vadhordó kocsi* rúdjaiira aggatjuk, rudazzuk fel a lött vadat, hogy ott szellősen függve kihűljön. Mivel ehhez a fácánok nyakára, a nyulaknak pedig összefogott két hátulsó lábára hurkot húzunk, és így aggatjuk fel őket párosával, a felrudazás helyett olykor *felhurkozást* is mondunk.

Felsőkulcosos. A billenőcsövű fegyverek kulcszávárzatának egyik formája. Ellentétben vele, ha a závárzat alul van, a fegyver *alsókulcosos*.

Felszántja 1. orrmányával, estében véresre túrja a havat téli hajtáskor a futában halálosan eltalált vaddisznó. 2. A nagyon összetúrt, felhányt talajra is mondják, hogy *felszántották* a vaddisznók.

Felszőr. Az emlősöket általában kétféle szőr fedi. Az egyik az aljszőr, ami rövidebb, gyapjasabb, ezért melegebb is, ezt → *pehelyszőrnek* vagy *gyapjuszőrnek* nevezzük. Erre borul rá, és ezt fedi be a *felszőr*, ami az előbbinél ritkább, vastagabb és hosszabb, általában fényesebb szálakból áll.

Feltörni → *Felbontani*

Felújítani, feltölteni. A sózóknak, etetőknak újratöltése, amikor készletük fogyóban van. A *járt etetők* többszöri felújítására télen van szükség, a sózókéra meg akkor, amikor kérődző nagyvadaink valamilyen fontos életfunkció előtt állnak, pl. agancsnövesztés, ellés, szőrváltás előtt. Az is nagyon fontos, hogy a sózók fel legyenek töltve a tavaszi takarmányváltozás idején is. Egyébként egy jó vadgazda területén a sózók sohasem állnak feltöltetlenül!

Felüti tanyáját, tanyát ver. Olyan vadra mondjuk, szépirodalmi hatásra, amelyik az erdő egy sűrűjében, valamelyik erdőrészben vagy a terület valamelyik részén megtelepszik, és a továbbiakban állandó jelleggel ott marad, letelepszik.

Félvad tenyésztési mód. Szárnyasvadunk (a vadréce is) mesterséges tenyésztésének egyik módja. Előnye, hogy nem igényel nagyobb beruházást. A kikaszált fészkekből vagy ép fészkek *megrablásából*, esetleg vásárlásból származó tojásokat hagyományos módon, azaz kotlós tyúkokkal keltetik ki, és neveltetik föl. Ennek költsége jóval kisebb, mint egy korszerű telep berendezése és üzemben tartása.

Felvág. 1. Hirtelen feljebb emelkedik a vadlúdcsapat repülés közben, ha gyanúsat vesz észre (pl. a vadászt). 2. Hátsó lábaira ágaskodik a → *lapockán* talált → *nagyvad*.

Felverni, felugratni. 1. A hajtók és a hajtókutyák verik fel a vadat az erdőn, s ilyenkor néha nappal is megmutatja magát a *felvert kan*. 2. De ugyanakkor a hajtás lármája *felveri* az erdő csendjét is.

Felvert alom. A nagyvad által élelemszerzés utáni *kaparászás* közben felhányt avarkupacokat nevezzük így. Ez is → *nyomhagyás*, mivel a vad jelenlétéről tanúskodik. Más az → *alomverés*, ami kizárólag az özre vonatkozik.

Felveszi a hímet. Akkor mondjuk, amikor üzekedéskor valamelyik nőstény emlős hajlik a hím széptevésére vagy „unszolására” és megadja magát.

Felveszi a mérget. → *Dúvadmérgezőskor*, mikor az elszaporodott és gyérinteni kívánt dúvad az általa kedvelt élelemből kitett mérgezett darabkákat → *csalifalatokat* megeszi, azt mondjuk, hogy felvette a mérget. Mérgezőskor a kizakart falatokat naponta ellenőrizni kell, hogy rátalált-e, és *felvette-e*, fogyasztott-e azokból valami?

Felveszi a nyomot, a csapat. Így fejezzük ki azt, amikor a vizsla megleli a vad csapatját, és azon szimatolva elindul, vagy amikor a véreb a sebzett nagyvad régi (hideg) vagy friss (meleg) csapóján magabiztosan elindul, és hangosan veszi a szimatot, vagyis → *zakatol*.

Felvezető. Az a személy, aki hajtóvadászatok alkalmával mint a terep és az előírányzott vadászat tervének tökéletes ismerője, a vadászokat állásaikhoz vezeti.

Felvonulás. A hajtó- és a körvadászatok fontos tényezője. Betervezett útnak, idejének pontos betartásától nagyban függ a vadászat sikere.

Felzúdul → *Felrobajlik*

Fenekpuskás-nak az U hajtásnál azt a vadászt nevezzük, aki az U alakú vonal alsó hajlatában, vagyis az U „fenékén” halad előre.

Fenni, élesíteni. Az agancsos vad az agancsát, a vadkan az agyarást feni, amikor kíméletlenül dörzsöli azt fákhoz, bokrokhoz, s attól „fegyvere” valóban éles, hegyes, *kifent* lesz. E műveletnek a fák kérgén megmaradó nyomát a dörzsolésen kívül ezért főnévként *fenésnek* is nevezzük. → *Fehérre hántott*

Fényellenző. Rövid gumicső, amit a céltávcső szemlencse felőli részére húzunk, hogy meggátolja oldalról a zavaró fény behatolását. De egyúttal ez védi is a szemet, és a szemöldököt a fegyver hátrarúgásakor keletkező sérüléstől, amiért *szemvédő* szerepe is van.

Fényerő. Optikai fogalom. Az optika (lencserendszer, távcső) szabad nyílásának és gyújtótávolságának viszonya. Mennél nagyobb az átmérő, ill. kisebb a gyújtótávolság, annál nagyobb a fényerő, a leképzett tárgy annál világosabbnak látszik. A fényerő növelésével eljutunk egy pontig, amin túl az optikán (távcsövön) látott kép világosabb, fényesebb lesz a szabad szemmel látottnál. Az ilyen lencsék készítése a nagy átmérők miatt fokozott gondosságot igényel, ezért olyan drágák. Viszont ezek teszik lehetővé, hogy kedvezőtlen látási viszonyok mellett is, ami a vadászatnál igen gyakori, távcsövünkkel mindig jobban, tisztábban lássunk, mint pusztán szemünkkel.

Férgez az erdei szalonka, amikor hosszú csőrét a földbe *szúrva* giliszta után kutat.

Festőtoll → *Ecsettoll*

Fészek. Elsősorban a madarak, de néha más állatfajok is készítenek fészket. A fészkek leginkább növényi részekből készül, különböző nagyságú, néha remekbe szabott, máskor meg hevenyészve összetákolt építmény, és a családalapítás, a szaporodás célját szolgálja. A vadgazdálkodásban ezek utánzására ké-

szítik tavasszal a kihelyezett *műfészkeket*, amelyek mérgezett tojásaikkal elméletileg a fészkekrablók becsapását, és számuk gyérítését szolgálják. (→ *Tojásos mérgezés*)

Fészkealj 1. a neve egy fészkekrakomány tojásnak, 2. de ugyanígy nevezzük az abból kikelt csibéket, madárfiókákat is.

Fészkefalu némelyik madárfaj csoportos, társas fészkelő- és költőhelye. A madárfaj neve szerint lehet pl. gémfalu, gémtanya, varjúfalu, varjútelep.

Fészkehagyó az a madárfaj, amelyeknek a tojásból kikelő → *szaporulata* felszáradás után azonnal követi anyját, ellentétben a *fészkeklakóval*, amelyek faj fiókái kelésük után gyámoltalanok, és csak bizonyos idő eltelte után tudják fészkeiket elhagyni, amikor *röpösökké* válnak.

Fészkekilövés. Vadászhoz méltó módon, fegyverrel végrehajtott dúvadgyerítés. Tavasszal a → *megkötött* → *fészkekrablók* fészkeit sorban felkutatva, a tojáson ülő madarat belőle kilőjük, majd tojásaikat, esetleg fiókáikat a fészkekkel együtt megsemmisítjük. Ez a művelet az ügyességen kívül még hozzáértés és óvatosságot is követel, mert elhagyott varjúfészkekben hasznos madár, vércse, bagoly is *tanyát verhet*, amit bűn lenne tudatlanságból vagy nemtörődömségből megsemmisíteni!

Fészkegmentés vagy fészkealjmentés. A vadgazdák egyre fontosabbá váló tavaszi tevékenysége, mivel a mezőgazdaság rohamos fejlődése mind több feladatot állít főleg az apróvadtenyésztők elé. E tevékenységnek, a fészkegmentésnek többféle módozata van: a fészkelés előtti nyugtalanítás → *zsinórhúzással* vagy a vizsla segítségével való fészekkeresés, majd a kaszálógépek → *vadriasztó*, *vadmentő berendezéssel* történő felszerelése. A *fészkealjmentés* kiterjed a madarak szaporulatára és a kölyöknyúlra, őzgidára is.

Fészkekrablás. Itt nem a → *fészkekrablók* kártételéről van szó, hanem a → *mesterséges vadtenyésztés* egyik kiegészítő munkájáról. Ennek folyamán a szabadban, a *vadon fészkelő* szárnyasok megfigyelt fészkeiből időnként óvatosan, lehetőleg az anyamadár távollétében egy-egy tojást csenünk (rabolunk) el, amivel gyarapítjuk tenyésztelepünk keltesére szánt tojás mennyiségét, és ezzel a megrabolt tojót tojáshozamának növelésére készítjük, mert az, egy bizonyos határon belül, tojásait mindaddig rakja, amíg fészke meg nem telik. A fogalomra jobb név volna *fészkekmeglopás*.

Fészkekrablók. Elsősorban szárnyasokat sorolunk ide, bár tudjuk, hogy némelyik emlősfaj, pl. a sün, más néven sündiszó, aztán a borz, a vidra, a menyét-félék, a mindenevő róka, de még a vaddisznó is csemegének tekintik a meglelt fészkealjnak tojásait, fiókáit sőt, kisebb emlősök (nyúl) kölykeit is, de ezek legtöbbje fő táplálékszerzési módja miatt inkább tartozik a *ragadozók* közé, mint ide. A sün pedig egyébként hasznos vad, a vaddisznó pedig ezenkívül még sok más, részben jó, részben pedig rossz jelzővel is illelhető. Az igazi, minden időben gyérítést érdemlő (mert van belőlük még jócskán) fészkekrablók: elsősorban a legveszedelmesebb, legkörmönfontabb, a *dolmányos varjú*, amelyik a házi-baromfi szaporulatának vámszedőjeként civil körökben szintén jól ismert a töb-

bi nevén is, mint *szürke, hamvas, kálomista* vagy *tarka varjú*. A hímeket a nőténytől tollazata alapján nehéz megkülönböztetni, ami a többi fészekrablóra is jellemző. Ezért egyszerűen csak fajnevükön emlegetjük őket, minden nemi megkülönböztetés nélkül. A *dolmányos varjú* nem társaságkedvelő, többnyire magányosan fészkel, → *fészkekalja* általában 5 kékesszínű, *felhőzött* tojás, amit 19 nap alatt költ ki. Fiókái egy hónap alatt válnak → *röpösökké*, ekkor már szüleikkel együtt járnak *rablóportyára*. Prédát jelent számukra minden tojás, minden *fióka*, a kotló szárnyasvadat még a fészkeről is leverik, és megtámadják a szoptatós *anyanyulat* is, hogy kölykét agyonverhessék. Ősszel néha nagy *csapatokba* verődnek, és főleg apróvadban gazdag területekre *vándorolnak*, ahol ha meg tudnak *telepedni*, tavasszal már hihetetlen kárt tesznek az apróvad → *szaporulatában*. Hangjuk többféle árnyalatú *káromlás*, amiből csak a gyakorlott *vadászfül* tud pillanatnyi „hangulatukra” következtetni.

Kisebb testalkata miatt apróvadunkra csupán egy árnyalattal jelent kisebb veszélyt a másik fészekrablónk, a *szarka*. Ahol elszaporodik, ott szinte lehetlenné válik az *apróvadtenyésztés*. Fészkrét, amely egyébként gallyakból szőtt remekmű, előszeretettel kultúrterületek közelébe, sokszor alig embermagasságban, alacsony bokrokra is *rakja*. A 6—8, *szeplős* tojásából kikelő fiókái magatehetetlen → *fészkeklakók*, de alig egy hónap alatt *kitollasodnak*, és attól kezdve együtt jár rabolni az egész *sarkacsalád*. Jellegzetes hangjuk, hangos *csörgésük* reggeltől estig betölti a határt, de hamar elnémulnak és fajukra jellemző hullámos repüléssel oldanak kereket, ha veszélyt sejtene. Kártevésük minősége megegyezik a dolmányos varjúéval, számukra is ételmet jelent minden náluk gyengébb élőlény, amit erős csőrükkel *agyon* tudnak *vágni*.

Ide tartozik még az előbbieknél jóval kisebb testű *mátyásmadár* is, amit nevezünk még *mátyásnak*, máskor meg *szajkónak*. Ez közvetlenül nem pusztítója ugyan a vadállománynak, de a hasznos énekesmadarak *fészkeit rabolja*, ezért nekünk vadászoknak mint a természet védelmezőinek szintén ellenségünké vált. Rendkívül óvatos madár, ha észrevesz egy lopakodó embert, hangos *rikácsolásba* kezd, s mivel riasztó *jelzéseit* ismeri minden állat, felfigyel rá és *elugrik* az a vad is, amelyet a vadász szeretett volna észrevétlenül → *belopni!* Viszont a vadásznak is lehet *szárnyas hírnöke*, amikor valahol lesben áll, mert a szajkó neki is jelzi, ha a sűrűségben róka *settenkedik* vagy disznó mozdul, és így felkészülve várhatja azok *jöttét*. Kék-fekete kockás *szárnyfedőtollait* sok vadász mint → *trófeát* kalapdíszként hordja.

Újabban kártékonynak ítélt, és többek szerint néha *fészekrablásban* is ludas a másik varjufélénk, a *vetési varjú*, amelynek szintén több népies neve is van, úgy mint *fekete, pápista varjú*, azonkívül sokan nevezik helytelenül *kányának* vagy *fekete kányának* is, éppúgy, mint a dolmányos varjú *szürke kányának*. Vadász azonban ilyen biológiai tévedésbe nem eshet, neki tudnia kell, hogy a *kánya* (barna és vörös) merőben más madárfaj, az a → *ragadozó madarak* védett családjába tartozik! A *vetési varjú* varjútanyákon, hatalmas → *telepekben* társasan fészkel. E hasznos rovar- (hernyó-) pusztító → *túlszaporodása* miatt ott

sok kárt okoz a mezőgazdasági terményekben is, s télen, ahol többezres csapataik *megtelepszenek*, ott nemcsak a vadetetőket fosztják ki, hanem szerte a hátrában percek alatt bekebeleznek minden elszóródott magot, terményt, amely pedig hosszú ideig szárnyasvadjaink téli *természetes élelme* lehetne.

Az igazság kedvéért megjegyzem, hogy az említett fészekrablók károsításaik mellett, főleg *egérjárásos esztendőkből* az egerek pusztításával, azonkívül folyamatos *rovarpusztításukkal* számottevő hasznot is hajtanak, a szajkó pedig közreműködik az *erdőfelújításban*. Ennek ellenére mégis *gyéríteni* kell valamennyit, mert számuk ma még meghaladja azt a mennyiséget, amennyi egy → *belterjes* apróvadgazdaságban megtűrhető.

Fészektakaró. A tőkésréce, de más récefajok is készítenek növényi részek, valamint kitépett melltollaik felhasználásával művészien összefont takarót, amellyel betakargatják, álcázzák tojásaikat, ha fészkükről leszállnak. Ez a fogolynak is tulajdonsága, de az takarót nem készít, fészkének elhagyásakor száraz füvet, leveleket húz rá tojásaira.

Feszítődeszka, gyakoribb nevén: *szárítódeszka*. Hosszúka, vadfajonként különböző nagyságú, egyik végén legömbölyített, gyalult deszkalap, amire a → *tömlőre fejtett* ragadozó emlősök → *irháját* vagy → *bundáját* húzzuk fel és feszítjük ki, hogy azon zsugorodás nélkül kiszáradjon.

Fészkelni: 1. fészket rakni. 2. Használjuk olyan értelemben is, hogy pl. a dúvad *befészkel*, azaz beköltözött és megtelepedett a területen.

Fial vagy fiadzik. Az olyan nagyobb állatfajok ellését nevezzük összefoglalva fialásnak, amelyek egyszerre több utódot hoznak a világra. Ilyen például nagyvadjaink közül a vaddisznó. A kisebb emlősök *kölykeznek*.

Fianyúl. A mezeinyúl kölykének népies elnevezése. Ilyenek még: nyúlfióka, kölyöknyúl, nyúlfi, nyuszi, nyuszka.

Fickó, szatyma, pósta. Vadászelődeink, majd később az orrvadászok által használt nagyméretű ólomgöbecs, amelyből csak 3—4 db fér egy töltényhüvelybe. Vadászatra használni ezt ma a törvény szerint is tilos, de vadászhoz nem is méltó, mert többet sebez, mint amennyit öl!

Finom irányzék az, amellyel ún. *finom célzást* hajtunk végre. Erre akkor van szükség, ha a golyósfegyver *főle hord* vagy amikor a fegyver, amit használunk, nagyobb távolságra van → *belőve*, mint amire célzunk. Finom irányzékkel való lövés: a célt úgy irányozzuk meg, hogy a célgömb csúcsa, ami a célon ül, épp, hogy lássék a nézőke kivágásának az aljában.

Fogkopás. Kérdő nagyvadjaink fogának rágófelülete, a vaddisznónak pedig az agyara a rendszeres táplálkozás következtében évről évre kopik. Ezért egy lelőtt nagyvad fogzatának, a vaddisznónál pedig az agyarának kopásából hozzáértéssel következtetni lehet az illető vad életkorára.

Foglyászni. A foglyavadászat rövidebb, közvetlenebb elnevezése.

Fogni, megfogni. 1. Első és igazi értelmezése a hálóval, → *csapdával* való vadfogás. 2. Amikor a ragadozó elkapja, megfogja prédáját. 3. Az azonban visszatetsző, ha egy vadász szájából halljuk, hogy „fogtam” egy nyulat, vagy

amikor kérdi társától: „Mít fogtál?“, a *löttem*, mit *ejtettél el* helyett! Az igazi vadászember fülében a „fogás” illetén használatának igen hurkozó, csapdázó hangzása van!

Foglyászó puska → *Fegyver részei*

Fogó, rókafogó vas → *Borzvilla*

Fogoly. Hazánkban mindenütt, de a régiekhez képest a legtöbb helyen igen megfogyatkozva megtalálható *tyúkídomú* vadmadár faj. → *Monogám, páros életet él*, az egyszer összeállt párok életük végéig együtt maradnak. Évi → *szaporulatát* a két szülő közösen neveli, de a kakas a *költésben* nem vesz részt. Csibéikkel együtt *családot*, → *csapatot*, vadásnyelven *fogolycsapatot* képeznek. Hímjét *kakasnak*, nőtényét *tyúknak* vagy *tojónak*, szaporulatát *csibének* nevezük. Tollazatának színével, mely a két nemnél majdnem egyforma, jól *beleolvad környezetébe*, ami számára létfontosságú, mert rengeteg az ellensége. Régen a fogoly mellén látható rozsdabarna, *patkó alakú* foltot tartották a kakas megkülönböztető jelének, de ma már tudjuk, hogy → *patkója* némely öregedő tyúknak is van. A két nemet egymástól jobban megkülönbözteti *szárnyfedőtolluk* nemükre jellemző és egymástól elütő rajzolata, azonkívül a kakas szeme fölött levő piros sáv. A télen át szorosán összetartó *csapat* rendszerint már februárban *párokra szakad*, összepárázásuk viszont nem a csapaton belül, hanem idegen csapatok keveredésével történik. Amikor aztán kítavasodik, a kakasok udvarolni kezdenek párjuknak, tollaikat felborzolva *berzenkednek*, *kakaskodnak*, majd tyúkjai a növényzetben nemsokára *fészket kaparnak* egy kis földmélyedésben, és abba *rakják* zöldesbarna, sokszor 20 darabot is meghaladó számú tojásait. → *Fészkealját* a tyúk kitartóan üli, napjában csak egyszer, napnyugta előtt *száll le* tojásairól, és a nagy *kotlásban* → *máljáról* tollait is csupasza → *lekotolja*, amiért az ilyen meztelen hasú tyúkot → *kotlójegyesnek* nevezük. Kikelő csibéi → *fészekhagyók*, így azonnal követik szüleiket, és a nevelésben már részt vevő kakas a csibék egy részét a tyúkjával megosztva éjszakánként *maga alá szedi*. Napközben a *fogolycsalád* együtt bogarászik, fürdik a porban, jelenlétüket mindenhol elárulják az utak mentén kifürdött → *fötréseik*. A csibék gyorsan fejlődnek, hamarosan kitollasodnak, → *röpösekké* válnak, s *anyányivá* növe a fiatal tojókat már *jércének*, a kis kakasokat pedig két kinőtt szélső faroktolluk alapján *villásoknak* nevezzük. Később aztán, amikor a nyár derekán lábunk elöl váratlanul → *felburran* egy már → *kiszínesedett* népes fogolycsalád, örömmel mondjuk: → „*aranytollúak már!*” A kakas hangja veszély esetén *kerregés*, menekülésre *kotyogva* biztat, a legismertebb hangja pedig a *cserregés*, ami különösen alkonyatkor hallható szerte a határban, amikor a *vezérkakas* összetereli éjszakázáshoz a megszálelt csapatot. Ha → *ragadozó* vagy ember lepi meg a menekülni még nem tudó apró csibéket, a kakas → *vészhangjára* mind lelapulnak a szülők pedig → *müvergődéssel* szárnyszegettnek, bénának tetetik magukat, miközben sírnak, → *veszélkelnek*, s így igyekeznek a veszedelmet csibéik közeléből minél messzebbre elcsalni. (A → *müvergődés* más madárfajnál, pl. a vadrécénél is tapasztalható.) A teljesen kifejlődött csi-

békből és szüleikből álló → *csapat*, más néven *holt* vagy helytelenül *falka* aztán már nagy robajjal *zúdul föl*, amikor *jelt kap* a menekülésre, és hangosan cserregve *húz* el biztonságosabb helyre. Élőhelynek legjobban kedvelik a homokos, laza szerkezetű talajt, mert kötött talajon esőben → *sárgalacsinok* ragadnak körmeikre, amelyek nehezítik járásukat, és akadályozzák őket az élelemszerzésben, a *kaparásban*. Rengeteg az ellenségük, ezért *természetes szaporodásuk* lassú, de mivel türik a fogságot, szaporításuk *mesterséges tenyésztéssel* meggyorsítható. Újabbban másik két faj, a *szirti fogoly*, és a vörös *fogoly* meghonosításával és elterjesztésével is kísérleteznek, aminek sikere esetén örvendetesen két új, kedves, és majdan vadászható madárfajjal gyarapodik hazánk faunája.

Fogolyakasztó → *Aggató*

Fogóra állítani. A csapdát szokták *fogóra, élesre* → *csapóra* állítani vagy megvetni, felpeckelni, amikor rugóját, felhúzózsínórját megfeszítve, *peckét*, nyelvét a csapószerkezet vájatójában érzékenyre állítják. Ettől a művelettől a csapdák a gyakorlat szerint a legkisebb érintésre működni fognak.

Fogós eb. Amelyik az üldözött vad szőrébe, fülébe stb. kapaszkodva igyekszik azt megállítani. A véreb, a kotoréke és a disznóskutya ösztönszerű tulajdonsága a fogósság, használni csak olyant tudunk, amelyik e tulajdonsággal rendelkezik, mert azt csak jobban kifejleszteni tudjuk, de megtanítani nem.

Fojtani, lefojtani. A jó kotoréke torkon ragadva fojtja meg az anyarókat, utána pedig *lefojtja* kölykeit, ahányat csak talál a → *kotorékban*. A lakott kotorékot nem éppen humánus módon *füstöléssel, ködgyertyával* is szokták *lefojtani*, amikor meggyújtott, bő füstű gallyakat tönnek a kotorék → *szádájába* vagy égő ködgyertyát dugnak bele, hogy a beszivárgó füsttől a lakók odabent megfulladjanak. Másfelé menekülni ugyanis nem tudnak, mert ilyenkor a kotorék többi kijáratát eltorlaszolják. Ennek a *lefojtásnak* azonban szerintem csak veszteség esetén van létjogosultsága, amikor kutyáinkat a fertőzéstől féltjük, esetleg hozzáférhetetlen helyen indokolható.

Fojtás. A sörétestöltények puskaporadagjának leszorítására, lefojtására szolgál. Anyaga lehet zsiros nemez, papír vagy műanyag. A töltényben a sörétest is lefojtjuk egy vékonyabb kéregpapír vagy műanyag lappal, de annak nem fojtás, hanem *zárólap, zárólemez* a neve.

Fojtó nyakörv. A vizsla és a kajtató eb → *kényszeridomításánál* alkalmazott, meghúzáskor fájdalmat okozó nyakörv.

Folt. Gyakran nevezük a mezőben megszáledt, bogarászó fogolycsapatot vagy a tórol egy csomóban felkelő kisebb csapat vadrcét egy folt fogolynak, egy folt vadrcének. (Kölcsey Ferencnél *foltdarázs= darázsraj*.)

Folyosó. A róka- és a borzkotorék járatainak neve. Hivatása szerint lehet közönséges, szelelő- és menekülőfolyosó.

Fonálkereszt → *Szálkereszt*

Fordítani. Irányváltásra kényszeríteni. Jól tereli és felénk *fordítja*, irányítja a hajtásban a vaddisznót az értelmes hajtóeb.

Forgó, vadforgó. Sokan nevezik még ma is így régiesen a nagyvad → *váltóját*.

Formahibás agancs, helyesebben: rossz alakú. Az olyan agancsot nevezzük így, amelynek csupán a formája tér el a megszokottól, és ez rontja értékét.

Forog, megforog. A róka és az eb koslatásának, párzási aktusának vidékenként használt másik elnevezése.

Foszforszörp. Mérgező hatását a szabad levegőn, ill. a napfény hatására gyorsan elvesztő folyékony mérge, amelyet régebben a tavasi *tojásos dúvad-mérgezéshoz* használtak. Ezt ma már hatásosabb mérgek váltották föl.

Foxi, foxterrier → *Vadászebek*

Főbika. Bögéskor a korosabb, erősebb bikák *beállnak* az összeverődött tehéncsapatba, ha kell, első helyük megtartásáért megküzdenek, és kiváltságos helyüket igyekeznek a bögés végéig megtartani. Egy ilyen „háremet” látva azt tapasztaljuk, hogy közelében más bika vagy bikák is vannak, ezért a vadászok a tehéncsapatot uraló bikának a *főbika* vagy *csapatbika*, esetleg *hárembika*, a többinek pedig a → *mellékbika* vagy *kísérőbika* elnevezést adták. A *főbikára* a háremőr elnevezés biológiai lehetetlenség, hiszen a háremőrök kasztráltak voltak. A *törzsbika* és *csordabika* állattenyésztési szakkifejezés, így használata kerülendő. → *Csapatbika*

Földön fészkelő. Ilyen minden tyúkidomú vadmadarunk, azonkívül az erdei szalonka és a vadrécéknek nagy százaléka, amelyek nem fán vagy a vízi növényzetben költenek.

Fölé hord a rosszul → *belőtt* fegyver vagy az olyan, amelyiknek szerkesztési, irányzékkillesztési hibája van. Az ilyen fegyverrel hibázunk, a cél fölé lövünk, ezért azt használat előtt *be kell löni*.

Fölös kakas. Elsősorban azokat a fácánkakasokat ítéljük fölös, azaz fölösleges kakasoknak, amelyek a téli vadászatok után a helyes ivararányt meghaladva megmaradtak. Zárttéri telepeken viszont a szükségesnél több, fölös számú kakast tartunk, fácánt és foglyot egyaránt, hogy legyen cserelhetőségünk, ha valamelyik boxban a kakas nem válik be, vagy ha a fogoly → *provokált párosításánál* a kakast a tyúk nem fogadja el. A mesterséges fogolytenyésztésor a fölös kakasokból kerülnek ki a → *dajkakakasok* is.

Fölrakni → *Növeszteni*

Fölvág, fölvágódik. Hirtelen, meredeken föl-, a magasba vág a húzó vadlúd vagy a hajtott fácánkakas, amikor megpillantja lent a rá leső vadászt.

Fölvenni. 1. Amikor észre vesszük, hogy a vad megtalálta a számára készített etetőt vagy sózót, és a takarmányt, a sőt fogyasztani kezdi, azt mondjuk, hogy fölvette az etetőt, fölvette a sózót. Azonkívül 2. fölveszi a dúvad a kirakott csalifalatokat, → *felveszi* a mérget amikor rátalál, 3. de → *fölveszi a nőstény nagyvad* is a *himet*, amikor a széptevés, a szerelmi hajszát után végre megadja magát.

Fő táplálék az az ételme a vadnak, amit természeti adottságai alapján mindennap megtalál és felvesz. Ínség vagy más akadályozó tényezők miatt ettől

néha kénytelen eltérni, ilyenkor válhat aztán fokozottan károsítóvá, mint pl. a szarvas a fák kérgének hántolásával vagy a vetési varjak a → *túlszaporodásukból* adódó → *étrendbővítésükkel*.

Főtrés. Azokat a kicsiny kikapart, kifürdött gödröcskéket nevezzük így, amelyek különösen nyáron láthatók mindenfelé a mezei utak porában vagy más száraz, homokos helyen, ahol → *szárnyasvadjaink porfürdőzni* szoktak.

Fővad. 1. Régen szarvas értelemben használták, 2. újabban a terület legfontosabb vadfaját jelölik vele, de általában külön írva: „A terület *fő vadja* a nyúl...”

Főváltó vagy főforgó. A nagyvad leggyakrabban járt erdei közlekedőútja, amit a kitaposás mértéke is jelez. Minden többi járása *mellékváltó*.

Fűjni a vaddisznó szokott *ormányával*, amikor közelében veszedelmet sejt, és bizonyosság többször gyors szimatot vesz. De akkor is fűj, ha mérges, és fújása néha láthatatlanul is elárulja jelenlétét a sűrűben, amikor egyébként mozdulatlanul figyel. Kívülről több más állatfaj is fűj, némelyik rendes életszükségből, mint a vidra, amikor fújva, prüszkölve előbukik a víz alól vagy haragból, mint a görény vagy a vadmacska.

Futó csenderes. A hosszú sávban telepített védősűrűt nevezzük így, amilyen pl. az erdősáv is, ha az több koronaszintű. A többi kisebb, vadgazdasági célt szolgáló sűrűnek *álló csenderes* a neve.

Futóvad-céllövőpálya. A mozgásban levő nagyvad, vagyis a vaddisznó golyóval való lövésének gyakorlására készült, mozgatható célokkal felszerelt cél-lövőpálya.

Futtában löni. Ez etikai szabálya a mezei nyúl vadászatának, és a legtöbbször futtában löjük golyóval a hajtott vaddisznót is. Ez ellen vétőkre mondja gúnyjal a vadásznyelv, hogy „sebes ültiben” lőtte a nyulat!

Fütköröm vagy álcgülök. A szarvasfélék és a vaddisznó lábainak hátulsó részén, kevéssel a *csülökpárnák* fölött kinőtt kis szarunemű képződményeket nevezzük így, amelyek lenyomata sokszor segítik a vadászt csapásai során. Elnevezése onnan ered, hogy a lábon elméletileg a fű hegyének magasságában van, és földet csak mély talajon vagy elugráskor ér. Vidékenként *fattyúcsülöknek* is nevezik.

Füles. 1. Füles némelyik bagolyfaj is, bár tollpamacsainak semmi köze sincs a fülhöz. 2. tapsifüles: a mezeinyúl népies, humoros elnevezése.

Füle közé löni. Így oktadják a kezdő puskásokat, hogy a fölugró, és tőlünk elszaladó nyúlnak a füle közé célozva kell löni, hogy találat érje és *fölbukfenczezzék*.

Fültövön ütni → *Letarkózni*

Fürdőhely. A szarvasnak, a vaddisznónak fürdőhelye a → *dagonya*, a vad-récének meg itt-ott egy kis tocsogó, ahol éjszakai húzáskor rövid időre lubicokolni és inni megszáll, hogy reggelre az egészről csak néhány „otthagyt” pehelytoll tanúskodjék. A vidra fürdőhelye egy-egy kiszemelt tó vagy árok,

amit sűrűbben meglátogat, a fogolynak, fácánnak pedig a homokos part, poros útszegély, ami viszont porfürdő, és amit → *fötrésnek* nevezünk.

Fürj. Apró testű, tyúkidomú, kedves hangú kis vándormadár. Vadászata nemrégén még kellemes nyári szórakozást nyújtott, de mivel számuk az utóbbi időben rohamosan megfogyatkozott, hasznos rovar-, és gyommagpusztító tevékenységüket is figyelembe véve, ma már teljes védelemben részesülnek. Más a helyzet a valamivel kisebb testű és mesterségesen is tenyészthető *kínai törpe fürj*vel, amire a szabadba való kieresztésük esetén, körülhatárolt helyen akár vadászni is lehet.

Füstnélküli, füstös puszkapor → *Por*

Füstölni, kifüstölni. A róka meg a borz kotorékába szoktak befüstölni, hogy lakóit füsttel megfojtsák, (→ *fojtani*) vagy a lyukból kiugrassák, kifüstöljék.

Füstös réce → *Vízivad*

Füstös róka. A róka bundájának egyik színváltozata. → *Róka*

Fütyül, 1. azaz fütyülő hangot hallat a vidra, amikor párját hívja, és 2. fütyül a célt tévesztett vagy *gellert* kapott golyó is.

Fütyülő golyó. Többnyire házilag, lágy ólomból öntött, sörétes puszkába való (csokkcsövübe is), közepén üres, henger formájú golyó, amely kilőve a levegőben élesen fütyülve halad. Átütőereje messze elmarad a gyárilag készült → *Brenneke* golyótól.

Fütyülő réce → *Vízivad*

Gácsér. A vadrécefajok himjeinek elnevezése.

Gácsértoll. A tőkésréce himjének felül a faroktövéből kinőtt néhány fekete színű, acélos csillogású, kunkorgós tollacska, ami trófeának számít, s ezért a vadászok kalapdíszként hordják.

Gagyognak, geđerésnek, gaggantanak, bésegnek vadásznyelvünk sokszínű kifejezései szerint a magasban húzó, beszélgető vadludak. A legelőn megszálltak vagy a vízen éjszakázók pedig zсібonganak, zšivajognak, gágognak, kurtjantanak és lármáznak.

Galambász héja → *Ragadozó madarak*

Galamblövészet. 1. Egyenkénti röptetésre is alkalmas céllövőpályán végzett lövésgyakorlás vagy verseny, amikor előírt szabályok szerint, erre a célra vásárolt élő galambokat eregetnek ki, és a résztvevőknek azokra kell lövéseket tenni. 2. Másik, gyakoribb formája az *agyaggalamblövészet* (koronglövészet), amikor élő galamb helyett *dobógéppel* kihajított agyagkorong a lelövendő cél. Ez a lényege a *skeet lövészetnek* is, amihez megfelelően berendezett *skeetpálya* szükséges.

Gallé vagy örv. Rendszerint fehér tollakból álló, a nyakon néha teljesen körbefutó, máskor meg hézagos nyakgyűrű, amit nálunk egyes fácánfajok, a tőkésréce gácsérjai és az örvösgalambok viselnek.

Galléros fácán. Vidékenként így nevezik az örvös fácánt.

Gatyás ölyv → *Ragadozó madarak*

Gázlás → *Tiprás*

Gázlómadár. A vízimadarak egy csoportjának a neve, ahová a legszigorúbban védett gémféléink közül a *kócsag* és a *kanalasgém* is tartozik.

Gellert kap a kemény tárgynak ütköző, és arról elpattanó, irányát változtató golyó vagy sörétszem.

Gezna. Kisebb emlősök lefejtett bundáját, szörméjét nevezzük így.

Gerinctüskelövés. Az emlősök gerinccsigolyáin felül kis nyúlványok állnak ki; ezeket nevezük gerinctüskének. Előfordul, hogy túl magas találat esetén egy nagyvadnál ezek valamelyikét lövi el a vadász, és a golyó hatalmas ütése az állatnál agyrázkódáshoz hasonló tünetet idéz elő, amelynek következtében a vad „mintha villám sújtotta volna agyon”, helyben összesik. Az ilyen lövés azonban nem halálos, a vad kábulatából hamar felocsúdik, és *csülökre kapva* úgy faképnél hagyja a vadászt, hogy talán többé sosem találkozik vele. Ezért gyanús mindig a hirtelen, helyben összeeső vad, tehát a *kivárási idő* alatt mindig beismételt, készen tartott fegyverrel álljunk résen, és az összeesett vadhoz közeledve is legyünk készen az esetleges gyors cselekvésre.

Gerle → *Vadgalambok*

Gida. Az öz és zerge → *szaporulatának* a neve. → *Őz*

Gidaagancs. A kis bakgida első életévében növesztett egy-két cm hosszú, első kis agancsa, amit *csapnak* is nevezünk, és amit rendszerint már a következő év január, február havában elvet.

Gidaször. Az újszülött őzgida különleges, a szarvasfélénél egyébként általános, fehéres pöttyökkel tarkázott szőrzete, amelynek tarkasága a környezetbe való beolvadást szolgálja. A gidaszört néhány hónap múlva szinte észrevétlenül, fokozatosan váltja, és hamar anyjához hasonló színű lesz.

Gidázik. Az öz ellésének vadásznevezése.

Gímszarvas. 1. A hazánkban honos szarvasfaj rendszertani neve. 2. A régi magyar nyelvben a *gím* jelentése *szarvastehén* volt, de ez már a magyar vadászirodalom kezdetei (1853) előtt kiment a használatból. Ma már csak érdekes adat.

Golyó, fegyvergolyó → *Lövedék*

Golyólövés. A gyakorlott fülű vadász az elsütött fegyver hangjából megszűröl különbséget tud tenni, hogy avval *golyót* vagy *söréket* lőttek-e ki. A golyólövés a golyó által ütött seb alapján könnyen megkülönböztethető a sörétlövéstől az elejtett vadon is, ami gyakran lesz árulója a vadászetika és a törvény megsértőinek!

Golyóra érett. 1. Azt a nagyvadat jelöljük így, amelyik elérte fejlődésének (*agancsfejlésztésének*) maximumát, ami után már a hanyatlás kora következik. Sokan mondják ezt úgy, hogy „golyóérett”, ami a német „Kugelreif” szónak fordítása, ez ugyan magyartalanabb, de rövidebb kifejezés. 2. Ha az egy *fejlődésképtelen* egyed, amelyik türelmünk, néhány évi jóindulatú elnézésünk ellenére sem tud minőségileg jobbat produkálni. Az ilyenre, még ha fiatal is, ki mondjuk az ítéletet: „*megérett a golyóra!*”

Golyóra tölteni. A golyósefgyver betöltésének művelete, de *golyóra* tölünk néha jobb híján sörétespuskát is, amikor azzal vagyunk kénytelenek vad-disznóra vadászni.

Golyósefgyver. Vadászfegyverként is gyártott, kizárólagosan golyóstöl-tény kilövésére alkalmas egy- vagy kétsövű fegyver.

Gombnyársas agancs. Erősen csökkent, fejlődésképtelen agancs. A *gombnyársasság* a szarvasfélék öröklődő rossz tulajdonsága, ami miatt az ilyen egyed minél fiatalabb korban ki kell löni az állományból!

Goromba sörét. Így is nevezik néhol a nagyszemű sörétet, ami azonban tág fogalom, mert kis testű állathoz mérten már a 10-es sörét is goromba.

Göbe. Egyes vidékeken a házisertés nőstényéhez hasonlóan így is nevezik a vaddisznókocát. A *koca* elnevezés azonban megszokottabb.

Göbecs. Régiés, de sok helyen még ma is használt, népies elnevezése a sörétnek, éppúgy, mint az, hogy: *srét*.

Görény → *Menyétfélék*

Görögni, búgni. A vaddisznó párzási aktusának neve, ami megegyezik a házisertés pázásának az elnevezésével.

Grandli → *Gyöngyfog*

Griffon → *Vadászbec*

Gúnár. A vadlúd himje.

Gurulat. A → *geller* erőltetett magyar elnevezése. A magyar „katonai nyelv-újítás” hozta létre, de hetven év alatt sem fogadta be a köznyelv. Amellett a fogalmat sem fedi, mert a gellert kapott golyó vagy sörétszem mindent inkább csinál, mint gurul.

Gyakorló bak. Ez a neve annak a többnyire fából készült, rövid lábakkal, és így a kölyökvizlának könnyen szájba vehető kis fadarabnak, amellyel idomításkor a majdan lelőtt apróvad elhozását gyakoroltatjuk.

Gyalogfácán, gyalogfogoly vagy más gyalogló szárnyas. Így nevezzük a földön üldögélő, sétáló vagy futva menekülő szárnyasvadat. Vadászetikánk tiltja az ilyenre való lövést, mert az igaz vadász, ismerve sörétesfegyverében rejlő előnyét, mindig megadja a vadnak a menekülési lehetőséget, jelen esetben a szárnyasvadnak, hogy repüljön, mert úgy nehezebb azt eltalálni, s esélye lehet, hogy elhibázzuk és életben marad. Más a helyzet a sebzett, szárnyazot-tan menekülő gyalogfácánal, és általában sebzett állapotban minden más vaddal szemben is, mert az ilyen meg kötelessége a vadásznak kellő körül-tekintéssel mielőbb agyonlőni, hogy megszabadítsa a kínjától.

Gyalogháló. A fácán és a fogoly befogására készült alacsony, töbttükrös hálófal, amit lehetőleg sűrű növényzetbe rejtve húzunk ki, hogy a ráhajtott és futva menekülő szárnyasvad gyanútlanul szaladjon bele.

Gyapjúsőr → *Felszőr*

Gyenge bika, gyenge bak vagy gyenge lapátos. A gyenge meghatározás nem a vad testi erőnlétére, hanem agancsának minőségére vonatkozik.

Gyerekbika vagy kölyökbika. A fiatal, még nem ivarérett szarvasbikát nevezük így. Más a → *kamaszbika*.

Gyérfüstű lópor → *Por*

Gyériteni, apasztani, ritkítani. A *gyéritő vadászat* az évről évre szaporodó vadállomány szakszerű létszámapasztása, amit tenyészérdekének és élőhelye eltartóképességének figyelembevételével végzünk. Nemes vadjainkon kívül természetesen a dúvad állandó gyéritése (nem irtása!) is fontos teendője a vadgazdának. → *Túlszaporodás*

Gyérités, ritkítás. Az állomány szükségyszerű, folyamatos apasztása.

Gyertya → *Fehérre csiszolni*

Gyilkos agancs. Az ilyen „fejdísz” veszedelmes harci eszköze némelyik agancsos vad hímjének, mert ezzel a szabálytalanul nőtt agancsával a harcban érdemtelenül előnyben van sokszor a nála erősebb, fejlettebb, de szabályos agancsú vetélytársaival szemben. Ág nélküli, hegyes, dárda alakú vagy egyenes gyilokként előremeredő szemágú agancsával párszerzési küzdelmében az ilyen akadály nélkül döf át ellenfele fejdíszének ágai között, és előfordul, hogy azt halálra is sebzi. Ez a nemkívánt agancstípus öröklődő hiba, viselőjének már fiatal korban sem kegyelmezzünk, habár gyilkossá csak idősebb korban válik.

Gyomorlövés, bendőlövés → *Lágylövés*

Gyorsító vagy *rögtönző*. A golyósfegyverek elsütőszerkezetének finomítóberendezése, amivel elsütését érzékenyebbé tehetjük, és ezzel meggátoljuk lövéskor a fegyver elrántását. Régebben németül *Schnellernek* nevezték.

Gyorskezü lövő-nek az olyan vadászt nevezük, aki jó reflexszel → *kapásból lövi* a futó és a repülő vadat.

Gyöngyfog. Mindkét nemű szarvas gömbölyded szemfoga, amelynek felülete a korosodással egyre kopik, és kopásfelülete általában megsárgul. A vadászok a gyöngyfogat is trófeaként becsülik, különösen a tehénét, mivel egyrészt annak ez az egyedüli trófeája, azonkívül gyöngyfoga jóval kisebb a bikáénál, amiért ékszerbe foglaltan tetszetősebb. Többen nevezik még ma is ferdített németességgel „grandli”-nak, ami helytelen és fölösleges, különösen, hogy ilyen szép magyar neve van!

Gyöngygolyó. Sörétes fegyverbe való ólomgolyó, amelynek üreges a belseje, s emiatt felülete enged a nyomásnak, ezért szűkített (csokk) csövű puskából is kilőhető. Megjegyzem, hogy használata szükségmegoldás, nagyvadhoz golyósfegyver való, azonkívül a gyöngygolyó ugyan kilőhető, de ez nem használ a szűkített csőnek! → *Brenneke*

Gyöngyözés. Apró kis csontkinövések az agancson, ami a trófeabíráló bizottság mai álláspontja szerint annál több pontot érdemel, minél apróbb, minél sűrűbben nőtt, és minél jobban fedi az agancsot, beleértve az ágak felületét is. Ilyenkor *szépen gyöngyözött* agancsról beszélünk.

Gyöngyvér. A nagylilik (→ vízivad) neve egyes vidékeken.

Gyutacs → *Csappantyú*

Gyutacsolni. Az a művelet, amikor az *újrátöltéshez* használatba vett kilőtt patronhüvelybe a *gyutacsológép* segítségével új gyutacsot nyomunk be.

Gyutacsológép. Kis szerkezet, amivel a kilőtt patronhüvelyből az elsütött csappantyút házilag ki-, majd helyére újat lehet benyomni.

Gyülekezőhely. Az a tereprész, ahová társasvadászatoknál minden kör vagy hajtás után a vadászok, esetleg a hajtók is összejönnek, ahol azután az új eligazítás megtörténik. Külön jelentősége az, hogy ide a vadászok hajtáskor csak → *jeladás* után indulhatnak el, és minden esetben csak üres, nyitott zárvatú vagy megtört puskával a vállon érkehetnek.

Gyűrűzni, meggyűrűzni. Különböző színű műanyag gyűrűkkel a fácañtelep törzsszállományának csüdjét szoktuk megjelölni, hogy életkorukat ellenörizni tudjuk. Tenyésztési célból ésszerű a területre kibocsátott, nevelt szárnyasvadat is *meggyűrűzni*, ami a vadászatok és az → *élővadbefogás* révén többféle tájékoztatást nyújthat a vadgazdának. Tudományos célt szolgál világszerte a *madárgyűrűzés* is, s a meggyűrűzött madarakból többször kerül vadászkézre egy-egy példány, amit mindenki köteles illetékes helyre, a Magyar Madártani Intézetbe (1121 Bp. Költő u. 22.) eljuttatni.

Hagyományos mód → *Félvad tenyésztési mód*

Hajlásszög. A vadászfegyver egyénhez szabott méretezésének műszava. Igen fontos ugyanis, hogy a fegyveragy hajlásszöge mindenben megfeleljen használója kar- és egyéb testméreteinek.

Hajsza. Vadászbeszédünkben kétféle értelemben használjuk. 1. Vérebüntet engedjük *hajszára*, amikor a sebzetten elmenekült nagyvad csapáján haladva annak közelébe érünk. Ilyenkor a felcsigázott ebet lecsatoljuk a → *hosszúpórázról* és szabadon engedjük, hogy a beért vadat végleg *leállítsa*, s ha kell, *lefogja*. 2. Szerelmi, párzási *hajszának* nevezzük azt, amikor üzekedés alatt az özbak kitartóan kergeti, hajszolja a sutát. (→ *Boszorkánygyűrű*)

Hajszálkereszt → *Szálkereszt*

Hajtani, hajtás. A hajtóvadászat, egyszerűbben a hajtás vagy ráhajtás a vadászat egyik gyakran űzött formája, amit főleg apróvadnál, de a vaddisznónál is alkalmazunk. E vadászati mód során a felvert vadat fájának megfelelően más és más módon az állásokban várakozó vadászok felé hajtjuk, tereljük, több-kevesebb hajtó, esetleg hajtó eb segítségével.

Hajtási mód. A hajtást mindig tervszerűen kell végezni, attól függően, hogy az milyen terepen, milyen fajú és mennyiségű vadra történik, figyelembe véve a napi időjárást, a szelet, a napsütés irányát, azonkívül a puskások és a hajtók számát is. A hajtás módja változik még aszerint, hogy az illető vadat *zajjal* vagy *némán* kell-e hajtani. Az előbbi esetben *hangos*, az utóbbinál pedig *csendes hajtásról* beszélünk. Mi általában a csendes, a kocogtató, a csak fütytelzéssel tájékozódó hajtást szeretjük.

Hajtásterv. Minden nagyobb társasvadászat előtt tervet kell készíteni, amely két részből áll: 1. A vadászat nagy vonalakban vázolt részletezését, a hajtások

számát, a puskások és a hajtók felállítási, valamint felvonulási helyeit tartalmazza a *hajtásterv* a hozzá csatolt térképvázlattal. 2. Az *időterv*, amely percnyi pontossággal rögzíti az egyes hajtások és felvonulások végrehajtási idejét, majd az egész vadászat (beleértve az étkezési szünetet is) időtartamát.

Hajtó. Munkabéres napszámos, akinek munkájától nagyban függ a vadászat sikere! Rendszerint több hajtót alkalmazunk egyszerre, akikkel minden vadászat előtt ismertetni kell a vadászat nemét, módját, szabályait és a végrehajtási követelményeket, amiknek szigorú betartását a vadászat alatt a közük beosztott → *hivatásos vadászok* ellenőrzik, és megkövetelik. Célszerű, ha az idők során begyakorlott és megelégedett hajtócsoportot nevelünk magunknak, akik aztán évről évre mindig szívesen megjönnek, amikor szükség van rájuk.

Hajtójel. Vadászkiáltással vagy más módon, pl. → *puskadudával* történő jeladás, amivel a → *hajtóvonalat* indulásra szólítjuk. A hajtóvonalból erre az utasítást megértő, és végrehajtó *indulásjellel* válaszolnak.

Hajtó kutya, hajtó eb. A spaniel, a kopó, a foxi, a tacsó kitenyészett hajtóebfajok. A vaddisznó hajtására viszont kitűnően beváltak az arra betanított, meghatározhatatlan fajú, keverék, ún. korcs kutyák is, szívósságuk miatt sokszor még jobban, mint az említett tiszta fajok.

Hajtószárny. Pásztázó vadászatnál, de általában minden többhajtós vadászatnál a → *hajtóvonalat* a közepétől számítva két részre osztjuk, s azokat *jobb-*, illetve *balszárnynak* nevezzük.

Hajtóvadászat → *Hajtani*

Hajtóvonal. Ez a neve hajtóvadászatnál a hajtást végző hajtók sorának.

Halálvágta. A nagyvad jó találatot jelző viselkedése. Amikor ugyanis a golyó a → *lapockát*, és azon keresztül a vad legnemesebb részeit találja, a sebesült állat rendszerint hirtelen megugrik, és eszeveszett rohanásba kezd, de néhány ugrás után összeesik és kimúl.

Halászólék. A vidra téli halászóhelye, amit nap mint nap felújít, óv az erős befagyástól, mert csak azon át juthat a befagyott vízben élelemhez.

Halászsas → *Ragadozó madarak*

Háló, befogóháló. Az élővad tömeges fogságbaejtésére különleges hálófajták készülnek, melyek a befogásra kerülő vadfajok szerint különbözök. Anyaguk jelenleg rendszerint műanyag fonal, fajtáik pedig: a *nyúlháló*, amely több ezer méteres, → *háromtükrös* állítóháló. A szárnyasvadhálónak, amely kétféle lehet, legjobban bevált az egytükrös → *magasháló*, a másik pedig a háromtükrös → *gyalogháló*. Rajtuk kívül az őz befogására is használunk erősebb fonálú, ún. egytükrös → *sővényhálót*.

Hálóhely, szállás. A vad éjszakára kiválasztott nyugvóhelyét nevezzük így, ahol zavartalan pihenést, egyben védelmet igyekszik magának találni. Ezért hálóhelyet, éjszakai szállást fajtától függően mindig fán, sűrűségben, rétek, szántások közepén vagy a víz tükreán választ. Megjegyzendő, hogy az

éjjeli vadnak, amelyik éjjel jár élelem után, a kiválasztott hálóhelye nem éjszakai, hanem nappali pihenését szolgálja.

Hálószárnny. A nyúlháló két végének bekanyarított szakaszai, amelyeket ellenhajtáskor a másik irányba *átvetünk*.

Hálót állítani, hálózni, hálót vetni. Az élővad befogását jelenti, mely nagy hozzáértést és gyakorlatot igénylő munka. Lényege a szakszerűség és a gyorsaság, mert az élő vad befogása nem egyszerű, a befogott vad sértetlen kezelése és szállítása pedig igen nagy körültekintést és szakismeretet igényel. Fontos a gyorsaság is, hogy egyrészt a vad ne törődjék a hálóban, másrészt hogy egy napba minél több *hálóállítás* beleférjen.

Hamvas rétihéja → *Ragadozó madarak*

Háncs → *Barka*

Háncsfoszlány → *Agancstisztítás*

Hangolnak a bikák. Gyakran előfordul, hogy jóval a rendes bögési idő előtt néhány türelmetlen szarvasbika szórványosan és kisebb-nagyobb megszakításokkal bögni kezd, amit hivatalosan → *előbbögésnek* nevezünk. A vadászok, akik alig várják a szarvasnász kezdetét, örömmel mondják ilyenkor, hogy nincs az már messze, mert immár „*hangolnak a bikák*” az őszi nagy, pompás erdei koncertre!

Hannoveri véreb → *Vadászebek*

Hántani, hántolni. A szarvasok télen inségükben, vagy ha szervezetükben valamilyen anyagcserezavar van, bizonyos fafajok kérgét megrágnak, metszőfogakkal amilyen magasra csak érnek, hosszan végighántolják. Ezeket a messzire virító sebeket a fán *hántásnak*, *hántolásnak* nevezzük.

Hanyatlás. A nagyvadnak azt az élettani folyamatát nevezzük így, amikor öregedni kezd, fejlődésében megáll, s visszafejlődik. Különösen jellemző ez az agancsot viselő vadjainkra, amelyek e kort elérve évről évre gyengébb, felülről lefelé satnyuló fejdíszet növesztenek. A szarvasnál pl. az agancs koronája már nem mutat fejlődőképes erőt, de alul a szár és az ágak még arra vallanak, hogy az állat pár év előtt még kiváló agancsot hordhatott. A továbbiakban ágak maradnak el, → *ágakat veszít* a bika, agancsa mindjobban *ághiányossá* válik. Az ilyen hímet nevezzük *hanyatló* vagy *hanyatló korú* bikának, ill. baknak, ami véleményem szerint sokkal kifejezőbb és főleg magyarosabb, mint ha azt mondjuk helyette szó szerint átvéve a németből, hogy „visszarokott bika!”

Hárem. Szarvasbögéskor az erősebb, korosabb bikák több-kevesebb tehenet és ünöt terelnek össze, gyűjtenek maguk köré. Ezt az egy bika által őrzött csapatot nevezzük kedélyeskedve vagy irodalmiaskodva háremnek, a féltékeny, mindig harcra, teheneiért megvívni kész hím állatot pedig *hárembikának*, vagy kedélyeskedve *hárembasának*.

Haris. A mezőn élő és a fűrjhöz hasonló, csak hosszabb lábú kis vándormadár. Valamikor vadászok, egyenesvonalú, lassú repülése miatt könnyű volt löni. Ezért rossz puskásra mondták, hogy: még a harist is elhibázza! Ha halljuk a mezőn éles, recsegő hangját, azt mondjuk: harsog a haris.

Harmadfű bika. Hároméves szarvasbika, amelyik azonban még csak a második agancsát hordja.

Harmatverés vagy harmatos csapás. Akkor keletkezik, amikor a nagyvad hajnalban a magas fűben vagy gabonában haladva, a harmat leverése által messziről látható → *csapást* hagy maga után.

Háromágú-nak nevezzük az őzbak hatos agancsát, ami amellett bizonyít, hogy az őzagancsnak nemcsak elülső és hátulsó, hanem középső ága is van, bár azt az agancsszár kihegyesedett végének is tekinthetjük.

Háromtükrös háló. Az élővad befogására használt hálók némelyike három, különböző lyukbőségű hálórétből áll, s innen a neve.

Hasas, hasasodik az emlősvad, amikor kezd rajta látszani a vemhesség.

Használati eb. Bizonyos meghatározott tevékenységre kitenyésztett kutya-faj, pl. a vadászebek bármelyike.

Hasznos vad. Ide soroljuk mindazon vadfajokat, amelyeknek életmódjából (pl. az egerészölyv) vagy vadászataból a népgazdaságnak haszna van. Ezzel szemben kártékonyak azok, amelyeknek hasznát kártételük jelentékenyen meghaladja. Vadászati szempontból mi azt nevezzük hasznos vadnak, amit húsa, trófeája és élvezetes vadászata miatt embertől, állati kártevőktől és időjárásviszontagságoztól védünk, esetenként tenyésztünk is. Ide tartoznak apró- és nagyvadaink, míg a másik csoportba a vadkárosítók, káros vagy *dúvadak* közé az emlős, és szárnyas ragadozók, meg a fészekrablók.

Határvad, mezsgyevad valamely területnek olyan szemmel tartott hím állata (bika, bak, lapátos), amelyiknek tanyája közel van a szomszédhoz, s hol itt, hol ott tűnik föl. Amikor az ilyen golyóra éretté válik, nézeteltérést okozhat a két szomszédos vadgazdaság között. Valószínűleg közelebb állunk az igazsághoz, ha úgy fogjuk fel, hogy a kérdéses vad életterületét osztja ketté a vadászterület határa.

Hatos bak az, amelyiknek agancsán elülső (támadó) és hátulsó (védő) ága van. Hatos bika pedig az, amelyik többnyire *másodfüves*, és a szemág fölé középágat is növeszt.

Hatótávolság. Sok kezdő vadász összetéveszti a katonai → *lőtávolságot* a *hatótávolsággal!* Mi vadászok a köznapi beszédben tulajdonképpen a hatótávolságot nevezzük → *lőtávolságnak*. Utalva arra, hogy csak a hatótávolságon belüli célokra sűtjük el fegyverünket. Tudni kell, hogy a golyósfegyver lövedéke több ezer méterre is elrepül, de az addigra *elfáradt* golyó még sebezhet ugyan, de ölni már nem képes. Nagyvadra 200—250 méteren túl a golyólövésnek már sem hatóereje, sem pontossága nem kielégítő, söréttel pedig 35—40 méternél messzebb löni már kockázatos, mert a lövés ereje legyengül és a sörétszám is egyre kisebb lesz.

Hátratór, visszatör. Hajtóvadászathoz használt kifejezés. Ha a hajtóvonalban törés vagy hézag van, a szemfüles vad menten észreveszi a menekülésre kínáló rést, és nem a puskásvonal felé, hanem ellenkező irányba, a hajtók között futva menekül el. Ugyanezt teszi az a vad is, amelyik a laza, hézagos,

leamaradó hajtóvonal közt meglapulva kimarad, s amint a vonal túlhalad rajta, futva elmenekül.

Hátszél. Vadásznyelven ismertebb, mint a *tarkószél* kifejezés. Ez a szelek közt a legrosszabb, mert a vadász felől a vad felé viszi a → *szagot*. → *Szél*

Hattyúnyakú csapda. A csapóvasak egyik gyártási formája: nagyobb és erősebb a többi tányérvasnál. Érintéskor két karja magasan a föld felett csapódik össze, s többnyire a ragadozó fejét, nyakát vagy mellkasát szorítja össze, így azt gyorsan megöli. Más nevei még: berlini tör, berlini hattyúnyak.

Hegyes puská. Vannak állások, ahol fácánhajtáskor többségükben magasra törő → *toronykakasok* húznak át az odaállított puskás fölött. Ide magasra is jól lövő puskást szoktak állítani, ezért amikor ideér a → *felvezető*, kijelenti, hogy ide „hegyes puskát”, vagyis vadásznyelven mondva: toronykakast is jól lövő vadászt kér.

Hegyi réce → *Vízivad*

Héják → *Ragadozó madarak*

Héjakosár, héjaketrec, héjacsapda (mindhárom más!). Élő galambászheja befogására való az első kettő, sokan használták ugyanis a galambászheját → *vágómadárként* sólyom helyett, amíg lehetett, mert a sólymok összes fajtát a törvény régebb idő óta védte. A héjacspadát viszont tenyésztelepeken használták héjafogásra, mit sem törődve azzal, hogy az összecsapódó vas a rászálló héját agyonvágta.

Helyben csaholni → *Állóra csahol*

Helyben marad, tűzben marad, tűzben rogy. Amikor lövésünkre a célbavett nagyvad állító helyében azonnal összeesik, akkor mondjuk, hogy egy tapodtat sem ment, *helyben maradt*. Jó találattal, halálos lövéssel lehet a vadat *helyben marasztani*.

Hemzseg. Csak vízivad esetében használjuk. A tarlón, vetésen, vízen megszállt, nyüzsgő víziszárnyasokra kifejező szavunk. Pl.: Ma a tarlón csak úgy hemzsegett a réce!

Hermelin → *Menyétfélék*

Heverés vagy fekvés. Így jelöljük a legtöbb állatfaj *ideiglenes* pihenőhelyét, érdekes módon még a fogolycsapat éjszakai „heverőhelyét”, más néven *kaparását* is, amit csomóra halmozott hullatékuk is elárul.

Hibás agancs. Az agancs hibás növése lehet ideiglenes, múló hiba, ami külső hatás, ütődés vagy fagy következménye. Az állat az ilyent elhullatva, a következő évre hibátlanat növeszthet. Ütődéstől származhat agancstősérülés is, amely miatt az agancs minden évben *hibásan* fog fejlődni. A hibás agancsfejlődés legnagyobb veszedelme belső, örökölt és → *öröklődő* tulajdonság, mert ez az utódokban is felbukkanhat. Ezzel szemben *hibátlan agancs* az olyat nevezzük, amelyeknek formája és méretei ideálisak.

Hibázni, elhibázni. A hibázás a pontatlan lövés következménye. Oka lehet rosszul belőtt fegyver, a cél elmozdulása, a fegyver elrántása stb. Ilyen esetek-

ben a vadász *célt téveszt, hibáz, elhibáz, mellé lő*, kis humorral: *lyukat lő a levegőbe*, népiesen: *eltolja a vadat*.

Hideg csapda. A véreb legfontosabb tudománya, hogy kitűnő orra segítségével a megsebzett és elmenekült nagyvadat több órás, esetleg egy-két napos „kihűlt” csapáján is biztosan követni tudja. Az ilyen régi, képletesen mondva „kihűlt csapát” nevezzük *hideg csapának*, ellentétben a friss csapával, amely még jóformán „ki sem hűlt”, amikor a vérebet *rátettük*. Ezért ez utóbbinak a neve: *meleg csapa*.

Hítvány agancs. Ezenkívül: gyenge, csenevész, fejletlen vagy rosszul fejlet, nem kívánt, torz, csökött, nyomorék stb. szép magyar kifejezések az agancsos hímek nem tetsző fejkének megnevezésére. A vadász kifejezésbeli szegénységéről árulkodik, ha ezek helyett → *selejről*, selejtesről beszél.

Hivatásos vadász. Szakmailag képzett, a vadat védő, fegyver viselésére jogosult, esküt tett hivatalos személy. Régen *vadörnek* hívták, mert elsősorban *őrzési* feladatokat látott el.

Hívó, hívogató, vadhívó, csalsíp, csalisíp. Különböző hangutánzók és sípok, amelyeket hozzáértéssel kezelve, a kívánt vadat magunkhoz, lövésre csalhatjuk.

Hívogat, hív. 1. Űzekedéskor az őzsuta és az ünő halk, sípoló hanggal *hívogatja* találkára a bakot. Ezt a vadász is felhasználja, amikor csalsípjával ezt a hangot utánozva igyekszik a lelövésre szánt bakot magához hívni, behívni. 2. Hívnak, hívogatnak esténként a foglyok is, amikor hangosan cserregve szólongatják egymást.

Hívó jel, behívó jel. Karfelemeléssel, a legtöbbször pedig füttyhanggal vagy sípolással adunk *hívó jelet* vadászebünknek, amikor kint a terepen lábhozjövésre szólítjuk.

Hízási időny. A rigyetes időszakot közvetlen megelőző idő, amikor a bő táplálkozástól a szarvasbikák *dőhérek*, a dambikák meg *faggyasok* lesznek. Beszélnek néha egyszerűen *nyári szarvasról* is.

Hóbocskor. Télen a nagyvad csülkeire tapadó, összepréselt hódarab, amit később járkálás közben elhagy. Jól kirajzolódik ezen a *csülöknyom*.

Hóka. Némelyik vadlúdfaj, valamint a szárcsa csőre fölött, sokszor a fejtetőig terjedő, apró tollakból vagy bőrből képződő fehér foltozottság.

Hold vagy homlokpajzs. 1. Így is nevezik néhol a szárcsa csőretővén levő → *hókát*. 2. A „hold” elnevezést javasolták egyes vadászok az őz „tükrének” megnevezésére. Igaz, hogy a tükör a német Spiegel „magyarítása”, de kifejező, régóta meghonosodott, tiszta magyar szó, meg is szoktuk, ezért kár lenne erőltetetten megváltoztatni. Már csak azért sem, mert eddig még a tükör helyett holdat senki szájából nem hallottam!

Holló. Hazánkban egyes helyeken, de ott is csak ritkán előforduló, varjúféle védett madár, melyet eredendően a fészekrablók közé kellene sorolnunk.

Homlokcsont. A koponyának az a része, amin a szarvasfélék *homlokcsapja*, gyakoribb nevén az *agancstöve* képződik.

Honos vad. Minden vadfajunk az, amelyik ősidők óta hazánk lakója, és nincs tudomásunk arról, hogy azt valaha úgy telepítették be hozzánk.

Hónyom vagy hójel. Ezen nem a hóban látható vadcsapát értjük, hanem télen, az ágaikkal majdnem összeérő fák alatt a szűz havon a felülről lehullott, levert apró hócsomókat, amelyek megmutatják a *nyestvadászoknak*, hogy éjszaka merre haladt odafönt tanyája felé a nyest vagy a nyuszt, és amelyek nyomán azok rejtekhelyét fel tudták kutatni, amikor még nem voltak azok is védettek.

Hordani. 1. A fegyver találati pontosságát fejezi ki, amikor azt mondjuk, hogy fegyverünk jól, rosszul, alá, fölé vagy jobbra, esetleg balra *hord.* 2. Fegyverünket vállon is *hordjuk*, 3. a szarvasfélék himjei agancsot *hordanak*, 4. míg a szarvastehén, az őzsuta stb. a vemhét *hordja*.

Hordozható magasles. Könnyű, helyéről bármikor elmozdítható és máshol felállítható les, amelyet azért készítenek ilyenre, hogy máról holnapra olyan helyen is hasznát vegyük, ahol egyébként nem szándékozunk → *állandó* (beépített) *lest* készíteni.

Horkanás. A → *szimattól* meghökkenett vaddisznó rövid hangja.

Horkolni. Így nevezzük azt a különleges, gurgulázó hangot, amit barco-gáskor a dámbika hallat. Méltóbb hozzá és szebb is, ha azt mondjuk → *barcog*.

Horzslövés. A vadat épp hogy érintő, a bőrvastagságnál alig mélyebb sebzés. Igen rossz találat, mert vérzése miatt a vadászt kétségben tartja, függetlenül attól, hogy a vad megtalálására reménye sem lehet, mert igen ritka kivétellel (légybeköpés, fertőzés) az ilyen seb begyógyul.

Hosszúpóráz, hosszúsíj, eresztékszíj. A vérebvezetés fontos kelléke, aminek különleges, szakszerű csomóbaszedése külön tudomány.

Hozzászegődik az öreg bikához télire a *csatlósbika*, a remetekához olykor egy *csatlóskan*, amelyeket ideig-óráig *megtűrnek* maguk mellett.

Hölgymenyét. A hermelin régi es elnevezése.

Hubertus. Hubert von Aquitanien, a Rajna menti Pfalz grófja. Fiatalkorában híres és szenvedélyes vadász. A legenda szerint karácsony éjszakáján (más változatban nagypénteken) kitaró üldözés után halálosan meglőtt egy fehér szarvast. Az összerogyott állat agancsai között arany keresztet vélt látni, majd a szarvas megszólalt és szörnyű kínjait panasolta, s ártatlanságát és erőszakos halálát a kereszttel, Krisztus halálával hozta kapcsolatba. Hubert ezen úgy megrendült, hogy birtokait elhagyva remeteséget fogadott, s életét az állatok védelmének szentelte. Halálakor (727) Liege (Lüttich) püspöke volt. Szentté avatása után lett a vadászok (nem a vadászat) védőszentje, ki példájával arra figyelmeztet, hogy a vadat védeni, óvni, nem csak vadul támadni kell. Névnapiján, november 3-án, német és francia nyelvterületen vadászünnepeket tartanak.

Hullaték. A „hullat” szóból képzett, a vad ürülékét szalonképebben kifejező szavunk. A növényevő kérődző emlősöknél, valamint a nyúlénál ez gömbölyű vagy kissé hosszúkás, kerekded *hullatékbogyo*. Ennek alapján „dolguk

végzésekor” azt mondjuk rájuk, hogy *hullatnak*, végbélnyílásukra pedig, hogy: *hullató*.

Hullott agancs. Az agancsos vad hímjének évente levett, eldobott, elhányt, elhullatott, ledobott agancsa, amely több szempontból is értéket jelent a vadgazdának (közvetlenül mérhető adatokat nyújt az állomány minőségéről, ezért az adatokból nagyobb vadgazdaságok statisztikát állítanak össze, azonkívül az ilyen agancs ipari felhasználásra értékesíthető is). Ezért a hullott agancs a vadgazdaság tulajdonát képezi, s illetéktelen összeszedése és elhordása lopásnak számít!

Hullott vad vagy elhullott vad: 1. amely nem lövéstől pusztul el, mert annak lőtt vad a neve. 2. Esetenként azonban hullott vaddá válhat a sebzetten elmenekült és később elpusztuló vad is.

Hurkozó vagy hurokvető az a → *vadorzó* (nem orvvadász!), aki hússzerzési vágyból hurokat rak ki a vad váltóira, étkezőhelyeire, hogy azokkal a gyanútlan vadat megfoghassa.

Hurok. A vadtolvaj drótból, lószőrből, műanyag zsinórból készült gyalazatos eszköze, amelyet a megfogni kívánt vadfaj szerint változóan, különböző helyen és más-más időben alkalmaz. A kirakott hurok a vadon kívül a vizslára is veszélyes, sőt már emberhalált is okozott!

Hurokba esni. Az emlősvad többnyire a váltójára kirakott hurokba, a szárnyasvad pedig az etető vagy az ezért kiszórt eleség köré kihelyezett szőrhurokba *esik bele*. Kétségbeesett ugrálása, szabadulni akarása következtében pedig a hurok egyre szorosabban szorul rá, míg végül megfojtja.

Húslövés → *Sebzések*

Húsvadász. Német szó tükörfordítása, de nyelvünkön is kifejező: pontosan azt jelenti, amit mondani akarunk vele: így nevezzük a kapzsi vadászokat, akiket nem a szenvedély avatott vadásszá, hanem gyomruk imádata! Éppen ezért az ilyen puskásoknál igen gyakori a törvény és a vadászetika semmibevétele! Széchenyi Zsigmond szerint „puskás hentesek”.

Huzagolt vagy vont cső. A korszerű golyósfegyverek csöve készül huzagolt fűréssal, hogy falán a csavarmenetesen haladó rovátkák a kilőtt golyót hossz-tengelye körül megpörgessék. A golyó így mint valami pörgettyű fűródik a levegőbe: útja során végig a hegye marad elől, s nem kezd bukdácsolni, így sebessége, valamint átütőereje sem csökken annyira.

Húzás. 1. Egyes madárfajok, helyhez, időhöz, időszakhoz vagy más életani körülményükhöz kapcsolódó, fajukra jellemző, repülve végzett helyváltoztatását nevezzük *húzásnak*. Innen származik azon vadászati módok elnevezése is, amelyeket nem a hajtott, hanem az önként repülő, azaz *húzó* szárnyasvadjainkra alkalmazunk, pl.: *szalonkahúzás* = szalonkavadászat, *récehúzás* = récezés vagy vadkacsavadászat stb. Emlékeztetőül: az emlősvad nem húz, hanem → *vált* vagy *vonul*. 2. A véreb, ha megindul a csapán, a → *pórázon* húzza a vadász.

Huzatos agancs. A túl vékony szárú, kevés és vékony ágakkal rendelkező

agancsot nevezik néha így, ellentétben a *sűrű agancssal*, amely erős, vastag és sokágú.

Hűzöhely a → *szalonkaforduló* másik elnevezése.

Hűsölni. A dagonyában megmártózó vagy az árnyas erdőn pihenő vadra mondjuk, hogy hűsöl, nyáridőben pedig a muflonok vonulnak át a hegy északi lejtőire *hűsölni*.

Hüvely. A sörétestöltény kéregpapírból, műanyagból, ritkán fémből készült burka, amit egyesek → *újrátöltenek*.

Hüvelykihúzó, tölténykihúzó (vagy kivonó). Kis kézi eszköz, amivel a ki-lőtt és a töltényürbe beszorult patronhüvelyt könnyűszerrel ki tudjuk húzni.

Hüvelyöböző vagy patronöböző. Fémből készült és patronöbönként változó lyukkal ellátott kis kéziszerszám, melyen a megdagadt és a fegyverben szoruló töltényeket átnyomva, azok ismét használhatóvá válnak.

Bolya vagy viola. Ez a vadászelnévezése annak a kis, erős illatú mirigynek, amely a róka farkának, nyelvünk szerint a → *vitorelájának* tövében van.

Idegenvérű. Vadjaink minőségének megóvása, megjavítása, azaz → *vérfriessítése* alkalmával fontos, hogy erre a célra a területen élő állománnyal nem rokon, *idegen vérvonalú* egyedeket vagy törzseket hozassunk és bocsássunk ki.

Ideiglenes csenderes. Azt a vadbúvót nevezük így, amelyet nem évelő növényekkel, hanem egynyáriakkal telepítünk, amilyen pl. a cirok, a kukorica, a köles stb. Ilyen a valamivel hosszabb ideig megmaradó csicsóka is.

Idomítani. Az állatok különböző tevékenységre szoktatását nevezük így, amit mi a vadászebeknél alkalmazunk. Sokan tévesen hiszik, hogy az eb mindent ért, amit mondanak neki, pedig csak a szavak hangjelei rögződnek meg emlékében, és később azok alapján cselekszik. Ezért az idomítás lényegében nem tanítás, hanem hangokhoz, jelekhez való *szoktatás*, amihez nagy türelem, hozzáértés, kitartás és állatszeretet kell.

Idő, időszak. Két naptári dátummal határolt időköz. A vadászattal kapcsolatban több vonatkozásban is használjuk. Pl. 1. A különböző vadfajoknak van hatóság által megszabott vadászati és tilalmi *idejük*. 2. Minden vadnak van párzási, ellési, szoptatási *időszaka*.

Időszakos, ideiglenes hanyatlás → *Hibás agancs*

Igazi agancs. Az újszülött kis őzbak első agancsa a → *gidaagancs*, amely csontképződmény ugyan, de olyan kicsiny, hogy legtöbbször a szőr között alig látható, és még agancsformája sincs. Ezért az utána következőt, ami kiváló egyedeknél akár már hatos is lehet, nevezük *igazi agancsnak*.

Igazi nyom. A véreb csapázómunkájánál a szarvas, a dám, és a vaddisznó nyomát nevezük *igazinak*, s valóban, amikor a jól idomított véreb ilyenre akad, azonnal → *húzni* és → *zakatolni* kezd rajta. A többi *hamis nyomot*, pl. a nyúl és az őz nyomát, amikre nincs *bevezetve*, csak felületesen szimatolja meg, és már megy is tovább.

Igaz vadász. Az olyan természetszerető, feddhetetlen, a vadászat írott tör-

vényeit és íratlan szabályait maradéktalanul betartó vadászt nevezzük így, aki a vadászatot szenvedélyből és sportszerűen űzi. Az igaz vadász a német *Waidmann* megfelelője. Magyarosabb, de sajnos kevésbé használt e fogalomra a *vadászember*.

Ígéretes vad. Az olyan fiatal, még fejlődésben levő agancsos hímet nevezzük így, amelyiknek az agancsa korához képest kitűnő, és ez az előjel további jó fejlődést enged remélni.

Incseledik. Az őzsutára mondjuk, amikor üzekedéskor a bak elől menekül. A bak ezért erőszakosan többször körbe-körbe hajsolja, így keletkezik a letaposott növényzetben az ún. → *boszorkánygyűrű*. A sutának ez az ősz-tónszerű és biológiai jelentőségű viselkedése *párvási játék*, incseledésével fölcsigázza a bakot, s a nemzés eredményesebb lesz.

Infralámpás csibenevelés. Tenyésztelepeken a szárnyasvadcsibék és a kisrécék nevelésmódja, mely nevét onnan kapta, hogy a fiatal állatok hőigényét hő- (infravörös) sugarakat kibocsátó lámpákkal, infralámpás műanyagokkal elégítik ki.

Irányába tör. Izgalmas öröm a vadásznak, amikor vaddisznóhajtáskor a hajtóebek csaholásából megállapítja, hogy a felvert disznó a sűrűben feléje tart, az ő *irányába tör!*

Irányzék. A → *golyósfegyverek* → *célzóberendezésének* része, amit *nézőkének* is nevezünk. Célzáskor ennek bevágásán keresztül igyekszünk a célgömböt és a célt egy vonalba hozni.

Íratlan szabály. A → *vadászetika* minden vadászra kötelező előírásait nevezzük így, melyek nincsenek ugyan a hatóság által írott paragrafusokba foglalva, betartásuk mégis éppoly kötelező, mert mindegyike a vadászkerölcs tükörképe!

Irha. Így nevezzük a kisebb ragadozók (vadmacska, vidra, borz stb.) gerez-náját. Ennek ellenére a szóbeszédben közhasználatúvá vált az is, hogy vidrabőr, borzbőr stb.

Ismételni. 1. A golyósfegyverrel ismétlünk, azt „*ismételjük be*,” amikor a zárdugattyú segítségével egy új golyót csúsztatunk a csöbe. 2. Megismételjük a lövést, ismétlünk ha ugyanarra a vadra ismétlőfegyverrel újra lövünk. → *Duplázni*

Ismétlő puska. Az egycsővű töblövetű, de nem önműködő vadászfegyver.

Itató. A volierben használt itatóedényen, itatóvályún kívül itatónak nevezük a vadászterület minden vizes helyét, árkát, gödrét, tavát, ahová a vad, akár emlős, akár szárnyas, inni jár.

Ítélni, megítélni. → *Bírálni*

Ivararány. Egy-egy állatfaj nemei között ősidők óta kialakult arány, amely a faj egészséges szaporodását szolgálja. Fontos, hogy a vadgazda ezt a természet által kialakított *helyes ivararányt* figyelembe vegye, mert ellenkező esetben, az arány eltolódása mind a szülőkre, mind pedig az utódokra biológiai károsodást, egészségi romlást, elvándorlást, párharcot stb. okozhat. Eltoló-

dásának oka szinte minden esetben helytelen vadászati mód következménye, pl. amikor a megengedettnél több őzbak kerül kilövésre vagy a nyúl rendszeres keresővadászata, aminek több nőstény esik áldozatul, mint kan.

Ivararány-szabályozás. A vad nemek közötti, *különböző* okok miatt bekövetkezett arányeltolódásának helyreállítása.

Ivarérett. Állattenyésztési fogalom: azt jelenti, hogy az egyed megtermékenyítésre vagy megtermékenyülésre képes. Ezt azonban nem szabad összevetészeni a → *tenyészerettség*gel.

Izombénító, idegbénító fegyver. → *Bénítófegyver*

Izzad a fegyver. A hidegről melegre vitt puska csöve és acélszerkezete *izzad meg*, vagyis a hirtelen hőváltástól kívül-belül megpárásodik. Már ez is figyelmeztetés a vadásznak, hogy hazatérve haladéktalanul hozzá kell látnia a „leápoláshoz”, mert az *izzadás* rozsdásodáshoz, majd *vakrozsdához* vezet!

Járás, vadjárás. A vad által sűrűn látogatott hely, völgy, terepszakas, ún. *vadjárta hely*, ahol a nagyvad bizonyos időszakokban vagy évszakokban, esetleg naponta megfordul. Vadjárások (Szedzerjei szerint) hazánk azon területei is, ahol a gimszarvasnak egy-egy *ökotípusa* kialakult.

Járt kotorék. Az olyan róka- vagy borzkotorékot nevezük így, amelynek bejáratánál (→ *szádájánál*) különböző idejű, de friss csapát találunk.

Javabögés. A szarvasok bögési idejének az a szakasza, amikor a legtöbb tehén üzekedik, ami miatt a bögés kis megszakításokkal akár egész nap tarthat. Ezt előzi meg az → *előbögés*, befejeztével pedig az → *utóbögés* következik.

Javakorú bika vagy bak. Idős, fejlődése csúcsát már elérte, de legfeljebb éppen csak hanyatlásnak indult agancsos, amelyik már nagyon is *megérett a golyóra!*

Jégág. Magyar neve: → *Vendégág, vendég szemág.*

Jeges réce → *Vizivad*

Jel, jelzés. A vadászatoknál többféle jelzést alkalmazunk. Vannak *hangjeleink*, amikor rövid vezényszavakkal, füttyel, pisszentéssel utasítjuk vadászebünket különböző cselekvésekre. Hangjelekkel irányítjuk vadászatokon a vadászokat (puskásokat) és a hajtókat is, de többször alkalmazunk *síp-, kürt-, kar-, és lövésjeleket* vagy → *puskacsődudát*. A jelzések lehetnek hagyományosak és esetenként megbeszéltek is.

Jelentkezik a vad, ha hangot adva elárulja hollétét.

Jelezni. 1. A nagy-és apróvad egyaránt a lövés után jellegzetes mozdulatával, a rendestől eltérő viselkedésével rendszerint *jelzi* a találatot, amit vadásznyelven úgy is mondunk, hogy: *nyugtázza a lövést*. Aszerint, hogy a lövedék hol érte a vadat, a jelzésnek számtalan változata van. Ezeket a vadásznak ismernie kell, hogy következtetni tudjon belőlük a találat súlyosságának fokára. → *Sebzések*. 2. Amikor a vad valami gyanúsat észlel, társainak is *jelez*. Teszi ezt hol hanggal, hol *testjellel*, mint az őz, amikor tükrének szőrszájai hirtelen felborzolódnak, amitől tükre szétterül, megnagyobbodik. Ez néma figyelmeztetés a sa-

ját fajtabelieknek. Egyes vészjeleket azonban idegen fajok is megértenek és átvesznek, így pl. sok vad hallgat a szajkó vagy a feketerigó vészt jelző hangjára. 3. Azt mondták az uhura is, hogy *jelez*, amikor éles szeme valamilyen ragadozó madarat látott közeledni. Megváltozott viselkedéséből következtetni lehetett a közeledő madár nagyságára, esetleg fajára.

Jelőlni, megjelölni. Az őzbak szokása, hogy tanyája körül homlokmirigyének (jelzőmirigy) a fákhöz, bokrokhoz dörzsölésével *megjelöli* elfoglalt területét, és így maga köré egy „láthatatlan kerítést”, ún. → *bakkört* von. Több más állatfaj, mint a róka, az üreginyúl stb., élőhelyét és mozgási körét — akár a kutya — „névjegyeivel” *jelöli* meg.

Jelés → *Jel*; → *Jelezni* I.

Jelő gally → *Töretelni*

Jelőmirigy. Több állatfaj rendelkezik olyan miriggyel, amelynek váladékát többnyire egymás meglelése érdekében a lábnyomában vagy a dörzsölésében hagyja. Ilyen pl. az őz *lábkefeje*, a szarvas *könnyögödre* stb.

Jerke. A nőivarú, még nem bárányozott, éves muflonbárány neve.

Jerkebárány, kosbárány → *Muflon*

Jó agancs. Beszédünkben, tehát szakszerűen így nevezzük a hibátlan, fejlődőképes, erős, reményteljes, kapitális agancsot, amit a laikus általában → „szép” *agancs*nak nevez.

Jó kapású a puska, ha könnyen vállhoz lehet kapni, könnyű vele → *kapásból löni*, azaz agyazása tulajdonosának váll- és karméreteihez illik, súlyelosztása jó.

Jól fekszik. Olyan fegyverre mondjuk, amelyik méretei, hajlásszöge, és egyéb tulajdonságai következtében illő használójához.

Jól hord. A jól belőtt, és jó célzás mellett pontosan célba találó fegyverre mondjuk. Némelyik sörétes puska *jól hordja* a gyöngygolyót is.

Jól tart, bevár a vad, ha lőtávolságra meg tudjuk közelíteni.

Jóorrú vizsla. Az olyan vizslát nevezzük így, amelyik szaglásával felülmúlja az átlagot. Leginkább a tavaszi fészekmentéssel kapcsolatban szoktuk sűrűbben emlegetni, mivel a fészekaljnak felkutatására ilyenkor, a megkotlott szárnyasvad szimatcsökkenése miatt *jóorrú vizsla* szükséges.

Jó találat az, amelyik pontosan oda csapódik, ahová irányoztuk, és (ez a fontosabb!) halálos sebet üt, s a vad a legkevesebb szenvedéssel, lehetőleg azonnal kimúlik.

Juh. A muflon nőténye → *Muflon*

Kaba → *Ragadozó madarak*

Kábítófegyver → *Bénítófegyver*

Kacsázni I. vadkacsázni, vadrécézni, récézni, récére, vadrécére vadászni, mind helyes kifejezések a vadréce vadászatnak. 2. A borz akkor *kacsázik*, amikor elszalad, és rövid lábait futtában csámpásan rakja.

Kaffogni, kaffogó hangot adni a róka szokott, amikor a kotorékeg egyik *vakjaratába* beszorítja. Vidékenként úgy is mondják: *kahol* vagy *kahog*.

Kajtárok. A vadrécetójók költési időszakában a csapatba verődött, legényéletet élő gácsérokat nevezzük így.

Kajtató eb → *Vadászebek*

Kakas. 1. A tyúkidomú madarak hímjének a neve. 2. A kakasos puskák elsütőkalapácsa, sárkánya.

Kakascsere. A szárnyasvad mesterséges tenyésztésekor alkalmazzuk, amikor a tojótörzsek vagy tojópárok valamelyikének kakasa *ivarképtelennek* bizonyul. A kakascerét lehetővé teszik a visszatartott → *főlős kakasok*.

Kakaskodik. A dürgő szárnyasvad hímjére mondjuk, amikor berzenkedve, sátorozva udvarol párjának, felborzolt tollakkal *szépeleg* előtte.

Kakasmezű tyúk. Arra a fácántyúkra mondjuk, melynek tollmeze részlegesen vagy teljesen kiszínesedik, és ezáltal a kakashoz válik hasonlónak.

Kakasos fegyver. → *Sörétesfegyver* típusa, amelyik a külső kakasos elsütőszerkezete után kapta elnevezését. Sok hátránya miatt lassanként kiszorul, és fölváltja a korszerűbb, a *kakas nélküli*, illetve a rejtett kakasú fegyver. A kakasos fegyverek közül ma már leginkább csak a *süllyesztett kakasúak* vannak még itt-ott használatban.

Kakatom. A fácánkakas egyik jellegzetes hangját nevezzük így.

Kaliber. Idegenből átvett szó, a fegyverek öbméretét jelenti. Magyarul a fegyver *öbéről*, öbnagyságáról beszélünk.

Káломista varjú → *Fészekrablók*

Kamaszbika. Évesnél idősebb növendék szarvasbika, amelyik viselkedésével, és ébredő indulataitól sarkallva üzekedéskor a nyekergő, mutáló, kamaszhangú bögésével már az „öregeket” akarja utánozni, már → *ivarérett* és nemzőképes, de beavatkozása a tenyésztésbe még nemkívánatos.

Kampó. 1. a zerge fejdísz. 2. kevésbé ismert: a vaddisznókocának a kanénál jóval kisebb méretű agyara.

Kamra → *Vadkamra*

Kamralövés a múlt században a szív- vagy tüdőlövés neve.

Kamrázni → *Telettetőkamra*

Kan. Több emlősfaj hímjének elnevezése. Leggyakrabban a *vadkanra* alkalmazzuk, de beszélünk kanrókáról meg kannyúlról is.

Kanál. A fiatal dámbika kanál formájú második agancsa.

Kanalas. 1. A fiatal, második agancsát növesztő dámbika. 2. *Kanalsgém* kiemelten védett gázlómadárfaj. 3. *Kanalsréce* vadászható faj volt még nem régen.

Kanálfülű. Némely vidéken a mezeinyúl mókás elnevezése. Gyakran mondják ott a vetésben fülelő nyúlra: *forgatja a kanalait*.

Kandúr. A vadmacska (és más macskafajták) hímjének a neve.

Kannibalizmus. Az a jelenség, amikor egyazon fajhoz tartozó egyedek egymást falják fel. Fellépte a természetben ritka, és valamilyen rendellenesség vagy betegség jele. Viszonylag gyakran lép fel zárt térben nevelt szárnyasvad — elsősorban fácán — állományokban. Az ilyen állatok kicsipdesik egymás tollait

és véresre sebzik társaikat. Sőt előfordul, hogy némelyik erősen vérzőnek neki-
esnek, agyonverik, s felfalják. Mai ismereteink szerint oka a természetellenes
tartás, a túlzásfoltosság és bizonyos tápanyagok hiánya.

Kánya. Ragadozómadár-faj, és nem varjú, mint ahogy sok helyen népiesen
a varjút nevezik. → *Ragadozó madarak*

Kaparás, őzkaparás. → *Alomverés.* Kaparás a fácán és a fogoly fűrdögödre
is, amit azonban inkább → *főtrésnek* hívunk.

Kaparni. A tyúkalkatú madarak élelembeszerzésének a módja.

Kapásból löni. A sörétlövésnek az a módja, amikor a vad keleksekor fegy-
verünket hirtelen vállhoz kapjuk, és a mozgásban levő vadra inkább érzésből,
mint célozva rálövünk. Sokan kerékbetört magyarsággal úgy mondják ezt:
„kapáslövést teszünk!” A vadász testalkatához jól méretezett sörétes puskára
mondjuk: *jó kapású puská.*

Kapitális. Idegen szó, de mind a köznyelvben, mind a vadásznyelvben régen
meghonosodott, és nincs vele egyértelmű magyar szavunk. A különlegesen
kiváló minőségű agancsra, tróféára vagy vadra mondjuk.

Kapuzni. Körvadászaton a vadászrenddel, vadásztársaival és a vadászetiká-
val mit sem törődő, fegyelmezetlen vadász szokott maga mellett *kaput nyitni*,
kapuzni úgy, hogy két oldalról messze elküldi maga mellől a hajtókat. Tudja
ugyanis, hogy a körben bennszorult, és menekülni igyekvő nyulak a kör egy
részén, vagyis mellette nagyobb rést látva, tömegesen fognak → *rátörni*, és
így a többiek rovasára kitűnően fog majd szórakozni. A *kapuzó puskásnak*
előbb-utóbb kiközösítés a „jutalma!”

Karikára löni. Arra a futtában fejen talált vadra mondjuk, hogy sikerült
karikára lőnöm, amelyik a többnyire halálos sebével a fején átbukfencezik,
karikát vet vagy *karikát vág.*

Karikás kürt. Szabvány vadászkürt.

Karom. Az ujjak végén nőtt vékony és hegyes szaruképlet, mely kapaszkodá-
sra, az áldozat megragadására, ill. védekezésre szolgál. A körömtől az kü-
lönböteti meg, hogy az ujj utolsó ízén mindig túlnő. Több vadfajnak van kar-
ma: avval sebez, *karmol* a nem → *döggé lőtt* vadmacska, a vidra, a borz, de
csúnya sebet ejtethet a hálóval fogott és a sebzett nyúl meg fácán, ha helytelenül,
vigyázatlanul vesszük őket kézbe. A borz csapáját is *mancsának* jellegzetes,
hosszú karmú lenyomatáról lehet könnyen felismerni.

Kartonos fegyver. Olyan golyósfegyver, amelyiknek engedélye nem névre
szól, hanem üzem vagy társaság birtokában van, akik azt saját felelősségükre
esetenként, meghatározott időre és helyen, fegyverengedéllyel rendelkező ven-
dégnek vadászat céljára kiadhatják.

Karvaly → *Ragadozó madarak*

Katlan vagy teknő. A róka- és a borzkotorék egyik kiszélesedő járata.

Kedvelt menekülési irány, amerre a hajtott vad a legszívesebben menekül.
Ez függ a tereptől, a szélről stb. A terület minden egyes részénél fontos ezt

ismernie a vadgazdának, mert figyelembevételével sokkal eredményesebben tud vadat fogni, ill. hajtóvadászatot rendezni.

Kegyelemnöves. A sebzett vadat kinszenvedésétől megszabadító, haladékos nem tűrő, közelről leadott, jól elhelyezett halálos lövést nevezük így, melyet a sebesülést okozó vadásznak kötelessége a lehető legrövidebb időn belül végrehajtania vagy a kísérő vadással végrehajtatnia, amint arra lehetőség nyílik. Apróvadnál a kegyelemnövést helyettesítheti a → *letarkózás* vagy → *letollazás*, nagyvadnál esetleg még a → *tarkózás* vagy szíven szúrás, amit azonban jobb kerülni, mert érthetően az utolsó erejéig védekező vad ilyenkor már sok sebesülést, sőt halált is okozott. Amellett a lövés a humánusabb.

Kékcőrű réce → *Vízivad*

Kékes rétihéja → *Ragadozó madarak*

Kékgalamb → *Vadgalambok*

Kék vércse → *Ragadozó madarak*

Kelepce. A dúvadcsapda régies, magyar elnevezése! Szinte érthetetlen, miért kellett helyette az erőltetetten hangzó „csapda” elnevezést kitalálni? Ma már humoros hangzású (Karinthy Frigyes hatására), de alternatív használatát meg lehetne próbálni.

Keleti típusú szarvas → *Szarvas*

Kelni, felkelni. Sokszor láb „alól” kel, valósággal lábunk előtt kel fel a vad, ami köznyelven mondvá tulajdonképpen felugrást vagy felrepülést jelent.

Kelő vad. Az előttünk felrebbenő vagy vackából kiugró vad.

Keltetés. A mesterséges szárnyasvadtenyésztés egyik munkafolyamata, amelynek során a begyűjtött vagy vásárolt tojásokat hagyományos módon házikotlósokkal vagy korszerűen, a vadmadártojások sajátosságainak megfelelően szerkesztett és beállított keltetőgépekkel kikeltetjük.

Keltető. Röviden így nevezük a szárnyasvad zárttéri telepét, ahol mesterséges keltetés is folyik.

Kendermagos réce → *Vízivad*

Kenés, mázolás. 1. A dagonyákat övező fák törzsén (→ *dörzsfá*, mázfa) látható sáros, iszapos, a dagonyából fürdés után kiszálló vad dörgölődésétől, vakarózásától származó szennyeződések gyűjtőneve. 2. Sebzett nagyvad után csapázva, a növényzeten találhatunk a sebzésből származó véres, bélsaras *kenéseket*, *kenődéseket*, amelyeket azonban soha nem nevezünk „mázolásnak”. Ezek a → *vérjelek* csoportjába tartoznak.

Kennel. Fajkutyák tenyésztését szolgáló, a benne tartott létszámnak megfelelően szabvány méretű, kutyaházzal is ellátott, földbe sülyesztett sodronykerítéssel körülvett kis udvar nemzetközi neve, amelyben vadászebeinket is tartjuk, szaporítjuk és neveljük.

Kényszeridomítás. Idősebb vagy keményebb természetű ebek gyors, fizikai eszközöket is igénybe vevő idomításmódja.

Kényszerpárosítás. A → *provokált párosítás* ajánlott elnevezése.

Kényszerváltó. Olyan útvonal, melyet a terepadottságok miatt a vad nem

tud kihagyni, megkerülni. Ilyen a dúvadnál pl. két víztócsa közötti száraz hely, amelyet az kikerülni nem tud, s ezért az a csapdának a legjobb megvetési helye. A nagyvad kényszerváltója lehet egy bekerített kert vagy ültetés kerítés-sarka, azonkívül árkok összetorkolása, hegygerinc nyerge, szorosa stb., ahová pl. disznóhajtáskor a legjobb eséllyel állhat a vadász.

Kerceréce → *Vízivad*

Kerecsen sólyom → *Ragadozó madarak*

Kereplő. Közhasználatból is ismert zajkeltő szerszám, amelyet még nemrég a szalonka-hajtóvadászok is használtak (helytelenül!). Ma esetleg vadat riasztanak vele. Csak emlékként megjegyzem, hogy ezt a hajtásmódot idegen eredetű szóval „klopfolásnak” nevezték.

Keresési mód, idegen szóval: keresési stílus. A vizslának faji jellegéből adódó és idomítással kifejlesztett tulajdonsága. Abból áll, hogy → *kereső vadászatnál* a vizsla gazdája előtt nem egyenes vonalban, hanem jobbra-balra *kilengve*, orrát magasan tartva, *vágtázva* keresi a vadat.

Kereső csapázás. A vad felkutatása, nyomon követése. 1. Amikor a hóban hagyott friss nyomok után igyekszünk a vaddisznó vackára rátalálni vagy a rókák koslatásakor havas csapájuk után keresünk lakott kotorékot, hogy → *ugratással* végezzünk velük. 2. Amikor sebzett nagyvad → *vérjeles* csapáját követjük, hogy mielőbb rátaláljunk és kegyelemlövésrel megszabadítsuk kínjától.

Kereső bika. Az olyan fiatal, de már → *ivarérett* szarvasbikának az elnevezése, amelyik a rendben tartott → *ivararány* mellett → *bögéskor* nem jut tehénhez, mert az erősebb → *beállt* csapatbikák minden csapattól elverik. Ezért a bögés alatt állandóan nyugtalanul kószál, gyakran még a szomszédos területekre is ellátogat, ahol az ilyent → *vendégbikának* vagy → *kóbor vadnak* nevezik.

Kereső vadászat. Az apróvadra gyakorolt → *egyéni vadászati mód*, amit (a terep növényzetének minősége alapján) *bokrászásnak* is nevezhetünk. A vadászatnak ez a módja több ok miatt nem tanácsos. Ezek közül a legnyilvánvalóbb, hogy amikor pl. nyúlra vadászunk, így jóval több nőstény esik áldozatul, mint kan, mert a nőstény nyulak ember közeledtekor tovább → *kitartanak* vackukban, lőtávokra bevárják a vadászt is, amikor a rafináltabb kanok már régen kerekét oldanak, a lövéshez túl messze *kelnek*.

Keresztben tűzött agancs. Ritka jelenség az őznél, hogy agancsának elülső és hátulsó ága a száron keresztben tűzött, egymással szemben helyezkedik el, és így a *középső ággal* egy kereszt alakot formálnak. Az így keletkezett rendellenes, de értékes fejdísz *keresztes agancs*nak, viselőjét pedig *keresztes bak*nak nevezzük.

Keresztes bak → *Keresztben tűzött*

Keretszó → *Szók*

Kérgezni 1. → *Hántani, hántolni*. 2. Sokan azt is így nevezik, amikor a

szarvas, dám vagy őz az agancsával veri le a fa kérgét, amit jobb, ha nem hán-
tolásnak, hanem → *dörzsölésnek* nevezünk.

Kerregés. 1. A nyest és a mókus ideges, ijesztgető hangja. 2. Néha így hívják a kölyökrókák ijesztgető hangját is, amikor odújukban szembe kerülnek a ko-
torékbe.

Keselyűk → *Ragadozó madarak*

Késik a lövéssel. Arra a vadászra mondjuk, aki lemarad lövésével, ezért a vad után lő és elhibázza vagy esetleg csak a hátulján sebzi meg a futó vagy repülő vadat.

Kész agancs → *Érett agancs*

Készen tartani (a fegyvert). Amikor a hajtásban vadat várunk, vagy futva, repülve vad közelít felénk, kezünkben készen tartott, *lövésre kész* fegyverrel várjuk, hogy amikor *lőtávolba* ér, illően fogad hassuk.

Kétsövű fegyver. Ilyen, és egyben *kétlövetű* is a legtöbb sörétespuska. De van kétsövű golyós- és vegyescsövű fegyver is.

Kettős találat, kettőzés → *Duplázás*

Kettős vemhesség. A mezeinyúlnál fordul elő, amikor a nőténynek két méhszarvában egy időben két különböző korú vemhe van.

Kézben van. A vadászeb idomításakor, különösen bevezetéskor gyakran használunk pórázt, amely megakadályozza tanuló ebünket abban, hogy a vad után → *beugorjék*. Minden jó tulajdonságú eb, ha jól idomítjuk, megszokja ezt, és később, amikor már szabadon engedjük, akkor sem rakoncátlankodik, mert úgy érzi mindig, hogy *kézben van*, féken tartja a láthatatlan póráz.

Kézre jön, lövésre jön az a vad, amelyik (anélkül, hogy felfedezné leshelyün-
ket) lőtávolságig közelít felénk.

Kiáltani. Több hangoskodó madárfajra mondjuk, hogy *kiált*, míg a halkabb, de átható hangúak: *szólnak*. A dürgő fácánkakas is kiált, amikor tavasszal nagyokat rikkant, miközben hangosan verdes hozzá szárnyaival is. Kiált a bagoly, a gém, de szól a vetésben a fűrj, a lombok közt a kakukk.

Kibelezni. Így fejezik ki sokan azt, amikor meleg időben kis horgos szer-
számokkal a végbélnyíláson keresztül, felvágás nélkül *kihorgozzák* a lelőtt szárnyasvadat, hogy meg ne fülledjen. A kihorgozni vadászosabb, esztétikusabb kifejezésünk, inkább ezt használjuk! Azt, hogy kibelezni inkább az olyan hebe-
hurgya, kapkodó puskásra mondjuk, aki a láb elől kelő fácánt vagy más vadat közelről szinte „fasírttá” lövi, ahelyett, hogy higgadt vadászhoz illően kellő távolságra → *kiengedné*, ahol már nagyobb a sörét szórása, és kevésbé roncsol!

Kicövekelni. Hajtóvadászatok alkalmával a vadászvonal állásait kell szá-
mozott kis cövekekkel kitűzni, azaz kicövekelni, hogy azokhoz a vadászokat a terv szerint tudjuk majd felállítani.

Kicsúszik. 1. Kicsellen, szinte észrevétlenül kisuttyan kotorékából és meg-
szólik ugratáskor a róka, ha nem állunk résen a *menekülőlyuk* (→ *menekülő-
folyosó*) mellett. 2. Kicsúszhat a vad észrevétlen a hajtásból is.

Kidolgozni. Apróvadászaton vizslánk jelzi, ha vadközelve érünk, mert

különösen a szárnyasvad előzőleg összejárja rejtekhelyének környékét, amit a vizsla azonnal megérez. De mivel a vad közvetlen szagát ilyenkor még nem észleli, lázasan keresni kezdi, s az egymást keresztező → *csapák* tömkelegéből *kidolgozza* az igazit: a meleg csapát. Ez aztán a meglapult vadhoz vezet, amelynek közelébe érve azt *megállja*.

Kiengedni. 1. Korszerű, összehordó sörétesfegyvereink és hozzávaló nagy horderejű patronjaink mellett gyakran előfordul, hogy velük egy kissé közelebről *telibe talált* apróvad ronccsá, értéktelenné válva kerül terítékre. A mai vadászoknak erre figyelniük kell és a közel kelő vadat fegyverük hordképességéhez mérten messzebbre *kell engedniük* mielőtt rálőnének. 2. A vérfrissítésre hozott vagy a volierben tenyésztett vadat is *kiengedjük* a területre. 3. Néha távolabbra *kiengedjük* az egyébként közelkeresésre szoktatott vizslánkat, ha sebzett vadat kerestünk vele. Ezt azonban ritkán tesszük, nehogy megszokja a *távolkeresést!*

Kifenni → *Fenni*

Kifényesedik. → *Fészekmentéskor* a helyszínen rögtön megállapíthatjuk, hogy a meglelt tojás friss-e vagy kotlott, ha a héját megvizsgáljuk. Ugyanis amikor az anyamadár megkotlik, alatta a tojások napok alatt *kifényesednek*, így ezeket hamarabb kell keltetőbe juttatni, mint a fénytelen, tehát még nem ült tojásokat.

Kifutó. 1. A fácántelep nevelőházának kis, körülkerített udvarait nevezzük így, ahová a reggeli harmat felszáradása után, meleg időben a kicsibéket *kiengedjük*, hogy napozzanak, futkározzanak. 2. A → *kennelben* a boxok udvarrésze.

Kifülelni. Amikor kotorékunket egy róka- vagy borzkotorékba beengedjük, és az ott harcba kezd a kotorék lakójával, felülről, fülünket a földre szorítva kihallgatjuk, vadásznyelvünk szerint: *kifüleljük*, hogy odalent hol maradnak egymással. Aztán ha kell, ott fogunk aknákat ásni, hogy segítséget nyújthassunk ebünknek.

Kifüstölni. Sok helyen alkalmazzák ezt a módszert rókák elpusztítására. Végrehajtásakor egy kivételével eltömik (pl. szalmával) a lakott kotorék bejáratait, aztán a töméseket meggyújtják, amelyek fojtó füstje lassanként beszívárog és elárasztja az egész kotorékot. A megszeppent lakók ezt egy darabig tűrik, majd fejvesztve menekülni igyekeznek az egyetlen világos résen, ahol fegyverrel várják őket. A kifüstölés így humánusabb, mint a füsttel való *lefojtás*, amit néhol ködgyertyával is végeznek. → *Fojtani*

Kigallyazni, kítőretelni. Amikor sebzett nagyvad után csapázunk, és csak elvétele találunk a nyomában vért vagy más → *sebzésjelet*, közülük az utolsót mindig megjelöljük egy kis letört gallyal, hogy ha továbbmelve netán elvesztjük a → *csapát*, a gallyhoz visszamenve, onnan tudjunk ismét — esetleg más irányba — kiindulni. Az ilyen kigallyazott, kítőretelt csapa igen nagy segítség különösen akkor, ha csapázás közben ránkötétedik, és másnap kell vadkereső munkánkat folytatnunk. Indokolt esetben így jelölhetjük meg a rá-

lövés vagy a meglövés helyét is. Mivel a → *töretnek* más jelentése is van, a *kigallyzás* használata az ajánlott.

Kihajtani. Hajtóvadászaton a hajtók vagy a hajtóebek *hajtják ki* a sűrűségből, a nádasból stb. az ott rejtőzködő vadat.

Kihorgozni vagy kikampózni → *Kibelezni*

Kihozatni. → *Elhozó vizslánkkal* hozatjuk ki a vízbe, sűrűségbe esett szárnyasvadunkat. Ha ilyen vizslánk nincs, megunknak kell ezt elvégeznünk, ahonnan az a vadászmondás, hogy: *eb a vadász kutya nélkül!*

Kihúzás. 1. A vadréccék és a vadludak esténként vagy hajnalonként a tarlókra, vetésekre húznak ki. → *Húzás* 2. Fegyverünk tisztítása puskavesszővel vagy vadászat előtti olajtalanítása.

Kihúzatás → *Meghúzatás*

Kihűlni. Vadászbeszédünkben gyakran alkalmazott szó. Testhőmérséklete a normális alá száll. 1. A tenyésztelepen, de kint a természetben is sok kár származik a különböző okból *kihűlt* tojásokból. 2. A vérebvezetés legszebb teljesítménye a sebzett vad megtalálása *kihűlt*, azaz a → *hideg csapáján*. 3. Az elejtett nagyvadra is mondjuk, hogy *kihűlt*, megdermedt, azaz jó ideje elpusztult már, mire ráakadtunk. 4. Lőtt vadat is csak *kihűlt* állapotban szabad szállítani.

Kiirtani. Nem vadászkifejezés, sajnos mégis sokan használják a → *gyérítés, apasztás* helyett! Egy természetet ismerő és szerető vadászember ugyanis semmit, még a számunkra látszólag káros dúvadat sem akarja a világból maradéktalanul kipusztítani, faját kiirtani!

Kijáró. 1. Az a hely, ahol a vidra a vízből a szárazra kijön. 2. Az a hely, ahol a szarvas az erdőből vagy a sűrűségből rendszeresen → *kivált*.

Kikaszált tojás. Azokat a szárnyasvadtojásokat nevezzük így, amelyek fölül a fészket rejtő növényzetet kézikaszával vagy kaszálógéppel levágják, és ezzel a kotló anyamadarat a fedetlen fészek elhagyására kényszerítik. Az ilyen elárult és megtalált tojásokat mesterséges keltetéssel igyekszünk megmenteni.

Kikészíteni. A trófeák lefőzését, megtisztítását és ízlés szerinti esetleges fehéritését nevezzük *kikészítésnek*. Mivel a vadásznak a trófea a vad legértékesebb része, a kikészítést a legnagyobb gonddal és szakszerűséggel kell elvégezni, mert rossz bizonyítvány egy szakszerűtlenül, túl kicsire vágott koponyacsonttal értéktelenné silányított vagy hanyagul letisztított, megbüdösödött agancs!

Kikezdeni. A róka vagy más ragadozó állat gyakran *kikezdi*, megtépi az éjszakára őrizetlenül kint maradó lőtt nagyvadat. Sok elrontott vadászeb is gyömöszöli, megtépi, sőt gyakran *ki is kezdi* a lelőtt vadat.

Kilengés. A jól idomított vizsla szabályos, jobbra-balra csapongó keresési módja, aminél fontos, hogy kilengése túl nagy ne legyen. → *Keresési mód*.

Kilőni. 1. Helytelenül a lelőni, meglőni vagy agyonlőni szavak helyett használják. A „kilőni” szó alkalmazása is indokolt ott, ahol nyelvérzékünk nem tiltakozik ellene. 2. Pl. kilővünk a csapatból egy darabot, kilőjük az állományból a gyengéket, a korcsokat, és egy hajtásban száz kakast is kilőhetünk, ha van. De egy bakot le- vagy *meglővünk*, és nem ki; húzáson úgy *lövünk*, és nem kilő-

vünk néhány récét, a rossz vadász pedig *ellövi* a csapattól a vezértehenet, az orrvadász a gida mellől a sutát. 3. A fegyvert is kilőjük, amikor elsütjük. 4. Tavasszal kilőjük a → *fészekrablókát* fészkeikből, amit *fészekkilövésnek* is nevezünk.

Kilőtt fegyver, amelyik 1. elsütve üressé vált, 2. a sok használatból megkopott, → *öbe* kitágult.

Kilövés: a → *lesről* való jó kilátás.

Kimarad a vad (a lövésből). Előfordulhat rossz puskával tett lövéskor, hogy a túlságosan szétszórt sörétek „kihagyják” a vadat, de több az az eset, mikor a gyakran hibázó puskás csak ráfogja a sörétekre, ha lövöldözései után vadjai sorozatosan ép bőrrel menekülnek! Viszont van benne igazság, amikor túl messzire lő valaki, ahol már nagy a sörét szórása, és a sörétszemek közötti hézagban sértetlenül *kimarad a vad*.

Kíméleti idő, más néven tilalmi idő. Az az időszak, amikor valamelyik vadra nem szabad vadászni. Ez vadfajonként változik. A MÉM évente rendezett állapítja meg. Ezeken felül helyenként, és esetenként mi vadászok magunk is szoktunk rendkívüli tilalmi. ill. kíméleti időket megállapítani, pl. szigorú télben vagy vaddisznó kocánál a vemhessége és szoptatása idejére, amit nem a hatóság, hanem vadászetikánk szentesít!

Kimozdítani. A vadat pihenőhelyének elhagyására készíteni, hogy azt a → *váltón* → *elállt* vadász puskavégre kaphassa; még → *terelés*. Ma már csak vaddisznóvadászatnál lehet szó róla, ahol ez a → *hajtók* feladata, ami nem is mindig könnyű, mert az állatok ösztönösen nem szívesen hagyják el a jól rejtő sűrűt. Egy remetekan különösen nehezen *mozdul ki* vackából, s ha szembe szimatot kap, visszatör és többé nem sikerül a puskásvonalra *terelni*.

Kimúlik vagy elpusztul, elhullik a → *nemes vad*, és nem megdöglik.

Kínai örvös fácán → *Fácán*

Kínai törpe fűrj → *Fűrj*

Kinigli. Az üreginyúlnak német nevéből (Kaninchen) ferdített és helytelenül használt elnevezése.

Kinő a vad szájából. A → *nagyvadnál* magasabbra, szájával már el nem érhető nagyságúra nőtt növényzetre, főleg facsemetékre mondjuk, amelyeknek koronájában, legérzékenyebben a vezérhajtás leharapásával így az már nem tud kárt tenni.

Kinyomozni → *Csapázni*

Kioldani vagy feszteleníteni. Ezt tesszük a lövés előtti pillanatban, amikor a → *golyósfegyver* gyorsító ravaszát a célzás megszakítása nélkül óvatosan meghúzzuk vagy más típusú fegyvernél előrebillentjük, hogy ezzel az elsütőrugót részben kioldjuk, fesztelenítsük, és a fegyver végleges elsütését finomítsuk.

Kipattan, kipenderedik, kiperdül, kisuttyan, kigurul, felugrik a mezeinyúl, ha lábunk elől váratlanul kiugrik.

Kipeckelni: csapdát fogóra állítani vagy csaliludat kiültetni.

Királyág. Elődeink, mint a szarvasagancs legértékesebb részét, és az egyed fejlődőképességének legjobb mutatóját, a → *középagat* nevezték így.

Kiröptetni. 1. A fészekrablók tavaszi gyérítésekor ahelyett, hogy egyenesen a fészekbe lőnének, a fészket hordó fa törzsének kocogtatásával, megrúgásával igyekszünk a tojásain ülő szarkát, dolmányos varjút fészkeből *kiröptetni*, és a kiugró madarat → *kapásból lelőni*, amivel lövéstechnikánkat is fejlesztjük, de azt is elkerüljük, hogy tévedésből valamilyen ültében nem látható hasznos madarat pusztítsunk el. A lövést megkönnyíti, ha a *kiröptetést* egy kísérő végzi. 2. A fészeklakó madarak a fészek elhagyására szoktatják (vagy kényszerítik) így a röpképes fiókákat.

Kirúg, azaz mindkét hátulsó lábával egyszerre rúg esetenként hátrafelé a lapockaközépen, tehát halálosan eltalált nagyvad. → *Jelez 1.*

Kisagy → *előagy*

Kisagyar. A vadkan nagyagyarának a párja, a felső állkapcsoból kinövő, és az előbbinél jóval kisebb *agyarpár*.

Kisározni. Több madárfajnak, közöttük a szarkának is tulajdonsága, hogy fészke belsejét sárral tapasztja ki, ami miatt, ha a fészekbe lőünk, az apróbb sörét azt a legtöbbször nem képes átútni. Pedig ha az anyamadarat → *kiröptetve* agyonlőttük, utána kötelességünk a fészket is szétlőni, vele a tojásokat, s főleg a fiókákat is megsemmisíteni, nehogy éhhalál legyen a sorsuk. Ezért a fészekki-lövést mindig → *gorombább söréttel*, és ha szükséges, több lövéssel végezzük.

Kis bukó → *Vízivad*

Kísérő. Az, a területet jól ismerő személy, aki a vendégvadászt kalauzolja, és neki a vad felkutatásában, valamint elejtésében segítséget nyújt. A kísérőnek tehát pontosan kell ismernie a területet, annak minden berendezését, a vadat, valamint az-összes törvényt és rendelkezést, ami a vadászattal meg a területtel kapcsolatos. Ezért ezt a tisztet általában a terület szakavatott kezelői, a → *hivatásos vadászok* töltik be.

Kísérő bika → *Mellékbika*

Kiskakas. A hazánkban kihalt nyírfajd hímjének népszerű elnevezése volt.

Kis kócsag → *Vízivad*

Kiskoponyás trófea. A trófea koponyarészének egyik levágási módja. Másik a nagykoponyás levágási mód, esetleg a teljes koponya meghagyása. Hogy mikor melyiket alkalmazzuk, az részben ízlés dolga, részben pedig kereskedelmi előírás.

Kis lilik → *Vízivad*

Kispuska. Kis öbű, általában 5,6 vagy 6 mm-es golyósfegyver, amit vadászati célra kizárólag hivatásos vadászok használhatnak, de ők is csak dűvadgyérítésre.

Kisréce. A vadréce szaporulatának elnevezése.

Kisróka. A rókakölyök, kölyökróka, rókafi elnevezéseken kívül így is nevezzük a róka szaporulatát.

Kis sólyom → *Ragadozó madarak*

Kiszállóhely. Így nevezzük a folyók, tavak partján a jellegzetes nyomhagyásaiból könnyen felismerhető, rendszeresen használt vidrajárást, ahol az étkezés, napozás, törölközés vagy üritkezés céljából a vízből a partra rendszerint éjszaka kijár.

Kiszínesedni. Nyár végére a szárnyasvad fiatal hímjei fokozatosan kivedlik → *csibetollaikat*, és helyettük színes „kakastollakat” növesztenek. Erre mondjuk, hogy kiszínesednek.

Kitaposni. 1. Hajtóvadászatnál a fácán felverésének módja. A fácán hajtva először lábon menekül mindaddig, amíg kellő takarást talál. Amint az elfogy, lelapul, mimikrijét felhasználva szoborrá válva beleolvad a környezetébe, így az emberi szem csak ritkán tudja felfedezni. Ezért amikor vadászuk, a sűrűn állított hajtóknak főleg a hajtások végén minden gazos helyet jól meg kell járniuk, alaposan meg kell „taposniok”, hogy a meglapult fácánokat onnan ki-riöptessék. 2. A bokrászva, vizsla mellett vadászó puskásnak pedig magának kell *kitaposnia*, és felriöptetnie a kutyája által *megállt* fácánt, és semmi esetre sem szabad vizsláját arra biztatnia, hogy az ugrassa ki a meglapult vadat!

Kitartani. A vadászt közelebbre várja, jobban *kitart* vackában a nőstény nyúl, mint a kan, ezért esik belőlük több áldozatul, ha a nyúlra egyénileg, kereső módon vadászunk.

Kitartóan csahol a jó → *csahos* eb, amelyiket arra szoktattak.

Kitér a vad, ha félelemből vagy óvatosságból útvonalat változtat, hogy a gyanított vagy messziről észrevett veszélyt elkerülje.

Kitöretelni → *Kigallyazni*

Kitörni. Körvadászatnál az embergyűrűben bennszorult nyúl egy darabig kétségbeesve futkos körbe-körbe, majd egyszerre nekivág az élő falnak, és a rajta levő nyílások valamelyikén igyekszik utat nyerni, ott valahol *kitörni*. Más vad is így cselekszik, amikor a hajtók a vadászvonal felé terelik és gyanút fog. Ilyenkor ha teheti, oldalra vagy más irányba *kitör*. Nem úgy a visszafelé szaladó, mert az a hajtók vonalán át *visszatör*.

Kitörölni, szárazra törölni. Fontos és feltétlen elvégzendő munka a lelőtt nagyvadnál, hogy zsigerelés után belsejéből a vért és más szennyeződést eltávolítsuk, egész belsejét ki-, ill. szárazra töröljük. A vadászok előtt ismert, hogy mosni vagy vízzel kiöblíteni nem szabad, mert az sietteti a hús romlását.

Kitűzni. Hajtóvadászatok előtt a vadászok állásait kell *kitűzni*, amiket azután számozott kis karókkal → *kicövekelünk*.

Kiugratni. A → *kotorékból* ugratjuk ki télen a → *koslató* rókákat, mégpedig jó fogós kotorékebekkel, mert ilyenkor rendszerint többen vannak odabent. Ezt a vadászati módot *ugratásnak* is nevezzük. Kiugratjuk az üreginyulat is várából a betanított, szelíd vadászgörénnyel vagy menyéttel, azonkívül a hajtók kiugratják a nyulat a vackából, a vaddisznót a sűrűségből, kocogtatással kiugratjuk a szarkát, a varjút fészkeikből, a nyestet, vadmacskát odújukból.

Kivágja magát 1. a tojásból, és kifordul belőle a szárnyasvad szaporulata. 2. De kivágja magát a vad is sokszor a hajtók gyűrűjéből. → *Kitörni*

Kivágni. Vadászkesünkkel legelőbb a leőtt nagyvad hímjének a heréjét kell eltávolítani, kivágni, mert különösen üzekedéskor a rigyetési szag (→ *pézsma-szag*) az egész testére átterjedhet, ami rontja a hús minőségét.

Kiválni (a csapatból). Búgás után az öreg vadkan kiválik a kondából, és magányba, *remeteségbe vonul*. Ugyanezt teszi bögés után az öreg bika is, de otthagyja csapatát, kiválik közülük és félrevonul, lemarad a halálosan megsebzett vad is, mindegy, hogy milyen az: apró- vagy nagyvad-e.

Kiváló egyed. A nagyvad hímjei közül azt nevezzük így, amelyik a fejlődése során kimagasló jó tulajdonságokat mutat, és azokat utódaira is átörökíti.

Kiváltani. A nagyvad teszi, amikor az erdőből, nappali rejtekhelyéről a takarást adó sűrűből megszokott → *váltóján* legtöbbször napnyugta után a leelőre indul.

Kívánatos trófea. Helytelenül mondják sokan élő állat fejdíszére, mert az akkor még csak *kívánatos agancs* lehet! A „trófea” ugyanis jutalmat, díjat jelent, amivé az agancs, az agyar, a szarv stb. csak akkor válik, amikor az már kiérdemelten a vadász tulajdonába, ill. → *kikészítve* méltó helyére a falra kerül.

Kivárni. Ha nem sikerül a vadat úgy eltalálni, hogy az → *helyben marad*, hanem → *elugrik*, nem szabad az → *utánkeresést* azonnal elkezdni. A vad ugyanis érzi az ütést, a sebzést, s attól megijedve menekülni kezd. A vérvesztés és a seb fájdalma azonban elgyengíti, → *lebetegedik*, s mivel nem hallja, hogy üldözik, magát biztonságban érezve lefekszik → *Sebágy*. Az utánkereséssel azt az időt kell *kivárni*, amíg a vadat ott elhagyja a jártányi ereje, mert ha előbb érkezünk, a megrémült állat még igen messzire elmegy.

Kivárni a lövéssel. 1. Vadászetikába ütköző cselekedet, ha valaki vadászatkor nem vár a lövésével, amíg szomszédja az inkább feléje tartó vadra mindkét csövét rá nem süti, hanem udvariatlanul *közbelő*. 2. Nem törvényt, csak józólést és etikát sért, ha valaki nem vár ki lövésével addig, amíg az apróvad tőle kellő távolságra ér, hanem többnyire kapzsiságból azt kapkodva ronccsá, fasírttá lövi. → *Kiengedni*

Kivizeltetni. A lött nyúllal kell ezt a műveletet elvégezni úgy, hogy füleinél fogva fölemeljük, és másik kezünkkel a hasfalára gyakorolt nyomással a benne levő vizeletet kinyomjuk. Ha ez benne marad, sietteti romlását.

Kizárni, kirekeszteni. Körvadászatnál a körből kizárni, kirekeszteni az olyan fegyelmetlen vadászt kell, aki → *kapuzik*. Megtorlásul leghelyesebb, ha az ilyen gátlástalan puskás előtt szomszédai szó nélkül összezárják a kaput, és ezzel a hoppon maradt fegyelemsértőt kirekesztik, *kizárják* a további szóraközből.

Kizsarolni egy vadgazdasági területet olyan telhetetlen, kapzsi, pénzhajhászó hús vadászok szoktak, akik mit sem törődnek a vad védelmével, gondozásával és gyarapításával, hanem bűnös nemtörődomséggel addig lövik, pusztítják a nekik csak munka nélküli hasznot jelentő vadat, amíg csak tart belőlük!

Kizsigerelni. Azt a szakértelmet kívánó műveletet nevezzük így, amit az el-ejtett nagyvaddal végzünk, amikor felvágjuk (nem feltörjük!), és belsejéből

a beleit (szerintünk: zsigereit), a bendőjét, és a szívből, májból, tüdőből meg a vesékből álló → *vadászrészt* szabályosan kiszedjük.

Kóbor kutya, kóbor macska. A határban csellengő, gazdátlan, a hasznos madarakban és az apróvadban tetemes kárt okozó házimacskát találóbban nevezzük *elvadult házimacskának*, mint kóbornak, mivel inkább helyhez kötött, és nem veszélyeztet akkora területet, mint rablótorsa: a *kóbor kutya*. De mindegy minek nevezzük, így is, úgy is kártékony dűvadnak számít!

Kóbor vad vagy kősa vad. Az olyan nagyvadat, főleg szarvasbikát nevezzük így, amelyik idegen területen hol itt, hol ott tűnik fel, a legtöbbször bögési időben, de ott azért → *állandó vadként* nem telepszik meg. → *Vendégbika*,

Koca. A nőstény vaddisznó neve, de helyesebb, ha *vadkocának* nevezzük.

Kocapuskás, helyesebben kocavadász. Olyan vadász, akinek nincs meg a kellő felkészültsége a vadászat megfelelő színvonalon történő gyakorlására, de úgy viselkedik, mintha a legjobban ő értene hozzá. Eredete régi időkre nyúlik vissza, amikor még a házisertéseket az erdőben makkoltatták, és a vadászati ábécéhez tartozott a házi- és a vaddisznók megkülönböztetése. A *kocapuskás* a vaddisznó helyett a házit lőtte meg. Vadászelődeink szerint: aki rosszul lövő, gyenge, pellér, kótyonfitty, pozdorja, salakpuskás.

Kocasüldő → *Vaddisznó*

Kocogtatni. 1. Erdei hajtásoknál a fák törzseit kocogtatják a hajtók, amitől a vad idegesebb lesz, jobban fél, mint a lármás hajtástól, és már messziről a → *vadászvonal* felé oson, míg a lármás hajtásnál gyakran bevárja a hajtókat, és közöttük → *visszatör*. 2. Régen az erdei szalonka ma már tilos hajtóvadászatát is *kocogtatással* és kereplő berregtetésével végezték, amit ezért német neve után „klopfolásnak” is neveztek. 3. Amikor tavasszal fészket kilövünk, ésszerűbb a fészket tartó fát *megkocogtatni*, hogy a kirepülő madarat meglátva felismerhessük, nehogy egyenesen a fészekbe löve ott tévedésből egy hasznos madarat, pl. baglyot vagy vércsét pusztítsunk el.

Kocogtató hajtás → *Hajtási mód*

Kolduló vizsla. Társasvadászatokon gyakran találkozunk olyan vizslával, amelyik étkezéskor sorra járja a falatozó vadászokat, és csurgó nyállal szinte könyörög, *koldul* egy-egy falatért. Ez igen gusztustalan, amit úgy akadályozhat meg az eb gazdája, hogy azt kissé távolabb elfekteti, s csak az étkezés után adja oda neki mindig az összegyűjtött hulladékot, szalonnabőrt stb., amit társai is szívesen összeadnak, de nem engedi meg, hogy kutyájának evés közben is falatokat dobáljanak.

Kolonc vagy kölönc. Legalább 30 cm hosszú, 3 cm átmérőjű gömbölyű fadarab, amit olyan hosszan kell vékony lánccal a határban állatokat őrző kutya nyakörvére erősíteni, hogy az annak mellső lábközepéig lógjon. Ez a törvény által is előírt szabály, és célja az, hogy a kolonc a kutya futásának gyorságát fékezze, mert a háziállatok őrzését így is el tudja látni, de nem tud az azoknál sebesebben menekülő vad után eredni. Az a magasra függesztett kis

fadarab, ami az őrzökutyák nyakán ma sokfelé látható, ezt a célt semmi esetre sem szolgálja, és nem más, mint a törvénynek tudatos kijátszása!

Kompetencia. Csúf idegen szó, mégis sokan használják, pedig van helyette jó magyar szavunk is, az, hogy: → *vadászrész*, esetleg *vadásziuss!*

Konc. Elavult szó. A → *zsákmány* egy részét, az átengedett bizonyos szolgálatokért adott részt jelentette. Pl. az odalökött koncon rágódik a kutya is, sőt a rablók is osztozhatnak a koncon.

Konda. Éppúgy, mint a házisertésnél, a vaddisznónál is az olyan több tagot számláló csapatot nevezzük kondának, amelyekben különböző korú és nemű egyedek vannak. Ezért sokszor nevezzük ezt *vegyeskondának* is.

Kondavezető → *Csapatfő* a vaddisznókondánál.

Kontrahajtás → *Ellenhajtás*

Kontyos réce → *Vizivad*

Konyhavad (pl. konyhabak). Élelmezési célból lőtt vagy arra használt (rendszerint fiatal) vad.

Kopásfelület. 1. A vadkan állandóan egymáshoz dörzsöli agyaráit, amiktől azok folyton élesednek, hegyesednek, és felületükön rövidebb-hosszabb kopás keletkezik. A nagygyaron az így létrejött *kopásfelület* hosszából hozzávetőlegesen következtetni tudunk a vadkan korára. (1 cm kb. 1 év). 2. A kérődzőknél is alkalmas a fogak kopásfelülete a kormeghatározásra.

Kopó → *Vadászebek*

Kopog a sörét. Amikor magasan szálló vadludakra lövünk, gyakran halljuk a kemény evezőtollakhoz csapódó sörétszemek kopogását, amelyek azonban abban a magasságban a legtöbbször már gyengék ahhoz, hogy a ludat érzékenyen megsebezzen és *lehozzák*. Ilyenkor mondják, hogy „pedig” kopogott rajtuk a sörét!

Kopózás. Kopófalkával (→ *Falka 1.*) végrehajtott vadászat. 1. Lovaskopózás vagy *falkavadászat*: a kopók által felvert vadat (rendszerint szarvast vagy rókát) a lovas vadásztársaság árkon-bokron át üldözte, amíg a kopók le nem rántották. A *falkamester* feladata volt a lerántott vadat szenvedéseitől megszabadítani. 2. Gyalogos vagy *erdei kopózás*: Erdélyben és a Felvidéken dívott vadászati mód: a puskások elálltak a váltókon, és a szabadjára engedett kopók addig zavarták a vadat, amíg az vagy a puskások elé került, vagy megszökött előlük. A falkavadászat mindig az előkelők szórakozása volt, mert sokba került (ló, kopó), az erdei kopózást (mivel nagyon zavarta a vadállományt) már a múlt század végén rendelettel igyekeztek korlátozni.

Koreloszlás. Nagyvadjainknál nemcsak a helyes ivararányt kell megfelelő válogató vadászattal kialakítani, hanem menet közben arra is ügyelni kell, hogy főleg a hímek korcsoportjai helyes arányban osztódjanak meg. A szabályos, előírás szerinti, legjobb koreloszlást így magunk alakítjuk ki.

Kormeghatározás. A nagyvadgazdálkodás egyik legfontosabb alapja, hogy főleg a hímeket mindaddig kímélni kell, amíg képességeik teljesen ki nem fejlődnek. Ezért a vadgazdának el kell sajátítania a vad korának élő állapotban

való meghatározását, mert egy agancsos vad idő előtti lelövése nemcsak anyagi kárt okoz, de szakmailag is súlyos hiba! Kormeghatározás lehetséges lelőtt vadnál is, fogazatának kopásából, a koponyacsont varratainak elmeszesedéséből stb., de már késő, ha ezekből tűnik ki, hogy a *kilövés* korai volt, mert azt a vadat feltámasztani, a kárt jóvátenni akkor már nem lehet!

Kormos. 1. A róka → *máljának* (hasaaljának) és a lábai egyébként fehér szőrzetének szürkés elszíneződése tűnik olyannak, mintha *kormos* lenne. 2. Kormosnak szoktunk nevezni még némely ritkább, sötét színű, majdnem fekete csuhájú szarvasbikát is, amelynek gyakran „ókulája” is van.

Korona. A szarvasagancs szárain legfelül elhelyezkedő ágak összessége. A korona lehet kétágú is, amikor neve: *villás korona* vagy csak *villa*. Alakja, formája szerint ismerünk: háromágú, kettősvillás, hármastvillás, tenyérszerű, kehely vagy serleg alakút, lapátos, fűrészes és tulipán alakút.

Korong. 1. Az → *agyaggalamblövészetnél*, amit *koronglövészetnek* is nevezünk, élő galamb helyett használatos égetett, kerek agyaglapocska. Ezeket a törekeny kis korongokat hajtják ki lövészetkor a rejtett dobógéppel, és a repülő vad lelövését gyakorló puskásnak ezeket kell röptében eltalálnia. A találatot a korong eltérése jelzi, mert elég hozzá egyetlen szem sörét is, hogy az ütésre igen érzékeny korong darabokra hulljon. 2. Valamivel nagyobb és fából készült az a másik *korong*, amelyet rejtett helyről, sima talajon váratlanul kigurítva a futó nyúl lövésének gyakorlására használnak.

Korongdobó- vagy agyaggalambdobó gép. → *Agyaggalamb*

Korrogás. Az → *erdei szalonka* húzáskor hallatott egyfajta hangja.

Kos. A muflon hímjének a neve → *Muflon*

Kosbárány → *Muflon*

Koslatni. Vadásznyelvünkben a kutyáén kívül a róka párzását és a párzás idején tanúsított viselkedését nevezük koslatásnak.

Kosorrú bika. Jellegzetes, görbe arcélú szarvasbika, ami egyes szakírónk szerint a korosodás jele, mások szerint tájváltozat.

Kóstolgotó vadászat. A fácán vadászatának kisebb mérvű, kezdő szakaszát nevezzük így, amikor az a tilalom alól fölszabadul, de a meleg idő, a még lábbon álló növényzet számtalan búvóhelye és a megszálelt állomány akkor még gátolja a nagyobb vadászatok megtartását.

Kózsza vad. 1. → *Kereső bika*. 2. Szokták így nevezni a nagy mozgási körű → *határvadat* is.

Koszorú. Az → *agancs* legalsó, az agancsszár alsó végét koszorú formában körülfogó gyöngyfonatszerű része. Már ezért is jobban illik rá a *koszorú* elnevezés, mint a „rózsa”, ami a német „Rose”-nak tükörfordítása.

Kotlójegy. A fogolytyúk ismerten jó kotló, olyannyira, hogy nagy szorgalmában még hasaaljának tollait is meztelenre kotolja. Ha ezt meglátjuk egy felrebbenő foglyon, arra mondjuk, hogy kotlójegyes, ugyanúgy, mint a dolmányos varjúra, amely szintén csupaszra vedlik a nagy kotlásban.

Kotorász. Ezt mondjuk a szarvasra, amikor az erdőn eledel, makk után kutatva mellső lábaival az avart széthányja.

Kotorék. Így nevezzük a róka, a borz és némely vidéken az üreginyúl magaásta, föld alatti szállását, ahol lakik és ahol fiadzik. A kotorék rendszerint több járatból, katlanból, szelelő- és menekülőfolyosóból álló, gyakran többszintes föld alatti labirintus, általában több kijáratral és menekülőlyukkal. Lehet *állandó kotorék*, ha lakója (főleg róka és borz) benne ellik, és kölykeit benne neveli, ezenkívül lakóhelyéül, állandó szállásának használja. A *mellékszállás* többnyire egy elhagyott, üres kotorék, amelybe pl. a róka, ha megszorítják (hajtásban) bemenekül, de benne csak ideiglenesen, rövid ideig tartózkodik. Az is előfordul, hogy laza talajon sebtében kotoré magának ilyen. Elnevezései még: lyuk, rókalyuk, tanya, tanyaszállás, odú, barlang, vár, szállás. Az *odú* a sziklaodúban lakó vadmacskára és a faodúban tanyázó egyéb ragadozóra, pl. nyestre, nyusztra (→ *menyétfélék*) is vonatkozik.

Kotorékeb → *Vadászebek*

Kotorékozás. A róka és nemrégén még a borz gyérítésének kotorékebünkkel közösen végzett munkája. Az eb feladata, hogy a kotoréket tövéről hegyére bejárja, megállapítsa, hogy az *lakott-e*, vagy csak egyszerűen *járt* kotorék. Ha a lakót bent éri, azzal vagy küzdjön meg, *fojtsa le* és vonszolja ki a lyukból, vagy ugrassza onnan ki, és mindaddig térjen oda vissza, amíg csak egyetlen élő is van odalent. Az eb gazdájának pedig feladata a → *kifüvelés*, ha szükséges a segítséget nyújtó *aknaásás*, az esetleg menekülni akaró róka lelövése, és a végén az elmaradhatatlan jutalmazás.

Kotyog. 1. A fogolykakas egyik hangja. 2. A *kilőtt*, sok használatától kikopott öreg puskának a csöve is *kotyog* az illesztésnél.

Ködgyertya → *Fojtani*

Költeni. A fészken ülő, megkotlott szárnyasvad költi ki tojásait. Szárnyasvadjaink hímjei azonban a költésben nem vesznek részt, a növedéknevelésben is csak a fogolykakas és a vadlúd hímje, gúnárja „segít be”.

Költési idő. A szárnyasvad párzásának, tojásrakásának, kotlásának és csibenevelésének együttes idejét nevezzük ennek, nem csak a kotlásidőt!

Költöző madár. Nem tévesztendő össze a kóbor madárral. Ez utóbbi ugyanis viszonylag kisebb körzetben mozog, szálldos ide-oda, a költöző, más néven vándormadár viszont ösztönszerűen tesz meg sokszor óriási utat oda-vissza, de évenként pontosan és rendszeresen, ugyanazon földrajzi helyek között.

Kölykezni. Kisebb emlősök több fiat világra hozó szülését nevezzük kölykezésnek. A kölyköt vetni vagy dobni a német „Junge werfen” szó szerinti fordítása, tehát nem magyar kifejezés, és nem is fedi a cselekményt!

Kölyök. Az esztendőskort még el nem ért kisebb emlős.

Kölyökbika. A fiatal, elsőéves, még játékos kedvű szarvasbikát nevezzük kedveskedve kölyök- vagy suttyóbikának.

Könyest. Az emberlakta helyeket a nyusztnál jobban kedvelő közönséges nyest hibás elnevezése.

Könnygödör. A szarvas szemei alatt levő mélyedés neve, amelyben folyamatosan egy barnás, gyantyszerű anyag, a *szarvaspézsmá* gyűlik össze. Ezt jártukban-keltükben a fák kérgére, a bokrokra kenik s így *szimatjeleket* hagynak hátra egymásnak.

Köpeny. Így nevezük a golyósfegyver lövedékét borító fémburkolatot, melynek anyaga papírvékonyaságú réz vagy acél. Ha teljesen fedi a lövedék ólommagját, akkor *teljes*, máskor *rész-* vagy → *félköpenyes* a töltény, mely utóbbit → *ólomvégű golyónak* is nevezük. A kispuska *peremgyújtós* golyója viszont csak köpeny nélküli → *ólommagból* áll.

Köpet. A baglyok és más ragadozó madarak szállása körül található összprelódott szőrökből, tollakból, apró csontocskákból álló kis gombócokat nevezük így. A ragadozó madarak zsákmányállataik emészthetetlen maradványait ilyen formában kiöklendezik.

Környezeti tényező. Így nevezünk minden, természetes és az ember által alkotott vagy előidézett élő és élettelen tényezőt, amely a vad élőhelyén annak életét kedvezően vagy károsan befolyásolja.

Körözni. 1. Megfelelő sík terepen → *barkácsolókocsival* szoktak a vadászok a lövésre kiszemelt vad körül mind kisebb köröket leírva *körözni*, amíg azt lőtávolságra megközelítik. 2. *Köröznek* a vadludak, a vadrécék is legelőjük fölött, mielőtt leszállnak. 3. Friss hóban gyakran *körözünk* az erdő sűrűségei körül, hogy megállapítsuk, melyikbe váltott be nappali pihenőre vaddisznó, mert csak azt a sűrűt fogjuk hajtani. → *Bekörözni*

Körülcsapázní. A vaddisznóvadászatok legszebb ideje a havas tél. Felkutatásukban nagy segítséget nyújt ilyenkor a frissen hullott hó, amelyben jól kivehető a disznók „hazatérésének” a nyoma. Ha a vadászat előtt hajnalban a sűrűségeket mind *körülcsapázzuk*, és utána csak azt hajtjuk meg, amelyikbe bevezetőcsapa van, de onnan kivezető nincs, vagy kevesebb, mint amennyi bevezet, úgy a hajtás nem lesz → *üres*, nem lesz hiábavaló.

Körvadászat. A mezeinyúl vadászatának leggyakrabban űzött módja. Ennél a jobb- és balfelé váltakozva indított vadászok (puskások) és hajtók a nap folyamán egymás után több területrészt is körülfognak, és a köröket befelé haladtukban lassan szűkítve, az azokban meglapult nyulakat felugratják, és egy részüket még a körön belül, a többit pedig maguk között kiengedve, a körön kívül igyekeznek elejteni. Sík vidéken előfordul, hogy fácánra is rendeznek *körvadászatot*, ami azonban az egyre szűkülő körben összezsúfolódó fácánok egyöntetű → *csokros kelése* miatt nem gazdaságos.

Köszörülni. Dürgéskor ad köszörülő hangot a siketfajd (→ *Fajdfélék*), ami alatt sükké és vakká válik, s ilyenkor tudják észrevétlenül → *beugrani* a vadászok.

Kötény → *Őz*

Közbelőni → *Kivárni* a lövéssel.

Középgág. 1. A szarvas- és a dámbika agancsszárának körülbelül a közepén elhelyezkedő, a gímszarvasnál a fejlődőképességet legjobban megmutató, s ezért az agancs elbírálásánál fontos szerepet betöltő agancság neve. Ezért nevezték el régen királyágnak is. A dámbikánál nincs ekkora jelentősége. 2. Az őzbaknál középgágnak is nevezhetjük az elülső és a hátsó ágak között kinyúló ágat. Többnyire azonban nem így nevezzük, mert mindenki úgy tekinti, hogy az tulajdonképpen az agancsszár hegyben végződő folytatása. Máskor mégis azt mondjuk, hogy az őz hatos agancsa háromágú!

Középnivelés. A korszerű zárttéri szárnyasvadtenyésztés egyik szakasza → *Mesterséges vadtenyésztés.*

Közönséges vagy cseh fácán → *Fácán*

Krúgatás → *Daru* hangja.

Kullog 1. (állat, főleg ragadozó) lassan, különösebb óvatoskodás nélkül halad 2. (ember, de néha állat is): szégyenkezve, csendesen elmegy.

Kurtán keresni. Az a jó vizsla, amelyik röviden, kurtán, vadásznnyelven mondvá: cső alatt keres. Az ilyen vizslát *szűkfogásúnak* is nevezzük.

Kutya → *Vadászebek*

Kutyafogó ketrec. A kóbor kutyák megfogására szerkesztett különleges → *csapda*, amelyet azonban ma már ritkán használnak.

Kürt → *Vadászkürt*

Kürtjel. A vadászokat, a hajtókat és a vadászatnál közreműködő egyéb személyeket irányító különböző egyezményes kürthang → *jelzések.*

Kürtjeles vadászat. Hagyományainknak megfelelő, a vadászat szépségét és színvonalát emelő, örömeinkre mind több helyen újra lábrakapó és megköveteltté váló vadászati mód, aminél a társasvadászatot kiabálások helyett a vadász-kürtök felemelő, szép hangjával irányítják.

Láb alól vagy láb elől kel, amikor sokáig kitart, és szinte akkor kel a vad előttünk, amikor már majdnem rálépünk, amikor közelre → *bevár.*

Lábazni, csüdözni. A rosszul eltalált, a lábán, a csüdjén meglőtt szárnyasvadra mondjuk, hogy biztosan elvész, mert csak *lábazta* a vadász! Az ilyen rossz találatot lábának lelógatásával jelzi is a madár.

Lábkefe. Ez a neve az őz hátsó lábszárának külső felületén nőtt, kis, szőrrel fedett, sötét színű dudornak, amely → *jelzőmirigy*et rejt magában. A földre, ill. a növényzetre kenődő váladéka az egymást kereső őzek üzenetközvetítője.

Lábra kap vagy csülökre kap. Leginkább az olyan, lövés után azonnal → *tűzben rogyó* nagyvadra mondjuk, amelyik a lövéstől csak gyorsan múló idegbénulást, agyrázkódást kapott, de hamar fölocsúdik, lábra, csülökre kap, és ha nem szemfüles, örökre faképnél hagyja a készületlen vadászt.

Ládacsapda. Különböző nagyságú, főleg kisebb emlős ragadozók élve történő megfogására szerkesztett, kétnyílású, hosszúkás faláda, amelynek felállításakor → *terelősvényt* is alkalmazunk. Újabban hasonló szerkesztésű csapdákat fémlemezből is készítenek.

Lágylövés. A belein, a bendőjén eltalált, köznyelven a hasba lőtt nagyvadra mondjuk, hogy lágylövést kapott, ami a vadászembert két okból is bántja. Elsősorban azért, mert a vad az ilyen találatot messze *elviszi*, és kínok között pusztul el valahol, ha nem találunk rá, másodsorban pedig sok nehézséggel jár ilyen sebesüléssel a vad → *utánkeresése*.

Lakott kotorék. Azt a róka- és borszállást nevezzük így, amelyikről a körül látható friss nyomok alapján azonnal megállapítható, hogy család lakik benne, tehát nem csak futólag használt *menedékszállás*. → *Kotorék*

Lámpázás. A → *kikaszált*, a megrabolt fészkekből kiszedett (→ *Fészek-rablás*), valamint a tenyésztelepi szárnyasok tojásainak gépi keltetése során az embrió egészséges fejlődésének a keltetés során többször szükségessé váló ellen-
őrzése.

Lant alakú agancs → *Agancs (őz)*

Lapát. A dámbika kifejlett agancsának neve → *Agancs (dám)*

Lapátos. Lapát formájú agancsa után így is nevezzük a korban levő dámbikát.

Lapátos agancs. → *Agancs (őz)*

Lapocka. A vadásznyelvben vele egyenértékű megfelelője: *váll-lap*. Arról, hogy melyik a helyes, a vélemények megoszlanak, egyformán indokoltan, de nem teljesen meggyőzően. Mindkét szó használható. De ne használjuk helyette a német *blatt* szót!

Lármás, neszező, zajos les. Rosszul szerkesztett vagy tönkrement, minden mozdulatra megnyikkanó, megreccsenő magasles, amely lesvadászatra nem alkalmas.

Látcső → *Távcső*

Látófény. Az a fény mennyiség (*világossági fok*), melynél a vadat már fel lehet ismerni, de jól megcélolni még nem lehet.

Leállítani. 1. Hajtóvadászaton a vadászokat (puskásokat) állítjuk le előre kitűzött állásaikba, amikor a vadászvonalon fölvezetjük őket. 2. A véreb is *leállítja* az utólért sebzett nagyvadat, és azt → *állóra csaholja*, hogy a hangja után gazdája rájuk találjon.

Leállók. Társas hajtóvadászaton azokat a vadászokat (puskásokat) nevezzük így, akik minden egyes területszakasznál előresietnek, és annak megbeszélte végénél vonalban leállnak, hogy ezzel egyrészt meggátolják a vad, főleg a fácánok elszökését, másrészt pedig az ő feladatuk az előretörő vad, az előrerepülő kakasok lelövése. A többi vadász ilyenkor *hajtóként* szerepel, de ők lövik a felugró nyulat, a felrebbentett, kelő kakasokat. A leállóknak tehát jó lövőknek kell lenniük, akik a hajtott, esetleg magasra felvágó → *toronykakasokat* is eltalálják. Jelet az indulásra mindig a leállók adnak.

Lebetegedik, lebetegszik. A nagyvad általában igen szívós, sokszor messzire elviszi még a halálos lövést is. De olyankor ereje egyre fogy, lassanként lebetegszik, ereje fogytán végre elfekszik, és kis idő múlva el is pusztul. Ezt a lebetegedési időt kell a vadásznak a sebzetten elugró vadnál → *kivárnia*, mert ha korán

indul vadja keresésére, az utolsó erejét összeszedve elugrik, és még messzire el-
mehet.

Lebőgni. Az üzekedés után a pázásban, féltékenységi harcokban megfáradt szarvasbikákra mondjuk, hogy *lebőgtek*.

Lecsapni → *Ragadozó madarak*

Lecsuházni. A szarvasfélék bőrét vadászbeszédünkben csuhának nevezzük, ezért ha elejtésük után azt róluk lefejtjük, úgy is mondjuk, hogy: *lecsuházzuk*. Közeli elődeinknek volt erre még egy szavuk, ők a szarvas csuháját *lesútolták*.

Lecsúszott koronaág → *Farkaság*

Ledörzsölni vagy ledörgölni. Az agancsos vad himje késszé érett agancsáról a megszáradt → *barkát*, más néven a háncsot *dörzsöli* le a fák derekán, amikor egyúttal meg is sebzi a fák kérgét. Ezeket a messzire virító kisebb-nagyobb sebzéseket nevezzük → *dörzsölésnek*, és nem *hántolásnak!* → *Hántani*

Lefojtani → *Fojtás* → *Fojtani*

Lefújni. → *Kürtjeles vadászatnál* a vadászat befejezését tudtul adó kürt-
szó.

Lefülelni. A sebzett vaddisznót, amelyik még menekülni akar, a disznós-
kutyák általában a „jó fogást” nyújtó füleinél fogva igyekeznek lefogni. Ezért
ha máshol ragadják is meg, akkor is úgy mondjuk, hogy *lefülelték*, ami azt jelen-
ti, hogy ezután nincs már menekvése.

Legallyazni. Este → *felgallyaznak*, hajnalban pedig *legallyaznak* beszálló-
fáikról a korán ébredő fácánok.

Legelni. Vadásznyelvünk szerint nemcsak a kérődző, hanem minden vad
legel. Így pl. a vaddisznó, a nyúl, a vadlúd stb. Ezzel kapcsolatos kifejezéseink:
legelőre jár, vált, húz, vonul, indul, érkezik, száll, talál és szokik a vad.

Legénybika → *Mellékbika*

Legénycapat. A bögési vagy barcogási idő után összeverődött fiatalabb
szarvas és dám hímek társasága.

Légszimat. A vad levegőben terjengő sajátos szaga, amit a jó vadász
fenntartott, nem pedig a földközelen tartott orral követ. Az előbbi a vadász
helyes, szabályos nyomkövetése, mert így nem szokik rá a látható → *csapa*
szemmel való követésére. → *Lengő szimat*

Légy → *Célgömb*

Legyező. A dám szüntelenül csapkodó farkának a neve. → *Dám*

Lehajtani. Így mondjuk, amikor egy területet maradék nélkül végighajtunk
vagy hajtókkal végighajtatunk.

Lehámlik a kész agancsról a → *barka*, amit a hím dörzsöléssel még siettet
is.

Lehántani → *Hántás, hántolás*

Lehúsolni. Nyers koponyáról a bőr és hús durva eltávolítása.

Lehullatni → *Levetni*

Lejteni. Dörgő szárnyasvadjaink kakasaira mondjuk, amikor „udvarolnak”,
hogy tyúkjaik előtt páváskodva *násztáncot lejtenek*.

Lékélés. Amikor a besötétedés vagy más ok miatt nincs idő az elejtett nagyvad kiszigerelésére, hogy be ne fülledjen, felvágjuk az állat hasfalát, át-szúrjuk a bendőjét, mert így a belsejében fejlődő, a megromlást siettető gázok el tudnak belőle távozni. A lékélés azonban csak szükségmegoldás, a szakszerű zsigerelést utána minél előbb el kell végezni, mert a lékelt vad, különösen a leggyorsabban romló vaddisznó, meleg időben egyetlen éjszaka alatt is megromolhat.

Lékéselni → *Letarkózni*

Lekotolni (tollát) → *Kotlójegyes*

Lekötni. A fácántelep törzsállományának szárnytollait szokás lekötni, hogy az állatok repülésképtelenné váljanak. Néhol e helyett megnyírbálgják szárnyaik evezőtollait, amit képletesen „szárnylevágásnak” neveznek, pedig ez nem az. A szárny levágása az, amikor az egészen apró csibék szárnyának utolsó percét vágják le, azt viszont helyesen → *szárnyecsonkolásnak* nevezzük. Ezt a vadréce-telepeken a kistrécéken is végrehajtják.

Lelapul, meglapul, lekucorodik vackában a mezeinyúl, de általában minden földön élő apróvad, sőt a nagyvad növendéke is a takarást nyújtó növényzetbe, amikor vést lát közeledni vagy anyja figyelmezteti erre.

Lelőni, elejteni, meglőni, zsákmányul ejteni: a vad fegyverrel való kézrekerítésének kifejezőmódjai. A legmagyartalanabb közöttük a „terítékre hozni”, és mégis igen sokan használják!

Lengő szimat-ról akkor beszélünk, ha a szagot tartalmazó légréteg a légmozgás következtében a csapától oldalra húzódik. Ez a szemmel látható nyomokról letéríti a szimatot helyesen, magas orral követő vadászebet. A *lengő szimatot* nem ismerő laikus ebből arra következtet, hogy az eb elvétette a csapát.
→ *Légszimat*

Lenyomat. Vadászjel, ami nemcsak a vad lábának, illetve talpának vagy csülkének a talajon kirajzolódó nyoma, hanem ez a fűkőrmök pontszerű lenyomata, a vidra farokhúzása, a hóban elvackolt vad testének körvonala stb. is, amelyek nem nyomok, hanem *lenyomatok*, s a → *nyomhagyások* egy fajtáját jelentik.

Leoldani, vagyis lecsatolni a szíjról a vérebet kell, amikor a sebzett vad közelébe érve az ebet → *hajszára* küldjük.

Lépegető agancs → *Agancs* — (őz)

Lepény. A nyári hízott szarvasbika híg ürülékének neve. → *Döhér bika*

Lépés. Vadászörökben használt távolságegység. Ez, mint tudjuk, a méternél kisebb (kb. 70–80 cm), nem meghatározott, nem is pontos mértékegység, de a vadász szeme ehhez van szokva. Leginkább a vadászok használják, ezért szerintem nyugodtan a vadászszavak közé sorolható.

Lepontozni. Az agancs, a trófea hivatalos bírálatánál használt kifejezés, amit minden hibásan kilőtt trófeára alkalmaznak. Ilyen esetben a trófea a helytelen kilövés súlyossága szerint 1–3 büntető-, azaz mínusz pontot kap, és az ilyen lepontozott trófeára mondjuk, hogy *mínuszos agancs*, ill. trófea stb.

Lepuskázni, lelőni. Csak könnyed elbeszélésekben vagy elítélőleg használjuk.

Lerakja a tojását. Tojást rak, tojik vagy letojik.

Lerántani. 1. A véreb, a sebzéstől elgyengült, elfáradt és utolért nagyvadat lerántja, azután lefogja. 2. Lerántották egykor a kopók az utolért vadat. 3. Lerántja a farkas vagy a farkaskutya is áldozatát. 4. Az ügyes kezű vadász egykettőre *lerántja* az elejtett ragadozó irháját vagy a nyúl bundáját.

Lerázza magáról az utolért vadkan a rácsimpaszkodó hajtókutyákat, és agyarával fel is hasítja, amelyek nem elég óvatos vagy elég gyors.

Leromlik, elnyüvődik, lerongyolódik, lebög az üzekedés végére a rigyető nagyvad himje. A *lerongyolódik* kifejezést a szörváltáskor megkopott, foltos, rongyos irhájú vagy csuhájú más vadra is alkalmazzuk.

Les. 1. Vadászati mód: a vadász mozdulatlanul várja a mozduló vadat. 2. Az a többnyire emberi tevékenységgel létrehozott búvóhely, ahová behúzódva a vadász észrevétlenül megfigyelheti, ill. elejtheti a vadat. Épülhet a földön, cölöpökön vagy élő fán, ezért elnevezései: földi les, lesernyő, lespáholy vagy lessgödör, magasles. Ez utóbbi lehet beépített, vagyis állandó, és ideiglenes vagy hordozható. Építési módja szerint megkülönböztetünk nyitott, fedett és teljesen zárt kabinlesek, valamint ezek kombinációit. Míg a földi leseknél, amelyek sokszor csak hevenyészve összerakott álcázó növényekből, gallyakból készülnek, (→ *lesernyő*) szigorúan kell ügyelni a szélirányra, minden mozdulatra, még a ruházat milyenségére is, hogy az se legyen *kirívó* a környezetből, addig a magasleseknél előfordulhat, hogy a légáramlás árul el szagunkat a közeledő vad fölött viszi el, óvatos mozdulatunkat ott nem látja meg, és a magasles palánkja miatt a leselkedőnek esetleg világosabb öltözetét (habár a vadászhoz nem illő!) kevésbé veszi észre. Megjegyzendő még, hogy a lessgödör csak dúvadra és vízivadra engedélyezett!

Lesben állni vagy ülni. Lesvadászatkor a vadász jellemző testhelyzete.

Lesből lőni. A vadat löhetjük cserkészve, hajtásban stb. és lesből is, tehát ez a kifejezésünk nem azt jelenti, hogy honnan, pl. lessgödörből, hanem hogy milyen módon.

Lesernyő, ernyő, palánk. Gallyakból vagy nádból font kisebb, az álló helyzetű vadászt vállmagasságig, az ültőt pedig a szeméig takaró palánk. A földi lesek közé tartozik, nagyvad megfigyelésére és elejtésére szolgál.

Lessgödör. Többnyire egy személy részére készült, álló embernek válláig érő, de ülökével is ellátott, földbe ásott, egyenes falú, téglalap alakú gödör, amelyet leginkább a vízivad húzóhelyein ásnak, mert rajtuk és a dúvadon kívül más vad elejtésére felhasználni tilos!

Leshely → *Les*

Lesipuskás az olyan egyén, aki a vadászatot nem sportszerűen és kedvtelésből, hanem többnyire kapzsiságból űzi, s nem riad vissza a törvény- és a szabályellenes cselekedetektől sem, mert orvul vadászik. → *Orvvadász*

Leskunyhó. Legismertebb közülük az → *uhukunyhó*, de készül ilyen más

vadászati célra is, pl. a vaddisznó szóróhelyein vagy a → *dögtéren* a → *vonszá-
lékkal* odacsalt ragadozók lesvadászatához.

Lesorjázni. Népies, de találó elnevezése annak, amikor a vadász sorjában
lelövöldözi a vizsla előtt → *kitaposott*, előtte szétvert, és most egyenként, nem
pedig → *bokrétában* kelő foglyokat.

Lespáholy. Így nevezzük a hegy lankáján több személy részére készült
leshelyet, ahonnan jó a kilátás, mert belőle egy egész völgykatlan vagy egy vágás-
terület több nagyvadváltoja is betekinthető.

Lesszék → *Vadászszék*

Lesútolni. Régi magyar elnevezése az állatbőr lefejtésének. → *Lecsuházni*

Lesutulni. Tar, kopasz, sutafejű lesz a szarvasfélék himje, azaz *lesutul*, ami-
kor elhullatja az agancsát. → *Leveti*; → *Agancs*

Leszárnyazni → *Szárnyazni*

Leszedni. Könnyed elbeszélésben a repülő szárnyasvad lelövését jelenti.

Letarkózni. A halálosan megsebzett, elmenekülni már nem tudó, de még élő
nagyvadnak általában egy közelről leadott, jól irányzott szív- vagy nyaklövés
(→ *kegyelemnövés*) szoktunk adni, hogy tovább ne szenvedjen. Előfordul azon-
ban, hogy némelyik vadász nem lövéssel szabadítja meg kínjától a sebesültet,
hanem vadásztörővel annak tarkójánál egy gyakorlott mozdulattal a nyúlt-
agyába szúr, amitől az azonnal kimúlik. Ezt az ősi vadászszokást nevezzük
tarkózásnak vagy *letarkózásnak*. Szarvasnál is, de különösen a vaddisznónál
ez a művelet igen veszélyes, ezért tegyük félre a virtuskodást, és alkalmazzuk
ilyenkor inkább a kegyelemnövést, ami éppúgy méltó a vadászhoz, mint a tarkó-
zás, mely csak kivételesen lehet indokolt. A vaddisznót szokták néha leszúrni.
Legfeljebb csak karmolásával veszélyeztet a sebzett nyúl, amikor *letarkózzuk*.
Ezt úgy végezzük, hogy hátulsó lábainál fogva fölemeljük, és tenyerünk élével
a füle mögé, a tarkójára vágunk, amitől az menten kimúlik, s nem szenved
tovább. Szárnyasoknál ezt a műveletet → *letollazás*-nak nevezzük.

Leteríteni. Egyesek kicsit nagyzolva így mesélik, amikor „egy jólirányzott
lövessel” nagyvadat ejtenek el, pedig ez a kifejezés csak a támadó veszélyes
nagyragadozókra, oroszlánra, tigrisre stb. illik, s nem nagyvadjainkra!

Letisztítani. 1. Az agancsos vad tisztítja le fejdíszéről az elhalt → *barkát* úgy,
hogy azt a fák kérgéhez dörzsöli. 2. A vadász egyik fontos munkája, mégpedig
a lefőzött trófeák nagy szakértelmet igénylő, aprólékos tisztogató tevékenysége.
Mert nem elég csupán a szeretet és megbecsülés, amit a vadász a sokszor nehe-
zen megszerzett trófeája iránt érez, a vele való bánásmód az, ami mindezt kézzel-
foghatóan bizonyítja. Ezért a legtöbb vadász világért sem bízna másra trófeája
lefőzését, *letisztítását* és fölszerelését, mert kevésbé bízik más hozzáértésében,
akinek esetleges jóvátételten „kikészítése” a trófea értéktelenné válását okoz-
hatná!

Letisztult agancs. Ez a frissen beérett agancs neve, amelyről nemrég hámlott
le a háncs, illetve a → *barka*. → *Agancstisztítás*

Letollazni. A sebzett, szárnyazott, de még élő szárnyasvad gyors és kíméletes

kivégzésének módja. Úgy hajtjuk végre, hogy a sebesült madár szárnyából kihúzzunk egy kemény csévéjű evezőtollat, s azt egy ügyes, gyakorlott mozdulattal beszurjuk a tarkójánál, hogy ott nyúltagyat érve azonnali halált okozzon.

Letörni. A billenőcsövű vadászfegyver csövet kell letörni vagy megtörni, amikor betöltünk, vagy amikor társasvadászat közben valahol gyülekezünk, hogy töltetlen fegyverünk látása mindenkit megnyugtasson.

Levadászni. Többnyire hajtó- vagy körvadászattal szoktunk egy területet le vadászni, azaz az egészet végig vadászni.

Levágódik vagy lecsap a húzó erdei szalonka a sűrű bokrok közé, amikor meghallja letről a tojó hivatató hangját.

Levegőztetni, szellőztetni kell a leölt vadat, ezért az aprót → *felrudazzuk* a → *vadhordó kocsin*, mert ha egymásra hányánák őket, befüllednének, és megpállnának. A nagyvadat pedig lékeléssel, ill. a kizsigereletet hasfalának szét-feszítésével és kipeckelésével levegőztetjük.

Levenni a csapárol. A vérebet kell levenni, ill. leveztetni a hamis csapárol, amikor észrevesszük, hogy letért, elvétette az *igazi csapát*, amelyre aztán ismét visszatesszük.

Leveri a fészekről a fölös fácánkakas még a megkotlott tyúkot is, ha rossz az ivararány, s nincsenek saját tyúkjai. Ezért mondjuk, hogy a fölös kakasok sokszor több kárt okoznak a szaporulatban, mint a dúvad, mert erőszakoskodásaik miatt sok tojás kihül, elromlik, kárba megy.

Levetett, eldobott, elhullatott agancs. → *Hullott agancs*

Levetési sík. A hullott agancsnak a → *koszorú* alatti lapját nevezzük így, ahol levált az → *agancstőről*. A levetési sík domború, sima vagy homorú felületéből következtetni tudunk volt tulajdonosának korára.

Levetési szög. Egy koponyán az → *agancs* és az → *agancstő* érintkezési síkjának a szögéből következtetni lehet az elejtett vad korára (Szederjei). Ezt a szöget úgy kapjuk meg, ha a sík irányát két vonalzóval meghosszabbítjuk úgy, hogy azok a koponya tetején találkozzanak. Az általuk bezárt szög a levetési szög, ami a fiatal állatoknál tompa, majd a korosodással lassan hegyesszögé szűkül.

Leveti, eldobja, ledobja, elhullatja, elveti, elveszti, elszórja az agancsát évenként az agancsos vad hímje, és utána azonnal megkezdí új agancsának a növesztését (és nem a fölrakását!).

Lobácsolni. A vidáman, zavartalanul fürdő, lubickoló vadrécékre mondjuk, hogy lobácsolnak.

Lohosodás a vadrécek nyári vedlése, tollcseréje. Ilyenkor a lohos récek evezőtollait is kivedlik, ami miatt jó ideig nem tudnak repülni. Ugyanígy az akkor tollasodó „süldő récek” is, szárnytollaik késői kifejlődése miatt ilyenkor többnyire még repülésképtelenek, s ha a nyárutón korán köszönt rájuk a vadászidény, a kereső vizsla előtt nem repülnek föl, hanem a nád, a sás között ide-oda csúszkálva, bujkálva igyekeznek menekülni. Az ilyen viselkedésük miatt ezeket nevezzük → *csúszó kaesáknak*, állapotuk miatt pedig *lohos récéknek*.

Lombár agancs. Túlságosan nagy terpesztésű szarvasagancs.

Lombozni. Ritkán használt szó. Amikor az erdőben a mozgolódó szarvasbika agancsa az alacsonyabb ágak lombjához súrolódik s néha megkoppan, arra mondjuk, hogy biztosan bika amit hallunk, mert agancsával *lomboz*.

Lombtakarmány. A nagyvad téli etetésére szolgáló, még zöld állapotban begyűjtött és megszáritott vagy silózott, falevelekből álló, jó tápértékű természetes takarmány.

Lomotolás. Ritkán használt szó. A földre hullt száraz leveleknek összefolyó, egyöntetű zaja, amit az avarban egymás nyomában, libasorban kocogó vad-disznók rövid lábaikkal okoznak. Ezt meghallva nagyot dobban a lesben álló vadász szíve, különösen ha a disznók a váltón egyenesen felé *lomotolnak!*

Lompos (sűrű, lógószőrű) a téli bundát öltött róka, főleg a farka, vadásznyelven: a → *vitórlája*.

Lóállás, lövonal → *vadászállás, vadászvonal*. A lóállás a lövészsport szak kifejezése, így csak → *koronglövészetnél* vagy → *futóvadlövészetnél* használható.

Lődíj. Nem szép, erőltetett szavunk, de egyelőre jobbat nem tudunk helyette. Azt a meghatározott pénzösszeget jelenti, amit a vadászok kapnak az elejtett vagy más módon elpusztított dűvadak beszolgáltatott → *lőjelei* (ez sem szebb!) után. Ezenkívül lődíj jár a vadászok által lőtt és beszolgáltatott apróvad, valamint nagyvad után is.

Lődüh. Szerencsére múló „betegség”, amibe sok ifjú és kezdő vadász beleesik. A lődühben szenvedő egyén a szertelen, mindenre lövöldözésben nem ismer határt, ezért károsná válhat önmagára is, de még inkább a vadra és vadásztársaira! Gyógymódja: többnyire segít az idő múlása, ha párosul a szüntelen és jóindulatú oktatással, a szigorot sem nélkülöző figyelmeztetéssel, s ha mindez nem használ, az egyetlen mód a kiközösítés.

Lógyakorlat. Minden sportolás nélkülözhetetlen velejárója a rendszeres gyakorlás, és ez hatványozottan érvényes a vadászatra, ahol a cél biztos eltalálása alapvető követelmény. Ugyanis élő állatokra vadászunk, és nem célunk azok szükségtelen kínzása, hanem arra törekszünk, hogy pontos lövésünkkel lehetőleg azonnali halálukat okozzuk. Egy vadásznak a jó lövés tudományát tehát lelkiismeretes *lógyakorlattal* kell elsajátítani, mielőtt fegyverét élő vadra emelné, mert többek között a vadászetikát is súlyosan sérti, ha valaki élő állaton igyekszik a célbatalálást megtanulni!

Lőhető vad. Mindaz, ami a vadászat gyakorlásakor nem esik törvényes tilalom alá, vagy amit a vadászat rendezője a vadászat megkezdése előtt mint lőhető megjelöl. A terület gazdája a tilalmat kibővítheti, de a tilalmi törvényt önkényesen soha senki sem hagyhatja figyelmen kívül!

Lőirány. Az elsütött fegyver lövedékének haladási iránya, magyarul röp-pályája, amire mindig gondos körültekintéssel kell a vadásznak figyelnie mielőtt uja a ravaszt megérintené!

Lőjegyzék: a vadászat eredményének írásbeli rögzítése. 1. Lehet egyéni lőjegyzék (egy vadász vezetni folyamatosan, egész életén át). Ezt eredménynaplónak

is hívják, néha helytelenül vadásznaplónak mondják. 2. Rögzítheti egy vadászat (társasvadászat) eredményét és 3. egy adott vadászterület egy- (vagy több) éves eredményét.

Lőjel. A „lődj” rosszul sikerült párja, de a vadászok körében ez is annyira elterjedt és megszokottá vált, hogy megváltoztatására aligha lenne mód. Lőjelet képez az emlős dúvad levágott orra, a szárnyasnak pedig a lába, amit a vadászok illetékes helyre annak bizonyítására szolgáltatnak be, hogy dúvadgyérítési kötelezettségüknek eleget tettek. A beszolgáltatót lőjelek ellenében → *lődíjat* kapnak, ami lehet patron vagy készpénz. Az átvett lőjelek mennyiségéről és azok elégetéssel történő megsemmisítéséről az átvevő köteles több aláírással hitelesített *megsemmisítési jegyzőkönyvet* készíteni.

Lök, rúg, taszít az elsütött fegyver, a lőporgázok visszalökő hatására.

Löképesség. A fegyver használhatóságának, pontosságának a mértéke, amit a fegyver → *belövésével*, majd huzamosabb használat után megismételt belövésével ellenőrizzük.

Lőkészség. Az a gyakorlás által kifejlesztett tulajdonság, melynek alapján valaki a vadászat alkalmával minden esetben és különféle helyzetekben reflexszerűen, mégis nyugodtan, körültekintően, biztosan és gyorsan tud célozni és löni.

Lőlap → *Eredménylap*

Lőpor vagy puskapor magában nem kizárólagosan vadász szó, de szóösszetételei már vadászbeszédünk tartozékai. → *Lőporfojtás*, → *Lőpormérce*

Lőporfojtás. A → *sörétes töltény* hüvelybe töltött lőporadagját szorítja le, megakadályozza a lőpor és a sörét összekeveredését, elsütéskor pedig a lőporgázok lökőerejét átviszi a sörétrajra. Zsíros nemezből (lőszőrfojtás), préselt papírból vagy műanyagból készül.

Lőpor-, sörétmérce. Szabályozható, gramm beosztással ellátott kis nyeles mérőeszköz, amellyel a töltényhüvelybe a lőport, és a söréteket adagoljuk.

Lőporszaru. Ma már nem használjuk, régen az elöltöltős puskákhoz a magukkal vitt lőport tartották benne a vadászok. Neve onnan ered, hogy elsősorban szarvból készítették.

Lőrés. 1. Erdőn, a vadászvonal állásai előtt, a → *nyiladékokat* szegélyező bozótba szétágazó keskeny nyílásokat vágnak, hogy azok valamelyikén a hajtott, és a nyiladék előtt óvatoskodó vaddisznót esetleg előbb és nyugodtabb körülmények között sikerüljön meglőni, mint amikor az szélesebben átvágódik a vadászállások között. Ezeket a keskeny folyosókat nevezzük *lőrésnek*, vagy szétágazó alakjuk után néhol *csillagnak*. 2. A különböző leskunyhók és más leshelyek oldalának nyílásai, melyek a fegyver csövének kidugására, ill. kilövére szolgálnak.

Lőszer vagy töltény a gyűjtőneve a golyós-, és sörétes töltényeknek.

Lőszeres kocsí. Nagyvadászatokon a szükséges mennyiségű löszert hozza a vadászok után, hogy ha valakinél kifogy, mindig kéznél legyen a pótlás. Ma már sok helyen korszerűbben, autóval szállítják ezt is.

Lőtávolság (*lőtáv, lőtávol*) 1. Katonai fogalmak szerint a maximális távolság, amelyre a lövedék eljuttatható. 2. A vadászmorál szerint: leghatásosabb öllőtávolság. Ez pedig nem 80—90 méter a sörétes-, és nem több száz méter a golyósfegyvernél! Tehát csöppet sem dicsekvésre méltó, ha valaki a vadász-erkölcsöt figyelmen kívül hagyva ilyen „távlovésekkel” büszkélkedik!

Lőtt seb. A lövés vágta, ill. a lövéstől eredő sebesülés.

Lövedék a neve mindenféle töltény magjának: a golyónak és a sörétnek.

Lövés. 1. a fegyver elsütése, és 2. ennek okozatai. Pl. sok vad elviszi a *lövést*, vagy: a szivósabb faj súlyosabb *lövést* is elbír, mint a gyengébb természetű, épp ezért ez utóbbi nem messzire viszi a *lövést* stb.

Lövés helye → *Rälövés helye*, → *Találat helye*

Lövéshez szoktatás. Minden fajú vadászé, de legfőképp a vizsla idomításának egyik fontos gyakorlati szakasza, hogy hozzászoktassuk a fegyver hangjához. Ezért bevezetésekor előbb tőle távolabb, majd egyre közelebb hozzá vártalanul a levegőbe lövünk, amíg azt teljesen meg nem szokja.

Lövésre csalni. Általában hangutánzókkal → *csalsípokkal* igyekszünk a különféle vadfajokat lőtávolságra → *behívni*, vagyis *lövésre csalni*, miközben azt *lövésre kész* fegyverrel várjuk, hogy ha a csalihangra beugrik, *lövésre jön*, ne találjon bennünket készületlenül.

Lövésre kapni, és nem *emelni* kell a fegyvert annak, aki kapásból lő.

Lövészámláló. Kis óra nagyságú szerkezet, amely gombnyomásra működik és jelzi az elhangzott lövések számát. Jó szolgálatot tesz nagyvadászaton, különösen a külföldi vadászok „terítékszámot fizető” vadászatain.

Lövést tesz. Magyarosabb, ha úgy mondjuk: lő, elsüti fegyverét.

Lövés vágta szőr, esetleg csak vágott szőr. A lövedék által a vadról lesodort, kettényírt és a sebzés helyén a földre hullott apró szőrösömő.

Lövetni. Vadat lövetni annyit jelent, mint valakit, többnyire vendégvadászt, a számára kijelölt vagy engedélyezett vadra → *ravezetni*, neki azt felkínálni és meglövésére felszólítani. Nézetem szerint ilyen esetben a vendég vadászévezete csak akkor lehet teljes, ha kísérőjével mintegy eggyé válva teljes szaktudásával és minden idegszálával részt vesz a vad → *belopásában*, majd elbírálásában, s kísérőjét esetleg felül is bírálja, mert egy hibás lelövésért éppúgy felelős, mint az!

Lővilágosság. A kora hajnali vagy alkonyati csökkent világosságnak az a foka, amelynél a nagyvadat már vagy még elbírálhatóan, tisztán látjuk és célózni tudunk. Helytelen és magyartalan *lővilág*-ról beszélni. Igazi jó magyar neve a fogalomnak nincs, a legcélszerűbb valami módon körülírni. (Pl. „Nem volt már elég világos ahhoz, hogy jól célózhassek.”) Nevezhető *célzófénynek* → *Látó fény*

Lővonal → *Vadászvonal*

Lucskolni. A szárcsákra mondjuk, amikor gondtalanul, hangoskodva fürdenek, bukdácsolnak, hogy *lucskolnak*.

Lúd → *Vadlúd*

Lyuk → *Kotorék*

Lyukat lő (a levegőbe). Élcelődő megjegyzés az olyan vadászra, aki sokat hibáz.

Lyukcsapda. Földi lyukakban, kotorékokban lakó állatfajok megfogására készült, lyukba illő csapda.

Lyuklakó. Népies elnevezése minden föld alatt tanyázó állatfajnak.

Madár. Eredetileg biológiai meghatározás. A vadászbeszédben viszont (helytelenül!) sokszor alkalmazzuk a faj megnevezése helyett, amikor pl. fácán-hajtáskor megkérdezzük: „sok-e a madár?“, vagy „lőttünk tíz madarat“, tíz fogoly helyett. Pedig a vadász csak a szalonkát tekinti *madárnak* a szárnyas-vadból!

Madárfalu → *Telep 2.*

Madársörét. A 12–14-es, és ezeknél még kisebb számozású aprósörét elnevezése, amit nálunk már csak szalonkára és agyaggalamblovészetre használnak, külföldön viszont még van, ahol 12-sel foglyásznak.

Magasan keresni. A jó orrú vizsla tulajdonsága, amelyik keresés közben orrát magasan tartja és → *légszimatot* vesz.

Magasháló. A fácán és a fogoly tömeges befogására használt, műanyag fonalból font, magas oszlopokra kihúzható, egytükrös hálólal.

Magasles → *Les 2.*

Magva a golyóstöltény golyójának van, ami lágy ólom vagy ólomötvözet. Ezt burkolja teljesen vagy részben a vékony *fémköpeny* → *Köpeny*

Magyar strucc a → *tűzok* irodalmi neve.

Magyarvizsla → *Vadászebek*

Majszolni. Különös szájmozgása után a növényt evő mezeinyúlra mondjuk evés közben, hogy majszol.

Makkolni. A szarvasok és vaddisznók makkot kapirgálására és étkezésére mondjuk, hogy éjszakánként a szálasba járnak *makkolni*.

Mákgógás → *Nyúlírá*s

Mál 1. rókamál. Eredetileg a róka bundájának hasi része. 2. De sok helyen alkalmazzák a mál elnevezést a madarak hasaaljának megnevezésére is.

Malac. A → *vaddisznó* szaporulata.

Mancs. A vadmacska és a borz hosszú karmú lábfejének neve. Mancs még a nálunk már nem élő medvének talpas-karmos lábfeje is.

Mannlicher-Schönauer. Hazánkban is használt (osztrák) golyósfegyver-rendszer.

Mar, marcangol, tör. Vizslánál, vérebnél egyaránt előforduló rossz tulajdonság, hogy a lelőtt vadat marni, tépni, marcangolni kezdi, amit vizslánál úgy is mondunk, hogy *tőri* a vadat. Erről a rossz szokásukról már → *bevezeteskör*, amint észre vesszük, le kell őket szoktatni, mert később ez már szinte lehetetlen, amelyik pedig erről le nem szoktatható, az vadászatra használhatatlan!

Marok. A → *ragadozó madarak* karmokban végződő ujjait nevezzük így, amelyekkel zsákmányukat *megmarkolják*.

Martalék → *Zsákmány*

Márványos réce → *Vízivad*

Másodfészek vagy sarjűfészek. A madarak ugyanabban az évben történő második fészekrakása, ha az első fészük megsemmisül vagy ez természetükből következik.

Másodfű bika. A fiatal, második évében levő szarvasbika elnevezése, amikor első agancsát növeszti. Ezt a nevet onnan kapta, hogy ekkor már a második évben sarjadt füvet legeli. Ha a bikát továbbra is így, a fű megismétlődő sarjadása szerint kívánjuk megnevezni, akkor gondoljunk arra, hogy agancsa a megnevezésénél mindig egy évvel „fiatalabb” lesz. Pl. egy harmadfűves bikának még csak második agancsa van.

Massza. A vidra kenőcsös ürülete, amelyben halszálka, halpikkely és rákpáncélmaradványok is találhatóak néha.

Mátyás, mátyásmadár, szajkó. → *Fészekrablók*

Mauser. Hazánkban is használt (német) golyósfegyver-rendszer.

Mázfa vagy dörzsfű. A → *dagonyát* övező fák neve, amiknek törzsén fűrdözés, dagonyázás után a szarvas és a vaddisznó jót vakarózva az iszapot magáról ledörzsolja, miközben kergüket a rájuk kent sárral, iszappal alaposan *be-mázolja*.

Mázolás, kenés. A mázfák kergére kent iszap és sár. → *Mázfa*

Medve. Hazánkban szabadon már nem élő nagyragadozó emlősfaj.

Megállítja, leállítja a hajszára eresztett véreb az utolért sebzett → *nagyvadat*, ha sikerül, le is rántja, de mindenképpen igyekszik azt csaholásával sakkban tartani, vagyis → *állóra csahol*, amíg gazdája oda nem ér.

Megállni a vadat. A jól idomított vizsla a szimata után → *kidolgozott* vadat nem veri föl, hanem kitartoán *megállja* (állja) és megvárja, hogy azt gazdája tapossa ki. (→ *Kitaposni*) Sokan azzal rontják el vizslájuknak ezt a készségét, hogy ilyenkor → *beugrásra* biztatják, amihez aztán hozzászokik, és később már anélkül, hogy biztatnák, idő előtt fölzavar minden általa kidolgozott vadat.

Megbecsülni, értékelni. A nagyvad korát, a szarvasfélék hímjeinek agancsminőségét lehetőleg tévedésmentesen a vadnak még élő állapotában kell a vadásznak helyesen *megbecsülnie* és értékelnie, mert a vad elejtése után tévedése már helyrehozhatatlan.

Megborjazni. A szarvas és a dám utódjainak világrahozása.

Megcélolni, célba venni. A fegyvert olyan helyzetbe hozni, hogy a kilőtt → *lövedék* a célba (a kívánt helyre) csapódjék. Hosszasabban általában a → *golyósfegyver* → *irányzékával* célozzuk meg a célt, mert ha valaki söréttel teszi ezt mozgó célra, az többnyire hibáz.

Megcsapni → *Vadász szokások*

Megcsúfolni. Sajnálatos dolog, amikor a vadász vigyázatlanság vagy más ok miatt a sebzett vaddisznó közelébe kerül úgy, hogy az meg tudja marni, hasítani, amit népiesen úgy mondanak: megcsúfolta, csúffá tette!

Megdermedni. Dermedtté, merevvé lesz az elpusztult, kihűlt vad. Amikor a

véreb ilyen állapotban talál rá, és a már megmerevedett nagyvadat csaholni kezdi, akkor nem azt mondjuk, hogy állóra, hanem hogy → *dermedtre csahol*.

Megdöglük. Vadászleődeink az állati elhullásnak ezt a legdrasztikusabb kifejezését az irántuk érzett tiszteletből a → *nemes vadra* nem alkalmazták. Így vadászbeszédünkben a nemes vadnak elpusztulásáról, elhullásáról vagy kimúlásáról beszélünk ma is.

Megemelő fasor. Fácános területen a → *csenderesek* → *nyiladékaiknak* két szélére gyorsan növő fafajokból fasorokat ültetnek, amelyek felnöve, a nyiladékra állított vadászvonal előtt a hajtott fácánokat megemelik, magasrepülésre kényszerítik, és így sokkal élvezetesebb lesz a vadászatuk.

Megérzi a vadász szagát → *Szagot kap*

Megfejtani. A → *megnyúzás* helyett használják helytelenül. Megfejtani a rejtvényt lehet!

Megfial → *Fial*

Megfogódzik. 1. A csapdával megfogott vadra mondjuk helytelenül, hogy megfogódzott, helyesen: csapdába esett. 2. A szárnyazott, és vizsla elől menekülő vadréce lebukva *megfogódzik* a víz alatt, csőrével belecsimpaszkodik a fenék növényzetébe, hogy a kutya hozzá ne férhessen.

Megforog. Így is nevezzük a róka és a kutya koslatási idejét és aktusát.

Meggyűrűzni → *Gyűrűzni*

Meghajtani → *Hajtani*

Meghúzatni. 1. Rókavadászaton a meghajtandó nádason vagy sűrűn két személy kiterített láncot vagy csengős drótot pászttáza hűz végig, hogy a rejtőkűdű rókát kiugrassza. 2. → *Zsinórozni*

Megindult nűstény. Olyan nűnemű vadra mondjuk, amelyik űzekedni kezd.

Meginogni. Lűvésűnkre sokszor nem ugrik el a nagyvad, azt hisszűk elhibáztuk, de meginog, ami találatot jelez.

Megizzad (a puskacűű), megpárásodik, kívűl-belűl pára veri ki, amikor telen a hidegbűl a meleg lakásba megyűnk be vele. Ilyenkor tehát még nagyobb gonddal és azonnal meg kell tisztítani, mert a párától hamar rozsdá lepi be. Az is előfordul viszont, hogy *megforrűsodik* a puskacűű, mégpedig a szűnet nélkűli lűvűldűzéstűl, amikor a hajtűvadászaton sok vad tűr ránk.

Megjelűlni (a vadat). Fűlgombozással, egyik fűlének részbeni levágásával, számbelűtessel vagy lábgyűrűzűssel jelűljűk meg a → *vérfrűsűtésre* hozatott, és a területre kiengedűsre kerűlű → *idegenverű* vadat. Ha valaki figyelmetlenségbűl ilyent, tehát → *tenyűsvadat* lelű, kártérítűsre kűtelezhetű.

Megjelűlt vad → *Megjelűlni*

Megkerestetni. A → *vadászbe*nek, elsűsorban a vizslának elsűrendű feladata, hogy mind az elű, mind a lelűtt vadat → *kidolgozza* és megkeresse. Sokra becsűljűk a jű *keresű vizslát*, amivel élvezet vadászni, kűlűn örűm vele *megkerestetni* és elhozatni a lelűtt vadat.

Megkotlott. 1. A nűstény szárnyas, amikor kűlt. 2. Megkotlottak a tojások, ha már huzamosabban űlte űket a tojű.

Meglámpázni → *Lámpázás*

Meglopni vagy **megrabolni**. → *Fészekrablás*

Meglőni: lelőni helyett használják, bár tulajdonképpen csak megsebzést jelent.

Meglövés helye → *Találat helye*

Megmerevedni. Vizslára mondjuk, hogy megmerevedik, amikor szagot kapva szinte szoborrá dermed a meglapult vad közelében.

Megneszelni. A legtöbb vad kitűnő fülével minden kis zajt meghall, a legparányibb neszt pedig *megneszeli*.

Megnyúzni → *Lerántani 4.*

Megőszülni. A túlkoros őzbakra mondjuk, hogy megőszült, amikor már a pofája is egészen kifehéredik.

Megperdülni. Lövésünkre gyakran megperdül, bucskázik egyet a levegőben a röptében eltalált szárnyasvad, de az ilyen a legtöbbször magához térve továbbrepül.

Megpiszkálni. Amikor gyorsan, csak kutyafuttában hajtunk meg egy kisebb sűrűt vagy nádfoltot, akkor mondjuk, hogy megpiszkáljuk, hátha akad benne valami megbújt vad. Irodalmi eredetű, használata nem túl indokolt.

Megpiszkolni. A gyakorlatlan vagy tehetségtelen puskás sokszor elkésik a lövésével, és csak megsebzí vadját ahelyett, hogy halálos találattal lelőné. A szerencsétlen megsebzett állat aztán elvánszorog, vagy nehezen bár, de tovaoszall, és kínok közt csak később pusztul el. Az ilyen rossz találatra mondjuk, hogy sajnos az illető csúnyán *megpiszkolta* a vadat, pedig előfordul, hogy az ilyen puskás még örömmel dicsekszik is, hogy azért *kapott ám!* — tud ő löni, hiszen eltalálta!

Megpuskázni → *Megpiszkolni*

Megrabolni → *Fészekrablás*

Megriadt vad. Az olyan vadra mondjuk, amelyik a vadász megjelenésekor már messziről, lőtávolon kívül eszeveszetten menekül. Egy területen a sok „megriadt vad” bizonyossága annak, hogy ott a vadat sokat zaklatják.

Megrogyni. Biztos jele a találatnak, ha a lövésre a nagyvad megrogynik. Az is előfordul, hogy a sebzetten elfutó vad menekülés közben még többször is megroggyan, míg végül összeesik.

Megroncsolni. A zabolátlan, kapkodó vagy kapzsi puskás hirtelenkedve sokszor ronccsá, cafattá lövi a kelő vadat, leginkább azért, mert fél, hogy azt más lövi le előle. Ezért kapkodja el minden lövését, ahelyett, hogy vadászhoz illően higgadtan, kellő távolságra → *kiengedné* a vadat. Az ilyen puskás megérdemli, hogy vadászrészként az általa csúnyán *megroncsolt* vadat kapja!

Megrongyosodik, foltos gúnyája lesz szőrváltáskor a nagyvad csuhája, ill. a róka bundája.

Megropogtatja, töri a lelőtt vadat a rossz tulajdonságú vizsla. → *Mar, marcangol*

Megsörétezni → *Megpiszkolni*

Megsötétedik, megszínesedik. Az érett és az elszáradt hancstól megszabadult agancs felülete még nyers, világos színű. Későbbi sötét színét részben a napfénytől, részben pedig különböző savtartalmú fák kérgétől kapja, amikor letisztult agancsát a hím a fák kérgéhez dörzsöli, s az e kettő hatására mindjobban *megsötétedik*. Úgy is szoktuk mondani, hogy megszínesedik, de az jobban illik a szárnyasvad hímjeinek kakastollcseréjére.

Megszállófa. 1. → *Beszállófa* 2. Az → *uhukunyhó* (vagy -gunyhó) közelébe beásott, ágasan hagyott száraz fát nevezünk így, amelynek az volt a rendeltetése, hogy a bagolyra természetüknél fogva haragvó → *ragadozó madarak*, de még inkább a → *fészekrablók* azon *megszálljanak* az → *uhut* ócsárolni, miközben onnan kispuskánkkal egymás után leszedhettük őket. Az uhu szigorú védelme, és a ragadozó madarak vadászati tilalma miatt ez a vadászati mód ma már nem gyakorolható. Sokan ezt a fát is *beszállófának* nevezik, összetévesztve a fácán merőben más rendeltetésű → *éjszakázófájával*.

Megszólal. 1. Az erdő. Nagy öröm vadász körökben, amikor a madarak dalától mindjobban elnémuló őszi erdőben először harsan föl az alig várt → *szarvasbögés!* Ilyenkor mondjuk azt, hogy végre megszólalt az erdő! 2. Ugyanilyen ünnepnap a vadászok számára, amikor ősszel, a hosszú nyári szünet után megszűnnek végre a tilalmak, és újra *megszólalnak* a puskák!

Megszorul vagy **bennszorul.** A nedvességtől megdagadt patronnal történik meg, hogy a töltényűrben megszorul, és nem sikerül a fegyvert → *üríteni*.

Megszökni. Amikor fácánhajtáskor a fegyelmetlen hajtók lármásan vonulnak föl vagy a hozzá nem értő, vagy figyelmetlen puskások nem a legnagyobb csendben foglalják el állásaikat, a fácánok, különösen a → *puskaport szagoltak*, megszöknek a hajtásból.

Megszűrni. Nyulas területen űzött vadászatainknál a körvadászatokat úgy rendeztük, hogy a puskásokat nem indítottuk sűrűn egymás után, hanem két-két puskák közé mindig 3–4 hajtót küldtünk, hogy így nagyobb legyen az esélye néhány nyúlnek a körből ép bőrrel menekülni. Ezzel tehát az volt a célunk, hogy ne lőjük le vagy sörétezzük meg a körbe szorult összes nyulat, hanem csak mintegy *megszűrve* a terület egyes részeit, olyan nyulak kerüljenek csupán terítékre, amelyek a puskások és hajtók „szűrőjén” fennakadnak. A körvadászat ilyen végrehajtása ma is ésszerűbbnek látszik, mert így a le vadászott területrészeken makkegészséges, megsörétezetlen nyulak is maradnak az eredményes szaporításhoz.

Megtégni. 1. Bakzaskor durván megtépi a kan a nőstény nyulat, aminek jelei ilyenkor kis *szörpamatok* formájában szerte a határban megtalálhatók. 2. A vadrécetójó azért tépi meg a → *málját*, hogy az onnan kitépett pehelytollai-val bélelje ki fészket, és hogy azokból → *tojástakarót* készítsen.

Megtollazni. Amikor valaki épp hogy csak eltalálja a repülő szárnyast, enyhe, jelentéktelen sebet ejtve rajta, melyről csak néhány utána maradt libegő tolla árulkodik, arra mondják, hogy *megtollazta*.

Megtörni. 1. A röptében telibe talált szárnyasvadra mondjuk, amikor szár-

nyait hirtelen összekapva, *megettört*en hullik alá. Úgy is érthető ez, hogy *megettört* a repülése. 2. Újratöltéskor *megettörjünk* a puskánk csövét, vadászatokon pedig a gyülekezőhelyre mindig *megettört* puskacsővel megyünk.

Megugrás → *Elugrani*, → *Elugrás*

Megugrik. 1. Legtöbbit használt kifejezésünk a vad hirtelen távozására. 2. De jelentheti azt is, hogy csak rövidebb távra ugrott el. (Pl. megugrott a bika előtt a tehén.)

Megvetni. A csapdát és a befogóhálót szoktuk megvetni, azaz felállítani.

Megvizeltetni → *Kivizeltetni*

Melanizmus. Az → *albinizmus* ellentéte.

Mellékbika, *kísérő bika*, esetleg *legénybika* vagy *ólálkodó bika*. Bögéskor a csapat körül ólálkodó gyengébb erejű bikák neve. Ha nem is gyakran, de előfordulhat, hogy agancsa erősebb, mint a → *főbikáé* (csapatbikáé).

Menedékszállás → *Kotorék*

Menekül, megmenekül. Nem kerül terítékre a hajtásból *menekülő* visszatörő disznó, az elhibázott vagy lövés nélkül *megmenekült* vad stb. Ezekre vadásznyelven azt mondjuk: *megmentette a bőrét!*

Menekülőfolyosó. A → *kotorék* félreeső, rejtettebb helyre, pl. bozótosba vezető és oda torkolló járata, amit másképp *menekülőlyuknak* is nevezünk. A vidra menekülőfolyosója a vízszint alá torkollik.

Menyétfélék. Az emlős ragadozók egyik népes családja. Kis, megnyúlt testű állatok, igen harciasak, nemcsak az apróvadat, némelyik még a → *nagyvad* → *szaporulatát* is megtámadja. Ennek ellenére a legtöbb fajuk sok hasznot hajt, mert fő táplálékuk az egér és a pocok. Közéjük tartozik: a *menyét*, a *hermelin*, a *görény*, a *nyest*, a *nyuszt* és a *nyérc*.

A nyári színű menyétet a hozzá hasonló hermelintől legjobban az utóbbinak fehér *torokfoltja* és fekete farokvége különbözteti meg, mert a menyétnek nyáron torka is, hasaalja is fehér, a farka meg végig barna. A hermelin télen hófehér *bundát ölt*, farka vége viszont akkor is fekete marad. A kifehéredés ritkán a menyétnél is előfordul, de akkor annak farka is kifehéredik. Mindkét faj előszeretettel *földlyukakban* lakik, s míg a menyét → *pacsmagolása* nincs időhöz kötve, s egész nyáron át lehet *menyétkölyköket* látni, addig a hermelin évente csak egyszer *párzik*. Kártételüket fokozza, hogy *menyétmódra* többet ölnek, mint a szükségletük, ami viszont *egérjárásos időben* haszonná válik, a halomra pusztított egerek miatt.

A *görénynek* két változatát ismerjük, egyik a *mezei-* vagy *molnárgörény*, a másik a sötétebb *közönséges* vagy *fekete görény*. A molnárgörény többnyire a szabad természetben ver tanyát, a másik viszont szeret emberközelen megtelepedni. *Pacsmagolásuk* ideje március, miközben a párok sokat marakodnak egymással, akár a többi rokonaik. Verekedés közben hangosan → *rikácsolnak*, őket a legtöbbször ez, *telephelyüket* pedig szálláshelyük → *szádája* árulja el, ahonnan a hazahordott dögök bűze, és a döglegyek raja áramlik ki. A görényeknek átható szagot kibocsátó *bűzmirigyük* van, amely védelmüket szolgálja

A nyest és a nyuszt testformára és nagyságra nagyjából egyforma ragadozók, életmódjuk is hasonló. A különbség közöttük az, hogy a nyuszt (helytelenül fanyest) szőrzete sötétebb, torokfoltja sárga, kerekded, és benne kisebb barna foltok is lehetnek. Talpa szőrös, orra fekete. Az erdön a fák odvaiba ver tanyát, s főleg éjszaka jár zsákmány után. A nyestnek viszont, amit helytelenül kőnyestnek is nevezünk, színe világosabb, torokfoltja fehér, és villában húzódik le mellső végtagjaira. Talpa csupasz, orra hússzínű, és az erdön kívül emberlakta helyen is megtelepszik. Pacsmagolási idejük is különbözik, mert a nyusztnek januárban látszativarzása is van, majd nyár elején ismét párzik. A nyest viszont csak egyszer, július–augusztusban ivarzik. A himivarú nyest monogám természetű, de csak a párzás, meg az ellés idején tart ki párja mellett. A nyestek csapája a hóban jól kivehető. Araszolva szaladnak, ami azt jelenti, hogy páros lábaikkal egyszerre ugranak, és a hátsó lábaikat az elülső mögé kissé ferdén rakják. Erdőn lakó fajaik télen ágról ágra ugrálva leverik a havat, ami a szűzhavon → hönnyomokat képez, és az után haladva csapázták ki a vadászok a faodvakban levő → vackukat, hogy értékes bundájukat megszerezzék, amíg volt még bőven belőlük, és lehetett rájuk vadászni. Közeli rokonuk a nyérc (vidragörény), helytelenül nercz, vadon már nem él hazánkban, de értékes prémje miatt telepeken tenyésztik. A görényt kivéve a menyétféléket ma már a törvény védi, mivel számuk erősen megfogyatkozott.

Meredek agancs. Olyan szarvasagancs, amelyiknek szárívelése túlságosan egyenes. Csupán szépséghiba.

Mereven áll. Az olyan jó tulajdonságú vizslára mondjuk, amelyik valamilyen biztos szimatra kitartóan áll.

Mérgezés. A dűvad gyérítésére esetenként tojásba vagy → csalifalatokba tett különböző mérgeket használnak, amit szaknyelvünkön egyszerűen mérgezésnek vagy dűvadmérgezésnek nevezünk. Egy-egy kényszerítő körülményt leszámítva, a mérgezés vadászhoz méltatlan, egyrészt mivel a mérget felvevő állatok hosszasan szenvednek, mielőtt kimúlnának, másrészt pedig sok hasznos, ill. védett állat is elpusztul közben akaratlanul is, mert a mérgefalatokat azok is felveszik. Ezért, ha csak lehet, nézeteltérésünket a dűvadakkal hozzánk illő módon fegyverrel vagy hűséges kotorékebeink segítségével intézzük el!

Mesterséges vadtenyésztés. Szárnyasvadjaink, a fácán, a fogoly, a vadréce és újabban a fűrj zárttéri tenyésztése. Gyakorlatilag abban áll, hogy speciális tenyésztelepeken e fajok természetes tojáshozamát különleges tápokkal és a tojások elszedésével a → szaporulat megmaradási százalékát pedig nagyobb védelemmel és gondozással megnöveljük. A megerősödött fiatalokat minden esetben szabadon engedik vagy étkezési célra értékesítik. Kísérlet folyik ezeken kívül még a mezeinyúl, valamint a szirti és a vörösfogoly mesterséges tenyésztésével is.

Mesterséges vérnyom. A véreb idomításának egyik eszköze. Úgy hozzuk létre, hogy egy frissen elejtett szarvas vérét felfogva, és avval, esetleg vágóhídi vérrrel zegzugos vonalban műcsapát készítünk az erdön, és vérebünket azon tanítjuk

a sebzett vad követésére. Kezdetben célszerű a csapa végére valami *jutalomfalatot* elrejtteni, ebünk akkor mindig nagyobb buzgalommal igyekszik majd a csapatát követni, és mielőbb a végére érni.

Messze kelő (vad). A nyúl, és általában minden vad a vadásztól messze, esetleg → *lőtávolon* kívül kel és hamar kerekét old, amikor fagyos, kopogós a talaj, vagy ha zajosan cserkészünk.

Messze keres a zabolátlan, fékezhetetlen, rosszul idomított vagy elrontott vizsla, amelyik nemcsak a gazdájának, de társavadászaton a többi vadásztársnak is bosszúságot okoz, mert a legtöbbször már *lőtávolon kívül* elriaszt minden vadat. Az ilyen bűn társavadászatra vinni!

Messzelátó → *Távcső*

Méta kevésbé ismert, de jó, tájnyelvi elnevezése a körvadászatokon a vadászatrendező azon fegyvertelen segítőinek, akik figyelik, hogy rendben megy-e minden.

Métafa. A körvadászatnál, ahol a körök szárnyait elindítják, a vadászok és hajtók közötti távközök mértékét jelző, mindkét irányban kitéző karó.

Mezei görény → *Menyétfélék*

Mezeinyúl. Egész Európában elterjedt, igen értékes → *apróvad*. *Élőhelye* inkább a mező, az erdőben tartózkodók is inkább az erdőszélen élnek. A hímek *kannak*, *kannyúlnak*, de leginkább *baknak*, a nőtényt pedig egyszerűen *nőtény nyúlnak* nevezzük. Szaporulata *kölyöknyúl*, *fianyúl* vagy nyúlfi, *nyúlfióka*, amit némely vidéken csak *kisnyúlnak* neveznek, a serdülőt pedig általában *süldőnyúlnak*. Tömött szőrű *bundája* színe miatt jól beleolvad a környezetbe. Nagy, kanál alakú fülét mindig a *füvelés* irányába forgatja, ez után kapta a *füles*, *tapsifüles* beceneveit is. Hátsó lábai, az *ugrói* jóval hosszabbak az elsőknél, ezért hegynek föl jobban szalad, mint lefelé. Amikor fut, hátsó lábait az *első elé veti*, ami miatt a *nyomképlete Y*-ra emlékeztet. Az ilyen járásmód gyorsabb haladást eredményez, ezért ezt *térnyerő futásnak* nevezzük. A mezőben kis földmélyedést, → *vackot* kapar magának, éppen csak akkorát, hogy *meglapulva* beleférjen. A vackát napközben is cseréli, többnyire a széljárás szerint. Amikor valami mozgást észlel, *főlnesz*, s ha megzavarják, *kipattan*, *kipenderedik* vackából, és cikcakkos *futásnak* ered. Este kiül vacca mellé, majd szemlét tartva → *cövekel*, s ha csendes a határ, lassan → *baktatva* elindul *legelőjére*. Útközben még meg-megáll, néha → *mosakszik*, *beretválkozik*, végre aztán a lucernához érve mohón → *majszolni* kezd, és sokáig *elcsúszkál* benne. A → *bakzása* január végén, februárban kezdődik, és kedvező időjárás esetén egész novemberig tart. Az *anyanyúl* 42—45 napig *pocakos*, ezután szőrrel bélelt *szülővackában* 2—5 kisnyulat *kölykezik*. Legértékesebb szaporulata az első, a kora tavaszi, mert az abból származó *kölyöknyulak* a tél beálltáig teljesen kifejlődnek és → *ivaréretté* válnak. Ez a *szaporulat* viszont hazánk rendkívül szélsőséges időjárási viszonyosságai miatt rendszerint *elpusztul*. Az újszülött *kisnyulak* egyébként rendkívül életrevalók, 2—3 hetes korukban már legelésznek *szülővackuk* közelében, s hamarosan *süldővé* fejlődnek. Ekkor anyjuk már rég magukra hagy-

ja őket, ezért mondják rá, hogy *rossz anya*. Amikor új *bakzási idő* következik, a kanok szünet nélkül hajszoják a nőstényeket, s beérve őket durván *meztépik bundájukat*, aminek jeleit, a kitépett *szőrpamatokat*, mindenfelé látni ilyenkor szerte a határban. A mezeinyúl sok más emlőshöz hasonlóan *szakaszosan ivarzik*, ezért minden *megindult nőstény* után odacsatlakozik a közelben *tanyázó és szimatot kapott összes baknyúl*, amiből sokan tévesen arra következtetnek, hogy ott rossz az → *ivararány*. Ritka tulajdonsága a → *kettős vemhesség*, azonkívül az, hogy előre nem, csak oldalt lát, mivel szemei a koponya oldalán helyezkednek el. *Szaglása jó*, de nem → *légszimat*, hanem földi → *szag* után tájékozódik. Nagy *szaporasága* mellett mégsem tud kellően *elszaporodni*, mert rengeteg az ellensége. Vadászfülnek igen ismerős a mezeinyúl jellegzetes hangja, a *mákogás*, úgy is emlegetjük, hogy a → *nyúlsírás*, amit azonban csak halálfélelmében hallat, amikor ragadozó fogja meg, vagy ha *csapdába esik*, hurokba szorul, ill. amikor a hálóból igyekszünk kiszabadítani.

Mezei őz. Az őznek csupán egy faja él hazánkban, és csak *élőhelyük alapján* különböztetünk meg mezei és erdei őzeket.

Mezsgyevad → *Határvad*

Mimikri. A környezetbe való beleolvadás, színézettel és viselkedéssel történő természetadta alkalmazkodási készség tudományos neve.

Mindenes vizsla. Az olyan → *vadászebet* nevezzük *mindenesnek*, amelyik függetlenül attól, hogy milyen célra tenyésztették ki, több más vadászeb faj munkáját is el tudja végezni. Az ilyen vizsla pl. saját tudományán fölül csapáz, nagyvadat állít le, állóra, dermedtre csahol, mint egy véreb, lefojtja a rókát, a macskát akár egy foxi, azonkívül *kajtat* is ha kell.

Mínuszos agancs. → *Lepontozni*

Mogyorós tyúk → *Fajdfélék*

Mojhos (agancs) → *Barkás*

Mókus. Kedves, de fészekrabló kis erdei rágcsáló, a nyest és a nyuszt egyik táplálékállata. (Védett.)

Molnárgörény → *Menyétfélék*

Mongolfácán → *Fácán*

Monogám. Idegen, de általunk is használt szó, jelentése: egynejű. Vadjaink közül ilyen pl. a fogoly. Ellentéte a → *poligám*, ami többnejűt jelent, és legtöbb vadfajunkra jellemző. Vadgazdálkodásunkban a fajok e tulajdonságának ismerete az ivararány beállításakor fontos.

Monokultúra. Nem szorosan vett vadászati kifejezés, a vadgazdálkodással kapcsolatban mégis gyakran emlegetjük. Jelentése: nagy területen termesztett egynemű növény, ami nem megfelelő élőhelye a vadnak, mert az apró is, a nagy is jobban kedveli élőhelyén a minél változatosabb növényzetet. Azonkívül monokultúrában a vad károsítása is nagyobb. Vadgazdálkodási szempontból előnytelen az elegyetlen (monokultúrában kezelt) erdő is.

Montírozni. Idegen szó, a trófea díszláblára szerelését jelenti.

Morcog vagy **mörcög.** Bőgéskor a megfáradt szarvasbika elcsendesedő hang-

ját nevezzük így. Egyéb hangjai a bőgés alatt: → *bög*, harsog, orgonál, hörög, nyög, nyögdecsel, morog, morgolódik, riaszt, a fiatalabbja meg → *nyekereg*.

Morogni nemcsak a kutya szokott, hanem több más állatfaj is. Közülük a legjellegzetesebb a mezeinyúl morgása, ami nála támadást, ijesztést jelent. Egészen más jellegű morgás a szarvasbikáé, mely → *morcog*.

Mosakszik vagy beretválkozik a → *mezei nyúl*, amikor a macskához hasonlóan két első lábával a fejét és a füleit kefélteti.

Mozgni. Leshelyünkön gyakran halljuk, amikor a nagyvad az erdőből a legelőre indul, hogy mielőtt kiváltana, előtte még sokáig tipeg-topog, szöszmötöl az erdőszélen. Ilyenkor mondjuk rá, hogy még sokáig *mozog* odabent.

Mozgási kör. Annak a fajonként, sokszor egyedenként is változó nagyságú területnek a neve, amiben a vad zavartalan körülmények esetén él, ahol életfunkcióit végzi, és amiből csak akkor lép ki, ha arra erőszakkal kényszerítik, vagy ha pl. télen élelemszerzés miatt a kört bővítenie kell.

Mozgatni, megmozgatni. Tulajdonképpen hajtáskor a vadat „mozgatjuk meg”, mégis úgy mondjuk, hogy: *megmozgatjuk* még ezt vagy azt a sűrűt (vagy erdőrészt), hátha ugrik belőle valami!

Mozgó cél. Ilyen a futó vagy repülő vad, amelynek vadászatát sok élettelen célra történt → *lőgyakorlatnak* kell megelőznie, mert embertelen és vadászetikát sértő a *lőgyakorlatot* élő célon végezni!

Mögé löni. Arra mondjuk, hogy a vad mögé lőtt, aki késik, lemarad a lövésével és a vadat természetesen elhibázza, mert *mögéje talál*. Ez viszont még mindig jobb, mintha valaki *rosszul talál*, mert az sebést jelent.

Mörcög → *Morcog*

Muflon. Nem honos vadunk, hozzánk *szabadtéri telepítésre* 1870-ben került, és jelenleg már több középhegységünk lakója. Őse a *vadjuh*, testalkata hasonlít is a házijuhéhoz, de annál karcsúbb és izmosabb. Hímjét *kosnak*, a nőivarút *juhnak*, jérékének, szaporulatát pedig *báránynak* nevezzük. A bárányok ivaruk szerint lehetnek *kosbárányok* és *jerkebárányok* (az évesnél idősebb jerkebárány neve *jerke*). Testét barnásfekete *szőrzet* fedi, de a legtöbb kos oldalán világos színű folt, a *nyeregfolt* látható. Ez az eredeti színük, a tiszta fekete kosok valószínűleg az itteni *környezeti tényezők* hatására alakultak ki, amit az is bizonyít, hogy ezek többnyire nagyobb testűek, és *csigáik* is erősebbek. A kos túlkös szarvat visel, amit formája alapján *csigának* nevezünk. A juhok *tarfejük*. A csiga a *kosbárány* fején már egy-két hónapos korban fejlődni kezd, aztán évről évre tovább növekszik és rajta váltakozva sűrű és ritka *barázdák, évgyűrűk* képződnek, amikről következtetni lehet viselőjének korára. Előfordul, hogy némelyik kos csigája hegyével nem kifelé, hanem befelé fordulva növekszik, és egy idő múlva viselőjének állába ékelődik, lehetlenné téve annak táplálkozását, ezért az *éhen vész*. Az ilyen fejdísz *öngyilkos csigának* nevezzük. A muflon többnejű, a beüzött juhok *vehüket* hat hónapig hordják, és a következő év április elején *bárányoznak*. Üzekedésük ideje november, december, ekkor a kosok heves *csatákat vívnak* egymással, s nagy erővel összecsapódó csigáik

zaja messzire elhallatszik az erdön. Egész éven át csapatokban, *nyájokban* élnek, mindkét ivarúak együtt, csupán az öreg kosok vonulnak félre kisebb csoportokat alkotva. A nyájak *nem tartják váltójukat*, minden *vonulásukat* legelőhelyeik és az évszakok irányítják. Így nyáron a hegyvidék hűvösebb völgyeiben hűsölnek, télen pedig a déli lejtőkön *tanyáznak*. Fűfélékkel táplálkoznak, de *lecsipkedik* a fák fiatal hajtásait és rügyeit is, és őséges időben a fák kérget is *meghántolják*, amivel kárt okoznak. Az embert közelre → *bevárják*, és ha *megugranak*, futás közben többször megállnak, s visszafordulva kíváncsian *mustrálgatják* megzavarójukat. Hangjuk *bégetés*, megriadva piszogó hangon → *riasztanak*. Nagy ellenségük a → *kóbor kutya*, bárányozási időben a környék összes rosszul tartott kutyája az erdőbe ront, és a tehetetlen újszülött bárányokat alaposan megtizedelik. Nagy veszély számukra még a magas hó, mert a hasig érő hóban naphosszat ácsorogva sok kap közülük pusztulást okozó hashártyagyulladást.

Muflonfolt. A még igen fiatal őzbak orrán messziről is jól látható fehér foltot nevezük így, mert pofája ezzel hasonlít a muflonéhoz. Ha ezt látjuk, azonnal tudjuk, hogy viselője még igen fiatal, mert később ez a folt eltűnik az orráról.

Műanya → *Volier*

Műfészek → *Volier* → *Tojásos mérgezés*

Műkotorék. A kotorékebek bevezetésekor alkalmazott, középen elrekeszhető föld alatti műfolyosó, amelyben kölyökróka vagy macskakölyök igénybevételével a → *lefojtást* tanítjuk és gyakoroltatjuk.

Műuhu. Gumiból vagy újabban műanyagból készült, mozgatható szárnyú kitűnő utáztat, ami a szigorúan védett → *uhu* helyett ma a → *fészekrablók* kézrekerítésére egyedül alkalmazható. A kitömött állatok használata is tilos!

Művergődés. Több madárfaj (legismertebben a fogolyszülök) ösztönös cselekedete, amikor a földön vergődve *mimelik* a szárnyaszegett sebesültet, hogy meglapult csibéikről a hirtelen megjelent ellenség figyelmét magukra vonják, és azt, bennük könnyű prédát remélve, kicsinyeik közeléből messze elcsalják.

Nádas, szittyós, kákás, bivalysásos, csuhis, rekettyés, vízeres, lápos terület a szarvas és a vaddisznó kedvelt tartózkodási helye az erdön kívül, de jól megél a fácán meg a róka is az ilyen helyen, a vadréce és a nyárilúd pedig *megszálló*-és költőhelyként használja.

Nádlér-féle pontozási rendszer. Az első nemzetközileg elfogadott → *trófea-bírálati rendszer*, Nádlér Herbert ismert hazai szakíró alkotása. Ma már a → *nemzetközi rendszert* használják külföldön, melyet ebből fejlesztettek ki.

Nagyagyar. A vadkan alsó állkapcsából kinőtt hosszabb agyara.

Nagybukó → *Vízivad*

Nagykakas. A sikétfajd hímje. Hazánkban már nem él.

Nagykaliberű (vadászfegyver). Magyarul: nagyöbű vadászfegyver. Ilyent nagyvadjaink vadászatára használunk, kivéve a túzokot és az özet, mert azo-

kat a nagyméretű golyó túlságosan roncsolja. Ezeknek észszerű fegyvere a 6,5-es golyós puska.

Nagy kócsag → *Vízivad*

Nagykoponyás trófea. Az agancsos vad trófeájához tartozó koponyarészt ízlés szerint nagy- vagy kiskoponyás formában szokás levágni. Nagykoponyás trófea az, amelyiken az orrcsont is rajta van. Ez azonban nem egyenlő az *egészkoponyás* trófeával, amikor a lefőzött és kikészített koponyából semmit sem fűrészelnek le.

Nagy lilik → *Vízivad*

Nagyragadozó. Hazánkban csupán az elvétve előforduló farkas (medve) sorolható ide. Egyébként a *nagymacskák* (oroszlán, tigris stb.), a *medvék*, és esetleg a *farkasok* tartoznak ide.

Nagyvad. Azon vadfajok összefoglaló neve, amelyeket testnagyságuk vagy *eszmei értékük* a többi fölé emel. A nagyvadat részben testnagysága és szívóssága miatt, de tiszteletből és megbecsülésből is csak golyóval szabad löni, s a vaddisznó kivételével hajtóvadászattal vadászni soha sem szabad! A hazánkban élő nagyvadfajok: a szarvas, a dám, a muflon, az őz, a túzok és a vad-disznó.

Nagyvadas terület. Olyan vadászterület, ahol nagyvad vadászható mennyiségben mint állandó vad él. Hazánkban ma már kevés az olyan terület, amelyik kizárólag *apróvadasnak* mondható.

Nagyvadászat. Nem tévesztendő össze a *nagyvad vadászattal*. A nagyvadászat ugyanis előre megtervezett, több meghívott vadászt és számos hajtót igénylő kör- vagy hajtóvadászat, ami egy nagyobb terület → *levadászását* irányozza elő, és aminek célja a szórakoztatáson kívül a nagyobb *terítéknyerés*.

Nászolt vagy rigyetési folt. 1. A szarvas-, és a dámbikák hasaalján az a sötét színű, kellemetlen, átható szagú, terjedelmes, messziről is jól látható folt, amely ott rigyetéskor keletkezik. 2. Ez a neve némelyik szárnyasvad hímjének a szeme körül dürgéskor kiviruló *szemrózsának* is.

Nászgödör a neve a barcogó dámbika kikapart mély *teknőjének*, amelyben üzekedéskor kényelmesen hűsölve a dámtehenek látogatását várja.

Nászhang. A vad párzása idején, amit *nászdönnek* is nevezünk, a legtöbbszőr hanggal is kifejezi érzelmeit. Ez különösen a madaraknál, tér el máskor hallatott hangjaiktól. Ezek az ún. nászhangok azoknál sokkal szebbek és kifejezőbbek. Más állatfajok nászhangja viszont korántsem dallamos, így pl. a szarvasbika → *bőgése* vagy a róka *kaholása* sem az.

Nászdő → *Nászhang*

Nászrepülés. Tavasszal az erdei szalonka alkonyati és kora hajnali → *húzásainak* neve, amikor korrogva, pisszegve *nászdalát* is hallatja.

Nászrózsa → *Nászolt* 2.

Nászruha. A hím szárnyasvad dürgéskor viselt legdíszesebb tollruhája.

Násztánc. Párzaskor sok madárfaj hímje, párjának tetszelegve, leeresztett szárnyaival a földet szántja, tollait felborzolja és tipeg-topog, „teszi a szépet”,

amire azt mondjuk: násztáncot lejt. Ez a túzokkakasnál egyben *nászüzenet* is, mert a tánc közben kifordítja szárnytollait, s az így láthatóvá váló fehér tollas „labdája” messziről magára vonja a kapirgáló tyúkok figyelmét. → *Dürgés*

Nekiereszteni. Amikor a véreb egy → *csapát* követve gazdáját a sebzett vad közelébe vezeti, az lecsatolja nyakörvéről a → *pórázt* és nekiereszti. Szébb kifejezésünk azonban erre az, hogy *hajszára küldi*. → *Hajsza 1.*

Némán hajtani. 1. Nagy veszedelme a vadnak a kóbor kutya, de közöttük is a legnagyobb vést hozó a → *farkaskutya*, mert kitartó, fáradhatatlan futó, és *némán*, hangtalanul *hajt*. Az előle menekülő vad pedig mivel nem hallja maga mögött a nyomába szegődött „halált”, azt hiszi, egérutat nyert és megpihen, de a következő pillanatban ráveti magát vérengző ellensége és végez vele. 2. A hajtóvadászatok legtöbbször is *némán*, csendben, legfeljebb csak itt-ott kockogtatva és halkan füttyögetve kell hajtani.

Némán húz. Őszi vonuláskor nem korrog, nem pisszeg a húzó erdei szalonka este és hajnalban, csak szótlanul repül, *némán húz*, nem hallatja kedves nászdalát, mint tavaszi húzásain.

Nemes kócsag → *Vízivad*

Nemes szerv az, amit ha lövés ér, azonnal vagy rövid időn belül feltétlen beáll a pusztulás.

Nemes vad. Azokat a vadfajokat tiszteljük így, amelyeket vadászatok, vadászati, és eszmei értékük magasan a többi állatfaj fölé emel. Pl. gímszarvas, siketfajd.

Német vizsla → *Vadászebek*

Nem golyónak! Német változatában: Nicht für Kugel! Bevésett írás az olyan sörétesfegyverek csövének alján, amelyek szűkített (csokk) csövének, és amelyekből tömör ólomgolyót nem, csak zsugorodásra képes → *gyöngy-* vagy *ideál golyót* szabad kilőni.

Nemkívánatos. Csúnya szavunk, mégis gyakran használjuk gyenge fejlődőképességét tanúsító növendék nagyvadhímek minősítésére ahelyett, hogy egyszerűen azt mondanánk: gyenge, rossz vagy fejlődésképtelen.

Nemzetközi pontozási rendszer. Nemzetközileg elfogadott trófeaminősítési rendszer, amit általában nyugaton használnak.

Neszél. A vad, főleg a nagyvad hallgatóságát, a legparányibb zajra is felügyelő fülelését nevezzük neszelésnek.

Neszez. A vad óvatos, a természet nagy csendjében sokszor mégis hangosnak tűnő apró zajkeltéseit nevezzük így, amit lopakodó járásával, motozásával vagy némelyik a hangjával okoz.

Neszt fog. A vad kitűnő hallású fülével minden kis zajt megneszel, és ha egyszer *neszt fogott*, gyanút is fog és eloson, elmenekül.

Nézőke. A → *golyós fegyver* → *célzóberendezésének* egyik részét, az irányzékot *nézőkének* is nevezzük.

Nimród. 1. A monda szerint az ősmagyarok vezére, aki szenvedélyes vadász volt. Ezért ma is magyar vadászpéldakép. 2. Hazai szaklap.

Normális agancs. Idegen szóval megnevezve az olyan természetes, megszo-
kott formájú agancs, amelynek nincs semmilyen kirívó, különleges tulajdon-
sága.

Nőstény. Sok nőivarú vadat csak nemének nevéen tudjuk a hímjétől meg-
különböztetni, mert nincs nevük, mint pl. a szarvasnál a tehén vagy az
őznel a suta. Így van ez a vadmacskánál is, ahol a hím kandúr, de a nőivarú
csak nőstény macska, a nyúlánál nőstény nyúl stb.

Növesztteni, fejleszteni, növelni. A szarvasfélék agancsnövesztését sokan
magyartalanul, szolgálai német fordítással *fel-* vagy *föl* *rakás*nak nevezik, ami
azért sem helytálló, mert nem fedi azt a folyamatot, ami az agancssal történik.
Pedig milyen szép és értelemszerű pl. ez így magyarul: erős agancsot *növesz-*
tenek az idén a bikák, vagy: kiváló agancsot *fejlesztett* idén a csenderesi öreg
bak!

Nyáj. Az összeverődött muflonsapat neve. → *Muflon*

Nyakfolt. Némelyik őznek világos színű folt látható elöl a nyakán, amely
kormeghatározásra nem alkalmas, csupán egyedi tulajdonság. De nem az a
nyest és a nyuszt nyakfoltja, amely segítség a fajok felismerésére. → *Menyét-*
félék

Nyakigláb. Szépirodalmi eredetű kedveskedő elnevezése az aránytalanul
hosszú lábú, csetlő-botló újszülött szarvasborjúnak és őzgidának. Nem szak-
szó.

Nyakörv, nyakszíz, nyakló. 1. Szíjból készült nyakravaló, amely → *vadász-*
ebeink nyakán a → *póráz* felcsatolására szolgál. Különleges közöttük a *szöges*
nyakörv, amely kétféle lehet. Egyiknek a szögei befelé állnak, és a póráz meg-
húzásakor erős fájdalmat okozva a kutya bőrébe mélyednek, amitől az meg-
torpan. Ezt a nyakörvfajtát → *beugrós* ebek fékentartására és a beugrásról
leszoktatásukra használják. A másiknál a szögek kifelé állnak, ilyent kaptak
régén a ridegpásztorok nagy testű kutyái (kuvasz, komondor), mert a nyájból
zsákmányt kereső farkasok az őket támadó kutyáknak torkát igyekeztek elkap-
ni. Hasonló okból csatolják a kotorékebekre is: ez nyújt nekik védelmet föld
alatti küzdelmük közben a róka és a borz harapásai ellen. A nyakörv azonban
a kotorékban veszélyes és az eb vesztét is okozhatja, ha pl. egy gyökérben el-
akad. 2. A vadászgőrény is visel apró csörgőkkel felszerelt nyakörvet, amelynek
csörgéséből meghallani, hogy a kis vérengző doogozik-e odalent vagy pedig
jóllakott és lepihent?!

Nyakzacskó. A túzokkakas bögyét nevezzük így, amit dürgéskor, násztánca
alatt fölfúj.

Nyalató. A → *sóznak* régies, de vidékenként még ma is használt elnevezése.

Nyári kopottság. Egy vedlési folyamatot nevezünk így, ami különösen
a díszes nászruhájukat levető madárfélék hímjeire jellemző, amikor *levedlik*
dísztollaikat, és szürkévé, kopottá válnak.

Nyári lúd → *Vízivad*

Nyári szarvas → *Döhér*

Nyárs. 1. Az ág nélküli hegyes és már koszorút is viselő agancsnak a neve, amit a szarvasfélék némelyik gyenge képességű hímje második agancsként hord. → *Agancs* 2. Egyenes, egyik végén kihegyezett bot vagy rúd, melyre fel-fűzve tűz fölött szalonnát csordítunk vagy húst sütünk.

Nyársas. Röviden jelölve olyan hím szarvasfélének a neve, amelyik nyársformájú agancsot hord.

Nyekereg. → *Bögéskor* nyekergő, mutáló hangot ad a kamaszkorú szarvasbika, amikor a „nagyokat” akarja utánozni.

Nyereg, nyeregfolt. A muflonkos oldalán levő világos folt.

Nyestet szőr. Amikor a puskagolyó belevágódik a → *nagyvad* testébe, a bőr felületén kettényír egy kis csomó szőrt, ami a legtöbbször úgy, csomóban is esik a földre. Ha a meglőtt vad sebzetten → *elugrik*, a vadász az elugrás helyén igyekszik ezt a kis csomó nyesett szőrt (amit *vágott szőrnek* is nevezünk) megtalálni, amiből aztán végleg megbizonyosodhat, hogy a vadat eltalálta, sőt néha arra is tud következtetni, hogy hol!

Nyest → *Menyétfélék*

Nyiffan, megnyiffan, nyiffan egyet a hajtókutya, amikor *meleg csapára* akad és izgalomba jön. Egyebekben ha az eb nem csahol, akkor nyí, vinnyog, szűkül, vonyít, nyüszít vagy tutul. Azt, hogy „kinyiffant” másra mondjuk (elhullt).

Nyihogás. A → *vidra* → *pacsmagoláskor* hallatott, nevetésre emlékeztető hangja.

Nyiladék. Az erdőben, csenderesben vagy nádasban kiképzett, különböző szélességű, egymásra merőleges, fa- és bokormentes füves sávrendszer, amely részben erdőrendezési és tűzvédelmi, másrészt vadászati célt szolgál. Vadgazdasági szempontból a nyiladékokat célszerű különböző alacsony növésű takarmányfélékkel bevetni, pl. lucernával, kölessel.

Nyílfarkú réce → *Vízivad*

Nyílpuska. A → *számszerij* mai elnevezése.

Nyírfajd → *Fajdfélék*

Nyom. A vad lábának, csülkének, mancsának egyszeri lenyomata. *Áruló nyom*, amit a vad járkálásával, egyéb tevékenységével, pl. kártételével maga után hagy. Megkülönböztetünk még → *nyomhagyásokat*, véryomokat stb. → *Csapa*

Nyomhagyás. Annak nevezünk a vad lábnyomától kezdve a dörzsöléséig vagy a hullatélig minden kicsi és nagy cserkészjelet, amiből a vad jelenlétére következtethetünk.

Nyomkép: a vad egyetlen nyomának rajzolata.

Nyomképlet. Így nevezzük a vad összes lábának együttes nyomát.

Nyommérték. A nyomnak vagy a lépésnek nagysága, amiből következtetni tudunk a *nyomhagyó* vad nemére és korára.

Nyomorék agancs. → *Agancs*

Nyomot hagyni. Nyom marad az eltávozott vad után, amit képletesen úgy fejezünk ki, hogy nyomot „hagy” maga után.

Nyomot húzni. Laza talajon, iszapban vagy hóban a → *vidra* húz nyomot farkával, ami egyenes vonalban húzódik jártában a csapája közepén.

Nyomot tartani. A jó orrú vadászeb, ha *nyomra tesszük*, azt jól tartja, nem téríti el róla semmilyen → *hamis nyom*. Nyomra lel sokszor maga is, azt *felveszi*, s mivel jó az orra, jól is tartja, nem *veszíti el*.

Nyomot vágni. A sebzetten elugró nagyvad csülke mélyebb *nyomot* vág a talajba, mint az egészségesé.

Nyomozni. *Nyomai*, ill. a → *csapája* után a vadat *nyomon követni*, vagyis csapázni, függetlenül annak végső céljától.

Nyomtartó a frissen hullott szűzhó, amelyben a vad → *csapája* jól kivehetően sokáig megmarad. A talaj is lehet nyomtartó, ha laza szerkezetű vagy ha nedves.

Nyögdécsel. A szarvastehénnek nyögdécselés a hangja, de bőgéskor a bika is nyögdécselve fejezi be némelyik szólamát.

Nyugtázza a lövést. A vad, amikor a lövedék a testébe hatol, egy önkéntelen mozdulatot tesz, → *jelez*, amiből látjuk, hogy találat érte, s a legtöbbször azt is, hogy sebesülése milyen mértékű. A *találat jelzésére* mondjuk képletesen, hogy „elismerte, nyugtázta a lövést”, ill. a találatot.

Nyugó pete → *Őz*

Nyúl → *Mezeinyúl* → *Üreginyúl*

Nyúlállomány. Egy meghatározott terület nyúlmenyisége, nemre és korra való tekintet nélkül. Számát → *becsléssel* állapítjuk meg.

Nyúlálló vizsla → *Szilárd vizsla*

Nyúlászni. A „nyúlra vadászni” tömör kifejezése.

Nyúlbefogás → *Hálót állítani*

Nyúlbogyo. A → *mezeinyúl* kis, gömbölyded, bogyo alakú → *hullatékát* nevezzük így. A bogyo alakú hullaték egyébként kérdő → *nagyvadjainkra* is jellemző.

Nyúlbokréta. Egyes vadászok, főleg a korosabbak régiesen ma is így nevezik a mezeinyúl kis, pamacszerű farkát.

Nyúlbor. A nyúl bundájának kereskedelmi elnevezése.

Nyületető. A nyulat csak igen szigorú tél esetén etetjük, ezért részére nem készítünk állandó jellegű beépített etetőket. Amikor etetése szükségessé válik, a *nyúlvaltók* közelébe cölöpöket vagy *ágasfákat* verünk le, és azokra számára elérhető magasságba szénacsomókat kötünk, hogy a takarmányt a szél el ne hordja, és a nyulak azt a hóba ne tapossák. A szénát mindig zsinórral kötjük a cölöpökhöz, nehogy a dróttal eszközt adjunk a hurkozók kezébe! Az ilyen etetőket ideiglenes vagy *szükségetető*eknek nevezzük.

Nyúlimádó vagy imádkozó vadász a gúnyneve annak az izgalomban magáról megfeledkezett puskásembernek, aki társasvadászatban, neveltségessé téve magát, letérdel, amikor a nyúl feléje szalad, és azt úgy térdén állva igyekszik „leteríteni”.

Nyúlsírás. Így nevezzük a mezeinyúl keserves, gereksírásra emlékeztető, mákogó hangját, amit akkor hallat, ha hurokba szorul vagy a befogóhálóból igyekszünk kiszabadítani. Így sír akkor is, amikor róka vagy kóbor kutya kapja el. Ezt a hangot nyúlsírást utánzó síppal élethűen magunk is utánozni tudjuk. Megtévesztő tudományunkat fel is használjuk a róka, a → *kóbor kutya*, azonkívül más ragadozók és → *fészekrablók* becsapására, lövésre csalására.

Nyúlszőr. Főleg az → *üreginyúl* szőre értékes ipari nyersanyag, ebből készülnek a kitűnő nyúlszőr kalapok.

Nyúltiszta → *Szilárd vizsla*

Nyuszt → *Menyétfélék*

Nyüszít → *Nyiffan*

Odadobja a lövést vagy odafüstöl, odapörköl, odagyújt neki, váratlanul előbukkanó, de ugyanakkor el is tűnő vadra hirtelen odalő. Szépirodalmi eredetű, könnyed, kissé humoros kifejezésmódjai az *odalő* szónak, közülük az első használata lehet indokolt, mert jól kifejez bizonyos eseteket.

Odú → *Kotorék*

Oldalazás → *Hajtás* → *Pásztázni*

Oldalog. A → *róka* egyik járásmódja, amikor hátulsó lábaival az elsőktől kissé eltérve oldalt halad, és farát emiatt ferdén viszi. Kutyára is mondjuk.

Ólomgolyó. Fémköpeny nélkül, lágy ólomból készül a kispuskagolyó. Tiszta ólom, vagyis ólomlövedék a sörétesfegyver gyöngygolyója is.

Ólommag. Így nevezzük a → *golyósfegyver* lövedékének acél- vagy rézköppennyel burkolt ólomtöltelékét.

Ólomvégű golyó. A fémköppennyel csak háromnegyedéig burkolt golyós töltény neve, amelynek szabad lágy ólomhegye találathoz ellapul, nagyobb sebet üt és siettet az elvérzést, ezért jobb a teljesköpenyesnél.

Ólmozni, beólmozni. A burkolatlan vagy csak részben burkolt puskagolyó és a sörét is viszonylag lágy ólomból készül, ezért amikor kilőjük őket, a puska cső falához verődve azt mind jobban beólmozzák. Gondozatlan fegyverben ez az *ólmozás* úgy felgyülemlik, hogy csak drótkéfével lehet *kihúzni*.

Orgonálni. A szarvasbögés lírai elnevezése. → *Bögés*

Ormány. A vaddisznó hosszúra megnyúlt orrát nevezzük ormánynak.

Orr. Nemcsak a testrészt, hanem a szaglást is jelenti. Amikor azt mondjuk: jó orra van, azt jelenti, hogy kitűnő a szaglása.

Orrbagócs. A szarvasfélék gyakori és veszedelmes elősdiije. Néhol garatferegnek is nevezik, tudományos elnevezése pedig *Cephanomia*.

Ortopéd agy. Jobbra vagy balra hajló, nagyobb tűsgömben megtörő, egyedi megrendelésre, méret után készített puskaagy, amit túlságosan kövér, testhibás vagy bal állról lövő vadászoknak gyártanak.

Orrvadász az, aki illegális módon, de lőfegyverrel vadászik. Mivel többször kockáztat és részben szenvedély is fűti, viszonylag jobban megérdemli a „vadász” jelzőt, mint a hurkozó, akit egyszerűen → *vadtolvajnak* nevezünk.

Viszont cselekedete ennek ellenére éppoly megvetendő, mivel ő is törvénytelenül, ingyenes hússzerzés céljából lopja a vadat. Orvvadásznak, vadtolvajnak számít az is, aki engedélyes fegyverrel, de idegen területen, esetleg kispuskával az országutakon autóból vadászik, vagy reflektorral, zseblámpával vakítja el éjjel a vadat, és azt készakarva elüti, megdobja, leszúrja vagy lecsúzlizza, hogy ellophassa. → *Vadorzó* → *Vadtolvaj*

Orvvadászat. Engedély nélküli fegyverrel, jogtalanul vagy jogtalan helyen folytatott vadászat vagy annak megkísérlése.

Ostorhegyre hord. Az olyan → *sörétesfegyverre* mondjuk, amelyik sűrűn rakja a sörétet, → *összehord*, és úgy vág oda a célra, mint az ostor hegye. Ellentéte az olyan fegyver, amelyik → *terít*.

Öb, öbnagyság. A fegyver csövének átmérője, s egyben meghatározza a hozzá tartozó lövedék vagy lőszer méretét is. A vadászok között megszokottabb ennek idegen szavú elnevezése, a *kaliber*.

Öklelőznek. Bőgéskor az agancsaikkal párviadalt vívó bikákra mondjuk.

Ölőhatás. A vadászat fontos és emberséges kívánalma, hogy a meglőtt vad lehetőleg a legrövidebb időn belül elpusztuljon, minél kevesebbet szenvedjen. Ennek érdekében → *golyósfegyverünkhöz* a legjobb *ölőhatású*, szétlapuló vagy szétforgácsoló, erősen roncsoló, bő vérzést okozó, s így gyorsan ölő löszert használunk. → *Félköpenyes*

Önfelező fegyver. A billenőcsövű vadászfegyver, amelyiknek elsütőrugója megfeszül, felhúzódik, amikor csövet letörjük, lebillentjük.

Öngyilkos csiga. Hibás növéssű mufloncsiga, melynek hegyei befelé, az állat torka felé nőnek és viselője halálát okozhatják.

Önműködő fegyverek. A köztudatban még mindig mint *automata fegyverek* ismertek, pedig mint látjuk, magyar nevük is van! Az ilyen fegyverek többlövetűek, újratöltésüket (ismétlésüket) és felhúzásukat a löpörgők visszalökő ereje végzi el.

Ördöggyűrű → *Boszorkánygyűrű*

Örökbefogadás vagy adoptálás. → *Dajkakakas*

Örökítés, átörökítés. A vadgazdálkodásban is fontos biológiai folyamat: a szülők jellemző tulajdonságainak átszármaztatása az utódokba. Irányításával a *nemesítés* foglalkozik. A vadon élő állatok között a nemesítés módszerei csak korlátozottan alkalmazhatók: ide tartozik a vérfriassítás és a válogatás, melynek során a kívánatos tulajdonságokat hordozó egyedek kerülnek túlsúlyba, amelyek e tulajdonságaikat nagy valószínűséggel adják át utódaiknak.

Örökös fejdísz. Olyan agancs neve, amelyet viselője valamilyen ok, pl. sérülés vagy betegség miatt kimúlásáig többé nem dob el. Ilyen a heresérülés következtében kifejlődő *parókás agancs* is.

Örökös közepes (agancs). A gyenge képességű szarvasfélék növesztenek fejlődésében megrekedt, tovább már erősödni nem tudó közepes agancsot annak ellenére, hogy még messze járnak a → *hanyatló kortól*. Az ilyen hímeket,

mivel ezt a rossz tulajdonságukat → *örökítik*, válogatáskor a legelsők között kell az állományból eltávolítani.

Őrszem. A mezőn legelő vadludak között mindig vannak figyelő őrszemek, többnyire öreg, tapasztalt gúnárok, amelyek azonnal *jeleznek*, amint valami gyanús mozgást látnak.

Örv, gallér. A nyakon körbefutó elszíneződés, amelyről némely állatfaj nevét is kapta. Pl. örvös fácán, örvös galamb. → *Gallér*

Örvös bukó → *Vízivad*

Örvös fácán → *Fácán*

Örvös galamb → *Vadgalambfélék*

Örvös lúd → *Vízivad*

Őshonos (vad). Olyan vadfaj, amelyik ősidők óta hazánk állatvilágának tagja.

Összeállni. Több vad összesereglésére mondjuk, másképp meg úgy, hogy: csapatba verődik vagy áll, csapatot alkot. → *Csapat*

Összecsapnak, azaz „összemérik” agancsaikat az egymással küzdő szarvasbikák.

Összehord, sűrűn rakja a sörétet vagy sűrűn vág a → *csokk csöví* vadászfegyver.

Összelőni. Akkor történik meg, hogy két szomszéd vadász ugyanarra a közeledő vadra *lő*, ha nincs kellő térköz a vadászvonal állásai között. De csekély udvariassággal ez még olyankor is elkerülhető!

Összeparzik → *Párizani*

Összeröffen. 1. A vaddisznókondára mondjuk, amikor valami gyanús zaj üti meg a fülüket vagy szimatot kapnak, és sajátságos hangon rőfögve jeleznek egymásnak, azaz összeröffenek. 2. Összeröffen két kan is, ha bűgási időben találkoznak, ez azonban haragot jelent.

Összeszűkül. A körvadászat vége felé a vadászok és hajtók gyűrűje annyira *összeszűkül*, hogy lövéseikkel akaratlanul is veszélyeztetik egymást. Ilyenkor kúrtszó harsan, ami azt jelenti, hogy a továbbiakban „*befelé löni tilos!*” Fegyelmetlenül vadász az, aki ezt figyelmen kívül hagyja!

Összeterelni. 1. Rigyetéskor a szarvasbika féltékenyen őrzi háremét, ha tehenei egy kicsit megszélednek, menten *összetereli* őket. 2. Estére kelve az öreg fogolykakas is *összetereli* a mezőn megszéledt, bogarászó csapatát, hogy egyszerre kelhessenek szárnyra, amikor hálóhelyükre indulnak.

Összeverődni. Augusztus végére az erdőn addig szanaszét, kisebb vegyes csapatokban élő szarvastehenek és ünök *összeverődnek* és az így összeállt tehéncsapatokba hamarosan bevágódnak, → *beállnak* a bikák. Az összeverődött csapatból ugyanakkor *kiválnak* a fiatal bikák, vagy ha ezt önként nem teszik, a → *beálló bika* egykettőre elveri onnan őket.

Őz. A legelterjedtebb és a legkisebb testű → *nagyvadunk*, amely erdőn és mezőn egyaránt megtalálható. → *Agancsa*, amelynek értéke sokszor vetekszik egy közepes szarvas agancsával, méltóvá tette a nagyvaddá minősítésre. Hímjét

baknak, nőstényét *sutának*, egyéves korig *ünőnek*, szaporulatát pedig *gidának* nevezzük, ami neme szerint lehet *bak-* vagy *suta*gida. Élőhelye szerint megkülönböztetünk *mezei* és *erdei őzet*. A mezei őz *mozgási köre* jóval nagyobb, mint az erdeié, és az utóbbinál társaságkedvelőbb is. Az őzbak → *tanyáját* tavasszal mindenhol elárulja a sok → *fehérre kérgelt* fiatal fa, amelyek kérgéhez agancsát *dörzsöli*, hogy a *háncsot* letisztítsa róla. *Dörzsölése* alatt mindig megtalálható a bak → *alomverése* is. Az őzek hátul a → *hullatójuk* körül világos szőrökből álló → *tükröt* viselnek, nemi szervük körül pedig a bak és a suta is egyaránt hosszú, lelógó szőrcsomót hord, amit a baknál *pezmlinek* vagy → *ecsetnek*, a sutánál meg → *köténynek* nevezünk. Évente kétszer *váltanak szőrt*: ennek színe nyáron vörhenyes, télen meg gyöngyházzsürke. A suták és az ünők *szakaszosan üzekednek*, ezért üzekedésük aránylag hosszú ideig tart, július utolsó harmadától augusztus első harmadáig. Ilyenkor a nőstények halk, szaggatott sípoló hanggal *nászra csalogatják* a bakokat, azok meghallva ezt, sietnek is a találkára. Az öregebbje azonban nem *ugrik be* mindjárt, hanem *szél alá kerül* és *szimatot vesz*, nehogy becsapódjék. A bak aztán üzni kezdi az *incselkedő* sutát, amitől a letaposott növényzetben → *boszorkánygyűrű* keletkezik, míg az *megadja magát* és *fölveszi a bakot*. Később a *borítás* még többször is megismétlődik, majd amikor a megtermékenyülés megtörtént, a bak elindul másik *üzekedő* sutát keresni. A *beüzött* suta megtermékenyített petéje hamarosan *nyugalmi állapotba* kerül, és kb. 4 hónapig nem fejlődik tovább a vehem. A suta a → *petenyugvás* miatt 10 hónapig vemhes, és csak a következő év májusában *gidázik*, általában egy, néha kettő, ritkábban három *gidát*. A kis → *nyakigtláb* gida eleinte esetlen, csetlik-botlik, ezért anyja gyakran → *elfekteti* és magára hagyja. A kisgida azonban gyorsan fejlődik, hamarosan kivedli pettyes → *gidaszőrét*, s már fejlődni is kezd a *bakgida* homlokcsontján egy kis dudor formájában az → *agancstő*. Ebből november–december havában kinő az első, néha csak néhány mm hosszú → *gidaagancs*, amit a tél folyamán → *eldob*, és helyébe azonnal nőni kezd a tulajdonképpeni igazi első agancs, a → *nyárs*. Kiváló egyedeknél előfordul, hogy a kis bak a *nyársas* agancsformát *átugorja*, és első agancsa mindjárt *hatos* lesz. Az őzbak *agancsfejlődése* megegyezik a többi *szarvasféle* agancsnövesztésével. Kifejlődése 10–12 hétig tart, ekkor a → *barka* elszárad és hámlani kezd, de *letisztulását* a bak → *dörzsöléssel* sietteti is. A bak kifejlődött agancsának részei: az → *agancstő*, a → *koszorú*, amiből az → *agancs szára* nyúlik ki. A szár felső harmadán elől helyezkedik el az *elülső*, tőle kissé feljebb hátul a *hátsó ág*. A kettő között nyúlik fölfelé a *középső ág*, ami tulajdonképpen az agancsszár hegyes végződése. Az agancs a *letisztítás* utáni színét a → *dörzsfák* savtartalmának és a napfény együttes hatásának köszönheti. Annál értékeesebb, minél sötétebb a színe, → *gyöngyözöttsége* minél sűrűbb és teljesebb, ha egyenletes a → *barázdáltsága*, és ha az ágak végei szép → *fehérre csiszoltak*. A kifejlett agancs leggyakoribb formája a *háromágú*, vagyis a *hatos agancs*, de ritkán előfordul közöttük nyolcas, tizes, sőt még több ágú is. A kétágú, ún. *villás agancs* nemkivánt agancsforma jól

kezelt területeken. Az őznél igen gyakori a *rendellenes, hibás és torzult* agancs. A vadász szemszögéből ezek is értékek, de a tenyésztésből az ilyen hordó egyedeket ki kell küszöbölni, mert közülük sok → *örökíti* ezt a tulajdonságát, és lerontja vele az állomány minőségét. Ne feledjük azt sem, hogy a jövőendő bakok jó vagy rossz tulajdonságait a suták is magukban hordják, ezért a jó → *agancsminőség* elérése és megtartása érdekében a suták, sőt a gidák fejlődését is figyelemmel kell kísérni, s a kellő *válogatást* közöttük is rendszeresen el kell végezni. Az őzagancs különböző fejlődéseit és formáit → *Agancs*

Őzes terület. Az olyan, egyébként → *apróvadás területet* nevezünk így, amelyiken az őz mint egyetlen → *nagyvad*, jelentős számban él.

Őzgida → *Őz*

Őzhívás. Az őzbak nyári vadászatának legkedveltebb módja. Ekkor, kihasználva azt, hogy a bak üzekedéskor könnyen megtéveszthető, jól álcázott leshelyünkön → *csalópunkkal* a suta hívó hangját utánozzuk, hogy a bakot → *behívjuk*, lövésre csaljuk. Ha hívásunkra közülük egy sem ugrik be, megkíséreljük a suta, majd az ünő → *panasz-* és → *vészhangját* is utánozni, végső esetben pedig a gida anyját hívó sirásával próbálkozunk, hogy annak hallatára a hozzánk futó suta esetleg magával hozza a tőle elszakadni nem akaró bakot.

Őzhívó, őzhívó síp vagy *őzsíp*. Az *őzsuta*, az *ünő* és a *gida* különböző hangjait utánzó síp, amelynek az európai kereskedelemben számtalan, nálunk viszont sajnos csak gyér számú változata kapható. Eddig a legjobban bevált a német gyártmányú „Faulhaber” készlet és a „Buttolo”. Híresek voltak a hazai Storczféle sípok is. Meg kell azonban jegyezni, hogy a híváshoz értő, ügyes, jófúlú vadász egy árva fűszállal is boldogul, a hozzá nem értő viszont a legkitűnőbb síppal sem!

Őzkaparás → *Alomverés*

Őztanya → *Bakkőr*

Paccolni. Népiesen, idegen szóferdítéssel mondják néhol a hibázó vadászra, hogy elpaccolta a vadat.

Pacsmagol, pepecsel. Mindkét kifejezés a kisebb termetű ragadozó emlősök párzási aktusának elnevezése. Rajtuk kívül az üreginyúlra is azt mondjuk amikor párzik, hogy pepecsel.

Pajzs → *Disztábla*

Pákosztos. Az őzre fogják, mivel legelés közben válogatósan ide-oda csipeget a növényzetben. Ezt pedig azért teszi, mert szervezete fehérjedús takarmányt igényel.

Palánk → *Ernyő*

Pamacs. A szarvas és a dám hímjének ivarszervét körülfogó és hosszan lecsüngő szőrösomó. Az őzbaknál ezt → *ecsetnek* vagy *pemzlinek* nevezük.

Pamat. Kitépott nyúlszőrcsomó, a mezeinyúl bakzási jele. → *Mezeinyúl*

Páncél. A vadkan lapockarészén, a gyantától és sártól összetapadt szőrén vastag, kemény kéreg képződik, amit páncélnak nevezünk. Ezt maga szedi

magára, amikor az agyarával felhasított → *agyarfához* döngölözik, hogy gyanta ragadjon rá, mert az attól és a dagonya sarától megkeményedett „páncélja” védi testét a párzási harcok közben, ill. a rovarok csípésétől.

Páncélkakas. A sok lövés után is látszólag sértetlenül tovaszálló fácánkakasra mondjuk. Az állat sértetlensége legtöbbször sorozatos hibázás és nem sértetlenségének következménye. Széchenyi szerint *pléhkakas*.

Pápista varjú. A vetési varjú régies neve. → *Fészekrablók*

Párban élő = egynejtű. → *Monogám*

Parlagi sas → *Ragadozó madarak*

Parókás agancs. Eltorzult agancsforma. → *Agancs*

Párokra szakad, párbaszakad és párba áll. A → *foglyok* jellegzetes sajátossága, hogy tél végén, enyhe tél esetén sokszor már februárban, idegen csapatokból választott társakkal párba állnak, és a csapatok párokra szakadnak. Ha viszont visszatér a tél, újra → *csapatba verődnek*.

Páros, páratlan (agancsforma). Páros agancs az, amelyiken az ágak száma mind a két agancsszáron egyforma. A páratlanon viszont az egyik száron, tekintet nélkül arra, hogy mennyivel, kevesebb az ág, mint a másikon. Elnevezése mindig a magasabb ágszámhoz igazodik, pl. ha az egyikén öt, a másikon hat az ágszám, az *páratlan* tizenkettes, ellentétben azzal, amelyiknél mindkét száron hat ág van, mert annak *páros* tizenkettes a neve.

Párpuskás. Azt a vadászt nevezzük így, aki sok vadat ígérő → *nagyvadászatra* két egyforma → *öbű* és súlyú puskával érkezik, és fegyveradogató segítségével váltott puskával vadászik. Felemás puskaváltásakor kikölköntené a lövésben őt is, de → *töltőgetője* is megzavarodhatna a különböző öbű patronokkal. Az ilyent *váltott puskával* való vadászatnak is nevezzük.

Párzani. Az állatok, így vadjaink is *párzanak, összepárganak*, és nem: pároznak, vagy összepároznak.

Párzási játék. Szerelmi játéknak, incselkedésnek is nevezzük. Az élőlények legtöbbjének élettani sajátossága ez, a nemek egymást ilyen módon ingerlik fel, hogy a megtermékenyítés és a fogamzás eredményesebb legyen. Ennek időszaka az állatfajonként különböző → *párzási időben* van.

Pásztázni. A pásztázás vagy pásztázó hajtás társasvadászati forma. Legkedveltebb volt az U hajtás, amikor a puskások és hajtók egy vonalban haladtak úgy, hogy a vonal két végén levő *oldalazók* kissé előrébb képezték az U két szárát. A területet így *pásztázták* végig, a → *fenékpuskások* lötték közben a kelő-, az oldalazók pedig az oldalt kitérő nyulatokat. Az ilyen vadászati módnál is több nőstény nyúl esik áldozatul, mint kan.

Patkó. A fogoly másodlagos ivarjellegének nem biztos kifejezője. (→ *Fogoly*)

Patron. Így is nevezzük a vadásztöltényt, de inkább csak a söréteset.

Pattintani. A dám pattint a → *legyezőjével*, amikor valamitől megugrik.

Pávaskodni. Több madárfaj, így az erdei szalonka, a fogoly stb. hímje dűrgéskor felborzolja tollát, farktollait szétterpeszti, mint a páva, és különleges

hangokat hallatva násztáncot lejt párja előtt, hogy megnyerje annak tetszését. Ilyenkor mondjuk rá, hogy páváskodik.

Pecék. A csapdák, csapóvasak kicsiny alkatrésze, amivel *élesre állításuknál* (→ *fogóra állítás*) fel- vagy kipeckeljük őket.

Pedzeni. A solymászat szakkifejezése; a prédára engedett → *vágómadár* rávág áldozatára, pedzi a vadat vagy a pedzésre kiszemelt madarat.

Pehelyréce → *Vízivad*

Pehelyszőr. Az állások bundájának, irhájának rövidebb, gyapjúszerű és melegebb szőrzete, amit a *felszőrők* takarnak.

Pepcesel → *Pacsmagol*

Peremen gyúló a kispuska 6 mm-es löszere, mert a gyúszeg a hüvely peremére vág.

Peremezőgép. A sörétes töltény töltésekor vagy újratöltésekor a hüvely beszegését, egyben a zárólemez leszorítását végző kis kéziszerszám.

Petenyugvás. Az özsuta vemhességének kb. első négy hónapjában szinte teljesen nyugszik a megtermékenyített pete, és nem fejlődik az embrió (táplálékhiány).

Pézsmaszag. Az erdőn terjengő és az embernek kellemetlen bűz, amit a szarvasfélék hímjei legáthatóbban az üzekedés idején árasztanak.

Pihenőhely. Mint minden élőlénynek, a vadnak is szüksége van pihenésre, amit megszokott pihenőhelyén tölt. Rossz vadász és vadgazda az, aki a vadat ott sorozatosan megzavarja, különösen a háborgatásra nagyon érzékeny vadludakat éjszakázótavukon vagy a fácánokat gallyazóhelyükön, mert a zaklatást a legtöbb vad előbb-utóbb megunja, és nyugodtabb, zavartalanabb helyre költözik.

Pihentetés, kímélés. Egy vadgazdasági tervnek úgy kell elkészülnie, hogy többnyire négyéves forgóban a terület minden egyes része pihentetésre, kímélésre kerüljön, mely idő alatt ott csak dúvadgyerítést szabad végezni.

Pikkelyes a legtöbb madár csüdje a védelmére szolgáló szarulemezekéktől. Ha a pikkelyek hátul összeérnek, a madár *csizmát visel*.

Pisszeg és korrog, azaz pisszegő, korrogó hangot hallat *az erdei szalonka* tavasszal az esti és a hajnali → *húzáson*. Amikor pedig többedmagával csapongva kergetőzik, akkor *cipog*. Hangja azonban nem tévesztendő össze a muffon riasztásával, mert az nem pisszeg, hanem *pisszent*.

Pisztolyfogásos agy. A vadászfegyver tusának egyik kiképzési formája, ami lehet *pofadékos* és *sima*, → *pofadék nélküli*.

Pitvar. A róka- és borzktorok szélésebb előcsarnoka, ahonnan a katlan, a teknő, a kamra és a folyosók, más néven a járatok nyílnak.

Pityegni. A tyúkidomú madarak, így a fácán és a fogoly csibéinek vékonyka, halk hangja a *pityegés*.

Pitypalattylol és vávákol a fürjkakas.

Pocakos vagy pockos, de mondják helyenként úgy is, hogy pocos a vemhes, a hasas → *mezeinyúl*.

Pofadék. A fegyveragy archoz kerülő részének egy kis, kerekded, kiemelkedő része, amelyhez a fegyver vállhoz kapásakor az arcunkat szorítjuk.

Pofoz, rüg, lök, taszít, arcul vág az arcunkhoz szorított fegyver elsütéskor, jobban akkor, ha erős töltésű a patron, ha kitágult a fegyver tölténykamrája, ha kezeletlen, piszkos, rozsdás a csöve vagy ha lazán tartjuk.

Pointer → *Vadászsebek*

Poligám, többnejű. A legtöbb vadfajunk poligám.

Pontos lövés vagy pontatlan lövés — tulajdonképpen találatminősítés, tehát nem a lövésre, hanem a találatra vonatkozik.

Pontozás a trófea hivatalos minősítése valamely elfogadott képlet alapján. → *Nädler-féle,* → *Nemzetközi pontozási rendszer*

Pontra hord. Olyan golyósfegyver, amellyel hajszálpontos „pontlövést” lehet tenni, vagyis pontosan oda talál, ahová célzunk vele. Az ilyen fegyvernek minimális a → *szórása.*

Populáció (lat. népesség). Valamely (állat- vagy növény-) fajnak egy meghatározott területen élő egyedeinek összessége.

Por, puskapor, lőpor. Vadász vonatkozásban kétféle puskaport ismerünk: bőfüstű vagy *füstös,* és a gyérfüstű vagy *füstnélküli* lőport. A füstös por mindinkább veszít jelentőségéből, kiszorítja a nagyobb hatású füstnélküli.

Póráz. Elnevezései még: kutyaszíj, ebzsínór, eblánc, kötőfék, vezetősíj — de nem „vezeték”, mert azt a villanyszerelők használják! A póráz a → *vadászseb* vezetésére, *kézben tartására,* ill. féken tartására szolgáló, hasított bőrből vágott keskeny szíjából font vagy zsinórból, láncból, bőrrel bevont láncból készült vezetőszköz, aminek segítségével ebünket *pórázra vesszük.* A véreb vezetésére használunk még → *hosszú pórázt* is. → *Az eresztékszíj* elnevezést csak a véreb esetében használjuk.

Porfürdő → *Fötrés*

Poroszkál. Olyan járásmód, mikor az állat egy oldalon levő lábait egyszerre rakja. A teve és a medve természetes járásmódja, a ló megtanítható a poroszkálásra (poroszká). Tágabb értelemben poroszkál, kocog, üget a vad (a róka is!), amikor lassan fut.

Pósta, szatyma → *Fickó*

Pörkölni, odapörkölni. Népies kifejezése annak, hogy odalőni.

Pöröl. Fiatal őzbakra mondjuk, amikor hosszasan riaszt. Az idősebbje ugyanis vagy csendben „elillan”, vagy egyet-egyet *bőffent.* A kifejezés irodalmi eredetű.

Préda → *Zsákmány*

Prém. Kereskedelmi elnevezése az olyan állatok bundájának, amelyek a szőrmeiparban felhasználhatók. Prémes állatok általában a ragadozóink között vannak, de azok bundáját mi → *irhának,* → *gereznának* nevezzük.

Próbajegy. Ez a hivatalos neve a vadászfegyverek csövének alján látható bevésésnek, ami tanúsítja, hogy a fegyver hatósági vizsgán átesett, és nyomáspróbának alávetették.

Provokált párosítás. A mesterséges fogolytenyésztés idegen nyelvű szakki-fejezése. Úgy hajtják végre, hogy a télen át elkülönítve tartott fogolytúkokat kora tavasszal egyenként összepárosítva kakással, tojóketrecekbe helyezik. Így a tojó párját nem maga választja, mint a természetben, hanem a kakast ráeröltetik. Ha a párosítás nem sikerül, másik kakással kísérleteznek. Magyar neve lehetne: kényszerpárosítás.

Prüszkölni és fújni a → *vidra* szokott, amikor felbukik a víz alól.

Pudvás agancsvég. Ilyen az az agancs- vagy koronaág, amelyik nem csontkemény, nem fehérre csiszolt, fényes és hegyes, hanem amelynek ágvégei porózusak, szivacsos szerkezetűek és tompák. Ez nem hiba a fiatal, jó képességű hímnél, mert azt jelenti, hogy gyorsan fejlődő agancsát nem tudta időre beérlelni. Hiba viszont, ha idősebb bika vagy bak hord ilyen agancsot, az feltétlen kilövendő, mert nála ez a fejlődőképtelenség jele!

Puska → *Fegyver*

Puska alatt keresni. Vadászatkor a gazdájához egészen közel kereső vizslára mondjuk képletesen, hogy szinte a puska alatt keres. Ösztönéből fakadóan ilyen közel kereső vadászeb faj a spaniel.

Puskacsőduda vagy puskaduda. Gyakran használják a vadászok sörétes puskájuk csövét jeladásra úgy, hogy kiürítve, mint egy trombitába, a cső végébe fújnak. Így ez is lehet a vadász mindig kéznél levő jelzőszerszáma.

Puskapor → *Por*

Puskaport szagolt (kakas). Így nevezzük az olyan, már sértetlenül több vadászidényt megért, rafinált fácánkakast, amelyik ha meghallja az első puskadörrenést, már messziről megszökik a hajtásból.

Puskás. 1. Általában akkor nevezzük így a vadászt, amikor ténykedés közben beszélünk róla. Pl. a vadászaton megkülönböztetünk puskást és hajtót, puskásvonalat és hajtóvonalat stb. 2. Vadászhoz nem méltóan viselkedő személyre is mondjuk, olyanra, akit tettei miatt nem tartunk méltónak a megkülönböztetést és megtisztelést jelentő „vadász” névre, és úgy nyilatkozunk felőle, hogy az nem vadász, hanem csak egy vadászatot űző „puskás”.

Puskásállás. → *Vadászállás*

Puskaszíj → *Hordszíz*

Puskavégre kapni. 1. Képes kifejezés. Értelme: *lövésre kapni*. 2. A „puskavég” egy szólásmondásunkban is szerepel, miszerint: „Az a puska jó, amelynek a vége jó!” Értjük ezen azt a végét, amelyik maga a vadász.

Puskavessző. A vadászfegyver csövének tisztítására szolgáló, legtöbbször több részből álló, összecsavarható fa-, műanyag vagy acélvessző, amelynek végére a kócorsó, ill. a tisztítókefék szerelhetők.

Puskásvonal → *Vadászsvonal*

Puskázni. Többször az „elpuskázni” alakját használjuk, amikor valaki rálő ugyan a vadra, de azt lövésével csak elijeszti, mert elhibázza. Ha pedig olyan valakire alkalmazzuk, aki szeret vadászni, azt úgy mondjuk, hogy szeret

„puskázni”, akkor ezt a szót kivételesen jó értelemben, és nem megrovólag használjuk.

Pusztai vadmadár. Az Alföldön helyenként többek között így is nevezik a túzokot.

Rábőgni. Amikor bögéskor sikerül a kiszemelt bikát bögőkürtünkkel a közelünkbe csalni, de az megállás nélkül akar egy belátható erdőrészen vagy nyiladékon áthaladni, hirtelen *rábögünk*, amire a bika megtorpan és alkalmat ad arra, hogy még egyszer megnézzük, elbíráljuk, mielőtt rálőnénk vagy vendégünkkel rálövetnénk.

Ráduplázni. Vadászbeszédünkben rég meghonosodott és már meg nem változtatható idegen kifejezés, amit akkor mondunk, amikor sörétes fegyverünk mindkét csövét gyors egymásutánban *rásütjük* valamire.

Ráemelni (a fegyvert). Lassított változata a fegyvert vállhoz kapásának. Inkább a → *golyós fegyvert emeljük rá* valamire, a söréteseket a legtöbbször *rákapjuk* a célra.

Ráérik (a tojás). Tavasszal a visszavonuló szalonkák némelyikére mondjuk, amelyik késlekedése miatt kénytelen hazánkban fészket rakni.

Ráfogni (a fegyvert). Azt a cselekvést fejezi ki, amikor a vadász *rácéloz* ugyan a vadra, de nem biztos, hogy *rá is lö*. Emberre viszont veszedelmes és szigorúan tilos is még a biztosan üres fegyvert is *ráfogni!*

Ragadozók. A gerincesek egy csoportja, amelyek a zsákmányul ejtett élőlények friss húsából, esetleg dögökből élnek, amiért testi felépítésük és képességeik más állatok elfogására, megragadására és megölésére alakultak. Ide soroljuk mind az emlős-, mind pedig a szárnyas ragadozókat, más néven a → *ragadozó madarakat*. A ragadozó emlősöket külön tárgyalom: → *vadmuska*, → *róka*, → *vidra*, → *menyétfélék*; a ragadozó madarakat pedig összevontan. A *borz* és a *sün* kártételüket tekintve nem a ragadozók, hanem inkább a → *fészekrablók* közé tartoznak.

Ragadozó madarak. Egy részük kizárólag *húsevő*, közülük több rovarokat is fogyaszt, a *kék vércse* meg csupán rovarokkal él. Kapcsolatuk a vadászattal mindinkább háttérbe szorul, mivel erősen megcsappant számuk miatt kártételük már nem számottevő, és ezért ma már valamennyien törvényes *védelmet élveznek*. Közülük a leghasznosabbak és a legszigorúbban védettek a *baglyok*. Alak és viselkedés tekintetében annyira hasonlók egymáshoz, jóformán csak nagyságban különböznek egymástól, hogy nem indokolt itt valamennyit faj szerint felsorolni, mert egy vadászember rögtön felismeri a baglyot! A többi hazai ragadozómadár-fajaink: a sasok, vagyis a *réti sas*, *szirti sas*, *parlagi sas*, a *békászó*, a *törpesas*, a *fekete*, és ez utóbbinak a színváltozata, a *sárga sas*. Rajtuk kívül mint átvonuló a *halászsas*. Az ölyvek: az *egerészölyv*, a *darázsölyv*, és mint téli vendég a *gatyás ölyv*. A sólymok: a *vándorsólyom*, a *kerecsen*, a *kaba*, és a *kis sólyom*. A vércsék: a *vörös*, és a *kék vércse*. A vörös vércse okoz ugyan némi kárt a szárnyasvadcsibékben és az énekesmadarak közt, de jóval

meghaladja ezt az a haszon, amit rovar-, és mezeipocok pusztításával végez. A *kék vércse* pedig csupán rovarokkal él, tehát rendkívül hasznos, ezért költséskor egy elhagyott varjűfészekből való akaratlan kilövése a *hebehurgyaság* miatt a törvénytételen felül a vadászerkölcsöt is sértő súlyos véték! A kányák: a *barna*, és a *vörös kánya*. Kártételük a közhiedelemmel ellentétben nem is olyan súlyos, mert túlnyomóan *döggel élnek*, és rovarpusztításukkal még hasznos is hajtanak. *Markoló* lábuk túl gyenge a *ragadozásra* → *zsákmányát*. Ez lehet fácnagy vagy félig elfogyasztott nyúl is, amelyen ha rajtakapnak egy kányát, nem mossa le róla senki, hogy ő volt a rabló! A *karvaly* is mind kevesebb riadalmat okoz a nála egyre károsabbá váló zsbongó verébhadban, mert száma alaposan megfogyatkozott. A héják: a *galambász* és a *barna rétihéja* vidékenként még károsítója az apróvadnak, de számuk ezeknek is észrevehetően fogy. A *kékes*, a *fakó* és a *hamvas rétihéja* pedig kis száma miatt már régóta *kiemelten védett faj*.

Rágás. Fiatal, főleg gyümölcsfacsemeték törzsén látható károsítás, amely ha nyúltól ered, *nyúlrágásnak* mondjuk. A szarvasfélék hasonló, de jól megkülönböztethető kártételét nem rágásnak, hanem → *hántásnak*, *hántolásnak* nevezzük.

Ráhajtani. A vadnak a puskásokra terelését jelenti. Értelmezhető azonban területre is, pl. ha azt mondjuk: Ezt a csenderest hajtsátok ránk!

Ráhajtás. Rövidített elnevezése a hajtóvadászatnak. Az → *apróvadnak* és a → *vaddisznónak* a leggyakoribb vadászati módja.

Ráhorkan a → *vaddisznó* a váratlanul elébe toppanó vadászra, amikor megpillantja, és ijedtében meghökken tőle.

Ráhúzni. A vizsla, amikor → *szimatot* kap, a vad → *csapáján* haladva óvatosan a közelébe lopakodik, azaz *ráhúz a vadra*.

Raj, madárraj. A vadludak ék alakban szálló, vagy valahol megtelepedett kisebb számú csapatát nevezzük rajnak, egy „kis” vadlúdrajnak.

Rájár, vagyis többször meglátogatja a róka a „csalinak” kitett dögöt, és ilyenkor már kiülhetünk *rálesni*. Ugyanígy a vaddisznót is könnyebb elejteni, amikor már rendszeresen *rájár* a szőróra. Ezt másképp kifejezve: a róka *rakap* a csalira, a vaddisznó *rakap* a szőróra, a szarvas pedig szintén *rakap* az etetőre, vagy kárt okozva a kukoricára. Rájárnak a vadlibák és a vadkacsák is a vetésre.

Rajta ül vagy rajt ül a célon. Amikor pontlövéssel akarunk egy célt eltalálni, akkor azt nem *ültetjük* a célgömbre, hanem olyankor a célgömbnek takarnia kell azt a kis pontot, ahová a golyót szánjuk. A vadászat céljára készült golyósfegyverek már eleve így vannak *belöve*, ezért azokkal nem úgy kell célozni, mint a céllövő puskákkal, hanem a célponton rajta ülő célgömbbel.

Rakásra futni. Ijedtében össze-, rakásra fut a megriadt vaddisznókonda.

Rálövés helye. Szó szerinti német fordítás, azt a helyet jelöli, ahonnan a

vadász a vadra lőtt. Magyarosabb a lövés helye, állás vagy leshely, de a *rálövés helye* a pontosabb.

Rámenni (a vadra) *1.* Ezt a kifejezést akkor használjuk, amikor egy sebzeten elugrott → *nagyvadnak* a → *csapáján* haladva a közelébe érünk. Ilyenkor készen tartott → *fegyverrel* óvatosan *rámegyünk*, vagyis annyira megközelítjük, hogy → *kegyelemlovésünk* pontos és halálos legyen. *2.* Minden évenetság nélkül, „toronyiránt” megközelíteni a kiszemelt vadat. Ez látszólag ellenkezik a → *cserkészzet* alapelveivel, de jól bőgő bika esetében célravezető lehet!

Rárepülni. Akkor mondjuk, amikor egyenesen a vadász felé tart, közvetlen *rárepül* a húzó- vagy hajtott → *szárnyasvad*.

Ráró: Régi magyar szó, jelentése vitatott. Többen (Chernel I., Széchenyi Zs.) a halászsasra (*Pandion haliaëtus*) értik, Schenk J. a Magyar Sólymászmadárnevek című munkájában viszont azt írja, hogy a ráró a XVI. sz.-ban kedvelt vadászmadár. Ez valószínűbbé a másik, ma hivatalos helyen elfogadott változatot teszi, mely szerint a ráró a kerecsen sólyom (*Falco cherrug*). Mivel egyes kiváló lovakra is mondták, nem kizárt, hogy kiváló tulajdonságot (gyorsaság, ügyesség) is jelöltek vele.

Rátartani. Célzási mód, amikor vállhoz kapott fegyverünkkel megcélózuk a futó vagy repülő vadat, és → *golyós fegyvernél* annak → *irányzékát*, sörétesnél pedig a csősínen végignézve a → *célgömböt* az elsütés pillanatáig a mozgó vadon tartjuk. Ilyenkor *rátartva* lövünk, ellentétben azzal, amikor fegyverünket elsütéskor a mozgásban levő vad *elé* kapjuk. Rátartva leginkább *golyósfegyverrel*, a legtöbbször → *célzótávcső* segítségével vagy söréttel lassan haladó vadra lövünk.

Rátörni. A hajtott futóvad *tör rá*, szalad rá sokszor egyenesen a vadászra, ami szerencsésebb, mintha oldalt vagy → *visszatörne*.

Ravas. *1.* A fegyverek elsütőbillentyűje. *2.* Népiesen sok helyen ravasznak, *ravaszdinak* nevezik az ösztönösen óvatos rókát is.

Ravaszbiztosító. Zárszerkezet a fegyvereken, amely megakadályozza akaratlan elsülésüket.

Ravasvédő vagy sátorvas. A vadászfegyver ravasza vagy ravaszai fölé hajló fém-, illetve műanyag pánt, amely védi azokat az ütődéstől, elakadástól.

Rávezetni. *1.* A vérebet *vezetjük rá* ismét az igazi csapára, ha arról netán letért vagy ha elvesztette a szimatot. *2.* Vadászt is lehet a vadra *rávezetni*, amikor vendégvadászt kísérünk. → *Lövetni*

Rebbenékeny. Hamar szárnyra kap, rebbenős, rebbenékeny a szárnyasvad hideg időben vagy olyan helyen, ahol sokat zavarják. → *Rosszul tart*

Réce, ruca, vadréce. → *Vízivad*

Récés hely. Olyan tó, nádas, mocsaras, vízeres hely, láp vagy tocsogó, ahol a vadréce rendszeresen, vadászható mennyiségben előfordul.

Récézés. Így is nevezzük a vadkacsázást, a vadkacsa-, vadrécevadászatot.

Rejtek, rejtekhely. A vadnak is, a vadásznak is a fedezékét, a búvóhelyét

jelenti. A vadnak rejteke a sűrűség, az odú, a → *kotorék* stb., a vadásznak a természetes és mesterséges → *les*, ami őt a vad elől takarja.

Rejteni, leplezni, álcázni. Tipikus vadászmasterkedés, amikor a vadász arra törekszik, hogy sem a leshelye, sem a ruhája, viselkedése, sem pedig a tevékenykedése ne legyen feltűnő, ne üssön el, ne ríjon ki, hanem minél jobban beleilljen, beleolvadjon a környezetbe. Általában a vadnak is ösztönös tulajdonsága ez, ezért mind önmagának, mind pedig szaporulatának rejtkehelyet készít, és magát is *leplezi*, mindig amikor jártában-keltében kihasználja a természet adottságait, de *elrejt* fiókait, fészket, tojásait pedig sok közülük száraz fűvel, „takaróval” *álcázza*.

Rejtett életet él. Olyan vadra mondjuk, amelyik többnyire éjjel jár élelem után, és az ember előtt látható módon ritkán mutatkozik.

Rejtett kakas. A kakas nélküli fegyverek belső, kívülről nem látható elsütő-szerkezetének neve.

Rekordhajhászó (vadász). Ilyen az a vadász, aki vadászhoz méltatlanul, kapzsiságból vagy dicsőségvágyból halomra lövi a vadat, már a „padlásra gyűjt” trófeát, vagy szerénytelenül mindig csak érmes vadra pályázik.

Reményteljes (bika, bak). A szarvasfélék sokat ígérő fiatal hímjeit minősítjük így, amelyek jó tulajdonságaikat már egész fiatalon megmutatják.

Remete. A csapattól elkülönült idősebb hím: lehet őzbak, szarvasbika, vaddisznó vagy akár egy magányosan élő öreg hím borz is. Legtöbbször mégis vaddisznóra alkalmazzuk, a magányos öreg kanokra, amelyeket *remetekannak* nevezünk. Minden vadász álma ilyent elejteni!

Remiz. Idegen, elhagyható elnevezése a → *csenderesnek*.

Rémzsineg vagy rémzsinór. Egyik vadászírónk ezt írja róla: „Nem tudom, hogy honnan terjedt el a magyar vadásznyelvben ez a balladaszerűen borzalmas szó, de mind összetételére, mind jelentésére egyaránt rossz! Helyesebb elnevezése az, hogy *riasztózsineg*, amire 20–30 cm távolságokban színes és fehér rongydarabokat, s tollakat kötünk.” Megállapításával azt hiszem, mi is egyet-értünk!

Rendellenes (agancs). Tudományosan: abnormis. Olyan agancs, amelyik fejlődése, formája, minősége vagy egyéb tulajdonsága tekintetében eltér a természet által kialakított, megszokott rendes (normális) formától.

Reptében löni. Rövid kifejezése annak, hogy „repülés közben löni”.

Repülő vad. A szárnyasvad ilyen, amelyik a helyét repülve is változtatja.

Réti héják → *Ragadozó madarak*

Réti sas → *Ragadozó madarak*

Rezervátum. 1. Természetvédelmi terület, néhol a vadászat gyakorlásának teljes tilalmával, ami az ottani élővilág zavartalanságát, fennmaradását szolgálja. 2. Állami vadgazdálkodási terület, amelyiken a vad szaporítása, gondozása és vadászata központi irányítás és ellenőrzés mellett tervszerűen folyik. Eredete: „rezervált = tartott terület.”

Rézköpeny A → *golyósfegyver* → *lövedékének* fémburkolata, amely az → *ólommagot* fedi. A réznél gyakoribb az *acélköpeny*.

Rézkupak a neve annak a fémkupaknak, amely a sörétes töltény végét lezárja, és amelynek a közepén a gyutacs, → *csappantyú* foglal helyet.

Riasztani. A rőt vadak veszélyt jelző, egymásután rendszerint többször megismételt rövid, hangos ugatás szerű kiáltását nevezzük riasztásnak. E fajoknak híme is nösténye is egyaránt riaszt.

Riasztózsineg. A → *rémzsineg* ajánlott elnevezése.

Riglizni → *Terelővadászat*

Rigyetési folt → *Nászfolt*

Rigyetési hely. Így is nevezhetjük a → *bögőhelyet*.

Rigyetési idő. A szarvas és a dám → *üzekedési*, párzási ideje, amit a vadászok egyszerűbben és szebben a szarvasnál → *bögésnek*, bögési időnek, a dámnál pedig → *barcogásnak*, barcogási időnek neveznek.

Rigyetési szag → *Pézsmaszag*

Rigyetni. A szarvas üzekedését rigyetésnek és → *bögésnek* is nevezzük. De nemcsak a bikára, hanem az üzekedő tehénre is mondjuk azt, hogy *rigyet*.

Rigyető bika vagy tehén → *üzekedő* bika vagy tehén.

Rikácsol a → *vidra* és a görény, amikor párzik, de dühében és fájdalmában is, ha csapdába esik vagy amikor kutya szorongatja.

Rikkantani. 1. Tavasszal a → *dürgő* fácánkakas sokszor ismételt éles hangját nevezzük rikkantásnak, rikoltásnak vagy kiáltásnak. Ez valóban kéttagú rikkantás, gyors szárnyberregtetéstől kísérve. 2. Éles hangon *rikkant* a lilik is a húzó vadlúdcsapatban, ami kihallik a vetési ludak mélytónusú *gegerészése* közül.

Rikolt a bagoly és a fácánkakas.

Ritkítani → *Gyéríteni*

Rivális bika → *Vetélytárs bika*

Robajjal kelni. Az egyszerre → *csokorban* szárnyrakelő fogoly csapat, de méginkább a hirtelen szárnyra kapó vadlúdsereg okoz robajszerű zajt.

Robbanó golyó. 1. Robbanótöltetet tartalmazó lövedék (dum-dum). Vadászatkor nem alkalmazzák. 2. *Golyósfegyver-lövedék*, aminek hegyében kis bevágott üreg van. Kilövéskor levegő préselődik az üregbe, és az becsapódáskor az ólommag hegyét vagy az egész golyót darabokra, szilánkokra fröccsenti széjjel (expanzív golyó).

Róka. A legjelentősebb, kutyaformájú *apróvadpusztító* ragadozó emlősünk, amelyik szép formájával, tetszetős bundájával, csalafinta természetével és eszes ügyességével mégis szívéhez nőtt a vadászembernek! Hímjét *kannak*, nöstényét *szukának* vagy *nöstényrókának*, amikor kölyke *anyarókanak*, szaporulatát pedig *kölyökrókanak*, *rókakölyöknek*, *kisrókanak*, *fiarókanak* vagy *rókafinak*, a serdülőt meg *süldőrókanak* nevezzük. → *Bundája* meleg, hosszú, tömött → *felszőrökből* és puha → *pehelyszőrökből* áll. Színe sokféle, az arany-sárgától a rőtvrősig, az ezüstösszürkétől a *kormosig* minden „rókaszín”

megtalálható köztük. Lompos farkát sok vadász → *vitórlának*, annak hófehér csücskét pedig → *bokrétának* nevezi. A hűveőkre jellemző tépőfogai vannak, amelyek közül a szemfogak megnyúlt *agyarak*. Faroktövén *szag-*, illetve *bűzmirigy*e van, amelyet kis virágainkra emlékeztető szaga miatt → *ibolyának* vagy *violának* nevezünk. A szóbeszéd szerint a természet ezzel ellensúlyozza penetráns szagát. A lábainak *talppárnamirigy*e, azonkívül a kutyamódra végzett gyakori vizelése, több más vadfajhoz hasonlóan *élőhelyének*, territóriumának megelőlésére és fajon belül egymás felkutatására szolgál. Nyáron a róka is *szőrt vált*, ilyenkor rongyos, *condra* lesz a bundája, ami nem tévesztendő össze a beteges *koszos róka* foltos, kopott szőrzetével. Párázásának, amit → *koslatásnak* nevezünk, ideje a tél, február, amikor messze elhallik párt kereső *kaholása*. Ekkor több kan is felkeresi a *koslató szukát* s éjjel kint, nappal meg a kotorék mélyén folyik a vetélkedő harc a nőstény elnyeréséért. A győztesrel aztán *megforog* a szuka, és 8 heti vemhesség után 6—8, de gyakran még több kölyköt is ellik. A kisorókák a gondos szülők jóvoltából, mert szükségesen felül is rengeteg élelmet hordanak össze *kölykeiknek*, hamar *süldővé* fejlődnek, s ilyenkor már kint hancúroznak a *rókavár* előtt, ahol játszóterük simára taposott földje elárulja a vadásznak, hogy bent *róka család* tartózkodik. Teljesen felnöve aztán anyjukkal együtt otthagyják elbolhásodott *szállásukat*, és szelölősebb → *tanyát* keresnek az erdőn vagy egy gabonátábla rengetegében. Innen eleinte együtt járnak rabolni, anyuktól megtanulják a *zsákmányolás* minden fortélyát, de amikor ráunnak a *családi közösségre*, önállósítják magukat, és alkonyatkor már külön-külön sompolyognak el *prédára lesni*. → *Zsinórozó* → *csapájuk* a porban mindenfelé jelzi, hogy merre *ólalkodtak* az éj folyamán. Ilyenkor ugyanis szívesebben járnak a kitaposott utakon, éjszakai *portyáikon* lehetőleg kerülik a harmatos fűvet, mert attól, ahogy vadásznyelven mondjuk: *csatakos lesz a „nadrágjuk”*. Útközben „névjegyeikkel” is *megjelölik* mindenfelé az útszéli fákat, aztán egy-egy határkő, vakondtúrás fölé kucorodva, jellegzetes módon „tornyot raknak” ürülékükből.

Róka bundája. Köznyelven a róka irháját nevezzük így.

Rókakoma. Ez a róka beceneve, éppúgy mint az, hogy *csalavér*.

Rókalak. A róka föld alatti lakóhelye, ahol pázik, kölykezik, és szaporulatát neveli, és amit később már csak → *menedékszállásnak* használ. → *Kotorék*, rókavár, rókalyuk, *rókaodú*, *rókaszállás* és *rókatanya*.

Rókamál. A róka bundájának majdnem fehér, világos színű hasalji része.

Rókaugratás. A kotorékban koslató rókák kiűzése kotorékékkal.

Rókavadászat. Kizárólag rókára is vadászhatunk hajtóvadászattal, lesből és cserkészve is. Izgalmas élmény pl. amikor róka tör ránk a hajtásban, kitűnő szórakozás rókát leshelyünkön nyúlíró síppl → *behívni* vagy „becincogni”, és a → *döggkunyhóhoz* odaszoktatott róka meglesése sem utolsó vadászelvezet! Jó szórakozás télen, koslatáskor az → *ugratás*, és eredményesen *cserkészhetünk* róka után a frissen hullott szűzhóban *zsinórozó csapája* után. Rókavadászat a → *kotorékozás* meg az volt a *falkavadászat* is.

Ronccsa, ronggyá lőni → *Megroncsolni*

Roncsolja, törri a vadat. Elsősorban a közelről leadott lövés roncsol, de pl. az aránylag kis testű őzet túlságosan *törri* a hozzá mérten túl nagy → *öbű* golyó is. Azonkívül roncsol a golyó, amikor a vad húsába vágódva csontot ér és attól szétlapul vagy szétforgácsolódik. A *roncsoló hatás* viszont bizonyos mértékig fontos a golyólövésnél, mert ha a golyó nagyobb sebet üt, azzal gyorsítja az elvérzést, tehát hamarabb öl, s így kevesebbet szenved a vad, ami vadászetikai szempont is!

Rongyos, condra a róka irhája, amikor nyáron a *szőrét hányja*. → *Szörváltás*

Rossz állású agancs. Ilyen a rendestől eltérő vagy torz formájú agancs.

Rossz képességű (bika vagy bak). A szarvasfélék olyan hímje, amelyeknek öröklött rossz tulajdonsága a gyenge agancsfejlésztés.

Rosszkereső vizsla. Helyes magyarsággal: rosszul kereső vizsla.

Rossz találat. Mindaz, amelyik a vadat nem olyan részen éri, hogy kevés szenvedéssel gyorsan kimúljon.

Rosszul tart (a vad). Amikor télen fagyos, kopogós az idő, a vad nem vár be közelre. A nyúl is éberebb, az is *ugrós* ilyenkor. Már messziről kipattan, kiperdül a vackából, a szárnyasvad pedig *megszökik*, lőtávolon kívül szárnyra kap és elmenekül.

Rovátkák, árkok *1.* Azokat a hosszanti, különböző nagyságú mélyedéseket nevezzük így, amelyek az agancs szárán futnak végig, és azt díszítik. *2. Rovátkák* a → *golyósfegyver* vont csövének csigavonalban futó mélyedései.

Rózsa → *Koszorú*

Rózsató. Szó szerinti német fordításból származó elnevezése az azóta már magyar nevet kapott → *agancstőnek*.

Rozsdásodni. Nyár végére rozsdabarna színt kap, megrozsdásodik a kifejlődött, színesedő fogolycsibék farka. Akkor mondjuk, hogy „rozsdásodnak” már!

Röfögés, röffenés. A → *vaddisznó* házidisznóéhoz hasonló hangja.

Rögtönző → *Gyorsító*

Röpös. A szárnyasvad gyorsan kitollasodó, legelőször a szárnyain kifejlődő evezőtollaival hamar repülni tudó csibéit nevezzük röpös csibéknek vagy egyszerűen csak *röpösöknek*.

Röppálya. A puskagolyónak a levegőben, a puskacső végétől a célig leírt ívét nevezzük röppályának, amely annál egyenesebb, minél nagyobb a kilőtt golyó sebessége.

Röptető → *Volier*

Rötvad. Régies, ma már ritkán használt, de életben tartandó, kifejező gyűjtőneve a szarvasféléknek.

Rötvörös. Több vörösbarna színű vadfaj toll-, ill. szőrszínére mondjuk.

Rövidcsőrű lúd → *Vízivad*

Röviden keresni. A jól idomított, jó keresési stílussal dolgozó vizsla keres

közel a gazdájához, tehát röviden, s így nem zavarja föl már lőtávolon kívül a vadat. Ellentéte a messze vagy hosszán kereső, rossz vizsla.

Rövidet lőni. Az a vadász lő rövidet, aki alá vagy mögé lő a mozgásban levő vadnak. Ez viszont még mindig jobb, mintha *találna* ugyan, de rosszul, és csak → *megpiszkolná* a vadat!

Ruca= réce, vadréce, vadkacsa.

Rucatükör vagy récetükör. A vadrécek szárnyközepén levő, több tollból álló, fajonként változó zöld vagy kék, acélos csillogású színfolt.

Rudli → *Csapat*

Rúg, kirúg. 1. A halálosan, lapockaközépen eltalált → *nagyvad* többnyire mindkét hátulsó lábával kirúg, ezzel jelezve a jó találatot. 2. *Rúg*, taszít, lök, pofoz a puská, amikor vállhoz és archoz kapva elsütjük, főleg ha rosszul tartjuk vagy hibás a fegyver.

Sápogni. Vidékenként a „hápogni” népies tájszava.

Sárgalacsin. Erősen kötött talajban esőzésekor a foglyok körmére kisebb-nagyobb sárgolyócskák tapadnak, amelyek később kőkemény, leszedhetetlen sárgalacsinokká száradnak, és akadályozzák őket a járkálásban meg az élelem-szerzést szolgáló kapirgálásban, tehát nehezítik életüket. A foglyok ezért nem szeretik a túlságosan kötött talajú élőhelyeket.

Sárgára kopni. A szarvas → *gyöngyfoga* a korosodás és rágás következtében idővel megkopik, rágófelülete mind jobban megsárgul, vagyis *sárgára kopik*. Ezért minél kopottabb és minél sárgább a vadász által megszerzett gyöngyfog, annál értékesebb trófea.

Sárga sas → *Ragadozó madarak*

Sarjúcside. A → *másod-*, illetve a *sarjűfészek* tojásaiból kikelt szárnyasvadászporulat neve.

Sarjűfészek → *Másodfészek*

Sarkantyú → *Agancs* (dám) → *Fácán*

Sárkány → *Kakas*

Sárkányozni. Tavasszal a korai kaszálású takarmányfélék környékén „eresztenek föl” még néhol papírsárkányt, amivel a → *szitaló* ragadozó madarat utánozzák, hogy vele a veszélyeztetett területre fészkelni szándékozó → *szárnyas vadat* onnan elriasszák. A sárkányozás azonban a nagytablás gazdálkodás miatt lassan idejét múlja.

Sarki búvár → *Vízivad*

Sarkos vagy a saroktartó (vadász). → *Pásztázó* vagy *hajtóvadászatnál* a → *vadász* (*puskás*) *vonat* két végére állított, lehetőleg jól lövő puskákat nevezünk így, akiknek feladata az ott általában nagyobb számban kitörni akaró vadat minél eredményesebben lelőni. Az ilyen kiváltságos helyre állított vadászt az említetteken kívül még *sarokpuskásnak* is nevezük.

Sárszalonka → *Szalonkafélék*

Satnyul, folyamatosan gyengül. Elsősorban az állományra mondják (pl. → *beltenyésztés* miatt elsatnyult), de használják → *hanyaglani* jelentésben is.

Sátorozni. Tollait felborzolva, leeresztett, szétterített szárnyakkal mintegy sátrat képezve maga alatt → *dürgéskor* a siketfajd szokott, a túzok viszont nem, mert az nem ereszti le, hanem felborzolt tollú szárnyait magára borítja kifordítja.

Sátorvas → *Ravaszvédő*

Schneller → *Gyorstó*

Sebágy vagy *betegágy* annak a helynek a németből fordított neve, ahová a sebzetten → *elugró* → *nagyvad* a fájdalom és vérvesztés miatt lefekszik.

Sebes ültiben (lőni a nyulat). Csúfolódó vadászmondás. Olyan → „*stüszí vadász*”-ra mondjuk, aki sutba dobva az etikát, képes ülő nyúlra lőni, hogy biztosabban zsákmányul ejthesse, mert futtában nem sikerülne neki!

Sebezni, megsebezni. Vadászati szempontból a vadnak kizárólag fegyverrel okozott sérülését nevezük sebzésnek, megsebzésnek. A vad testébe bevágódó lövedék pedig esetleg halálos *sebet üt* rajta vagy mély sebet vág a vad húzába.

Sebezte (a lövés). Akkor mondjuk, amikor érte, vágta, találta, horzsolta vagy → *megpiszkolta*, tehát nem halálosan, de *eltalálta* a lövedék a vadat.

Sebjel vagy cserkészjel. Magyarosabb a *sebzésjel!* → *Sebzések*

Sebjelzés. Így nevezünk minden → *nyomhagyást*, ami a sebzett vadtól ered, és követésére segítséget nyújt. Pnyenek: a → *lövés vágta szőr*, a vércseppek és kenődések (→ *vérkenés*), a csontszilánkok, a tüdő-, máj- és húscsapatok, a bélsár, a lábnyomok, de sokszor egy frissen letört gally vagy rendellenesen elhajló fűszál is.

Sebszáj, sebhát. Vadászeloideink kifejezése volt a ma használt *belövés* és *kilövés* helyének megnevezésére. Az utóbbiak ma elfogadottabbak.

Sebvér. Német tükörfordításként nevezik így sokan a lövésből származó → *csapázásra* alkalmas vért, amelyből pedig mindenki tudja, hogy sebből ered! Javaslom, hogy mondjunk helyette egyszerűen *vért* vagy *vérzést*, érthető lesz így is!

Sebzések. Amikor a vadat találat éri vagy tűzben marad, vagy sokszor még súlyos sebe ellenére is elmenekül. Természetesen a sebzetten elmenekült vadat nem hagyjuk soká kínlódni és elveszni, mint a lelkiismeretlen puskásember, aki a lövéstől később elhullott vadat csak akkor veszi észre, amikor arra jártában már a szagát éri! A vad egyéb értékein kívül a vadászkerkölcs is megköveteli, hogy a sebzett vadat feltétlen megkeressük, és szenvedésétől mielőbb megszabadítsuk. A gyakorlott vadász a legtöbbször már a lövés pillanatában látja, hogy lövése talált-e, de utána a vad → *jelzéséből* és a visszamaradt → *sebzésjelekből* azt biztosan meg is tudja állapítani. *Jelzésen* a vadnak azt a sajátos és jellemző mozdulatát értjük, amit a találat pillanatában tesz. Régebben ezeket a jelzéseket osztályozták és sémának írták elő, hogy: a nagyvad *lapockalövésnél* felágaskodik, majd előre ugorva orrával szinte a földet súrolja s úgy rohan el, de hamarosan holtan esik össze. *Bél-*, és *gyomorlövésnél* kirug a két

hátsó lábával, azután kínlódva nyújtózik, és meggömbített háttal elfut stb. Azóta a gyakorlatból tudjuk, hogy bár ezek a sémák gyakran helyállóak, találatkor a vad nagy valószínűséggel valóban úgy viselkedik, de közülük több összekeveri az „előírást” és lapockalövésnél szabályosan kirúg, béllövésnél pedig néha meg sem rezdül, mintha találat sem érte volna! Szabályt tehát csak azzal állíthatunk magunk elé, hogy a vad találatjelzésén túl, amihez még hozzátartozik a lövedék becsapódásának a legtöbb esetben hallható hangja is, feltétlen odamegyünk, ahol a vad az → *elugráskor* állt, és ott a visszahagyott jeleket (vér, csülökbevágás, nyesett szőr stb.) is megvizsgáljuk. Ezek összességéből következtetünk a sebzés minőségére és fokára, de mindettől függetlenül ha semmilyen sebzésjelet sem találunk, amíg a hibázásról tökéletesen meg nem győződünk, a szabályos → *utánakeresést* soha sem hanyagolhatjuk el!

Sebzés helye → *Találat helye*

Sebzett vad az, amelyik a találat után még él, esetleg még el is tud menekülni, vagy amelyik a sebesüléstől megbénul, és nem tud járni vagy repülni. A sebzett vad megkeresése etikai kötelességünk!

Selejt. Valamilyen céltudatos tevékenységgel előállított olyan termék, mely egy vagy több tulajdonságban nem éri el az előre meghatározott és megkívánt szintet. Érthető, hogy többen helytelenítik alkalmazását a természet alkotásaira.

Használata nyelvünket is szegényíti, mert egyetlen kifejezést tesz a gyenge, rossz minőségű, fejlődésképtelen, hitvány, csenevész, korcs, csökött stb. kifejezések helyébe. Kétségtelen viszont, hogy kényelmesebb egyszerűen selejtet mondani mindarra a vadra vagy trófeára, amely az állományban nemkívánatos, mint nevéen nevezni azt a hibát, mely miatt azt elmarasztaljuk.

Selejtezés. Tulajdonképpen → *selejt* vad kilövését, a megmaradó jó tenyészanyagból való *kiválogatását* jelenti. Sokan azonban merőben más jellegű vadászatra is alkalmazzák. Pl. miért „sejtezés” a tavaszi őzbakvadászat, amikor annak során lelövésre kerülnek hanyatló korú és rendellenes agancsú bakok is, amelyeknek legtöbbször a legkevésbé sem nevezhető „sejteznek”! Vagy miért *gida-sejtezés* a kilőtt többlet gida, és miért *sutasejtezés* a túlsúlyban levő suták gyérintő vadászata, amikor ennek során épek, egészségesek is puszkacsőre kerülnek → *állományapasztás* miatt. Ezen vadászatokkal tehát szerintem nem „sejtezést”, hanem tisztogató-, állománynemesítő vagy gyérintőmunkát, egy szóval *válogató vadászatot* végzünk, amely kifejezés jobban illik a vadhoz is meg a vadászati formát jellemző ténykedésünkhöz is.

Sereg. Nagyobb számú → *szárnyasvadra* alkalmazzuk, pl. egy sereg vadlúd, egy nagy sereg fácán stb. A → *csapat* viszont egyformán vonatkozik minden fajú nagyobb létszámú vadra.

Serét → *Sörét*

Serteszakáll. A túzokkakas díszes „bajuszát” nevezzük így.

Serteszőr vagy sörte. Így nevezzük a → *vaddiszó* hosszú, erős hátszörét, amely elsősorban vadászkalapdísz, de az ipar másra is felhasználja.

Sérült agancstő. Az agancs torz fejlődésének egyik előidézője, de oka lehet annak is, hogy az ilyen hím a rajta levő agancsot többé nem dobja el.

Siketfajd → *Fajdfélék*

Siklórepülés. Több madárfaj jellegzetes, kiterjesztett, merev szárnyakkal végzett ereszkedő repülése. Mivel gyakori a fácánnál, de még inkább a récéknél, közben haladásuk igen gyors, nehéz őket eltalálni.

Sintérmunka → *Sűrűjébe löni*

Síphang, sípjel. A vadászebeket jelek ismeretére, megszokására → *idomítjuk*, amelyek beléjük idegződnek, és később azokat látva vagy hallva, a jeleknek megfelelően cselekszenek. Ilyen az a *síphang*, síp- vagy füttyjel is, amivel a vizslát → *behívjuk*, → *fektetjük* vagy más cselekvésre ösztönözzük.

Sípítani. 1. Amikor üzekedéskor az őzbak a sutát hajtja, az, mintha félne tőle, sípító panaszhangot hallat. A vészhangja ennél élesebb és hangosabb sípítás, de egészen halk, ha a bakot hívja vagy gidáját keresi. 2. Ugyancsak sípít az anyját hívogató gida is, az ő hangja viszont cérnavékony.

Sípol. 1. Füttyül, jellegzetes füttyülő, sípoló hangot ad a húzó vadréce szárnya, 2. füttyül a füttyülő réce és 3. esetenként még a → *vidra* is. 4. Füttyül a kilőtt puskagolyó is.

Sípra csalni, sípra hívni. Így fejezzük ki az → *üzekedő őzbaknak* → *csalsíp-pal* való csalogatását, amit helyesebb úgy mondani, hogy: síppal csalni vagy hívni. Ilyenkor *sípra jön*, *sípra ugrik* a síppal hívott vagy csalt őzbak.

Sír, síró hangot ad majd minden állat fájdalmában.

Sívalkodni, visongani, ríni a vadmalacok szoktak, amikor alkonyatkor elindulnak → *vackukból*, mindaddig, amíg anyjuk csendre nem inti őket.

Skeet lövészet. Az agyaggalamblövészet legkorszerűbb formája. → *Agyagalamb*

Sneff. Nagyapáink nevezték így ferdített németséggel a szalonkákat. Erdei sneff: erdei szalonka, mórnsneff: sárszalonka.

Sokat ígérő vagy ígéretes (agancs). Így nevezzük a még fejlődésben levő fiatal agancsos hím jót mutató agancsát.

Sólymok. Kipusztulóban levő, ezért minden időben szigorúan védett, szép és nemes → *ragadozó madarak*, amelyeket még nem is olyan régen sólyomvadászatra, *sólymászatra* → *vágó-*, illetve → *pedző madárként* használtak.

Sorjázni. 1. Több egymás után fölkelő vagy fölugarzott vad sorban való lelövésére mondjuk. Ha valaki pl. egy szétvert fogolycsapat egyedeit vizsla előtt egyenként felrebbenti és egymás után sorban lelövi, arra mondjuk, hogy a csapatot egytől egyig *lesorjazta*. 2. Egymás után sorban vonulni.

Sorolni, kisorolni. A szarvas és a vaddisznó túrja ki a sorban, szemenként elvetett makkot, kukoricát, amire azt mondjuk: *kisorolta*.

Sóvárog. Régies, de kifejező elnevezése a vadmacska → *pacsmagolásakor* hallatott „énekló”, panaszos nyávogásának. A vadmacska párzásának régies elnevezése a *bernyázkodik*.

Sózők. A só fogyasztása elősegíti a kérődző vadfajok emésztését, hozzájárul

egészséges fejlődésükhöz, növeli a vehem-, és az agancsfejlesztési készségüket. Ezért vadászterületünk nagyvadjárta helyeire *sózókat*, régiesen *nyalatókat* készítünk, amelyeket a vad többnyire meg is talál, azokat → *fölveszi*, s utána rendszeresen → *rájuk jár*. Egyes helyekre, így az etetők mellé kis vályúkba tehetünk kősót vagy tiszta takarmánysót, de máshová többnyire *keretsózt* készítünk, ami nem más, mint egy földbe süllyesztett fakeret, amelybe agyagos sókeveréket döngölünk. Nedves talajon megfelelőbb a *dúc-* vagy *cölöpsózo*, erdei vágásokban pedig a *tönksózo*, egy kivágott vastagabb fa kivájt tönkjébe tett agyagos só. Helyenként a → *vaddiszónó* is szívesen rájár a sózóra, de azt ki is forgatja, tönkre is teszi.

Sörét. Apró, különböző nagyságúra gömbölyített, méretenként más és más számozással jelölt és *keménységre is különböző* ólomgolyócska, amelyből méretenként több-kevesebb alkotja a sörétes töltény → *lövedékét*. Nagyságrendi számozása országonként változó. Régiesen: serét, srét, göbecs.

Sörétesfegyver. Főleg → *apróvadra* használt → *vadászfegyver*, amely lehet egy- vagy kétsövű, és golyócsóvel összeillesztett → *vegyescsővű* is.

Sörétfojtás. A patronhüvely öbnagyságának megfelelő méretű kerek kéregpapír vagy műanyag lapocska, ami a hüvelyperem nyomó hatására a sörétre szorul.

Sörétraj. A → *sörétesfegyver* elsütésekor a fegyver csövét egyszerre elhagyó és gyakorlatilag a célíg együtt haladó sörétszemek tömege.

Sötétkamra → *Volier*

Sötét színeződés. Az agancs bírálatakor annak színe is számottevő tényező. A nyers felületű, alig hogy lehámlott agancs világos színe a napfény és a fák kergének savhatására *sötétre színeződik*, attól függően mind sötétebbre, hogy az agancsos hím a fejdíszét milyen fajú fákhöz dörzsöli.

Sóvényháló. Egytükrös; erős zsinemből szőtt, bokrokra aggatható hosszú hálófal, amely öz befogására alkalmas, de használták már dámfogsra is.

Spaniel vizsla → *Vadászebek*

Spanyollépés. Az első lábak magasra emelt, váltakozó lépésű járásmódja, melyet a spanyol iskola szerint idomított lovakkal végeztetnek. Két vadfajunk, az öz és a dám ezt magától is tudja, fiatal hímjeik ugyanis néha ilyen ütemes lépésekkel közelítenek felénk, amikor kíváncsiskodnak.

Spektív. Magyar nevet még nem kapott, egyszemű, nagy nagyítású, de kis látómezejű, főleg rögzítve vagy feltámasztva használható távcső. (Tengerész-látcső.)

Spiszer → *Csapos*

Sportvadász. → Nem *hivatásos*, hanem vadászjeggyel rendelkező vadász, aki különleges szenvedélye miatt pihenés, szórakozás, sport és kikapcsolódás céljából vadásztársasági tagként űzi a vadászatot.

Strázsa. Idegen, de régen elmagyarosodott szó, vadászeldőneinktől örököltük. Azokat az öröket nevezzük így, akiket fácánvadászat előtt kora hajnalban a fácánok éjszakázóhelyei köré állítunk, hogy virradatkor akadályozzák meg

azok kirepülését és megszáradását. Feladatuk még, hogy mielőtt az őrzésükre bízott csenderes meghajtásra kerül, *betereljék* a netán mégis kimerészkedett fácánokat.

Stüsü vadász → *Kocapuskás*

Suhogni. Sötétben is hallani, amint a fejünk fölött elhúzó vadludak szárnya hangosan suhog. Ebből származik a *suhanni* szó, amit akkor mondunk, amikor a hajtott fácánkakas a fejünk fölött hirtelen *átsuhan*.

Súlyelosztás. Különösen a → *kapáslövésre* készült → *sörétes fegyvernél* nagyon fontos, hogy csövének és → *agyának* az egymáshoz viszonyított súlyelosztása jó legyen, mert másképp nehezíti a pontos lövést.

Súrolja (a golyó) → *Horzslövés*

Suta. A nőivarú őz elnevezése, de melléknévként is alkalmazzuk néha, amikor agancsát már elhányt szarvasbikáról beszélünk, és azt mondjuk rá, hogy sutafejű lett vagy hogy *lesutult* bika. Régen általában a nőstény rőt vadat jelentette, ma már szarvasra vagy dámra nem használják!

Sutagida. Az őz nőivarú szaporulata éves koráig, azután ünő a neve.

Sutavad (tarvad). A nőivarú szarvasféléknek közös neve.

Sútolni. Régies, de néhol még ma is használt elnevezése a lőtt → *nagyvad* → *lenyúzásának*, csuhája lehúzásának.

Süldő. A felnőtt, de évesnél fiatalabb vadmalac, valamint a növendék kölyökróka, és a kölyöknyúl neve.

Sülyesztett kakas. A kakasos → *sörétesfegyver* elsütőszerkezetének egyik korszerűbb, kevésbé veszélyes változata.

Süндisznö vagy süн. Kis tuskésbundájú emlős, amely csak fácános és foglyos helyeken káros, mivel egyik csemegéje a földön fészkelő madarak tojása. Egyébként rovar- és pocokpusztító tevékenysége miatt rendkívül hasznos kis jószág, ezért ott sem kell föltétlen elpusztítani, kutyával szétépetni, ahol esetleg káros, hanem a természetszeretők gondosságával máshová telepíteni, ahol nem tud kárt okozni, hanem inkább hasznot hajt!

Sűrűfejű-nek is mondjuk a vastag-, sokágú → *agancsot* viselő őzbakot, amelynek a feje, füleit is beleszámítva, messziről sűrű, bokros benyomást kelt.

Sűrűjébe löni. A hús vadász törvényt és vadászetikát sértve csak úgy vaktában közé-, a sűrűjébe lő a vízen csapatban üldögélő vagy bokrétában szárnyarakelő vadnak, hogy minél több maradjon helyben vagy hulljon le belőlük. Ezt a „sűrűjébe lövést” nevezzük *sintérmunkának* → *vadmészárlásnak!*

Sűrűn rakja, vágja a sörétet. Ezt teszi az összehordó, ostorhegyre vágó puska, amilyen ma a legtöbb csokk csövű sörétesfegyver.

Szabadkézből löni. Annyit jelent, mint támaszték nélkül löni, ami golyós fegyvernél nem célszerű, mert így sokkal bizonytalanabb a lövés. Nem szégyell-nivaló, sőt a jó találat érdekében majdnem, hogy kötelező minden lehetőséget kihasználva nagyvadra támasztékról, *támasztékból löni!*

Szabadon engedni. A vérebbel tesszük ezt. Vadásznyelven ezt inkább úgy mondjuk: → *hajszára küldjük*, hajszára engedjük.

Szabályos agancs. Természetes, megszokott formájúra kifejlődött agancs. Ennek ellentéte a szabálytalan agancs, amelyik ettől mind nagyságra, mind pedig alakra és minőségre nézve bármelyik részén eltér.

Száda. Egyéb nevei: száj, szájadék, nyílás, lyuk. A → *kotorék* és más lyuklakó állat szállásának bejáratnevei.

Szag. A vad (ill. az ember) testének kipárolgása, amit jártában-keltében vagy fekvésért, vackát elhagyva maga után hagy, vagy ami léptei nyomán a földön, a növényzeten, a hóban sokáig megmarad. → *Szimat*

Szagát veszti, pontosabban: csökken az átható vadszaga a földön fészkelő vadmadárnak, így a fácánnak is, amikor tojásain kotlik. Ez természetadta védelme a ragadozók ellen, és ez az oka annak is, hogy a tavaszi *fészekmentés*kor csak igen jó orrú vizslával tudjuk a kotló fácánokat meglelni.

Szaggatja → *Marcangol*

Szagmentirigy → *Bűzmirigy*

Szagot kap, szimatot vagy szelet fog. Ezek a kifejezőmódjaink arra, amikor a vad megérzi az ember, a vizsla pedig a vad szagát. → *Szimat*

Szagtalanítani. A vad számára a leggyűlöltebb szag az emberszag. Ha ezt a → *dúvad* a kitett, megvetett csapdán megérzi, azt messziről elkerüli. Ezért aki ilyesmivel foglalkozik, az a csapdát valamilyen → *szimatcsaló anyaggal, szerrel* szagtalanítani szokta.

Szajkó → *Fészekrablók*

Szakaszos üzekedés, ivarzás. Több vadfajnál, így az őznel és a nyúlánál is, a nőtények üzekedése, illetve bakzása nem egy időben, hanem egy meghatározott időn belül ugyan, de az életkor, valamint az egyedi tulajdonság befolyására egymás után, szakaszosan megy végbe. Ez a természeti sajátosság alkalmas arra, hogy az így kitolódott párzási időben egymás után több nőtényt is megtermékenyíthessenek.

Szálkereszt, hajszálkereszt, fonálkereszt a → *golyósfegyver* céltávcsövének hajszálvékony, keresztben kifeszített fémhuzal irányzéka, amelynek a látómező középpontjában összefutó keresztvezése jelenti a célgömböt.

Szállás → *kotorék* → *tanya*, barlang, odú, lyuk, vár a → *róka*, a → *borz* és az → *üreginyúl* lakóhelyének elnevezései, de lakhat ezekben más állatfaj is.

Szálláscsináló. Az erdei szalonka legelőbb érkező, kékes lábú példányait nevezzük így.

Szállítóláda és -kosár. A befogott élővad változó nagyságú szállítóeszközei.

Szalonkacsillag. Az esthajnalcsillag vadászelnévezése, mert amikor az alkonyatban ez kigyúl, akkor kezdődik a szalonkák esti húzása.

Szalonkafélék. Kiterjedt családjukból bennünket közelebről csak a szalonkák érdekelnek, és közülük a *nagy*, a *közép* és a *kis sárszalonka* is csak azért, mert sebes röptükkel néha alkalmasak adnak egy-egy bravúros lövésre. Vadász-

körökben nagyobb érdemeket szerzett az *erdei szalonka*, mert amikor évenként megérkezik hazánkba ez a kis *hosszúcsőrű vándor*, halk püsszegő, korrogó hangja nemcsak azt adja tudtunkra, hogy vele együtt itt a rügyfakasztó tavasz is, hanem hogy érkezésével az új esztendő vadászatai is megkezdődnek! Azonkívül természetesen maga a *szalonkavadászat* is pompás élvezetet nyújt, és e sok érde-
me miatt a vadászok az *erdő királynéjának* is nevezik. Hozzánk rendszerint kora tavasszal, márciusban érkezik és április második felében hagyja el hazánkat. Néha, amikor valamelyik késelekedik, előfordul, hogy → *ráérik a tojás* és itt *rák fészket* valamelyik középhegységünkben. Küllemre mindkét nem egyforma, ezért csak boncolás útján lehet a nemeket egymástól megkülönböztetni. Tolla-
zatuk remeke a természetnek, pompás cizellált rajzolatával mesterien alkalmaz-
kodik az erdő rőt színű avarjához. Két változatát ismerjük: a kékes lábú *szállás-
csinálót*, amelyik a legkorábban érkezik, és az ezt követő sárga lábú *bagolyfejűt*.
Egy fajhoz tartozik mind a kettő, csak életviszonyuk alakította ki közöttük e
különbséget. Kora tavaszi érkezésük egybeesik *nászokkal*, amit náluk is *dürgés-
nek* nevezünk. Nappal az erdő nedvesebb, laza talajú sűrűségeiben *tanyáznak*,
ahol hosszú csőrüket a talajba *szúrva* élelem után kutatnak, miközben halkan
„*dorombolnak*”. Alkonyatkor azután hangos szárnycsattogtatással *szárnyra
kelnek*, de ezt követően zajtalanul, hol lomhán, puhán, mint a bagoly, hol meg
fecskeként *cikáznak*, *csapongva* szálldosnak az est sötétjében, betartva ősi
húzási helyeiket, a → *szalonkafordulót*. Nászrepülésük közben sűrűn hallatják
a vadász szívét megdobogtató korrogó, püsszegő hangjukat, s várják alulról
a bokrok sűrűjéből a párra váró társ jeladását. Gyakran előfordul, hogy ilyen-
kor több hím is kerget egy csapongva incselkedő kis tojót, amikor hangjuk
éles *cipogás* vagy (ritkán használt szóval) *cikkelés*; az így húzó együttes elneve-
zése német eredetű szóval *cvikk*. A tojó a kiválasztott hímrel aztán *megszáll* a
bokrok közt, az pedig menten udvarolni kezd, *páváskodva teszi a szépet* párjá-
nak. Hazánkon ősszel is átvonulnak északról déli irányba, s rövid itt-tartózkodá-
suk alatt megtartják ugyan szokásukat, az esti és hajnali *húzást*, de repülésük
ekkor néma, hangtalan.

Szalonkaforduló. Az erdei szalonkák tavaszi nászrepülésük alatt évről évre
betartják szokásos ősi *húzóhelyeiket*, → *húzásuk* megszokott irányát, és a völ-
gyek végén, néha egy-egy kimagasló öreg hagyásfánál szokásos fordulóikat,
hacsak közben emberi beavatkozás meg nem változtatja a természet jellegét.
Amikor a vadászok kitapasztalják ezeket a húzóhelyeket és *fordulókat*, tudni
fogják, hogy hol kell várni tavasszal az elsőket!

Szalonkahúzás. Így nevezük az erdei szalonkák tavasszal végzett esti és
hajnali nászrepülését, de egyben ez vadászatuk elnevezése is. Ez utóbbit a vál-
tozatosság kedvéért *szalonkalesnek* is nevezük.

Szalonkatoll. Az erdei szalonka külső szárnyhajlatában nőtt, elcsenevésze-
dedett, kemény, csíkos kis evezőtoll, amiből kettő az elejtett szalonka
→ *tróféja*. → *Ecszettoll*

Szalonkavelő. Ingyenc vadászok kedvenc falata a szalonka felaprózott, tojás-

ba kevert, pirított kenyérrre kent sós-paprikás vékonybele. Téves hiedelem, hogy ezt tisztítatlanul, mindenestül eszik, mert ugyanolyan gondosan megtisztogatják, mint a kolbásztöltésre szánt disznóbelet.

Szalonnakövér. Vidékenként az őszidőre alaposan meghízott → *borzot* nevezik így.

Számhúzás. Nagyobb társasvadászatokon a vadászállásokat sorsolással osztják el. Ehhez a vadászok számot húznak, és a rájuk eső számozott állást foglalják el. Körvadászatnál a kihúzott szám a vadász indulási sorrendjét jelenti azonkívül, hogy helye a jobb vagy bal szárnyban lesz-e.

Számszerij, népszerű nevén: nyílpuska. Emberi erővel (íjhúrral) működő löfegyver. A közönséges íjtól abban különbözik, hogy felajzására, megfeszítésére különböző nyomatéknövelő mechanikai szerkezetek szolgálnak, így a nyílvevessőt jóval nagyobb távolságra (120—140 → *lépés*) lehetett vele kiröpíteni. Mostanában → *bénítófegyverként* használják, előnye a hangtalansága, hátránya a nagyon kis lőtávja.

Szanitéc. Egészségügyi segítő. Bizonyos értelemben a → *róka* tölt be szanitéc szerepet a természetben, mert legelőbb a gyenge, sebesült, életképtelen, beteg állatokat *szedi össze*, amelyek már úgyszólván halálra vannak ítélve. Ezzel sok betegség elterjedését fékezi, ill. gátolja meg.

Szánt, ormányával szántásszerűen túr a → *vaddisznó*, amikor a földben élelem után kutat. Az ebből keletkezett barázdát → *túradéknak* nevezzük.

Szaporulat. Az állatfajok újszülöttjei, amelyek mint elnevezésük, a *szaporodásból* származnak.

Szárad, kiszárad (az → *agancs*). Idők folyamán az agancs fokozatosan szárad, nedvességtartalma csökken, ezért *súlyvesztése*ge eleinte nagyobb, később egyre kisebb lesz.

Szárcsa → *Vízivad*

Szárítódeszka → *Feszítődeszka*

Szarka → *Fészekrablók*

Szárny. 1. A madár jobb és bal mellső végtagja. 2. Szárnya van mind a vadász-, mind pedig a hajtóvonálnak. Ezért hajtóvadászatokon gyakran hallani ilyen felhívást: balszárny állj, jobbszárny előre! stb. 3. Szárnyai vannak a körvadászat kiinduló embergyűrűjének, azonkívül 4. a nyúlbefogó hálónak is.

Szárnyas hírnök. A mátyásmadarat, a szajkót nevezzük így, mert erdőlakó társainak jó előre jelzi a vadász közeledtét, a vadásznak pedig, ha vad mozdul a sűrűben, ill. amikor a hajtásban róka vagy vaddisznó tör feléje.

Szárnyasvad. Általában azokat a madárfajokat soroljuk a „szárnyasvad” gyűjtőnév alá, amelyek a többi madárfaj között nekünk → *hasznos vadként* a vadászati tárgyát képezik. Ilyenek: a fácán, a fogoly, a szalonka, a vadlúd és a vadréce, a szárcsa és a vadgalambok.

Szárnyaszegett vagy szárnyaszegett a *szárnyazott*, leszárnyazott repülővad. De szárnyaszegettnek tettetik magukat a csibéiket féltő fogolyszülők és több más

szárnyasvadszülő is, amikor sebesültet mímelve → *müvergödéssel* igyekeznek az ellenséget kicsinyeik közeléből elcsalni.

Szárnyazni. Repülő vad szárnyát megsebezni, amitől az repülésképtelenné válik és szárnyaszegetten lehullik, de ha még életben van, földet érve bizony *el-lábal*.

Szárnyazott vad → *Szárnyazni*

Szárnyfedő toll. A madarak evezőtollai fölé boruló több, lazább tűzésű toll, amelynek színezete a fácánnál faji, a fogolynál pedig nemi megkülönböztetésre ad lehetőséget.

Szárnypuskás → *Oldalazni*

Szárnyra kap, szárnyra kel, szárnyat bont, felkel a felrepülő szárnyasvad.

Szárnytükör. A vadrécék szárnyközepén levő színes, acélfényű foltot mutató, több tollból álló tolldísznek a neve.

Szarv. Belül üreges, aránylag lágy szaruképződmény, amely viselőjének a fején bizonyos kor eléréseig állandóan nő, és azt soha el nem dobja, nem úgy, mint az agancsos vad a csontnemű agancsát. Vadjaink közül egyedül a → *muflon* hord szarvat, melyet formája után a vadásznyelven → *csigának* nevezünk.

Szarvas vagy gímszarvas. Hazánk legértékesebb „koronás” nagyvadja. A → *szarvasfélék*, illetve az *agancsosok* családjába tartozik, és nálunk két fő típusa van: a *nyugat európai* vagy *alpesi* és a *keleti típus*. Ezekben belül hat *szarvastörzset* (ökotípus) különböztetünk meg, és ahol ezek kialakultak, hazánk e helyeit kizárólagosan a szarvasra vonatkoztatva → *vadjárásoknak* nevezzük. A szarvas hímjét *bikának*, nőtényét *tehennek*, újszülöttjét pedig *borjúnak* mondjuk. A borjú neme szerint lehet *bikaborjú* vagy *ünőborjú*, mely utóbbi egy-éves kora után *ünővé* fejlődik, majd az első *borítás* és fogamzás után *előhasi ünő*, a *borjazását* követően *fiatal tehen* a neve, ha meg nem válik vemhessé, akkor *meddő tehennek* hívjuk. A bika a fején → *agancsot* visel, míg a tehének *tarfejűek*. A testüket fedő szőrzetnek *csuha* a neve, s ezt évente kétszer *váltják*. Szemük alatt jól látható → *könnygödör* van, amiben a → *szarvaspézma* gyűlik össze. A szarvas végbélnyílását *hullatónak*, ürülékét *hullatékknak* nevezzük. A bika ivarszervéről lelógó hosszú szőrzet a → *pamacs*, ami körül üzekedéskor a bika hasaalján sötét, erős szagú folt, a → *rigyetési folt* keletkezik. A lábujjait borító szaruállomány a *csülök*, s fölöttük hátul a két kis szarunemű kinövés a → *füköröm* vagy más néven a *fattyúcsülök*. Nyár végére a bőséges táplálkozástól a bika ellustul és elhízik, amikor → *döhér*, *döhere* lesz. Ilyenkor még nem jár együtt a tehennel, társa néha csak egy-két → *csatlósbika*, amelyeket a → *bögésig* megtűr maga mellett. Amikor aztán beköszönt az ős, a szarvasok *nászának*, a *szarvasbögésnek* az ideje, a korosabb bikák *beállnak* az időközben összeverődött teheneiből és ünőkből álló *vegyes csapatba*. Természeténél fogva a szarvas *többnejű*, ezért arra törekszik, hogy minél több tehene legyen, azokat a bögés alatt feltékenyen őrzi, és megtartásukért sokszor kemény harcot vív a → *hárem* körül ólálkodó → *vetélytársbikákkal*. Ő a hárem főbikája, más néven → *csapatbikája*. A csapat körül ott ólálkodnak az esélyeső, reménykedő →

mellékbikák vagy más néven *kisérőbikák*. A csapat közben ezektől követve a → *bőgőhelyre* vonul, ahol a főbika a *rigyető teheneit* egymás után *beborítja*. Bőgés alatt minden gondja csak ez, alig eszik, figyelmetlen, ezért a tehének éberségére, főleg a → *vezértehenre* bízta magát, amelyik ösztönszerűen vigyáz ilyenkor az egész csapat biztonságára. Ha veszélyt sejt → *riaszt*, amire köröskörül elnémulnak a harsogva *bőgő, orgonáló* bikák, és a következő riasztó jelre már mind *meg is ugranak*. De utána a bikák *rigyetési szaga*, ez a bakbüzös pézsmaszag ott terjeng mindenfelé, s ilyenkor a vadász „megérizi a vadat” a szagról, tudja merre → *váltott át* előtte → *üzekedő bika*. Ez időben a bikák leromlanak, amint mondjuk → *lebőgnek*. A fiatal → *kölyök-* és → *kamaszbikák* közben mutáló hangon utánózzák az öregeket, de bőgés helyett csak → *nyekeregni* tudnak, aztán harcosan össze is akaszknak, de amit legfeljebb → *reményteljes* agancsaikkal ilyenkor *vív*nak, az még csak játék. Bőgéskor a fákon megsokasodnak a bikák dühödt → *agancsverései* és → *dörzsölései*, s hűtözés céljából a → *dagonyákat* is gyakrabban keresik fel. *Üzekedés* után a csapat szétoszlik, a bikák elkülönülnek a tehenektől és *magányba vonulnak*, a tehének pedig kisebb-nagyobb → *tarvadcsapatokba* vagy fiatal bikákkal közös *vegyes csapatokba* verődnek. A beüzött tehén 40—41 hétig *vemhes*, és a következő év májusában, júniusában borjazik. Ilyenkor a tavalyi borját egy időre *elrúgja* magától, de később visszafogadja és vele meg újszülöttjével *kis családot alkotnak*. A kis borjú kezdetben esetlen → *nyakigláb* kis jószág, de gyorsan megerősödik, és hamarosan követi anyját, amelyik ritkábban szokta → *elfektetni* magára hagyva, mint *gidáját* az özsuta. A kis *bikaborjú* készülő *agancstövei* helyén az első évben még csak egy kis *szőrkoszorú* keletkezik, ezt követi a *homlokcsontján* kinövő kis dudor, amit *bugának* nevezünk. Ez a kis apró, bársonyos szőrrel fedett csutka a másodéves, más néven a → *másodfü* bikánál fejlődik csappá, amiért az ilyen első agancsú kis bikát → *csaposnak* nevezzük. A csapnak még nincs sem → *ága*, sem → *koszorúja*, de *harmadfü* bikánál is előfordul, ha az rossz tulajdonságú, hogy hosszú, ágnélküli agancsot *növeszt*, annak neve viszont akkor már *nyárs* vagy *dárda* és ennek kifejelett → *koszorúja* is van. A korosodó bika évenként egyre jobb, erősebb agancsot *növeszt*, amíg aztán elérve az öregkort, testben is, és agancsa tekintetében is → *hanyatlani kezd*, fejdíszre felülről lefelé fokozatosan *satnyul*, visszafejlődik, majd *ágakat is veszít*, *ághiányossá* válik, ami fogkopásával is arányban áll. Ez egyébként *elejtése* után lehetőséget ad a bika → *kormeghatározására*. Előfordul, hogy a rendes → *bőgési idő* után egy kis idő múlva ismét megszólalnak a bikák. Ennek oka az eddigi megfigyelések szerint egy *visszaüzekedő* vagy → *álüzekedő* tehén, de az is lehet, hogy egy → *görgő vadkoca*. Ezt a késői hangoskodást → *utóbőgésnek*, míg a szokásos időben történő → *javabőgés* előtti pedig → *előbőgésnek* nevezzük. A tél beállta előtt *megrongyosodik* a szarvasok *cuhája*, és megkezdődik második *szőrváltásuk*, majd a tél végén a bikák → *elhullatják* agancsaikat, az öregebbje előbb, a fiatalok később, és rövid ideig *lesutulnak*, *tarfejűek* lesznek. A szarvasok *élőhelyén*, jól tartott → *váltóikon* mindenfelé lehet ilyenkor

→ *hullott agancsot* találni, amelynek → *levetési síkjából* következtetni lehet volt gazdájának a korára. Az agancs egyébként a szarvas legértékesebb, és mint → *trófea*, vadászati szempontból a legnagyobb eszmei értéket képviselő testrésze.

Szarvasállomány. Egy szarvasos területen élő szarvasok összessége.

Szarvasbika, szarvastehén, szarvasborjú, szarvasünő: a szarvas nemenkénti és kor szerinti elnevezései. → *Szarvas*

Szarvasbogyó. A szarvas oválisan gömbölyded → *hullatéka*, amelynek alakja a bikánál és a tehénél különböző.

Szarvasbögés vagy bögés. 1. A szarvasbika kizárólag a rigyetési időben hallatott erőteljes, különböző érzelmeit mégis árnyaltan kifejező harsonázó hangja. 2. A rigyetés az → *üzekedés* ideje.

Szarvasbőr. Csak az iparban és a kereskedelemben használt elnevezés, amíg nincs kikészítve, a vadásznyelv ezt *csuhának* nevezi.

Szarvasbúcsúztató → *Vadászszokások*

Szarvasfaggyú. A szarvas időnként felhalmozódó zsiradéka.

Szarvasfélék. Cervidák. Régi, de kifejező néven: rőt vadak. Hazánkban élő képviselői: a gímszarvas, a dám és az őz.

Szarvashívás. A szarvasbika vadászatának egyik legkedveltebb módja, amikor a leshelyünkön különböző szarvasbögésekkel; bögőkürttel, tülökkel, tritoncsigával, lámpacilinderrel stb. a bika bögő hangját utánozzuk, s ezzel a közelben levő bikát féltékennyé téve s felingerelve lőtávolságra vagy jobban betekintheső helyre igyekszünk → *behívni*.

Szarvasjárás, vadjárás. Hazánk azon területei, ahol a szarvasoknak egy-egy ökotípusa (a környezet hatására kialakult, s hozzá alkalmazkodott állati szervezet) kifejlődött.

Szarvasnász. A szarvas → *üzekedésének* esztétikusabb, lírai elnevezése. Egyéb elnevezései még: bögés, szarvasbögés, rigyetés.

Szarvasnyom. A szarvas csülkeinek egyszeri lenyomata, a → *csapás* kelléke. Ennek számtalan alakját, formáját, változatát ismerteti a megfelelő szakirodalom (németből átvéve!), de a vadásznak azokból kevésre van szüksége.

Szarvaspézsma. A szarvas → könnyögdrében összegyűlő váladék, amely *szagjelként* (→ *jel*) fákra, bokrokra kenve egymás megtalálására, felkutatására szolgál.

Szarvastörzsek, törzstípusok. Hazánk szarvasállományában a vadjárásokon belül 6 törzstípust különböztetünk meg, azok testi felépítése és agancsformája szerint. Ezek közül a legjobb törzsek a gemenci vadjárásban élnek.

Szarvasvadászat. A szarvas vadászatának minden formája egyéni vadászati mód. Ilyenek: a → *cserkészés*, a → *les*, a *hívás* → *behívás* és néhol a → *barkácsolás*.

Szarvasvándorlás. Így nevezzük a *szarvasjárások* egymás közötti forgalmát hazánkban, amit néhol szomszédaink szarvasállománya is befolyásol. A szarvasvándorlást főleg élettani szempontok és az időjárás irányítják.

Szatyma → *Fickó*

Szél. Ez a vadászt soha nyugton nem hagyó, figyelmét örökké magára vonó, öt sokszor megcsúfoló, jobbára mindig ellenségesen nyomában járó örök társa és kísérője kint a természetben! Amikor azt hisszük, hogy jó, ártalmatlan, mert a vad felől fúj, akkor a vad *nem jön* be, mert az a *szél ellen* jár. Akkor sem mozog a vad, ha a szél zörgeti a fákat, leveleket, ha viszont mégis mozogna, akkor azt a szél zajától nem halljuk. Figyelnünk kell mindig rá, hogy jó széllel, *szél alatt*, *szél ellen* cserkæsszünk, és ha az fordul, s váratlanul *hátszelet* kapunk, ha tarkónkon parányi kis leheletét, a *tarkószelet* érezzük, máris dugába dől minden terünk! *Szél ellen* kell a vizslát is kerestetni, hogy a vad szimatát szembe kapja. A jó eb tudja is ezt, és ösztönszerűen a *szél alá kerül*, de megteszi ezt az öreg, rafinált őzbak is, amikor sípall csalogatjuk. *Szél ellen* nem szeret repülni a hajtott fácánkakas, ezért azt is meg más vadat is, mindig *széllel kell hajtani*.

Szelelő folyosó. A → kotorék szabadba nyíló, többnyire függőleges járata, amely nem annyira közlekedésre, mint inkább szellőztetésre szolgál.

Szeles. Kapkodó, nyughatatlan, össze-vissza ugrál. Sok vizslának rossz tulajdonsága ez, amiről nehéz leszoktatni.

Széles terpesztés → *Agancs*

Szélsörét. Azok a → *csokk-csőtől* deformálódott, eltérített sörétszemek, melyek eltávolodnak a sörétrajtól, és külön röppályán haladva csapódnak le, így balesetet is okozhatnak.

Szelet fog. Így fejezzük ki azt, mikor szél által szállított *szagot* érzékel a vad. Pl. *szagot, szimatot kap a vad*, ha rossz széllel *megyünk rá*. Hogy szelet fogjon, elég egy leheletnyi légáramlás is abból az irányból, ahol a vadász tartózkodik. Az ember gyűlölt és félelmetes szaga pedig elég a vadnak arra, hogy jöttében megtorpanjon, fektéből fölugorjék, álltában pedig futásnak eredjen.

Szellőztetni, levegőztetni kell a lött vadat, mert másképp befülled. Ezért a nagyvadat zsigerelés után → *kipeckeljük*, a nyulat és a fácánt a vadszállító kocsi rúdaira → *felhurkozzuk*, a foglyot és a vadrécét pedig → *aggatóra fűzzük*. Előfordul, hogy szükségből a nagyvadat → *lékeléssel* szellőztetjük, de az csak ideiglenes megoldás, minél előbb a zsigerelésnek kell azt követnie, mert különösen meleg időben a vad attól még megromolhat.

Szélpróba, tájszóval: szélvizit, szélkóstolás. Főleg nagyvadra történő vadászat előtt első teendőnk mindig meggyőződni a szél vagy a légáramlás irányáról. Erre, vagyis a szélpróbára a legtöbben a dohányzás kifújó füstjét használják, de tájékoztatónk lehet egy földobott maroknyi por vagy egyes növények szélnek eresztett bóbíta termése is. Vannak akik tüllzacskóban finomszemű hamut hordanak magukkal vagy apró tollpelyheket, és azokkal tartanak időnként „szélvizitet”, nehogy az megtréfálja őket.

Szélpuskás → *Oldalazni*

Szemág. A szarvas agancsának legalsó, a szemhez legközelebb eső ága. Egyesek helytelenül az őzbak agancsának előreálló ágát is így nevezik, holott annak helyes vadásznevezése: *elülső ág* vagy *első ág*.

Szembe futó vagy szembe repülő vadat *szembe is kell fogadni* — tartják a

vadászok. Vagyis a ránkrepülő szárnyast *bögyön lőjük*, és nem utánalövünk, amikor már túlhaladt rajtunk. Ugyanígy a felénk futó nyúlnek is elébe sütjük a puskánkat, kivéve, amikor hajtó- vagy körvadászaton befelé löni már tilos, mert akkor kötelességünk → *kiengedni és utánalöni*.

Szembehajtás vagy ráhajtás. → *Hajtani*

Szemfedő gally → *Vadászszokások*

Szemkarika. A kis lilik visel a szeme körül narancssárga szemkarikát, ami a legalkalmasabb jel a nagy liliktől való megkülönböztetésére.

Szemközt löni 1. *begyen, bögyön löni*: felénk repülő szárnyasvadra (hajtott fácán!) a legelőnyösebb lövést közeledőben tehetjük, mert így a sörét és a madár sebessége összeadódik. Szokták úgy is mondani, hogy *szögben löni*, arra való hivatkozással, hogy a puskacső és a madár repülési iránya derékszöget alkot, ez azonban hibás, mert a ferdén közeledő vagy távolodó madárra vonatkozik inkább. 2. *Szügyön löni*: velünk szemközt álló vagy szembe jövő → *nagyvad* két mellső lába közé löni. Kockázatos, nem túl → *vadászias* lövés. Német eredetű, mellőzendő kifejezés mindkét jelentésre: *Stichben löni*.

Szemre keresni. Némelyik véreb rossz tulajdonsága, ha pl. hóban a szemmel látható csapa után követi a sebzett vadat, nem pedig a → *szimata* után. Erről le kell szoktatni, mert ha tulajdonává válik, máskor is keresni fogja a kényelmesebb látható nyomot, és nem fog szimatot. Az agárnak viszont megengedett, hogy *szemre hajtsa* a nyulat vagy versenyen a *nyúlábút*.

Szemrózsa. Több madárfaj, így a fácán szemét is bibircsós bőrreteg veszi körül, ami dürgés idején fokozottan megpirosodik és megnagyobbodik. → *Nászfolt*

Szemüvegezés. A mesterséges fácántenyésztéskor alkalmazott eljárás, hogy szemüvegeként ellenzőt csíptetnek a növendék fácánok csőre fölé, amivel a tollcspikédést és a → *kannibalízmust* igyekeznek megakadályozni.

Szemvédő. A → *golyósfegyver* céltávcsövére húzható gumicső, amely egyrészt a szemet és a szemöldököt védi elsütéskor a visszavágó távcső ütésétől, másrészt a zavaró → *oldalfény* behatolását gátolja.

Szenes róka. Vadászelődeink az olyan rókát nevezték így, amelyeknek az irhája tüzes, üszkös, zsarátos, azaz sötétebb árnyalatú volt. Mi pedig azt, amelyeknek az egyébként világos színű, majdnem fehér → *málja* és lábszőrei szürkés árnyalatúak, olyanok, mintha kormosak lennének.

Szépeleg, teszi a szépet, azaz a szárnyasvad kakasa dürgéskor berzenkedik, kakaskodik, páváskodik, tetszeleg párja előtt, hogy elnyerje tetszését.

Szépséghibás agancs. Lehet az → *kapitális* is, esztétikailag mégis kifogásolható, ha nem tetsző módon tér el a rendes, megszokott, természetes formájától.

Szerelmi hajsza → *Hajsza*

Szertartás → *Vadászszokások*

Széthord, terít, szór a → *sörétespuska*, ha a belőle kijött sörétraj nem sűrűn vág.

Szétlővi, fasiozza a vadat az olyan kapkodó puskás, aki többnyire kapzsiságból közelről lő a kelő vadra, és nem ereszti ki kellő távolságra.

Szétoszlik, feloszlik → *bőgés* után a szarvascsapat és a csapatbikák magányba vonulnak.

Szétszéled, elterül a vadlúd- és fogolycsapat *legelni*, ill. bogarászni a mezőn, a vetésen, amikor nyugalmukat nem zavarja semmi.

Szétszórni, szétverni, szétrebenteni a fogolycsapatot szokták, rendszerint a *vezérkakas* kilövésével, ami miatt a csapat nem egyszerre száll le, mint máskor, hanem ki erre, ki arra, széjjelszóródva. Az ilyen szétszórt csapatot szokták aztán vizsla segítségével egyenként felkutatni és → *lesorjázni*.

Szetter → *Vadászbebek*

Szijkengyel. A → *vadászfegyver* egyik felszerelése, amelyhez a hordozó-szíjat, illetve a fegyver- vagy puskaszíjat csatoljuk.

Szítja fűzni, másképpen: pórásra venni. → *Póráz*

Szilárd vizsla. Többen nevezik így a jól idomított, *nyúlálló* vizslát, amelyik *nem ugrik* be a nyúl után, sebzett után is csak akkor megy, ha a gazdája küldi. Elterjedtebb még a „nyúltiszta” szónak a használata is, amely a német „Hasenrien” magyarul eléggé értelmetlenül hangzó fordításából ered. Jó lenne megválni tőle!

Szilárdan állja (a vadat). Ezt teszi a jó vizsla, a meglelt vadat meredten állja mindaddig, amíg hozzá lépő gazdája azt *ki nem tapossa*. → *Kitaposni*

Szimat. Első jelentésében az igen gyenge → *szagok* érzékelése, megkülönböztetése. Mivel ilyen képességgel nem minden állatfaj rendelkezik, s a fejlett szaglász fajok egyedei között is nagy eltérések vannak, valamely példány jó szimatáról beszélünk, ha jó az orra, igen g. enge szagot is meg tud különböztetni. Összetételeiben több jelentése van vadásznyelvünkben: szimatot vesz — megismerkedik a szaggal, megszimatol — észrevesz valamit, szimatol — keres, szaglászik, szimatot kap — szagot kap, az észrevett szag alapján valaminek (valakinek) nyomáról, közelségéről tudomást vesz.

Szimatcsaló szer. A csapdázáskor ügyelni kell arra, hogy a fogóeszközön ne érezzék az emberszag, mert a legtöbb vadnak kitűnő a szaglása, s ha megérzi a gyűlölt szagot, a csapdát messze elkerüli. A csapdázók ennek ellenszeréül használják a szimatcsaló szereket, amelyekkel nemcsak a csapdát szagtalanítják, hanem cipőjük talpát és kezüket is, amikor csapdáznak. A legegyszerűbb és leghatásosabb ilyen szer a marhatrágya vagy a füstölés, de a „specialisták” vadfajok szerint még sok mást is ismernek. Néhány példa ezekből: *rókafogás-hoz* libazsír foenum graecummal vagy solanummal keverve, sótlan vaj mirhával, kámforral stb., *menyétnél*: ámbra, bizam (pézsma), beléndekolaj stb., *vadmacskánál*: vajban hódony (*hódzsír*), csucsorhéj, kámfor stb.

Szimatolni → *Szimat*

Szimatot kap, szimatot fog → *Szimat*

Szinesedik, kiszínesedik, régiesen: címeresedik a fiatal fogolykakas, amikor

mellén a rozsdabarna patkója látszani kezd. A kis fácánkakasokra is azt mondjuk, hogy kiszínesednek, amikor *kakastollaik* fejlődnek.

Szirti fogoly → *Fogoly*

Szirti galamb → *Vadgalambok*

Szirti sas → *Ragadozó madarak*

Sziszeg, sziszegő hangot ad a támadó vadlúd, éppúgy, mint házilibánk. **Szítál**, libeg, függ, függőget a levegőben több ragadozó madár, amikor egy helyben lebegve kémlel.

Szittyós hely. Röviden így nevezzük a nádfoltos, sásos, bozótos, fűz-bokros, iszalagos, tocsogókkal tarkított lápos → *vadbúvót*.

Szívforma, kosár- és V forma az őz agancsalakulásának 3 alaptípusa. → *Agancs*

Szívós, általában sokat elbíró a vad, a legtöbb közülük *jól állja és messze* → *elviszi* sokszor még a halálos lövést is.

Szobaidomítás. A fiatal vadászeb idomításának legelső szakasza. Gyakorlásakor már elötűnnek az eb képességei, tulajdonságai.

Szobatöltény. Sörétszemnyi kis puskatöltény, amellyel a célbalövést „elvileg” a szobában is lehet gyakorolni.

Szoknyás koszorú. Az → *agancs* olyan koszorú formája, amelynél a koszorú felső pereme belemosódik az agancsszárba, és fodros szoknya módjára ráborul az agancstőre. Helyenként *tetős koszorúnak* is nevezik.

Szoktatni, idomítani. A kutyaidomítás lényegében hangokhoz, jelekhez való szoktatás, mivel az eb nem érti, amit mondunk neki, csak a szavak hangjelei rögződnek meg benne, s azok alapján cselekszik.

Szoktató etetés. A vaddisznó rendszeres → *szórón* való etetése ilyen, azonkívül ez a területre kiengedett fácáncsibék csendereshez való szoktatása is, a *szóró utakra* kiszórt eleség segítségével.

Szól. 1. Kiált, rikkant, rikolt dürgéskor a fácánkakas, és nem „kukorékol”, de nem is kakatol, mert ez utóbbi hangján felrepüléskor szól. 2. A puska is *szól* elsütéskor.

Szomszéd állás. Ilyenek hajtóvadászatokon az egymás melletti vadászállások, melyek sörétlövésnél közelebb, golyólövésnél távolabbra esnek egymástól. Az előbbinek az *összelövés* miatt van jelentősége, a golyólövésnél pedig a szomszédállások puskasainak tudniuk kell egymásról, mert az is döntő, hogy mely irányban tilos a közöttük kitérő vadra löniük.

Szopornyica. Veszedelmes kutyabetegség, amelyre a kitenyésztett vadászegek különösen fogékonyak és érzékenyek. Megkaphatják még a → *menyét-félék*, de nem támadja meg a macskaféléket. Vírusa szájon át fertőz, a beteg állat megmentése megkísérélhető szérummal, ha a gyakori szövödmények fellépnek, csak tüneti kezelés alkalmazható. Legjobb védekezés ellene a védőoltás.

Szoptató nevelés. Az anya nélkül maradt emlős vad szaporulatát szoktuk mes-

terségesen, szoptatással felnevelni. Legfontosabb követelmény a higiénia, azonkívül a testmelegen adagolt hígított tej, mert a vad teje a tehéntejnél soványabb.

Szoptatós koca. Annak ellenére, hogy törvényünk a vaddisznót → *dúvadnak* minősíti, vadászetikánk tiltja a vemhes és szoptatós koca lelövését, hacsak nyomos mezőgazdasági érdek az ellenkezőjét meg nem követeli.

Szór a puska → *Széthord*

Szórás. Így nevezzük a → *golyósfegyver* → *belövésekor* a céltáblán látható golyóbevéágódások egymástól való kisebb-nagyobb eltérését. Akkor hord jól a fegyver, ha ez a szórás igen kicsiny.

Szorítani, szorongatni, megszorítani. A rókát szorongatja, szorítja meg → *kotorékában* a tacsító, amivel azt hátrálásra vagy kiugrásra kényszeríti.

Szóró, szóróhely. Vaddisznójárta helyen egy rendszeresen élelemmel, főleg kukoricával → *beetett* hely ez, amelynek közelébe lest készíttünk, hogy az így odaszoktatott disznót vagy disznókat, amelyek majd *szórára jönnek*, elejthessük vagy vendégvadással biztosabban meglövehessük.

Szóróút. A kiengedett fácánok helyhez szoktatására szolgáló → *beetett* út.

Szögben löni. 1. → *Szemközt löni.* 2. Ugyancsak ritkán: a hozzánk ferde vonalban közeledő vagy tőlünk távolodó vadra löni.

Szökell az őz, amit régen úgy is mondtak vadászaink: *bakázik*.

Szórét hányja. Vadászelnevezése annak, hogy: „vedlik”.

Szórhurok vagy cseklye. Ez a gyanútlan szárnyasvad megfogására néhol még ma is fogóeszköze a → *vadtolvajoknak*.

Szörjel. A → *dagonya* melletti → *dörzsfára* a sárral odatapadó szörszálakat nevezzük így, amelyekből kitűnik, hogy szarvas vagy vaddisznó dagonyázott-e ott.

Szörkoszorú. A kis bikaborjú készülő agancstövei helyén az első évben keletkezett, gyűrűsen nőtt szörccsomó neve.

Szörmés vad. Így is nevezhetjük nemes- és dúvademlőseinket.

Szörtépés vagy pamat. Így nevezzük azokat a kisebb-nagyobb nyúlszörccsomókat, amik a → *mezeinyúl* bakzásai idején a határban szerte található, és amelyeket az erőszakoskodó kanok tépnek ki → *megindult* nöstényeikből.

Szörváltás → *Vedleni*

Szörzet. Vadásznyelvünk szerint vadjaink általában csuhát, irhát, bundát viselnek, némelyiknek sörtéje, gereznája van; szörzete csak a mufflonnak nő.

Szörzmötölni (irodalmi eredetű). Amikor a → *nagyvad* → *kiváltása* előtt sokáig topog, kitorász az erdőszélben mielőtt kilépne, arra mondjuk, hogy: sokáig szörzmötöl.

Szuka. A kutyafélék, tehát a róka nöstényének elnevezése is.

Szúr, férgesz. Az erdei szalonka táplálkozási módja, amikor hosszú, érzékeny végű csőrét féreg után dorombolva a földbe szúrja.

Szűgyön löni → *Szemközt löni* 2.

Szűkített cső → *Csokk-cső*

Szűköl, nyüszít, vinnyog, nyüszöl, tutul, nyí, nyivákol a megkötött, és ahhoz hozzá nem szokott nyugtalankodó eb.

Szükségetető → *Etető*

Szűkül a kör. Körvadászatnál kürtszó jelzi, amikor a kör már annyira összeszűkül, hogy a befelé lövés veszélyeztetné a szembejövőket. Az így összeszűkült körnél a kürtszó egyértelmű jelentése: *befelé löni tilos!*

Szülőpár. A mesterséges fogolytenyésztésnél a párosan tojókretrebe helyezett fogolykakasnak és tyúkjának az elnevezése.

Szülővacok. A → *mezeinyúl* nőténye által kölykezkor a saját kitépett szőrével puhán kibélelt → *vacoknak* a neve, amelybe újszülött kölykeit rejti.

Szürkelúd → *Vízivad*

Szürke varjú ↪ *Fészekrablók*

Táblás nyúzás (fejtés!). Ellentéte a → *tömlőre fejtésnek*, mert ennél a fejtési módnál az emlős irháját nem egyben „rántjuk” le a fején keresztül, hanem hasoldalán végigvágva fordítjuk ki bőréből a lemeztelenített vadat.

Tacskó → *Vadászerek*

Tajvani vagy formózai *fácán* → *Fácán*

Takarás vagy fedezék. Ilyen a természetben található minden természetes és mesterséges tereptárgy, amit a vad fedezékül, rejték helyként használ, hogy ellenségei, főleg az ember elől elbújni tudjon, és megfordítva, az ember számára pedig a terepen takarás mindaz, amit vadászatnál ki tud használni, hogy őt a vad észre ne vegye, fel ne fedezze. → *Rejtek*

Talajszimat. Az a szag, amelyet a vadász seb földön tartott orral követ. Ilyen pl. az, amit a vad a talaj felszínén a csapájában maga mögött hagy.

Találat. A vadászatnál a lövésnek az a mozzanata, amikor a lövedék a vadat érve, annak húsába vágódik. Ez amikor halálos, lehet: jó, pontos, telitalálat, amikor pedig csak sebzi a vadat, → *megpíszkolja* azt, akkor: rossz, hibás, gyenge, kapkodós, hebehurgya, dögre küldő találat. A vad ezt a mozzanatot legtöbbször → *jelzi*, s akkor azt mondjuk: *találat érte!*

Találat helye, 1. *meglövés helye, sebzés helye*: az a hely, ahol a sebzett elmenekült → *nagyvad* a golyó becsapódásának pillanatában (a találatkor, meglövéskor, sebzéskor) volt. 2. *Becsapódás helye*: a *seb* az eltalált vadon. Egyszerűbb és jobb: *seb, sebhely*. A *lövés helye* félrevezető, mert jelentheti a → *rálövés* helyét is, a *becsapódás helye* pedig az eltévedt golyó nyoma is lehet valahol másutt.

Találatjelek. A vadásznak több jel is elárulja, ha eltalálta a célbavett vadat. Ezek közül legszembetűnőbb a vad összeesése. A találatot jelzi a *vérzősa* kiserkenése, a meglőtt vad különféle jelzései, a golyó becsapódásának hangja, mely éles csattanás vagy tompa puffanás attól függően, hogy a vadat hol érte lövés. → *Jel*

Talppárnamirigy → *Róka* → *Jelzőmirigy*

Támaszték. A golyósfegyvert, amikor célba vagy → *nagyvadra* lövünk vele.

a pontosabb találat érdekében célszerű feltámasztani. A támaszték lehet bármi, ami a lövéskor a kezünk ügyében van: a magasles korlátja, egy fa törzse, kísézőnk válla, → *célzóbot* stb. Fekvő vagy térdelő helyzetben pedig a könyöklő karunk, földre tett hátzísák vagy bármi, amire fegyverünket helyezni tudjuk úgy, hogy vele rezgés- és elmozdulásmentesen célozni és löni tudjunk. Csupán kemény tárgy nem a legjobb erre, de ha az, akkor kezünket a cső és a tárgy közé kell tennünk, vagy ruhaneművel kell a puskát *alá párnázni*, mert másképp elsütéskor a fegyver ugrani fog és hibázunk. Disznóhajtáskor persze nem lehet ezt tenni, mert a nekikészülődés alatt a dúvad világgá megy.

Tandisznó. A disznóskutyák, más néven hajtókutyák bevezetésére használt, vadaskertben tartott süldő vaddisznó, amelyen a kutyák a vaddisznó megkeresését és hajtását gyakorolhatják.

Tanya, szállás, tanyaszállás. Így is nevezzük több állatfaj huzamosabb tartózkodási helyét, fekvését, → *kotorékát*, odúját, → *vackát*, tehát lakását. Már azért is, mert a vad ezekben *tanyázik*, illetve *ver tanyát*.

Tányérvas → *Csapdák*

Táp, tápszer, tápanyag. → *Mesterséges tenyésztéskor* használt, gyárilag kevert takarmány. Összetételében és hatásában különböző, van: tojató, fenntartó, csibe- és nevelőtáp.

Tapsifüles, nyuszi, bence: a → *mezeinyúl* tréfás elnevezései.

Tár. A golyósfegyverek golyótartó felszerelése.

Tarfejú, sutafejú, lesutult lesz az agancsát elhullatott szarvasfélék hímje. Innen a *tarfejűség* elnevezés is, amely viszont öröklött vagy szerzett rendellenesség. A tarvad, tarvadcsapat, viszont a nőivarú szarvasféléket jelenti.

Tárgyelhozás. A vizsla fontos tudománya, hogy a kívánt tárgyat, amely az idomítás után kizárólag csak vad lehet, a vadász kezéjébe hozza. Ez az, amit sokan helytelenül a német nyelvből véve „apportírozásnak” neveznek.

Tarka varjú = szürke varjú → *Fészekrablók*

Tarkókés vagy szarvastőr. Erős pengéjű törszerű kés, amely a nagyvad → *letarkózására* is alkalmas. Egyik formájában nyílt pengéjű, és rá börtök húzható, a másik becsukható bicska formájú, de akaratlan becsukódását egy gombbal feloldható rugó védi, nehogy munkában ujjunkra csapódjék.

Tarkószél vagy hátszél → *Szél*

Tarkózni → *Letarkózni*

Tárni, feltárni. Vadásznyelvünkben ez a → *kotorék* kiásását, és lakóinak elpusztítását jelenti.

Társas vadászat. A vadászati módok ma leginkább üzőtt formája. Jellemzője, hogy több vadász együttesen vadászik. Ilyenek a vonal-, a hajtó- és a → *körvadászat*.

Társfészek. Olyan fészeknek a neve, amelybe több madártójtó, rendszerint idegenfajú madarak nőtényei összetojnak. Leggyakoribb ez a rendetlenül fészkelő fácskányúkoknál, melyek közül sok rak tojást egymás vagy fogoly, és más nagyobb madár földi fészkebe is. Az anyamadár a magáéval együtt kikölti

ugyan a *mostohatojásokat* is, de a fiókák testi, természeti és fejlődési különbsége miatt ez nem kívánatos.

Tartalékkakas → *Fölös kakas*

Tartható vadmenyiség → *Vadeltartó képesség*.

Tartja a nyomot, a csapát az a véreb, amelyik végig az → *igazi nyomon* halad, és nem ejtik zavarba a felvett nyomot keresztező → *hamis vadcsapák*.

Tartja a váltóját. Olyan → *nagyvadra* mondjuk, amelyik útjain, azaz → *váltóin* rendszeresen és *tartott időben* jár. A muflon kivételével ilyen minden nagy vadunk.

Tarvadcsapat. A szarvas- vagy a dámtelenek összeverődött csapata.

Táv, lőtáv → *Lőtávolság*

Távcső. Látcsőnek, messzilátónak, messzelátónak is nevezzük, egyik sem vadászmufló, de a mindennapi életben a vadászok használják és beszélnek róla a legtöbbet, mivel az a vadásznak nélkülözhetetlen felszerelési tárgya. Megkülönböztetésül a → *céltávcsőtől* a látcsövet *kézi* vagy *kereső távcsőnek* is nevezük. Fontos a nagyítása, még inkább a → *fényereje*, mert általában hajnalban és este rossz látási viszonyok mellett vadászunk, amikor szabad szemmel már sokszor alig, de jó fényerejű távcsővel még jól látunk. Különösen a nagyvadadásnak fontos eszköze, nem lenne szabad nélküle a terepre ki sem mennie, mert az általában messze levő vad korát, minőségét rossz látási viszonyok mellett szabad szemmel megítélni csak többször látott és biztosan felismert vadnál lehet. Mindenben másra, esetleg egy kísérő ítéletére pedig egy önérzetes vadász nem támaszkodhat, az arcához emelt fegyver céltávcsőjén keresztül „mustrálgatni” a nagyvadat pedig komikus látvány!

Távcsöves fegyver. Olyan → *golyósfegyver* elnevezése, melyre céltávcső, *céltávcső* van felszerelve azért, hogy a *nagyvadra* pontosabb és biztosabb lövést tudjunk tenni, és semmi esetre sem azért, hogy segítségével messzebbre lövöldözhesünk!

Téfa. Fonetikusan kiejtett neve az → *uhukunyhó* előtt a földbe szúrt T alakú ülőfának, amelyre uhuzáskor baglyunkat ültetjük. Helyesen T-fa.

Tehén. A → *szarvas* és a → *dám* nőstényének az elnevezése.

Teknő. 1. A *barcogó dambika* → *nászgödre*, 2. (ritkábban) a vaddisznókonda összetűrt, közös nagy vacska.

Telelőhely. Késő ősszel több vadfaj *telelő csapatokba* áll, és a terület védetebb, déli fekvésű, melegebb vidékére, a megszokott telelőhelyére vonul, ahol áttelel. A vándormadarak telelőhelye a mienknél melegebb éghajlatú földrajzi terület.

Telettetőkamra. Olyan biztonságos helyiség vagy bekerített hely, ahová a befogott és lekötött szárnyú foglyokat eléggé zsúfoltan berakhatjuk. Általában olyan foglyos területen alkalmazzák, ahol féltve őrzik a törzsállományt, s annak egy részét tél elején befogják és a telettetőkamrában *kamrázással* átteleltetik, hogy egy esetleges szigorú tél túlságosan meg ne tizedelje az állományt, ill. a veszteséget mindig legyen miből pótolni. A kamrázott foglyokat a tél vé-

gén, még jóval a → *párokba szakadás* ideje előtt kell kiengedni a területre. A múlt században a fácánt volt szokás teletetni.

Telep. 1. A fácántelep rövidebb elnevezése. 2. Egyes madárfajok, varjak, gémekek tömeges fészkelőhelye, melyet falunak, *madárfalunak* is nevezünk.

Telepítési. Valamilyen fajú vadból, melynek igényei egy terület adottságai-val megegyeznek, számottevő mennyiség kibocsátása azért, hogy vele az illető területet, melyről a szóban forgó vad kipszult vagy ott addig nem fordult elő, benépesítsék. Engedéllyel telepítési lehet külhonból hozatott vadat is hazánk-nak olyan területeire, ahol annak életfeltételei megfelelőek.

Telibe találni (a vadat). Általában apróvadat és sörétes puskával szoktak „telibe találni” azok, akik nem engedik ki a kelő vadat vagy a közeledőre kapkodva és közlőről rálőnek. Az ilyen módon lelőtt vad nem épületes látvány, az a legtöbbször ronccsá, értéktelenné válik.

Téli csuha. A → *szarvasfélék*, amikor késő ősszel szőrt váltanak, a nyári → *csuhájukat* vastagabb, melegebb *téli csuhával* cserélik föl. Ugyanezt a madarak-nál őszi tollcseréjük után a téli tollazaton kívül *téli meznek* is nevezzük.

Téli etetés. A vadról történő gondoskodás egyik formája. Olyan mértékben szükséges, amennyire a vad létszáma, az élőhely természetes tápláléktartaléká-nak a mennyisége és az időjárás szigora megköveteli.

Téli szállás → *Telelőhely*

Telített terület. Zsúfolt, vaddal telített az olyan terület, amelyen annyi vad él, amennyit az el tud tartani.

Teljes köpenyű golyó → *Félköpenyes*

Telt tőgyű → *Duzzadó tőgyű*

Tengeri nyúl. Az → *üreginyúl* másik elnevezése.

Tenyészérettség a fejlődésnek az a foka, amikor az → *ivarérett* vad saját testi fejlődésének károsodása nélkül élet- és fejlődésképes utódokat tud létrehozni. Az ivarérettségnél később következik be.

Tenyészteni. Az állatok szaporítása közvetlen emberi beavatkozással. Általában a háziállatokat tenyésztjük. Nem szakszerűtlen azonban az sem, ha a szabadban élő vad *tenyésztéséről* beszélünk, mert a mai korszerű vadgazdálko-dás, az irányított kiválasztás, a nemesítés, az egyedi számontartás, az etetés és gondozás kimerítik a beavatkozással végzett vadtenyésztés fogalmát, ha be-avatkozásunk nem is annyira mélyreható, mint háziállatainknál.

Tenyészvad. Jó vérvonalú, egyedi jó tulajdonságokkal rendelkező, egész-séges, továbbtenyésztésre, szaporításra alkalmas vad, amelyet → *telepítés*, → *vérfrissítés* vagy tenyésztelepek törzsállományára céljára használunk.

Tépés → *Szörtépés*

Tépi a vadat → *Marcangolja*

Terelőfolyosó. A befogóudvar vagy a karám összeszűkülő része, amelybe a befogott → *nagyvadat* egyenként bekényszerítjük, és amelyen át a folyosó végére állított szállítóládába (gyakran sok fáradsággal) beeröltetjük.

Terelősövény. A ládacsapda csapóajtóihoz vezető, kétoldali kis fonott kerítés, amely a → *dúvadat* észrevétlenül a → *csapdába* tereli.

Terelő vadászat, amit sokan idegen szóval „riglizésnek” neveznek: kevés puskával, s csak néhány hajtóval, de hajtókutya nélkül végzett → *hajtóvadászat* → *vaddisznóra*, aminél a két-három puskás a váltókat *állja el*. Régebben más nagyvadra is szokás volt, ma tilos.

Teremfűtéses nevelőház. A zárttéri fogolytenyésztés egyik korszerű módjánál alkalmazott speciális épület.

Teríték → *Vadászszokások*

Teríteni. A kilőtt sörétrajt teríti jól, rosszul, egyenletesen stb. a puskánk.

Térköz. Társas vadászatoknál, akár a körvadászat szárnyainak indításakor, akár vadász- vagy hajtóvonal felállításkor, az elfogott terület nagyságához, valamint a puskások és hajtók számához mérten különböző nagyságú *térközöket* kell ember és ember közé beiktatni. A térközök nagyságát mindig a vadászat tervezője és levezetője szabja meg.

Térnyerő futás → *Mezeinyúl*

Terpesztés. Az → *agancs* két szára között mért távolság ott, ahol a két szár a legtávolabb van egymástól.

Terület → *Vadászterület*

Területhirdető ének. A köztudottan összeférhetetlen természetű császármadár a fészkelőterületén tavasszal különleges trillákból szőtt éneket, ún. területhirdető éneket hallat, amivel tudtára adja fajrokonainak, hogy „ameddig a hangja elhallik”, az az ő területe, az ő kizárólagos birodalma. → *Fajdfélék*

Tervszerű vadászat. Ez az elnevezése az előre elkészített terv alapján végrehajtott vadászatnak, és ez a vadászat sikerének legfőbb alapja!

Tetős koszorú → *Szoknyás koszorú*

Téveszt, csapát veszt. A vébre mondjuk, amelyik letér az → *igazi csapáról*.

Tévelygő golyó → *Eltévedt golyó*

Téveszteni, eltéveszteni → *Elhibázni*

Tilalmi idő → *Kíméleti idő*

Típrás. A nagyvad előszeretettel legel éjszaka a friss vetésben, amit sajnos ilyenkor alaposan megtipor, s reggel ott árulkodik mindenfelé a *típrása*.

Tiró! Francia származású figyelmeztető szó, amivel a hajtók figyelmeztetik a vadászokat vagy a vadász a szomszédját, hogy vad húz rá. Fácánhajtáskor nálunk ilyenkor többnyire „kakast” szoktak kiáltani, de ha a hajtásban más is szabad löni, pl. nyulat, vagy róka szalad a szomszédra, egy ilyen általános figyelmeztetés célszerűbb, a többit aztán a figyelmeztetett vadászra kell bízni! Jó lenne helyette megfelelő magyar kifejezést találni! Talán: figyelj! vagy: vad jön! vagy: jön már!

Tiszteletadás. Nem beszélve a vadásztársainkkal szemben mindig tanúsítandó udvarias és tisztelettudó magatartásunkról, a vadászatnak és a vadnak is meg kell adni mindig az őket megillető tiszteletet, amivel csak szebbé, kulturáltabbá tesszük nemes sportunkat. → *Vadászszokások*

Tisztít, tisztára fen → *Letisztítani*

Tisztítófa. Olyan erőszakkal megsértett, sokszor → *fehérre kérgelt* fa, amelynek törzsén tavasszal a → *szarvasfélék* tisztára fenik az → *agancsaikat*.

Tisztítószerelék. A vadászfegyverek karbantartására szolgáló felszerelés. Tartozékai: a puskevessző, drót- és gyapotkefék, kócorsó, kóc és olaj.

Tocsogó vagy tócsa. Náddal, kákával, bivalysással, csuhival, hínárral be-
nőtt kisebb békalencsés vizesgödör, ahol a vadréce — főleg éjszaka — rövid időre megül.

Tojásbegyűjtés. A tavaszi fészekmentés munkafolyamata (→ *fészekrablás*), azonkívül a mesterséges szárnyasvadtényésztés naponta többször ismétlődő munkája, amikor a törzsállomány tojásait meghatározott időnkint összeszedik és a tojástárolóba rakják, ahonnan a keltetőgépbe kerülnek.

Tojáscsali → *Tojásos mérgezés*

Tojáslámpázás. A mesterséges szárnyasvadtényésztés meghatározott időben átvilágítással végrehajtott tojásellenőrzése, amivel a megültetett vagy gépbe tett tojások megeredését és az embriók fejlődését vizsgálják.

Tojásos mérgezés. A → *fészekrablók* egyik gyéritési módja, amelynek során tavasszal méreggel beinjekciózott → *csalítójasokat* helyeznek ki műfészkekbe szerte a határban, amit ha rátalálnak, a tojáskedvelő dúvadak elfogyasztanak, s tőlük elpusztulnak. Sajnálatos azonban, hogy ennek sok kipusztulófélben levő, védett ragadozónk is áldozatául esik, amiért ezt a módszert lehetőleg csak elkerülhetetlen nagy szükségben alkalmazzuk!

Tojásrablás → *Fészekrablás*

Tojásrablók. A tulajdonképeni → *fészekrablók*.

Tojástároló. Szárnyasvadtényésztést szolgáló eszkö. → *Volier*

Tojátóbox → *Volier*

Tojátóketrec. A mesterséges fogolytenyésztésnél használt, egy fogolypár részére elegendő speciális ketrec, amelybe tavasszal a szülőpárokat kihelyezik.

Tojó a madarak nőstényének közös neve (a szárnyasvad tyúkjáé is).

Tolláskodik. A tollait rendezgető madárra mondjuk.

Tollat váltani. Így is nevezzük a madarak tollcseréjét, → *vedlését*, lohosodását.

Tollazni, 1. megtollazni. Amikor valaki rosszul találja el a repülő vadat, a sőrét csak néhány tollat vág ki belőle, s azok libegve ott maradnak a levegőben a tovaszálló madár után. Ilyenkor mondjuk azt, hogy *tollazta* vagy „*csak megtollazta*” a szárnyast, ami a legtöbbször enyhe sebzést jelent. 2. Letollazni → *letarkózni*.

Tollcsipkedés → *Kannibalizmus*

Tollruha. A változatosság kedvéért gyakran nevezzük így a madarak tollaztatát.

Tolvaj. A vadgazdálkodás terén kétféle tolvajt ismerünk: 1. a → *dúvadat*, a szárnyas és a négylábú vadtolvajokat, és 2. a → *vadorzót*.

Toppantani. Az özsuta, amikor vészt lát közeledni, egyik első lábát erélye-

sen a földhöz veri, figyelmeztetőn toppant, amire gidája azonnal a fűbe lapul.

Tópuska. Elődeink által használt feltűnően hosszú csövű sörétes puska volt; amellyel messze bent a tó vizén üldögélő → *vízivadat* lötték, a cső hosszával megtoldva a füstös lőpornak a mainál gyengébb hatását.

Torokbagócs → *Orrbagócs*

Torokfolt. Több madárfaj, így a → *túzok* kakasának elől a nyakán is díszleg ilyen, amelynek neve nem „nyakfolt”, mert az az őz némelyikének a tulajdona.

Toronykakas. Fácánhajtáskor némelyik kakas, különösen amelyik már „szagolt puskaport”, a magasba tör, és mire a puskások fölé ér, már toronymagasan repül. A jól lövő puskásnak csemege néhány ilyen „toronykakas” *leszedése*.

Torz agancs. Rendellenesen fejlődött, nemkívánatos agancsforma. → *Agancs*

Többlövetű (fegyver). Lehet: ismétlőfegyver, → *önműködő* (automata) és félig önműködő (félautomata).

Többnejűség. Idegen nevén poligámia. Több vadfaj élettani sajátossága, amit a *helyes ivararány* kialakítása miatt kell figyelembe vennünk.

Tögyelni, kitögyelni. Népies elnevezés. → *Duzzadó tögyű*

Tökés réce → *Vízivad*

Tölteni. 1. A fegyver csövébe, illetve a töltényürbe töltényt helyezni. 2. Azonkívül töltjük a sörétes töltényt is, a használt hüvelyt pedig újratöltjük. A sörétnek, amivel töltünk, *töltet* a neve.

Töltény vagy patron. A vadászfegyverek lövedéke, amely lehet golyós és sörétes.

Tölténykamra vagy töltényűr. A puskacső belső, kissé kiszélesedő első szakasza, amely a töltényt fogadja magába. Sörétes fegyvernél veszélyes más hosszúságú töltényt a kamrába tenni és kilőni, mint amekkora annak a furata!

Tölténykidobó vagy kivető: fegyverűrtő, pontatlanul: töltényürítő. A sörétes fegyver előagyába helyezett kis szerkezet (ejektor), amely a cső letörések or a kilőtt hüvelyt nagy ívben kihajítja.

Tölténykihúzó. Kis kéziszerszám, amelynek fogai a csőbe szorult patron peremébe akaszthatók, s vele az több-kevesebb vesződéssel kihúzható.

Töltényöv. Sörétes töltények hordására készült bőr- vagy vászonöv, amelyben többnyire egy doboz (25 db) töltény helyezhető el, és a derék köré csatolható. Ízlés dolga, hogy ki kedveli ezt, ki pedig a patrontáskát, de van olyan is, aki vadászat közben töltényeit a zsebében hordja.

Töltényrészek. 1. Sörétes tölténynél: a hüvely, ami általában vízhatlan kéregpapír (ill. annak kellene lennie!), de nem az, újabban műanyaggal kísérleteznek. Ennek hátránya, hogy a határban szétszórt kilőtt hüvelyeket az idő nem semmisíti meg, mint a papírt, és hosszú ideig megmaradnak szemétként. Alkatrészei még: a gyutacs vagy csappantyú, ami cserélhető. Töltetei: a lőpor,

a lövedék (sörét, golyó) és a fojtások. 2. Golyós tölténynél: a csappantyús fémhüvely (ami többnyire réz), a lőpor és a golyó.

Tölténytár. Egyes golyósfegyverek tartozéka; a betöltött és tartalék golyók összefogására szolgál. Régen *magazinnak* nevezték.

Tölténytáska. Bőr- vagy vászontáska, nyakba akasztva a töltények hordására szolgál.

Tömbirányzék. A golyós fegyverek leggyakoribb → *célzóberendezése*.

Tömlőre fejteni. Kisebb emlősöket → *dúvadakat* fejünk e módon, amikor irhájukat csak a hátsófelükénél vágjuk föl, és azt fejükön keresztül kifordítva, tömlőként húzzuk le az állatokról. A tömlős gereznát azonnal megfelelő nagyságú szárítódeszkára húzzuk, a bundás résszel befelé, mert ha késlekedünk ezzel, a nyers bőr hamar összeugrik.

Tömör bak-ról vagy hosszabban, de pontosabban *tömör agancsú bakról* beszélünk, ha → *agancsa* nagyságához képest várakozáson felül súlyos.

Tör: 1. szarvastör: → *Tarkókés* 2. Egyfajta → *csapda*. Régen így nevezték a → *csapdákat*, abból eredően, hogy állatfogásra gödröket ástak, amiknek alját felfelé álló hegyes törökkel tűzdelték tele, amelyek a verembe hulló vadat felnyársalták. Innen származik az is, hogy: törbe csal, törbe esik vagy csapdázni helyett az, hogy: *törözni*.

Töret → *Vadászszokások*

Töretelni → *Kigallyazni*

Töretni. A vadról való gondoskodás, a vele való törődés követeli meg a vadgazdától, hogy télen, amikor jégkéreg fagy a hó tetejére, azt a vad járásain, étkezőhelyein gépekkel vagy más módon megtöresse. Régebben birkanyájjal törették meg a jégkerget, azt a vad így el tudta kaparni, és élelemhez jutott.

Töri a vadat → *Marcangolja* és roncsolja.

Törpe sas → *Ragadozó madarak*

Törtetni → *Csörtetni*

Törzsállomány. 1. A mesterséges vadtenyésztés tenyésztörzseinek és szülőpárjainak összessége, amelyektől több éven keresztül igyekszünk ivadékok nyerni. 2. A vadászévod végén a meghagyott állomány.

Törzsbika → *Főbika*

Törzselni. Olyan kilőtt és célt tévesztett golyóra mondjuk, hogy törzsel, amelyik haladtában fatörzsbe ütközik, *gellert* kap és *felsír*.

Triton csiga. Egyfajta → *szarvashívónak* a neve, eredetileg tengeri csigaház.

Trófea. A vadász felbecsülhetetlen, azaz eszmei értékét képező, eredményes vadászatait mindig felidéző emléktárgyainak a neve. Elejtett vadjánál ezért ezt becsüli a legtöbbre, birtokbavétele első pillanatától személyesen viseli gondját. Maga főzi le, maga → *készíti ki*, sajátkezüleg szereli *díszítáblára*, nehogy más, akinek nem fűződik hozzá semmi érdeke, elrontsa, szakszerűtlenül vágja le, megsárgítsa vagy hagyja megbüdösödni. A „trófea” *elnevezés kizárólag a lelőtt vad vadászértéket képviselő, és testéből elkülönített valamelyik testrészére, az agancsára, csigájára, agyarára, fogára, egy-egy tollára, mint tárgyra vonat-*

kozik, mert amíg azt a vad magán hordja, azok nem trófeák, hanem testrészek! Tehát élő állapotában nem lehet „jó trófeája” a szarvasnak, csak jó agancsa, nincs „trófeás vad”, csak agancsos vad stb.

Trófeaalátét → *Disztábla*

Túlszaporodás. Általában egy terület → *vadeltartó képességére* vonatkoztatjuk, s akkor mondjuk, amikor egy területen a vad természetes vagy mesterséges úton annyira elszaporodik, hogy az az élőhely gyors kiéléséhez, ebből következően pedig a vad elvándorlásához vagy korcsonodásához vezethet.

Túr. Ormányával szánt élelemkeresés közben a vaddisznó.

Túradék. A vaddisznók által feltúrt földhányást nevezzük így.

Tusa, tus. A fegyver farészének, az agyának másik neve.

Túzok. Pulyka nagyságú, de annál karcsúbb, kecsesebb vadmadarunk. Régen ezrével élt az Alföldön és más síkságainkon, de számuk nagyon megcsappant, amiért jelenleg teljesen védett. A hímeket *kakasnak*, a nőtényt *tojónak* vagy *tyúknak*, a fiókákat *csibének* nevezzük. A *túzoktojó* tavasszal egy földmélyedésbe készít fészket magának, és abba rakja 1—3, nagy méretű tojását, amin 25—27 napig ül. A kakas a költésben nem vesz részt. A kikelő csibék eleinte igen gyámoltalanok, anyjuk sokáig a csőréből eteti őket, ezért nehéz a → *mesterséges tenyésztésük* is. Amikor a csibék *kitollasodnak*, az egész család csatlakozik egy összeverődött *túzokcsapathoz*. A túzokkakas művészien tarkázott *tollazata* különösen → *dürgéskor*, a → *nászruha* felöltésekor pompázik, s ilyenkor nagyobb mutat jellegzetes → *serteszakállá* is. A kakas 4—5 éves korára lesz → *ivarérett*, a tojó viszont már a 3. évében ivarérett. *Nászuk* áprilisban kezdődik a kakasok jellegzetes → *násztáncával*, amikor nyakukat felfűjják úgy, hogy kidagad rajta kéesszürke *torokfoltjuk*, illetve *nyakzacskójuk*. Násztáncuk alatt faroktollaikat széttárják, szárnyaikat könyökben kifordítják, így azoknak felborzolt hófehér tollai nagy fehér labdaként beborítják a *dürgő* madarakat. Amikor ezt a távolabb kapirgáló tyúkok meglátják, e pompás *nászüzenetre* sietve szállnak a *táncot lejtő* kakashoz. A túzok eredetileg, a háborítatlan állományban → *monogám*, de ahol oktalan vadászat a kakasokat kilövik, kényszerből többnejű. A tojások kelésére még kedvezőtlenebb az az állapot, amikor nagy területen csak pár kakas marad, s ezek a sorban érkező tyúkokat addig termékenyítik, amíg erejükből futja. Nevei: *magyar strucc* (irodalmi), *vadpulyka* (népies, ornitológiailag hibás).

Túzoktrófea. A túzok trófeája: az egészben kitömött madár, vagy ami annál szebb, a nyak- és bogyérrszel kitömött fej, olyan módon dísz táblára szerelve, hogy a fej mögött a szétterített faroktollak legyezőszerűen helyezkedjenek el.

Túzokvadászat. A → *túzok* → *nagyvadnak* számít, ezért vadászata csak golyóval volt engedélyezett az utóbbi időben. Vadászatának módjai: a les, a cserkészés és a barkácsolás, de a legcélravezetőbb volt, ha szénásszekérnek álcázott zörgőskocsival barkácsoltunk rájuk, mert a gyalogos vadászt ritkán várták be lőtávolra. Régen hajtásban is vadászták.

Tükör. Az őz hátsórészen levő világos színű, télen hófehér szőrfoltot nevez-

zük így, amit veszély esetén felborzol, ezért egymás közötti hangtalan jeladásra is szolgál.

Tükröt mutat. Ezt mondjuk a → *nagyvadra*, főleg az őzre, amikor farral áll felénk. Ez az a testhelyzet, amikor egészséges nagyvadra nem illő rálőni!

Tülok. Belül üres szaruképződmény, más néven szarv, amelyet pl. a → *muf-lon* is visel.

Tüske. A céltávcsőben elhelyezett hajszálvékony fémpálcika, amelynek hegye, ill. tüskéje célzaskor a célgömbnek felel meg. Pontosabb neve: *céltüske*.

Tüskédsiznó → *Sündisznó*

Tüskés nyakörv = szöges nyakörv. → *Nyakörv*

Tűzben maradni. Akkor mondjuk, hogy tűzben maradt, mintha a villám sújtotta volna agyon, amikor lövésünkre a nagyvad helyben összeesik, *tűzben rogy*.

Tüzelni 1. a → *koslatás* másik kifejezése, pontosabban a kutya- és a róka-szuka párzási hajlama. 2. Fegyverrel tüzelni általában gyors lövöldözést jelent.

Tűzés. Az → *agancs* ágainak a száron való elhelyezkedését nevezzük tűzésnek. Pl. a szabályoshoz viszonyítva lehet magasan vagy alacsonyan tűzött valamelyik ág, ami szépséghibának számít.

Tüük. Szárnyasvadjaink közül a nőivarú túzok, fácán, fogoly és fajdfélék elnevezése. A vadlúd, a vadréce, a szalonka, a fűrj és a vadgalambok nösténye *tojó*.

Ugratás. A rókavadászat egyik kedvelt formája. Ideje télen a → *koslatáskor* van, amikor kotorékebet eresztünk a járt kotorékba, s az egymás után *kiugratja* az odabent szerelmeskedő nöstény és kanrókákat. → *Üreginyúlra* is alkalmazzák ezt a módszert, de azokat vadászgörénnyel vagy menyéttel ugratják ki. A kiugratott állatokat a vadász készen tartott fegyverrel várja.

Ugrik elsütéskor a támasztott → *golyósfegyver*, ezért kell *alápárnázni*.

Ugró. Vadászleődeink így nevezték a nyúl két aránytalanul hosszú hátulsó lábát.

Ugrós → *Rosszul tart*

U-hajtás. A vonal vagy pásztázó vadászatnak egyik formája, ahol a vadászok (puskások) a → *hajtókkal* vegyesen állnak vonalba és a vonal két → *szárnya* előrébb állva U alakot képez. Ezt a vadászati módot régebben nyúlvadászatra alkalmazták.

Uhu. A legnagyobb testű, hazánkban szabadon már csak ritka helyen előforduló bagolyfaj.

Uhukunyhó, vagy bagolykunyhó. Földbe sülyesztett, jól álcázott, a terepbe olvadó kis kúyhó volt ez, amelyet tisztások szélébe építettünk, s belőle a → *lőrésen* át lőttük a T fára ültetett baglyunkra vágó → *ragadozó madarokat* meg a → *gallyazófára* telepedő, az uhut ócsároló → *fészekrablók*at.

Uhuzás. Így neveztük a szárnyas kártevők uhu segítségével végzett gyéri-

tését. Az uhuzás ma már nemcsak azért tilos, mert az uhu védett madár, melynek fogását, tartását (vadászatra is) a törvény tiltja, hanem azért is, mert ma az uhu segítségével vadászott madarak egy-kettő kivételével mind védettek, s lövésük tilos!

Újratölteni. Jelentése: a kiürült fegyvert vagy kilőtt patronhüvelyt ismét megtölteni. Nem azonos az → *ismételni* szóval!

Úszik, vitorlázik a levegőben szárnyait rezdülésmentesen kiterjesztve a magasból lesikló fácánkakas.

Úszólebeny vagy úszóhártya feszül a vízsárnyasok és a → *vidra* lábujjai között.

Úszórécek → *Vizivad*

Utánakeresés. Az *utánkeresés*, amit sokszor helyette használunk, helyesírásunk szerint helytelen. Nem örvendetes, ha szükség van rá (mert jobb, ha a vad → *tűzben marad!*), de szakmailag szép, és minden vadásztudást kimerítő munka, amikor a sebesülten → *elugró* → *nagyvad* után, annak megkeresésére indulnak. Végrehajtási módja: → *csapás* a → *sebzésjelek* alapján vagy véreb segítségével.

Utána löni. 1. A vad *mögé löni*, 2. de az is előfordul, hogy valaki csak úgy taláломra még a *vad után lö*, amikor az már eltűnik a bozótban. Népiesen mondjuk ezt úgy is, hogy lövését még „*utána ereszti*”, hátha...

Utóbögs, utóüzekedés. → *Szarvas*

Utolsó falat → *Vadászszokások*

Utónevelés. A → *zárttéri szárnyasvadtenyésztés* egyik szakasza, ami az e célra épített *utónevelő* térségben történik.

Üde terület. Vadgazdálkodási szempontból ilyen a mélyebb fekvésű, bővizű, s emiatt páradús, változatos és üde növényzetű, sok rovar nevelő terület, amely pl. a → *fácán* legkedveltebb → *élőhelye*.

Üdv a vadásznak! Erőltetetten alkotott vadászüdvözet, a vadászok köszöntésére, a német eredetű „Üdv az erdésznek” mintájára. Használata mellőzendő.

Ül a célon. A fegyver → *célgömbje* vagy a → *céltávcső* szákeresztjének metszéspontja rajta *ül a célon*, amikor ujjunk megérinti a fesztelenített → *ravaszt*.

Ülés vagy lesülés. Egyszerű, sokszor egyetlen kis deszkából álló, fára szerelt leshely, amelyet vadváltóknál, főleg a vad megfigyelése céljából készítünk, de holdvilágos éjszakákon jó szolgálatot tehet → *róka*, → *kóbor kutya* elejtésére is.

Ülőág → *Felgallyazni*

Ülős (szárnyasvad). A kotló anyamadarra mondják néha.

Ültetni a célt. A vadászfegyverekkel ellentétben a céllövő puskák nem „pontra” lőnek, hanem úgy vannak → *belőve*, hogy célzáskor a célpontot a → *célgömbre* kell ültetni.

Ültiben vagy ültében lőni. Vadászhoz nem méltó cselekedet egészséges apróvadat ültében vagy álltában lőni! Az a sportszerű, ha megadjuk neki a menekülési lehetőséget, hadd fusson vagy repüljön, aztán így mutassa meg a vadász, hogy mit tud! Ültiben csak megsebzett, beteg vadra lövünk rá még egyszer, hogy jobb találattal mielőbb megváltjuk kínjától.

Ünő. Az egy évet betöltött nőivarú rőt vad elnevezése.

Ünőborjú. A szarvas és a dám nőivarú szaporulatának neve. Érdekessége az, hogy nem az anyjuk (a tehén) neve után kapták elnevezésüket, mint az őz *sutagidája*.

Üreginyúl. Másik neve: tengerinyúl. Az egész Földön elterjedt vadfaj, és mindenütt káros. A házinyúl őse. Nálunk nem volt *honos*, a múlt század 70-es éveiben telepítették be Franciaországból. Nemeinek és szaporulatának neve megegyezik a → *mezeinyúléval*. Kis termetű állat, hossza mindössze 40–50 cm, ebből → *bokréája* maga 5 cm. Színe *vadasszürke*, látása gyenge, de hallása és szaglása kitűnő. → *Bakzása*, amit a mezeinyúltól való megkülönböztetés végett is *pepecselésnek* nevezünk, a mezeinyúllal egy időben, februárban kezdődik, és az ősz derekáig tart. 30 napi *vemhesség* után a nőtény 3–6 kölyköt → *ellik*, utána pedig újra *párzik*, tehát rendkívül szapora. Ehhez az is hozzájárul, hogy az újszülöttek már 6–8 hónapos korukban → *ivaréretté* válnak, és születési évükben már szaporíthatnak is. Lakóhelye → *kotorék*, amit a fák gyökerei közé ás, amitől a fa kiszáradhat, de meg is rág mindent, ami útjába kerül. Ezért ahol megtelepszik és *elszaporodik*, annak a területnek pusztító „átkává” válik.

Üres hajtás. Olyan → *hajtás*, amelyben lőhető vad nem volt. Nem válik a vadászat rendezőjének dicsőségére, bár néha nem tehet róla (pl. közben megfordul a szél).

Üríteni a fegyvert. Az a folyamat, amikor a fegyverből a töltényt vagy az üres, kilőtt hüvelyt kiszedjük. A fegyvert üríteni nemcsak a vadászat befejezésekor kell, hanem minden esetben, amikor a → *puskások* összejönnek vagy puskával árkot ugrunk, vele kúszva cserkészünk vagy járműre ülünk föl!

Ürülék. A vadnál ezt → *hullatéknak* nevezzük, amit a *hullatóján* át ürít. Némelyik, pl. a borz ezt a kotorékától távolabb, kint a szabadban egy külön „ürítőhelyen” végzi, maga is oda jár rendszeresen, és kölykeit is oda szoktatja.

Üstökösréce → *Vízivad*

Üstözeg vagy gúszeg. A fegyverek elsütőszerkezetének egyik része, amely a ravasz elhúzásakor a csőben levő töltény *gyutacsára*, → *csappantyújára* vág.

Üzekedni. A szarvasfélék párzásának általános elnevezése. A szarvas üzekedésének megkülönböztető elnevezései még: a → *bőgés* és a → *rigyetés*, a dámé pedig a → *barcogás*. Az üzekedés folyamán a him hajszolja, üzi a nőtényt, innen származik az elnevezés.

Üzekedőhely. Párzási időben a szarvas és a dám gyülekezőhelye. Egyéb elnevezései még: *bőgő rigyető-, barcogóhely*.

Üzemi terület az a → *vadászterület*, melyet állami tulajdonosa (EFAG, EVAG, Á. G.) saját kezelésében tart, és nem ad vadásztársaságok számára bérbé.

Vackára tér, elvackol. Ezt mondjuk, amikor hálóhelyére megy a vad pihenni (→ *rőt vadra*, → *mufflonra* nem mondjuk).

Vackot kapar magának fekvőhely céljára a → *mezeinyúl*, ellentétben a → *vaddisznóval*, amelyik nem kapar, hanem vackot *túr* magának a sűrűségben.

Vacok. Több vadfaj maga által készített fekvőhelyét nevezzük így, bár leggyakrabban a mezeinyúl és a vaddisznó fekvőhelyére mondjuk.

Vad. Vad a neve tulajdonképpen minden, a gerincesek közé tartozó állatfajnak, amely nem háziállat. A vadászok mégis csak azokat nevezik így, amelyek a vadászattal kapcsolatosak. Sokat vitatott kérdés, hogy helyes-e ennek a szónak a többesét használni, tekintve, hogy a „vadak” a köznyelvben többnyire vadembereket jelent. Nyelvtanilag a többes szám helyes, de mivel néha bántó a fülnek, többes számát csak akkor használjuk, ha nem tudjuk elkerülni.

Vadállomány. Egy vadászterületen élő vadmennyiség, apró és nagy, nemre és fajra való tekintet nélkül.

Vadas. 1. A vadhús elkészítésének egyik legízletesebb módja; régen jelentett 2. → *vadaskertet* és 3. → *vadkamrát* is.

Vadaskert olyan (viszonylagosan kis területű) körülkerített erdő (esetleg csak erdőrész), mely a vad (esetleg csak bizonyos fajta vad) tenyésztését szolgálta (disznóskert, mufflonkert). Létesítésének okai lehettek: → *telepítés*, a → *vadkár* megelőzése, az erdő nyugalmanak fokozott biztosítása vagy egyszerűen csak az, hogy a tulajdonos könnyen → *konyhavadhoz* jusson, ugyanis 1945-ig a → *tilalmi idő* a vadaskertekre nem vonatkozott.

Vadász. Valakit vadásszá különleges szenvedélye, valamint a természet szeretete, egy sor szakmai ismeret és a vadászat gyakorlásához szükséges erények kifejlesztése tesz. Ezek nélkül lehet valaki vadászó ember, de → *vadászember* nem.

Vadászállás, kevésbé jó: *puskásállás*. → *Hajtásnál* az egyes vadászok előre kijelölt helye. A *lőállás* a lövészsport szakkifejezése, így itt mellőzendő.

Vadászat. A vad fegyverrel való elejtése, amit társaságban vagy egyénileg is űzhetünk. Társas vadászati módok → a *hajtás* és a → *kör vadászat*, egyénié: a → *cserkészés* vagy → *bokrászás*, a → *barkácsolás* és a → *les*.

Vadászati irodalom a vadászatról szóló írott művek összessége, tehát mind a szak-, mind a szépirodalom.

Vadászati jog. A vadászati jog az ország egész területén az államot illeti. Az állam a vadászati jogot állami szervek útján, saját kezelésben hasznosítja. vagy vadásztársaságok, ill. a Magyar Vadászok Országos Szövetsége részére haszonbérbe adja vagy átengedi.

Vadászati kultúra, kevésbé helyesen *vadászkultúra*: a vadászat által létrehozott vagy a vadászat hatására létrejött szellemi és kulturális, művészeti

javak összessége, elsősorban a vadászat humán vonatkozásai (pl. vadászirodalom, vadásznyelv stb.).

Vadászati tilalom. Vadászati idenyt és tilalmi időt szabályozó állami rendelkezés, amely arról intézkedik, hogy egy naptári évben vagy vadászidényben mikor milyen vadfajra vagy állatfajra szabad, ill. nem szabad vadászni.

Vadászattörténet a vadászat múltját kutató tudományág, a → *vadászati kultúra* része.

Vadászattudomány ajánlott elnevezés a → *vadászati kultúra* és a → *vadásztudomány* összefoglalására, tehát a vadászattal kapcsolatos összes elméleti és gyakorlati tudnivaló elnevezésére.

Vadászavatás → *Vadászszokások*

Vadászberkek. Nem a természet „ungát-berkét” nevezzük így, hanem a vadászok körét, ahol minden vadászdologról szó esik. Pl. „Vadászberkekben örömet keltett a hír, hogy jövőre olcsóbb lesz a patron”.

Vadászbeszéd, beszédmód. → *Vadásznyelv*

Vadászerek, vadászkutyák. A vadászat különböző céljaira tudatosan kitenyésztett kutyafajok. Eb a legtöbbjük hivatalos neve: véreb, kotorékeb, kajtató eb stb. A többit pedig inkább a fajneven nevezzük: vizsla, tacsókó, kopó, agár stb. Vadászebeink közt legelterjedtebbek a 1. *vizslák*, ami természetes, hiszen a legtöbb vadász apróvadászatot űz, és ez a faj bizonyult a legjobbnak a vad felkutatásában, a lelőttnek a megtalálásában és elhozásában. Nálunk legismertebb a *magyar vizsla*, melyet a régi sárga vizsla utolsó példányai, és a *pointer* faj keresztezéséből tenyésztettek ki. Kedvelt nálunk a *német vizsla* is, melynek tenyésztése egyre jobban a → *mindénes vizsla* kialakítására irányul. Szörzetük szerint megkülönböztetünk: *rövid-, szálkás- és hosszúszőrű német vizslákat*. Az *angol vizsla* szörzete szerint rövid- és hosszúszőrű, az előbbinek *pointer*, az utóbbinak pedig *szetter* a neve, ami megint háromféle lehet: *angol-, skót- és irszetter*. A *francia vizslák* közül *használati ebnek* leginkább a *griffon* felel meg. 2. A sebzett nagyvad megtalálására, leállítására, lefogására és *állóra* vagy *dermedtre csaholására* legjobb segítőnk a *véreb*, amelynek nálunk két faja ismert: a *hannoveri* és a *bajor véreb*. 3. → A *kotorékebeket* leginkább a föld alatt lakó *emlős ragadozók* vadászatára használjuk, de kiválóan alkalmasak más munkára, pl. csapázásra és vaddisznóhajtásra is. Fajaik: 4. a *tacsókók* rövid-, szálkás- és hosszúszőrűek, a 5. *foxik* vagy *foxterrierek* pedig sima- vagy szálkásszőrűek. → *Hajtókutyák* voltak a 6. *kopók* és az 7. *agarak*, ez utóbbiakkal futóversenyeket is rendeznek. A 8. *kajtató ebek* hivatása, hogy a sűrűségekben, vízi növényzetben felkutassák és felferjék a vadat, majd hangos csaholással azt a vadász felé hajtják. Erre a célra hazánkban kétféle *spaniel vizslát* alkalmaznak: a *cocker-* és a *springer spaniel*. Vadászebeinket lehetőleg zárt udvarban vagy → *kennelben* tartjuk, és szigorúan övjük őket a csavargástól. Törekedjünk arra, hogy jó származású, *pedigrés* ebeink legyenek, és azok kölykeit is törzskönyveztessük. Fiatal vadászebünk *fejvelmezését* már nyolchetes korban meg kell kezdenünk, aminek a módját a megfelelő

szakkönyvek pontosan ismertetik. Az idomítás első szakasza a → *szobaidomítás*, ami után hozzákezdhetünk a vadászat tanításához, majd az eb → *bevadászáshoz*, amit másképp *bevezetésnek* nevezünk. Ennél a munkánál különbség van mindegyik faj *idomítási módszerében*, attól függően, hogy azt a fajt milyen célra tenyésztették ki.

Vadászember → *Igazvadász*

Vadászengedély. Hatósági igazolvány, amely tanúsítja, hogy akinek a nevére szól, az a benne feltüntetett vadászfegyverrel jogosan vadászhat. Ehhez azonban még szükség van arra is, hogy legyen *hol* vadásznia!

Vadászetika. A vadászat törvényeken túli etikai szabályai, épp mivel itt nincsenek büntető szankciók, a legtöbbször fokozott követelményeket állítanak elének, mint a büntető hatályú rendeletek. A rendeletek megszegőit sokszor csak kisebb-nagyobb pénzbírsággal sújtják, az etika sutbadobóit a morálisan gondolkozó és cselekvő társai megvetik, és méltán igyekeznek őt maguk közül kiközösíteni. E szigorú szabályok mindegyike egymás megbecsülését, a vadászat sportszerűségét, szépségét, a vad és a természet szeretetét és védelmét szolgálja. Talajra nem talál az, aki vét ellenük, aki nem tud vagy nem akar a vadászkerölcs tiszta szellemével józanul gondolkozó társaihoz formálódni! Mert vadászhoz méltó magatartásunkkal tartozunk vadásztársainknak, akik nem bosszankodni jönnek össze egy kedélyesnek hitt közös vadászatra. Nehéz lenne, és e kis könyvnek nem is rendeltetése, a vadászetika szabályait egytől egyig felsorolni. Tudjuk, rengeteg van azokból, minden lépésünket sokszor tudat alatt is irányítja valamelyik, akárcsak más etikai szabályok, az élet más terén, otthon, a munkában vagy szórakozás közben. De még más okból sem tartom szükségesnek itt részletes tárgyalásukat. A vadászetikával majd minden szakkönyvünk foglalkozik. Ezek közül minden vizsgázó vadásznak figyelmébe ajánlandó a következő három kitűnő vadászíróknak e tárgyról elsőrendűen megfogalmazott értekezése: 1. Széchenyi Zsigmond: „Ünnepnapok” c. könyvének „A vadászkerölcs” c. fejezete, 2. Fekete István: „Rózsakunyhó” c. kötetének „A vadászetika és a magyar vadászati szokások” c. fejezete, és 3. „A vadászat kézikönyve” (dr. Bencze Lajos) „A vadászat etikai kérdései” c. fejezete.

Vadászfácán → *Fácán*

Vadászfegyver. Kizárólag vadászat céljára gyártott, a vad elejtésére szolgáló sörétes-, golyós- vagy vegyescsövű fegyver.

Vadászfelszerelés minden tárgy és holmi, amely a vadászatot szolgálja, amelyet a vadász a vadászathoz és a vadászatnál használ. Egyes különleges felszerelési vadásztárgyak, pl. → *csalsíp*, → *bőgőkürt*, → *távcső* stb., a megfelelő címszóknál találhatók.

Vadászgörény. Az üreginyúl vadászatához, kotorékából való kiugratásához alkalmazott, megszélidített közönséges görény.

Vadászgyakornok → *Vadászjelölt*

Vadászház, vadászlak. A vadászterületen vagy annak közelében épült, a vadászok számára bármilyen időjárásban megfelelő szállást adó épület.

Vadászias: vadászemberhez méltó, a → *vadászetikával* egyező.

Vadászidény. Általában az az időtartam, amelyben a legtöbb vadra vadászhatunk, és ami augusztustól a következő év márciusáig tart. Ezen belül aztán a vadfajoknak még külön-külön is van vadászidényük.

Vadászidő. 1. Gyakran mondjuk, hogy ma jó vagy nem jó *vadászidőnk* van! Jó, ami kedvező az aznapi vadászathoz, pl. csikorgó hideg, csöpörgő eső vagy vadlúdra az erős kőd, viszont rossz lehet fácinhajtatkor a szembe sütő, ragyogó napsugár, az erős szél vagy a rendkívüli meleg, amiknek pedig talán mások, nem vadászok esetleg örülnek. 2. ritkán, valaki szempontjából az az időszak, amikor még vadászhatott.

Vadászirodalom vadászélmények irodalmi jellegű (elbeszélő) rögzítése. vadászélményeken alapuló szépirodalmi mű. A → *vadászati kultúra* része.

Vadászjelölt vagy *vadászgyakornok*: kezdő sportvadász, aki a vadásztársaságba történt felvétele után meghatározott ideig (jelenleg fél évig) még fegyver nélkül vesz részt a vadásztársaság munkájában, hogy a gyakorlati ismeretek alapjait megszerezze. Ezután tesz → *vadászvizsgát*, majd a sikeres vizsga után kaphat fegyvertartási engedélyt. A gyakorló vadász elnevezése helytelen, mert ez azokat jelöli, akik a vadászatot ténylegesen gyakorolják, tehát rendszeresen vadásznak.

Vadászkés. Nem azonos a vadásztőrrel: összecukható, nagy és kis pengével, apró csontfűrészszel, belezőhoroggal, konzervnyitóval, dugóhúzóval és néha patronkihúzóval is ellátott, a legtöbbször agancsnyelű zömök zsebkés.

Vadászkultúra → *Vadászati kultúra*

Vadászkunyhó. Ideiglenes tartózkodásra épült, többnyire nem házsilárd-ságú, kisebb épület. Forma és nagyság szerinti elnevezései: vadásztanya, viskó, vityilló, hajlák, szállás, putri, kunyhó, kaliba.

Vadászkürt. Vadászjelzések és díszjelek fújására használt, különleges alakú és díszítésű, billentyű nélküli karikás kürt.

Vadászláz. A → *vadászszenvedély* felfokozott izgalma, ami leghevesebben a vad megpillantásakor és célbavételekor jelentkezik, a vérmérséklettől függően több-kevesebb erősséggel. Lényegében a lámpalázhoz hasonlít. Egyénenként változik, van pl. akin csak a *szarvasláz* tör ki.

Vadászmenyét. A vadászgörényhez hasonlóan az üreginyúl vadászatára alkalmazott szelídített, közönséges menyét.

Vadászmester. 1. Vadásztársaságoknál a vadgazdálkodás és a vadászatok irányítója, tehát erre alkalmas és képzett szakember. 2. Régen az uradalomban a vadászat legfőbb szakmai irányítója.

Vadásznapló. 1. A vadászat során szerzett élmények naplószerű feljegyzése, a vadászatról vezetett napló. 2. Az egyéni → *lőjegyzék* (eredménynapló) régi elnevezése.

Vadásznyelv a vadászat szakszókincsének a nyelvtudomány által elfogadott hivatalos elnevezése. Jelen mű a magyar vadásznyelv értelmező szótára.

Vadászösvény. 1. → *Cserkészút. 2.* Az irodalomban sokszor a vadászok életútját jelenti.

Vadászpatika. A vadász hátizsákjában vagy oldaltáskájában meghúzódo kis elsősegélydoboz, amely életet is menthet!

Vadászreflektor. Magyarul: sugárfényű lámpa, amely fegyverre szerelhető. Árammal szárazelem vagy telep (akkumulátor) látja el. Törvényeink értelmében kizárólag dűvadra használható. Sajnos előfordul nem vadászok részéről a tisztességtelen, ingyen hússzerzés céljából alkalmazott autó, mezőgazdasági gép stb. reflektorának alkalmazása is, aminek segítségével éjszaka az elvakított vadat közletről lelövik, elütik vagy megfogják, ami mindig lopás és → *orvvadászat!*

Vadászrész. Ma nagyvadról ilyen a trófea is, régen csak a vad szíve, mája, tüdeje és a veséi, apróvadról pedig a terítékhez mért egy-két darab az elejtett vadból, amit ennél is, annál is a vadász terítés nélkül kap. A → *vadászkerkölcs* szerint a vadászrészben válogatni, azt cserélni, becsimélni nem illik!

Vadászruha. Kedvelt sportjához és fegyveres tevékenységéhez méltóan illő a vadásznak öltözködni. Mindegy, hogy az meleg téli vagy könnyű nyári ruha, de a színe, a szabása alkalmazkodjék a terephez, a természethez, az időjáráshoz, a vadászhoz méltó és izléses legyen, s mindig tükrözze a szakma megbecsülését és a célt, amit szolgál. Senki sem kívánja, hogy bárki költséges, kirívó „gálaruhában” jelenjék meg a vadászatban, az olyant meg is bélyegzik mindjárt a „stüszí vadász” nem éppen hízelgő jelzőjével. Viszont a vadászat nimbuszát, a természet harmonikus rendjét, a jóízlést sértik és csúfolják meg, de önmagukat is lealacsonyítják azok, akik szakadt, rongyos, piszkos, rikító színű vagy más stílustalan, egyszóval nem odavaló öltözékekben jelennek meg ott, ahol a kulturálatlanok, faragatlanok mondott vadászeloideink mindig a vadászmesterségükre jellemző, előírt és tiszteletet parancsoló íjász, kopjás, solymász stb. formaruhájukban vettek részt. A stílustalanság kedvét szegi az embernek, amikor meghívottként ma megérkezik némelyik társasvadászat gyülekezőhelyére, s az ott várakozó puskások ilyen kinézésén máris a vadászat megcsúfolását látja! Az ilyen helyen aztán vajon milyen vadászatra számíthatunk?!

Vadászszabályok. A vadászok által és a vadászok ösztönzésére alkotott etikai szabályok, amelyek legtöbbször vadásztörvényeink iratlan kiegészítője, s idővel sok válik közülük írott vadászszabállyá, vagyis törvénné. Ilyen pl. a vadászat közben tiltott szeszesital-fogyasztás is, amivel minden szakkönyvünk és más vadászirodalmunk is vissza-visszatérően foglalkozott ugyan, de mindhiába! Eredménytelenül pedig azért, mert sajnos éppen azok nem valami nagy barátai a betűnek, akiknek ezek a jóindulat figyelmeztetések szóltak. Hiszen pont ezért nem ismerik sokszor a „leírt” vadásztörvényeket sem, hogyan ismernék hát az „íratlanokat”?! Most aztán az italozást tiltó vadászszabályból végre vadásztörvény lett!

Vadászszem. A vadász számára valamit jelentő jelek, dolgok észrevételére

huzamos ideig iskolázott, és a sok gyakorlástól ezeket gyorsabban és könnyebben felfedező ember szemére mondjuk.

Vadászszenvedély. A zsákmányszerzésre irányuló ősi ösztön kultúrformába kényszerült továbbélése.

Vadászszék. Kicsiny, összecukható, egy- vagy háromlábú, néha sétatotra szerelt ülőke, ami a legtöbbször könnyen befér a hátizsákba is.

Vadászszokások és -hagyományok. Tisztában vagyunk azzal, hogy a mai ember szemében a vadászat valami furcsa, szinte megmagyarázhatatlan, a régmúlt emlékeként ránkmaradt, kicsit misztikus, talán érthetetlen, primitív ősi szenvedély. Érthető tehát, miért állítunk szigorú szabályokat, morális követelményeket magunk és mindenki elé, aki akár szenvedélyből, akár csak a rokonszenv kíváncsi érdeklődésével meg akarja ismerni a vadászat távolról oly egyszerűnek és érthetőnek látott szép, csábító világát. Ilyen felemelő, és civilizálttá nemesítő követelményei a vadászatnak: a vadászszokások és vadászszokások megbecsülése, tisztelete, és minden vadászra kötelező betartása is. Mert ezek azt az egyébként durva ténnyel igyekeznek enyhíteni, s ahol lehet feledtetni, hogy egy ősi szenvedély rabjaként, minden igyekezetünkkel humánusan ugyan, de végeredményben mégis csak ölünk! E szokásokat és hagyományokat vadászapák adták örökül vadászfiainak, vadásznemzedékek hagyták rá újabb nemzedékekre, ezért nem halványodtak, ezért nem merültek feledésbe soha. Az idők folyamán inkább értékes patina vonta be őket, s velük a közben korszerűvé vált vadászat szebbé, kulturáltabbá nemesedett.

Emlékeimben idézve: egyszer egyik igaz vadászbarátom, amikor a lelőtt és dermedten fekvő őzbakja mellé értünk, letérdelt mellé, felemelte agancsos fejét, s azt simogatva ezt suttogetta: „Te szegény, ártatlan kis jószág. Bocsáss meg nekem, ne haragudj rám. Értsd meg, nem tehetek róla, hogy el kellett vennem az életedet. Látod, ilyen könyörtelenségre kényszerít ez az átkozott, és mégis olyan csodálatosan szép szenvedélyem. . . köszönöm neked!” Azután felállt, és szép *hagyományunk* szerint, még hosszú percekig állt velem együtt némán, *levett kalappal* a természet e kiváltságosan szép májusi ajándéka mellett. Valahogy én is ilyesfélét éreztem mindig, valahányszor kioltottam egy vad életét, de a gondolatot ő fogalmazta meg előttem először ilyen szépen, ilyen mélyen emberien. Ez a tiszteletet adó, *hajadonfős* (helyesebben *hajadonfőtt* vagy *levett kalappal történő*) *tisztelgés* a természet kisebb-nagyobb halottjai mellett éppoly régi, szép szokása a vadászoknak, mint amikor a lelőtt nagyvadnak — amit előbb a ravatalán fektében szépen elrendeznek — *utolsó falatként* egy kis zöld gallyat tesznek a szájába, oldalára pedig, legtöbbször oda, ahol a golyó érte és ahol kiserkent a *vérrozsza*, egy másik, ún. *szemfedő gallyat* borítanak a véres seb eltakarására. Ezután körüllombozzák a fekvő vad *ravatalát*, amin az csendesen nyugszik, amíg elszállítják. Természetesen mindezt megelőzi a *kizsigerelése*, amit a hagyomány szerint az elejtőjének kell elvégeznie, mégpedig a legnagyobb szakszerűséggel, nem nyakig véresen! Ez egyben bizonyít is, hogy aki végzi, az nem kontár! Ezen kötelezettség persze nem érinti az idősebb vagy fizikailag gyengébb vadászokat,

mert bizony pl. egy megtermett szarvasbika kizsigelése elég nagy erőpróbát jelent! Szép hagyományunk a nagyvadat elejtő vadász részére a *töret átnyújtásának* ünnepélyes aktusa is. Ez a kis zöld vagy sárguló levelű őszi gallyacska a felravatalozott nagyvad véréhez enyhén, szinte csak szimbolikusan hozzáértve, a vadász rátermettségének, szerencséjének és büszkeségének a jelképe. Mindig a kísérője nyújtja át, komolyan, szertartásosan, mint ahogy azt a helyzet komolysága és a vadászmorál megköveteli. A kísérő a gallyat levett kalapja tetején, bal kezével mintegy tálcán nyújtja át „üdv a vadásznak!” (helyesebben: „*vadász-üdvözlettel!*”) köszöntéssel, a boldog vadász pedig meleg kézszorítással köszöni meg, és tüzi azt a kalapja mellé. Vajon miért nem mondja ilyenkor senki azt, hogy további „sok szerencsét” kívánok? Csupán azért, mert a szerencsés vadásznak abban a pillanatban elszállna minden öröme, sőt a legtöbb egyenesen kétségbe esne, hogy most aztán alaposan „ellőtték” a szerencséjét! Mert szintén régi hagyomány, úgy is mondhatnánk: régi babona, hogy egy vadásznak vadászatahoz soha nem szabad *szerencsét kívánni!* Nevetségesnek hat ez a huszadik században, de mégse mosolyogjunk rajta. Az igazsághoz tartozik az is, hogy sokan (pl. Fekete István) küzdöttek a szerencsekívánás tilalma ellen, éppen mert a magyar szellemiségtől idegennek érezték, de érdekes módon — kevés eredménnyel. Sőt, a szokás erősödik.

Lehetne vég nélkül sorolni ezeket is, és bizonyára rajta lehetne kapni valamelyiken azt is, aki pedig fennhangon ostorozza az ilyen ártatlan kis babonákat! Én magam sem hiszek bennük, de tiszteletben tartom mások szokását, és nem kívánok soha egy vadásznak sem „sok szerencsét”. Ilyen még a 7 vagy ennél több, de feltétlen *páratlan számú töltény*, amivel a „babonás” vadász vadászni indul, azután a kiszolgált, öreg, zsíros „*jöllövő kalap*”, amit ha gazdája otthon hagy vagy helyette újat tesz a fejére, nem megy a lövés. Ha viszont a fején van, és akkor se megy, csak meg kell fordítani, hogy az eleje legyen hátul, s rendbe jön minden!

De térjünk vissza a komoly hagyományokhoz. A nagyvad elejtőjének igaz vadászmi voltát tükrözi az is, hogy *miként becsüli meg elejtett vadjának a tróféáját*. Mert aki igaz vadászhoz méltóan szívből értékeli a sokszor nehezen, áldozatok árán megszerzett, és felejthetetlen emléket, gazdag élményt jelentő tróféáját, az ki nem adja azt a kezéből egy pillanatra sem! Boldogan, mindentől óva viszi haza, szinte szertartásosan főzi ki, tisztogatja, fehéríti, és szereli dísztablára, mert élete végéig, pénzértékben ki nem fejezhető becses kincsként fogja lakása díszhelyén őrizni még a más szemében formára esetleg nem a legszebbet mutató, leggyengébb tróféáját is! Ehhez fűződik az a régi, szintén el nem hanyagolható kedves szokásunk is (aminek feltétlen betartását különösen ajánlom az ifjú és új vadászoknak!), amikor életünk legnagyobb vadászörömeinek, az *első szarvasbikánk elejtésének alkalmával* a bika gyöngyfogait, elejtése után mielőbb, díszes arany melltűbe foglaltatjuk és átnyújtjuk szeretett hitvesünknek, ami aztán melleleg mondvá elnézésre készíti őt egyéni passzióink iránt. S mivel ilyen becses rendeltetése van a *gyöngyfognak*, meg egyébként mivel az is tróféának szá-

mít, birtokbavételének szintén van ceremóniája. A foghúsból való kivágásukra általában a vad elejtése után hamarosan sor kerül. Kiszedésüket a kísérő vadász végzi, a *kivágott* → *gyöngyfogakat* a fekvő vad oldalára helyezett nagyobb, lehetőleg lapulevéltre teszi, majd tenyerébe véve így *nyújtja át* a vadásznak, aki azt kalapja tetején veszi át tőle. Azért kell ehhez nagyobb levél, mert a vadász a fogak megcsodálása és értékelése után abba csomagolja be, s teszi zsebre a még véres fogakat.

Soha nem szabad elmulasztani a lelőtt apróvad megbecsülését jelentő *teríték készítését* sem. Ez abból áll, hogy társavadászatok befejezésekor az összes elejtett vadat előírás szerint rangsorolva egy lombokkal ékesített díszhelyre szabályos, rendezett sorokban kirakjuk, minden tizedik darabot kissé feljebbhúzva. Így történik meg számbavételük, és részükre a végtisztelesség vagy a végső tisztelet adása. Ezt kötelességszerűen még akkor is el kell végeznünk, ha kevés puskással csak kisebb „házivadászatot” rendezünk. És még egyet: soha meg ne kísérelje senki a ravatalon fekvő nagyvadat vagy az apróvad *terítékét átlépni!* Ez nemcsak a vad megbecstelenítését, lenézését jelenti, hanem sértő a többi vadászra is, semmibevevése annak a tiszteletnek és megbecsülésnek, amellyel azok a lelőtt vadat övezik.

Öröm a számunkra, hogy a már-már feledésbe merülő ősi *vadászkiürtjelek* és *kiürtjeles vadászatok* kezdenek néhol visszahonosodni! Csak a hozzáállás igen vontatott még, nehezen születnek meg a magyar fülnek kedves hazai dallamok, ami által nálunk is megkedvelné mindenki ezt a felemelő és mindig ünneplés hangulatot keltő szép vadászszokást!

Végül néhány szót a *vadásszá avatásról*. Ez tudtommal magyar „specialitás”, az idegen vadászok esetleg csak saját bőrükön, tapasztalatból ismerkedtek meg vele. Nálunk sem a mai volt az eredeti formája. Elődeink vállraütéssel avatták vadásszá az ifjú vagy kezdő vadászt első vadjának elejtésekor, és a rossz vadászt, a hibát hibára halmozót náspágolták el, amit sok esetben ma is helyénvalóbbnak tartanánk! Most viszont, ha valaki kiérdemli az avatást, azt a vadászat végén erőltetett humorral „megcsapják”, s hogy ennek minél több hiteles tanúja és végrehajtója legyen, vadásztársai gyűrűjében rá kell dőlnie az általa lőtt, és a földre helyezett vadra, és hirtelenében kitalált „szólás-mondások” kíséretében egy frissen yágot vészővel (suhággal!) boldog-boldogtalan az azt kényszeredetten tűrő új vadász fenekére ver. Régen az ünneplés vadászavatást a vadászat vezetője vagy a legidősebb vadász végezte, s az avatásról díszes oklevelet kapott a boldog felavatott, ma viszont üti, aki éri, „avat” joggal még olyan is, akinek esetleg soha még fegyver sem volt a kezében, meg aki bizonyítani sem tudja, hogy maga is felavatott vadász lenne! Oklevél helyett pedig jóideig magán viseli a szerencsétlen avatásának fájdalmas, és nem örömteli emlékeit! Ez az elfajult szokás *ma már túlment a józólés határán, sérti a vadászkerkölcset és emberi méltóságunkat, tehát azon kell lennünk, hogy mielőbb visszakanyarodjunk ennél is ősi, komolyan vett hagyományunkhoz, és az avatásra vadászhoz méltóbb szertartást honosítsunk meg!*

És még valami. Szokás is, hagyomány is, hogy kora tavaszi estéken a türelmetlen vadász többször kiballag az erdőre *kihallgatni*, hogy vajon megérkeztek-e már a várva-várt hosszúcsőrű vándorok, az erdei szalonkák. Pedig minden vadász ősidők óta tudja, erre taníttotta apja, nagyapja, hogy hiába minden siettetni akaró türelmetlenkedés, addig a szalonka úgysem húz, amíg a hóvirág fehér csengettyűi ki nem bújnak, amíg a som sárga virágai nem virítanak, amíg a vörösbegyek, barázdabillegetők, fűzikék fel nem tünedeznek, és amíg a húrosrigó a fa csúcán énekbe nem kezd! Aztán hogy a naptárból is ki lehessen olvasni róluk valamit, a tavaszi vasárnapok latin elnevezései alapján versbe is foglalták s hagyományként hagyták ránk kedves kis vándormadarunk, a szalonka „nyúl-farknyi” vadászidejének gyorsan múló mozzanatait:

Reminiscere: keresni gyere.

Okuli: itt vannak ni!

Laetare: sok szalonka jár-e?

Judica-kor rosszul jár,

Palmarum-kor nincs vásár,

Quasimodo vasárnapján

A szalonka ül tojásán.

Számtalan szép szokásunk és hagyományunk közül a legjelentősebbeket szedtem itt kis csokorba, de ezekből is kiténik, hogy a vadászok tisztelik, szeretik mesterségüket, és ha „gyilkolnak” is, mégsem megátalkodott, rossz emberek!

Vadásztanuló. Hivatásos vadászképző, szakmunkásképző iskolába járó diák, aki egy szakmára, hivatásos vadásznak készül. Más a → *vadászgyakor-
nok*.

Vadásztársaság. Állampolgárok által önkéntes alapon alakított, alapszabály-
lyal rendelkező egyesület.

Vadászterület. Vadgazdasági egység, melyen törvényes keretek között szak-
szerűen vezetett és ellenőrzött tervszerű vadgazdálkodás folyik. Lehet → *bérelt
terület* és üzemi terület.

Vadásztörténet a vadászat során szerzett élmények elbeszélése, vadászati
témájú elbeszélés vagy karcolat. → *Vadászirodalom*

Vadásztudomány. A vadászat gyakorlásához szükséges ismeretek és kész-
ségek összességének ajánlott neve. Nem azonos a → *vadászattudománnyal*.

Vadászüdvözlét. A vadászok egymást köszöntése: Üdv a vadásznak! —
Vadászüdvözléttel! — Jó vadászatot! (ez utóbbi részben Kipling után /Good
hunting/ magyarul,) hogy mégis „lehessen” szerencsét kívánni.

Vadászvacsora. Tulajdonképpen ez is régi hagyomány, de nem soroltam
közéjük, mert egyrészt megtartására csak a nagyvadászatok alkalmasak, más-
részt pedig sokszor nem a hagyomány tiszteletének szellemében végzik. A ha-
gyomány szerint ugyanis a társasvadászatok után szerény, nem fényűző, de
hangulatos, a vadászbarátságot elmélyítő vacsorával tisztelték meg vendégeiket
a rendezők.

Vadászvendég: olyan vadász, akinek az engedélye máshova szól, és a jogosultak egyike hívta meg. A vendégjogot és a hagyományos magyar vendégszeretetet élvezi, úgy is mint vadász. A vendég pedig megtiszteltetésnek veszi a meghívást, a vendéglátást, mert ilyenben csak kevesen részesülhetnek. Részére különösen értékes ajándék egy agancsos vad, még ha a leggyengébbek közül való is, mert a meghívás értéke elsősorban a vadászat ténye, s az ajándékvadban éppúgy nem illik válogatni, mint a vadászrészben!

Vadászvizsga. Törvényeink értelmében fegyvertartási és vadászengedélyt csak az kaphat, aki a hatóság által kijelölt bizottság előtt a vadgazdálkodás és a vadászat ismereteiből eredményes vizsgát tesz.

Vadászvonal, kevésbé jó: puskávonal. → *Hajtáskor* a vadászok vonala.

Vadat elejteni annyi, mint vadat löni és birtokba venni, vagy magyartalanul: terítékre hozni!

Vadbefogás. A hasznos vad élve történő befogása: → *telepítés*, szaporítás, → *vérfrissítés*, → *teleltetés* (kamrázás) és értékesítés céljából. A befogást különféle *vadfogókkal*: → *hálókkal*, → *csapdákkal*, → *befogóudvarral* vagy karámmal, és újabban kábitó- meg → *bénítófegyverrel* végezzük.

Vadbúvó. Így nevezzük a → *csenderest* és a kisebb bokros vagy más növényzetű sűrűségeket.

Vadcsalogatók → *Csalsípok*

Vaddisznó. A házisertésünk őse, ezért azzal sajnos jól kereszteződik is, és ahol ez megtörténik, ott eltűnik az ősi, tisztavérű faj, s helyét értéktelen, kores, kese vaddisznókeverékek töltik be. A kifejelett hímet *kannak* vagy *vadkannak*, a nőtényt *kocának*, az újszülöttet kiskorban *malacnak*, majd 2 éves koráig *süldőnek* nevezzük. Kultúrnövényeinkben okozott kártevése miatt *kártékony vadnak*, azaz → *düvadnak* minősül, vadászati jelentősége viszont nagy, ezért nekünk → *nagyvadnak* számít. Teste zömök, marja magasabb a faránál, ezért a hosszú *sörtével* benőtt gerince hátrafelé lejt. Orra megnyúlt, ezért azt *ormánynak* nevezük. Szőrzete kettős: felül hosszú, durva *serteszőrökből* áll, ami alatt puhább *gyapjúserte* található. Eredeti szőrének színe fekete vagy sötétszürke, malacai barna *csíkosak*. Kedvenc tartózkodási helye az erdő legbozótosabb része, ahol vizet, *dagonyát* is talál, mert létfeltétele a víz. *Éjszakai vad*, napnyugta után indul és éjszaka jár élelem után, amikor fürdőjét mindig útba ejti s jót *dagonyázik* benne. Utána *hozzádörgölőzik* a pocsolyát övező fákhöz, s a sárral *bemázolt* → *dörzsfákról* tudomást szerezhetünk a vaddisznó jelenlétéről, a *mázolás* magasságából pedig még annak magasságára is tudunk következtetni. A vaddisznó is hasítottkormányú *csülkös vad*, lábának lenyomata viszont abban is különbözik a szarvasétól, hogy *fűkőrmei* nem kerekdedek, hanem hosszúkásak és kifelé állók. Szemfogai → *agyarakká* fejlődnek, közülük az alsók a hosszabb *nagy-*, a felsők pedig a rövidebb *kisagyarak*. Mindkét *agypáron* kisebb-nagyobb kopásfelület, *fenés* látható, amelynek hosszából következtetni lehet a *vadkan* korára. A *koca* agyarái jóval kisebbek, és azokat *kampónak* is nevezzük. Az agyarpár képezi a vaddisznó *tróféáját*, ami annál értékeesebb, minél hosszabb és minél

vastagabb. Az állkapocsból való kiszedésénél óvatosan kell eljárni, nehogy megsérüljön a gyökere, mert az agyar hosszabb része, kb. kétharmada az állkapocsba van beágyazva. A vaddisznó a nappalt a sűrű bozótosban tölti, ahol vackot túr magának, és amikor oda visszatér éjszakai útjáról, akkor *vackol el*. Több vaddisznó együtt *kondát* képez, amit többnyire öreg, tapasztalt *vezérkoca* vezet. Sok kártételük mellett turkálásaikkal hasznot is hajtanak, mert lazítják az erdő talaját, és közben rengeteg káros rovar szednek össze a földből. Amikor a *kondavezető* valami gyanúsat észlel, rövid *horkanással* vészjelet ad, amire az egész konda *rákásra fut*, és némán *neszel*. Egy újabb vészjelre aztán, ami rendszerint egy hatalmas fújás, a konda tagjai szétugranak, és hanyatt-homlok menekülnek. Amikor viszont veszélytelen az erdő, megszokott *váltójukon* libasorban *kocognak* egymás nyomában, rövid lábaikkal halkán zörgetve az avart. Rendszerint *vegyes kondákban* járnak, az idősebb, ún. → *remetekanok* azonban nem tartanak velük, csak a pázás, a *búgás* idejére csatlakoznak a kondákhoz. Ennek ideje általában november, december, de ez nem törvényszerű, mert valószínűleg a házidisznóval történt kereszteződése következtében a *görgés*, és a *malacozás* a vaddisznónál is az év bármely szakában, de még havas télen is előfordulhat. A *bebúgott koca* 16—18 hétig *vemhes*, s az öregebbek 10—12, a fiatalabbak pedig 4—6 malacot *fialnak*, illetve *malacoznak*. A megindult kocát a *görgési időben* több kan is felkeresi, és ádáz harcot vív egymással a koca kegyeinek elnyeréséért. Ilyenkor oldalait egymásnak vetve *agyarkodnak*, miközben → *páncéljukkal* igyekeznek fedezni magukat.

Vaddisznóvadászat. A vaddisznó elejtésének módjai: a → *hajtás*, a → *terelő vadászat*, a → *cserkészés*, a → *barkácsolás* és a → *les*.

Vadeleség. A vad téli takarmányozására szolgáló szálas, szemes és lédús takarmány, amelynél nem az a lényeg, hogy I. osztályú, hanem hogy elegendő. és romlásmentes legyen.

Vadeltartó képesség. Egy terület vadeltartó képessége függ a rajta élő összes vadat egész éven át hozzáférhetően kielégíteni tudó természetes táplálék mennyiségétől, hozzászámítva téli etetésüket és a víz, valamint a bűvőhelyek mennyiségét.

Vadetetés. Így nevezzük a vad szükségszerű téli gondozását, aminek egyik célja a vad erőben tartása, hogy könnyebben átvészelve a telet, és hogy életfunkcióiban, az agancsfejlésztés és vemhesség terén kárt ne szenvedjen. Másrészt ezzel is igyekszünk csökkenteni a vad éhség okozta károsításait.

Vadetető. Elsődleges rendeltetése a vad téli etetése; akkor teljes értékű, ha télen mindig telve van. De hivatása az is, hogy a beletett takarmányt az időjárás viszontagságaitól megóvja, romlásmentesen eltartsa.

Vadfogó. A vadászterület határa közelében olyan sűrű bokros, nádas stb., ami a kifelé igyekvő vadat (főleg fácánt) visszatartja.

Vadforgó → *Váltó*

Vadföld. Terület, melyen kizárólag a vad számára vetett vagy ültetett takarmányfésleség van, s amit körülkerítünk, és a vad részére csak akkor tesszük

hozzáférhetővé, amikor az takarmányozás szempontjából a legértékesebb, vagy amikor a vadnak arra bizonyos életfunkció miatt legnagyobb szüksége van. Más a *vadlegelő*, az ugyanis minden olyan kisebb vagy nagyobb megművelt, legelésre alkalmassá tett, esetleg takarmánynövényvel felülvetett és *bekerítetlen* terület, ahol a vad akadály nélkül bármikor legelhet.

Vadgalambok. Hazánkban több vadgalambfaj él, többségükben költözők, egy, a *balkáni gerle* kivételével, mely állandó madarunk. Fajuk legnagyobb testű képviselője nálunk a palaszürke *örvös galamb*, amelyek ligetes erdeinkben, ártéri területeinken még ma is szép számmal *fészkel*. Ez a legkorábban érkező faj, már február végén megjelenik, és októberig hallható melankólikus hangulatot keltő *brukkolása*. A másik nálunk előforduló *galambfaj* a *kékgalamb*, ezt a törvény védi, mert száma rohamosan csökken. Ez okból újabban védetté vált a közönséges *vadgerle* is, amit sokan a balkánitól való megkülönböztetés végett *erdei gerlének* neveznek. Ez a faj árnyas parkjaink, erdeink kedves hangú *turbékoló* madara, áprilistól szeptemberig él nálunk, és *költési időben* hajnaltól estig hallatja kellemes, szomorkás hangját. Sajnos lassankint kiszorítja őket erőszakosságával a harmincas évek bevándorlója, az egész évben itt tartózkodó és rohamosan elszaporodott *balkáni gerle*, amelyik ma már tömegével a *mezőgazdaság károsítójává* is válik. Itt említem meg a mindnyájunk által jól ismert, és a határban gyakran kószáló *házigalambot* is, amelyről tudni illik, hogy a törvény védi.

Vadgazda. A vad tenyésztésével szakszerűen, hivatásból foglalkozó személy, akinél fontos, hogy kapcsolata a vaddal ne csak ridegen „hivatalos” legyen!

Vadgazdálkodás. Vadtenyésztési és vadászati tevékenység, törvényes keretek között és szakszerű vezetéssel.

Vadgazdaság. Az állami mező- és erdőgazdaságnál létesített, ágazatként működő tervszerű vadtenyésztés és -hasznosítás.

Vadgerle → *Vadgalambok*

Vadhordó kocsi. Az apróvad vadászatánál használt kocsinak vagy más, a célnak megfelelően felszerelt járműnek (autónak, pótkocsinak stb.) a neve, amelynek aggatórúdjaire a lőtt apróvadat szellőzésre *felhurkozzuk*.

Vadjárások → *Járás* → *Szarvas*

Vadjárta hely az a hely, ahol az átlagosnál több vad fordul meg, → *vált át*.

Vadjelölés. Többnyire olyankor végezzük, amikor területünkre vérfrissítés céljából hozatott vadat engedünk ki. Ilyen a lábgyűrűzés, a fülgombázás vagy az őz, a nyúl egyik fülének részbeni levágása, ami messziről is jól láthatóan figyelmeztet annak védettségére!

Vadkacsa. Vadlúd (mint elnevezés), → *vadréce*

Vadkamra. 1. Így nevezük a vadászterületek azt az évente változó, kimélt részét, ahol nem vadászunk. 2. A terület különösen vaddús része. 3. Ez a neve a foglyok téli kamrázására szolgáló, időjárástól védett helyiségnek is. 4. Ezenkívül így nevezték azokat a kiemelkedően kezelt vadászterületeket, ahol még a múlt századi nagy vadpusztítás (1848—1872) idején is megfelelő szinten maradt a

vadállomány (pl. a Vértesben a tatai és gesztesi Esterházy, Stomfán és Malackán a Pálffy, Beregben a Schönborn uradalom).

Vadkan → *Vaddisznó*

Vadkár. Olyan kártétel, amit a vad a mező- és erdőgazdasági terményekben vagy más javakban bármilyen tevékenységével okoz.

Vadkárbecslés. A → *vadkár* nagyságának megállapítása: megfelelő szaktudással és tapasztalattal rendelkező, érdektelen szakértő végzi, akit a községi tanács rendel ki.

Vadkárelhárítás. Ez a mező- és az erdőgazdasági terület használójának, valamint a vadtartónak együttes kötelessége. Tulajdonképpen megelőzés, különböző módon végrehajtott védelmi tevékenység, amivel igyekszünk elhárítani, és előrelátóan megakadályozni a vad kártételét. Erre a leghatásosabb a *vadkárelhárító* kerítés, amely nem a vadat, hanem a vadtól a növényzetet óvja, ezért helytelen úgy emlegetni, hogy *vadvédő kerítés!*

Vadlegelő → *Vadföld*

Vadlúd, vadliba, vadréce, vadkacsa. Vadászörökben sokszor vitáznak azon, hogy a két legjelentősebb víziszárnyasunkat név szerint megkülönböztessük-e leszármazottaiktól, a házilibától és a házikacsától? Bevezetőmben már szoltam arról, hogy miért tartom fontosnak ragaszkodásunkat szakmai nyelvünkhöz. Tehát ha e vadfajoknak is van régi magyar vadásznevük, akkor miért ne nevezzük őket is a megillető és megkülönböztető nevükön, mint ahogy ezt tesszük a többi vadunkkal is?! Példának — bár sok van belőlük — csak a vaddisznót említem meg, azt sem nevezzük soha „vadsertésnek”! Víziszárnyasainknál azonban némi engedelményt azért tehetünk. Többször hivatkoztam már arra, hogy jó, ha valamit többféleképpen tudunk kifejezni, az csak színesíti beszédünket, gazdagítja szókincsünket. Nem elvetendő tehát, ha *vadlúdhúzás* helyett olykor *vadlibahúzásról* beszélünk, *vadrécézés* helyett meg *vadkacsázást* mondunk, de az sem, ha mind a szép-, mind a szakirodalomban azt írja valaki, hogy egy vadász libázni, kacsázni megy. Más viszont a helyzet egy biológiai szakkönyv fajismertető leírásában az elnevezések ilyen szabadon való használatával, mert szerintem ott már szigorúan ragaszkodni kell a faj rendszertani elnevezéséhez, és következetesen lúdról, récéről és nem libáról meg kacsáról beszélni, ha vadról van szó! Ezt a fajok tudományosan megállapított nevei is kötelezően előírják, mert a biológiai művek mindig csak nyári *lúdról*, vetési *lúdról*, tőkés-, böjti *récéről* stb. emlékeznek meg, s véletlenül sem írnak (legalábbis a régebbiek) libát vagy kacsát! Ennek mai laza kezelése az oka annak, hogy folyóiratok szaccikkeiben, szakkönyvek fajismertetéseiben olyan fonákságok jelennek meg, mint pl. az, hogy „A tőkésréce olyan *kacsa*” stb., vagy hogy a „*házilúd őse a vadliba*”!?

Vadlúdcsapat. Nagyobb létszámú repülő vagy megtelepedett vadlúd, amit sokszor *seregnek* is nevezünk.

Vadlúdvadászat. Úgy is mondjuk: vadlúdhúzás, vadlibázás vagy libázás, ami a húzó vagy felhajtott vadlúd fegyveres elejtését, lelövését jelenti. A vízen ülő

vadlúd vadászata törvénytörtő, a földön üldögélő, legelő vadlibák lövése pedig vadászhoz nem illő!

Vadmacska. Leginkább hazánk nagyobb, összefüggő erdősegeiben él, szórányosan azonban máshol is előfordul, bár sokszor csak erősen kifejezett, elvadult cirmos házimacskát vélnék vadmacskának. A hímek *kandurnak*, a nőivadt *nösténymacskának*, szaporulatukat pedig *kölyökmacskának* vagy *vadmacska-kölyöknek* nevezzük. Irhája tömött, többnyire szürke vagy sárgás alapszínen sötétén csíkozott, amit a köznyelv *cirmosnak* ismer. Farka vaskos, *gyűrűzött*, és nem hegyben, hanem tompán végződik. Mancsai kerekdedek, ujjai *karmokban* végződnek, amelyeket járás közben vissza tud húzni. *Tanyája* elhagyott róka- vagy borzkotorék, de jobban kedveli a tágas faodvakat vagy sziklaüregeket. A nöstény ezekben készít magának és kölykeinek gondosan kibélelt, meleg *vacokot*, amit ellentétben a rókával, mindig pedánsan tisztán és rendben tart. Párzása, amit *pacsmagolásnak* nevezünk, január végén, februárban van, amikor a kandur hangoskodva udvarol. A *bepárvott* nöstény 9 heti *vemhesség* után 5–7 vak, majdnem csupasz kölyköt *ellik*. Az *anyamacska* ekkor *elmarja* a kandúrt s maga neveli kölykeit, rengeteg *zsákmányt* hord haza, és vérengzése közben csöppet sem válogatós. Rabolni éjjel jár, de felnőtt kölykeit nappal tanítja *zsákmányolni, prédát ejteni*.

Vadmentés. 1. Elemi csapás (árvíz, ritkán nagy hó) esetén az életveszélybe jutott vadállomány fizikai kimentése. 2. Mezőgazdasági munkák végzésekor a veszélyeztetett apróvadállomány biztonságba helyezése. → *Vadriasztás*

Vadorzás. A vadtolvaj és az orrvadász tevékenysége.

Vadorzó → *Hurkoló*, orrvadász. Mindaz, aki illegálisan zsákmányol vadat.

Vadőr → *Hivatásos vadász*

Vadpáva a siketfajd (→ *fajdfélék*) Erdélyben használt, madártanilag helytelen neve.

Vadpulyka. 1. Az ország egyes területein a → *túzok* madártanilag hibás, népies neve. 2. A pulyka Észak-Amerikában élő őse, melynek betelepítésével a múlt század végén próbálkoztak.

Vadréce → *Vízivad*

Vadrécézés, récézés, kacsázás, vadkacsázás, réce-, vadkacsahúzás. Mind-egyik a vadréce fegyveres vadászatát jelenti, amit vízi hálóhelyükön űzni tilos, a földön ülőre pedig rálőni nem vadászhoz méltó!

Vadrejaók. Sűrű bokros, iszalagos, szederindás bozótosok, nádasok, mestersegesen létesített csenderesek, erdősávok, útszegő bokorcsoportok, amelyek erdőn-mezőn kedvelt tartózkodási helyei a vadnak, mert ezek tenyészérdekeit szolgálják, ha bármelyikük akár csak egy „tenyéryni” is.

Vadriasztás, más néven: vadmentés. Tavaszi vadgazdasági tevékenység, főleg az apróvad és az őz szaporulatának megmentése érdekében. Módozatai: → *zsinórhúzás*, → *sárkányozás* vagy a vad bármilyen módon való zavarása, hogy lehetőleg ne szaporítson mezőgazdasági tevékenység által veszélyeztetett terüle-

ten. Vadriasztással egybekötött vadmentést végzünk a mezőgazdasági gépekre szerelt *vadriasztó*, illetve *vadmentő berendezésekkel* is.

Vadriasztó, vadmentő berendezések és anyagok. Így nevezzük mindazt a gépet, felszerelést és vegyszert, ami a vadat kultúrnövényeinktől távol tartja, és így azt megóvjá a vad károsításától, de így elsősorban vadmentőknek nevezzük azokat a gépi felszereléseket is, amelyek a gép munkája közben csökkentik a vadban, ill. a vad szaporulatában okozott elkerülhetetlen kárt. Az előbbihez tartoznak: a riasztó szagú vagy ízű vegyszerek, a riasztózsinegek, a madárijesztők, a villanypásztor, a karbidágyú stb., az utóbbihoz pedig a mezőgazdasági gépekre szerelhető láncos, kipufogós stb. vadmentő berendezések.

Vadsűrű, vadvédő sűrű → *Vadbüvő*

Vadszámlálás, vadbecslés, állományszámlálás vagy **-becslés** feleslegesen hozszan: *élővadszámlálás*. Egy meghatározott terület (lehet egy teljes hegység is!) vadállományának a lehetőségekhez képest pontos megállapítása. Télen, friss hóban a legcélszerűbb végrehajtani, viszonylag sok emberrel egyszerre az egész területen. Újabban repülőgépet vagy helikoptert és rádiótelefont is használnak hozzá.

Vadtanya. A vad kedvelt tartózkodási helye, melyet évszakonként többnyire cserél. Megkülönböztetünk ezért nyári és téli vadtanyákat, tanyázóhelyeket.

Vadtenyésztés → *Tenyészteti*

Vadtolvaj az olyan → *vadorzó*, aki nem löfegyverrel, rabló módra, hanem lopva, az összecsapást kikerülve tulajdonítja el a vadat. Gyávább, de legalább olyan kegyetlen, mint az → *orvvadász*, → *csapdái*, → *hurkai* minden erdön járó élőlény biztonságát veszélyeztetik.

Vadváltó → *Váltó*

Vadvédelem. Jelentése elsősorban a vad őrzése és gondozása, de vadvédelmi tevékenység a → *vadriasztás*, a → *vadmentés*, azonkívül az állatok betegségektől, fertőzéstől való óvása is. Ez utóbbit szolgálja pl. a nyalósóban adagolható orrbagócs elleni szer is.

Vadvédő kerítés → *Vadkárelhárítás*

Vágni. A vadkan vág az agyarával, a kocára és a ragadozókra azt mondjuk: odakap vagy harap. A sebzett bika is védekezően „vág” az agancsával.

Vágómadár. Eredetileg minden → *ragadozó madár* az, amelyik levágja prédáját. Elődeink viszont csak a → *pedzésre* használt sólyomféléket nevezték így, majd később a galambászheját is, amit helyettesként használtak.

Vágott ólom. Az apró darabokra metélt ólmot nevezzük így, ami az orvvadászoknál jobb hóján a → *fickói* helyettesítette. De megfelelt nekik céljaikra a vas csavaranya, a kis szeg, a kisebb vasdarabok is ha húsrá voltak éhesek. Ma már ők is póstát, goromba sörétet vagy öntött golyót használnak.

Vágott szőr. A → *nyesett szőr* másik elnevezése.

Vakjárat. A kotorékban található folytatás nélküli folyosó.

Vakrozda. A kezeletlen, elhanyagolt fegyver csövében keletkezik, amit onnan többé eltávolítani nem lehet, és ami tetemesen rontja a fegyver értékét!

Vaktában löni → *Találomra löni*

Vaktöltés, helyesebben *vaktöltény*. Az olyan töltény elnevezése, amelynek nincs „magja”, nincs benne golyó vagy sörét, elsütéskor csak durran, amiért csupán riasztásra alkalmas.

Vállhoz kapni. A fegyver hirtelen felkapását és a vállgödörbe szorítását fejezzük így ki, amikor *kapásból lövünk*. (És nem: kapáslövést teszünk!)

Válogató vadászat. A → *selejtezésre* javasolt kifejezés.

Váltani. Vadászbeszédünkben többféle értelmezésű, gyakran előforduló szó. 1. A szarvasbika agancsot *vált*, amikor a régit eldobja és újat növeszt helyette. 2. Az emlősvad szőrt, a madarak tollat *váltanak* évente többször is. 3. A nagyvad járása-kelése *váltás*, ilyenkor *kivált* vagy *visszavált* a megszokott váltóján. Ismerünk váltási időt, váltóhelyet, fő- és mellékváltót, járatlant, elhagyottat. A vad pedig, amellyel mindez összefügg: a *váltó vad*. 4. A → *párpuskás* is gyakran *vált* fegyvert, ha sok a vad.

Váltó, vadváltó. Azt a keskeny, kítaposott, tekergős ösvényt nevezzük így, amin a nagyvad rendszeresen közlekedik. Főváltó az, amit legtöbbször használ, a többi mellék- vagy időszakos váltó. Vidékenként a váltót forgónak, vadforgónak is nevezik. → *Forgó*

Váltó vad. Általában minden nagyvad az, csak némelyik pontosan tartja, másik pedig (pl. a muflon) nem tartja a váltóját.

Vándorbika. Így nevezzük az idegen területről – főleg bögési időben – átlátogató, ismeretlen bikát. Helyenként *kószá vadnak* vagy → *vendégbikának* is nevezik.

Vándorfogoly. Csupán elnevezése az, mert nem képez külön fajt. Néha ugyanis előfordul, hogy több fogolycsapat összeverődik és seregestől messzibb vidékre vándorol, ami főleg élőhelykielésnek a következménye.

Vándormadár. Olyan madárfaj, amelyik biológiai szükségből évenként, meghatározott időben és irányban távoli vidékre költözik. Szárnyasvadjaink közül ilyenek a délre vonuló vadgalambfélék és az egyetlen nálunk fészkelő vadlúd-fajunk: a nyári lúd. A ragadozó madarak legtöbbje szintén elvándorol, mások vándorlásuk közben *átvonulnak* hazánkon az erdei szalonkával, egyes északi vadlúd- és vadrécefajokkal együtt. A vándormadarak nem tévesztendők össze a „kóbor madarakkal”, amelyen pl. a hazánkban élő és ide-oda kóborló tőkés réce is.

Vándorsólyom → *Ragadozó madarak*

Vár. Rókavárnak, borzvárnak is nevezzük néha a róka és a borz → *kotorékát*.

Várakozni, kivárni. Régi vadászszokás, hogy amikor a → *nagyvad* a lövés után összeesik, a vadász nem rohan oda mindjárt hozzá, hanem fegyverét beismételve, lövésre készen *kivár* néhány percre, jelképesen addig, amíg a vad teljesen kimúlik. A hagyomány többféle magyarázatot ad erre, melyek közül a legfontosabb és legelfogadhatóbb, hogy a vadász ezzel az önfegyelmét gyakorolja.

Varrat. A koponyacsontok összeillesztődése, aminek elmeszesedési foka a → *nagyvad*, főleg a szarvasfélék életkorának meghatározásakor játszik szerepet.

Vas. Így is nevezik néhol a vasból készült táncervasat. → *Csapda*. Pl. Vasba hágott a róka.

Védelmet élvezni vadász vonatkozásban annyi, hogy a törvény által védett!

Védelmi idő → *Kíméleti idő*

Védett vad: egész évben nem löhető vadfaj.

Vedleni. Biológiai folyamat, az állat szőr-, ill. tollruhájának cseréje. Vadásznyelven az emlősökre inkább úgy mondjuk: hogy *szőrt vált*, szőrét hányja, míg a madarak inkább tollat cserélnek, levetköznek, *lohosodnak*.

Vedlési idő. Az emlősök szőrváltásának ideje és időtartama. Ha ez valamelyik egyednél rendellenes, az figyelmeztető jel a vadgazdának, mert abból betegségre, satnyulásra következtethet.

Védősűrű vagy vadvédő sűrű. Így nevezünk minden sűrű növényzetű vagy sűrűn beültetett területet, amelyben főleg az apróvad rejtekhelyet és zavartalan nyugalmat talál. Ez lehet állandó, csenderes jellegű, amikor a növényzetét cseréjék, bokrok, fák képezik, és lehet ideiglenes, amelynek növényzete lehet évelő. pl. csicsóka vagy egynyári, amilyen a kukorica, cirok, köles stb.

Védterület. A helyes vadgazdálkodás követelménye, hogy az tervszerű legyen. a tervben pedig szerepelnie kell a *védterület* évenkénti forgójának. A védterületen a tervében a szükséges dúvadgyerítésen kívül vadászni és élővadat befogni tilos. A forgót úgy kell beállítani, hogy általában négyévenként minden területrészt pihentetésre kerüljön.

Végző tisztelet adása. Ez a vadat megillető utolsó vadásztisztelgés. Formái: a terítékkészítés, a felravatalozás, a kürtjeles búcsúztató stb. → *Vadász szokások*

Vegyes csapat. Olyan szarvas- vagy dámsapat elnevezése, amelyben a tehenek és ünök vannak túlsúlyban, de közöttük (főleg fiatalokú) bikák is vannak.

vegyescsőví fegyver. Több csőből összeillesztett vadászfegyver, amelynek sörétes és golyós csöve is van. Nálunk ezekből három- és kétsővíűek ismertek. A Drilling és a Bock-büchs puskák.

Vegyes konda → *Vaddisznó*

Vékony sörét. Vidékenként így nevezik az apró sörétet.

Vele viszi fegyverét. Más szóval mozgás közben célozva állandóan rajta tartja fegyverét a vadon, és az elsütés pillanatában sem kapja azt eléje. Úgy is kifejezhetjük ezt, hogy „rátartva lö”. → *Rátartani*

Vemhesnek, ritkábban hasasnak mondjuk a sutavadat terhes állapotában.

Vén bak. Ritkán, de előfordul néhol egy-egy matuzsálemkorú, ősz fejű, elsatnyult agancsú, tövig kopott fogú, túlkoros bak. Egyébként általában „öreg”. megöregedett, idős vagy korban levő bakokról beszélünk.

Vendégág. Vagy vendég szemág a → *jégág* magyar neve. Vannak, akik (kevesen) a → *farkaság* helyett használják.

Vendégbika. Így is nevezzük az idegen területről időnként, főleg bőgési időben átlátogató vándorbikát vagy tájszólással: kószá vadat.

Vendégvad. Sok helyen így keresztelik el a valaki számára jó előre kiszemelt,

lelövésre szánt agancsos vadat, amelynek minősége a ranghoz és a barátságához mérten változó.

Vérbeli, igazi vadász. Azt a vadásztársunkat tiszteljük így, aki szereti a természetet, tiszteli a vadat, a vadászatot józanul, sportszerűen űzi és betartja a vadászat törvényeit és íratlan szabályait. Mindezt pedig minden megerőltetés nélkül, mert a vadászat szenvedélye, és nem a divat, a hóbort vagy más körülmény erőltette rá, hogy azt kontárként űzze.

Vércsap. A sebzetten elugró nagyvad maga után hagyott *vérjeles* csapájának a neve. Nem szép, erőltetetten képzett, mert nem a csapa a vér, hanem az csak véres, vérjeles.

Vércse → *Ragadozó madarak*

Véreb → *Vadászbebek*

Vérebvezetés. Olyan, vérebbel végzett munka, amit a *vérebvezető* és a *véreb* közösen végez, amikor a sebzetten elmenekült → *nagyvadat* annak hideg vagy meleg csapáján megtalálni igyekeznek.

Véres. 1. → *Agancsverés*. 2. Amikor a fürjekakas szól, arra is azt mondjuk, hogy: ver a fürj.

Véres csapa vagy vérjeles csapa. A → „*vércsap*” helyett javasolt kifejezés.

Véres fekvés → *Sebágy*

Vérfrissítés. Azonos fajú, de földrajzilag távoli helyről származó egyedek bevitele valamely állományba, hogy a *beltenyésztést* és az abból következő leromlást megelőzzük. Szükségtelen „vérfrissítésről” beszélünk, a „frissítés” is elegendő!

Vérjelek. A → *nagyvad*, amikor találat éri, azt különböző módon jelzi, s ha sebzetten elugrik, elugrásának helyén, valamint a csapáján vérjelek, sebzésjelek maradnak. A vérjelek színéből, esetleges tartalmából következtetni tudunk találatunk helyére és súlyosságának fokára. A vérjeleknek öt fő alakját ismerjük: 1. A bíborvörös vért, amelyben apró hólyagocskák lehetnek, a szívlovésnél. 2. Rózsaszínű habos, hólyagos vért, amelyben néha kis tüdődarabkák is vannak, a tüdőlovésnél. 3. Barnászvörös vért, esetleg apró májcafatokkal, a májlovésnél. 4. Élénkvörös, de nem hólyagos vért húslövés esetén, és 5. zöldes vagy barnás, bélsárral kevert vért bél-, illetve bendőlovésnél, amit általában *lágylövésnek* nevezünk. A csontlovés, vagyis amikor lövésünk csontot ér, pl. combot, lábszárát, amitől a vérben kis csontszilánkokat is találunk, tulajdonképpen húslövés, ezért a vér akkor is élénkpiros. A vérjeleknél még az is irányadó, hogy a vérzés milyen mértékű. Bő vérzéskor, amikor kisebb-nagyobb vértócsákat is találunk a csapában, hamarabb várható a vad elvérzése, mint amikor csak itt-ott van néhány csepp vér vagy kenés, ami sokszor meg is szűnik, ha a vad sebzése nem volt súlyos.

Vérkenés a sebzetten menekülő vad növényzetre, sziklára surlódott, dörzsölődött, kenődött vére.

Vérrózs. Találatkor a nagyvad lapockáján vagy máshol a seb körül azonnal

kiserkenő és rohamosan, szemmel láthatóan terjedő, „kinyíló” vérfoltot nevezük így, ami rögtön megmutatja a vadásznak a jó vagy rossz találatot.

Vért vagy páncél. A vadkan ösztönösen „magára vett” védőpajzsa, amivel a párviadalban oldalát védi. → *Vaddisznó* → *Agyarfa*

Vészékelés. 1. Az eb fájdalmas vonyítását mondják így néhol szépen, magyarosan. Innen a „jajvészékelni” is. 2. A nyúl vagy őz fájdalmában → *sír*.

Vészfolyosó. A vidra vészkijárata, amely a víz színe alá torkollik.

Vészjel. A vad → *riasztása* vagy más jelzése, amivel társait a veszedelemre figyelmezteti. Ilyen a vadfajok különböző riasztó hangja, de az az őzsuta gidáját figyelmeztető toppantása, az őz tükörszőreinek felborzolódása, a nyúl, a fácán és a fogoly hirtelen, hangtalan lelapulása is. Egyes fajok vészjelére idegen vadfajok is felfigyelnek.

Vészkijarat. Így nevezzük a → *kotorékoknál* gyakran előforduló, rejtettebb helyen, többnyire növényzet takarásában vagy a főbejárattól jóval távolabb a szabadba torkolló kijaratot.

Vesztett, elvesztett a meglőtt, de birtokba nem vett vad. Sok a vesztett vad, amikor valaki vizsla nélkül vadászik szárnyasvadra, de elvesztett vaddá válhat a sebzetten elmenekült → *nagyvad* is, ha nincs vérebünk vagy ha nem marad utána elég → *cserkészjel*.

Vetélytárs vagy rivális bika. A → *főbikával* (közel) egyenlő erejű bika, mely azt a csapattól képes elverni. Nem azonos a → *mellékbikával*.

Vetési lúd → *Vízivad*

Vetési varjú → *Fészekrablók*

Vetközni, levetközni. Így is kifejezhetjük a madarak tollcseréjét: a vadrécek tavasszal levetközik díszes tollruhájukat, amint nászuk befejeződik.

Vetköztetni, levetköztetni. A lőtt nagyvadra mondjuk néha a → *lecsuházni*, csuháját lefejtetni vagy lehúzni, lesúlyolni helyett, de mellőzzük, mert nem vadászias.

Vezérbika. A → *főbika* hibás elnevezése. A csapatot ugyanis → *vezértehén* vezeti.

Vezérkakas a neve a fogolycsapat fejének, az öreg hímnek.

Vezérkoca → *Vaddisznó*

Vezérpuskás. A körvadászat két szárnyának legelejein haladó felvezető vadász.

Vezértehén. A sarvascsapatot vezető idősebb, többnyire borjas tehénnek az elnevezése, amelyiknek a vezető szerepét kiváló érzékszervei és rendkívüli, a többieket meghaladó figyelőkészsége miatt a csapat többi tagja elismeri, és a csapatbikát sem kivéve engedelmeskedik neki. Véték ennek a kilövése, mert vele az állomány egyik kiváló tenyészegyede pusztul el!

Vezetőszij → *Póráz*

Vidra. Már szintén a tilalmi listára került nemesen szép egykori dúvadunk, aminek oka nemcsak az, hogy értékes *gereznája* miatt mértéktelenül pusztították, hanem folyóvizeink szabályozása, vadvizeink lecsapolása is, ami miatt *élettere* egyre szűkebbre szorult. Szép, tömött, fényes, télen-nyáron egyformán ér-

tékes *bundája* volt vadászatának fő indítéka, azonkívül ha valahol elszaprodott, ott a halastavak állományában tetemes kárt tudott okozni. A víz az igazi közege, a szárazföldön is jól mozog, de a vízben, a víz alatt, ahol percekig is kibírja lélegzetvétel nélkül, az úszás igazi művésze. Nincs olyan sebesen úszó hal, amelyik menekülni tudna előle, ha utánavevi magát. Vízparti szállásáról, a *vidravár-ból*, amelynek *vészfolyosója* a víz színe alatt torkollik a mederbe, az esti félhomályban, de még inkább az éj sötétjében bújjik csak elő. *Zsákmányát*, ami többnyire hal, rák vagy vízi hüllő, kint a parton, vagy télen a *haiászléke* mellett fogyasztja el, ahol áruló ételmaradványokat hagy. → *Beszállóhelyein* és *császklóján* jól felismerhetők *úszóhártás* lábnymoi és ürüléke: a hai- és rákmaradványokkal kevert *massza*. A vízparton *törölközőhelye* is van, ahol kiszálláskor ledörgöli magáról a vizet. *Pacsmagolása* télen van, amikor a féltékeny hímek sokat marakodnak egymással, miközben messzire elhallatszik hangos *rikácsolásuk*, *nyihogásuk*, a párt keresőknek pedig éles *fütttyögetése*, amivel egymást szölogatják. Nemcsak a halállományban okozott kártétele miatt került annak idején a *ragadozó dúvadak* közé, hanem mert ha hozzájutott, az apró emlősök, a vízen és a víz mellett fészkelő madarak szaporulatában is kárt tett. Csekély száma miatt ez ma már a nullával egyenlő, s ezzel megszűnt károkat okozó dúvad jellege is!

Vidravár. A folyók, tavak partjába, töltésébe, sokszor a part menti fák gyökerei közé kapart föld alatti vidraszállás neve.

Villás agancs. Ritka a dámbikánál, és nem kedvelt agancsforma az özbaknál.

Villás fogoly. A kitollasodott fogolycsibét nevezzük így, amikor a faroktollai fecskéfarokhoz hasonlóan villásan kinyúlnak.

Villogni. A szarvasagancs fehérre csiszolt ágvégeire mondjuk, hogy „villognak a sötétben”, mint az égő gyertyák.

Viola → *Ibolya*

Viribelni. A vadrecék különleges vízi táplálkozásmódja, amikor csőrükkel „harapdálják”, szűröcsölik a vizet, viribelnek, miközben fogazott csőrszélükkel kiszűrrik belőle a táplálékot.

Viselni, hordani. A köznyelv szerint sokmindent: ruhát, fegyvert stb. is lehet viselni és hordani, de a vadásznyelv szerint a bika is jó agancsot *hord*, és a bak is *viselhet* gyenge fejdíszet.

Visít, visong, sivalkodik, sír, ri a vadmalac, de visít más vadfaj, így a dám is szorultságában, és sivalkodik a nőstény borz is fájdalomában.

Visszafejlődik. A szarvasfélék agancsára mondjuk, amikor viselője eléri az öregkort. Ekkor mondjuk rájuk, hogy hanyatló korban vannak, az agancsuk is *visszafejlődik*, hanyatlik, ágat, ágakat veszít, vagyis ághiányossá válik.

Visszarak → *Hanyatlani*

Visszasípöljük 1. messzire eltávozott vizslánkat, 2. megpróbáljuk visszasípölni az elugrott bakot → *őzhíváskor*, ami néha sikerül.

Visszaszökik → *Visszatör*

Visszatör. Vadásznyelven inkább így mondjuk, mint azt, hogy visszaszökik,

amikor a hajtott vad nem a puskások felé, hanem a hajtók közt áttörve, visszafelé menekül. A visszaszökik inkább az észrevétlenül visszalopakodó vadra, pl. rókára vonatkozik.

Visszaüzekedik. A szarvasfélék nőstényeinél fordul elő, hogy üzekedéskor némelyik nem termékenyül meg, ezért bizonyos idő múlva, késő ősszel vagy tél elején újra szabályosan üzekedni kezd, vagyis „visszaüzekedik”, ami egyik okozója a szarvasok → *utóbőgésének*.

Visszaváltani. A nagyvad vált vissza a legelőről, ahová előtte *kiváltott*.

Vitorla. Így nevezzük a róka bozontos farkát, ami haladtában „úszik” utána.

Vitorlázik. A tűzokra mondjuk, amikor szárnyat bontva elrepül, elvitorlázik.

Vitte a tollát! Gúnyolódó ugratása az olyan puskásnak, aki bizonygatja, hogy a repülő szárnyast biztosan eltalálta, mert látta, hogy a sörét tollat is vitt ki belőle. A hibázást látó társai mondják erre, hogy valóban „vitte a tollát”, azaz a tollával együtt repült el!

Vízbe száll a vízbe ereszkedő vidra, amikor *csúszkálóján* a vízbe megy. → *Beszállóhely*

Vízigényes vad. Leginkább a szarvas és a vaddisznó ilyen, nekik létfeltételük a víz, vízszegény területen hosszabb ideig meg sem maradnak. Ilyen helyre szarvas csak úgy telepíthető, ha mesterséges itatóhelyeket és dagonyákat készítenk részére, és azokat állandóan gondozzuk.

Vízimunka. A vízslafajok legtöbbször alkalmas a *vízimunkára*, de a legjobban megfelelnek erre a spanielek, amelyeknek ösztönszerű tulajdonsága a vízínövények rengetegéből a víziszárnyasokat kihajtani.

Vízivad. Gyűjtőnévvel így nevezzük lőhető víziszárnyasainkat, amelyek több faja él hazánkban, részben mint honos, nálunk is költő, részben pedig mint átvonuló, hazánk területén csak rövidebb-hosszabb ideig megtelepedő, megpihenő szárnyasfaj. A vadásznak azonban nemcsak a lőhető fajokat, hanem a védetteket is ismernie kell, hogy azok közül még véletlenül se ejtsen el egyet sem. Ezért együtt tárgyaljuk a vadászható és a védett fajokat.

Vadászati szempontból legjelentősebbek a *vadludak*, amelyek közül egyetlen faj, a *nyári lúd* költ nálunk, amit vidékenként *szürke lúdnak*, *szőke lúdnak* is neveznek. Régen tömegesen élt mocsaras, lápos területeinken, de számuk ma már annyira megfogyott, hogy egész évben *védelmet élveznek*, tehát vadászatuk, befogásuk, fészkeik kifosztása szigorúan tilos! Vadászatilag jelentősebbek azok a fajok, amelyek tőlünk északra, a tengerpart homokdűnéi közt fészkelnek, és a tél beálltával tízezres tömegeik délre vonulnak, így hazánk területét is érintik. Ezek között a legismertebbek: a *vetési lúd*, amely testre kisebb a nyári lúdnál, és tollazatának színe is sötétebb. Ismertetőjele a fekete csőre közepén körbefutó, narancssárga színű *csörgyűrűje* és sárga lábai. Másik a *nagy lilik*, amelynek hasaalja *feketén foltozott*, a fiataloké kevésbé, az öregeké nagyobb mértékben, az egyévesé pedig teljesen folttmentes. Csőre egyszínű sárga vagy hússzínű, s fölötté a homlokán fehér *hókát* visel, ami az idősebeknél sokszor a fejtetőig terjed. A nagy lilik lábai szintén sárgák. Harmadik faj a *kis lilik*, hozzá hasonló

színű, melle is foltozott, hókája is van, de testre jóval kisebb nála. Megkülönböztetésükre legalkalmasabb a narancssárga *szemkarika*, ami a kis lilik szemét veszi körül, s ami a nagy liliknél hiányzik. Ritkán, de előfordul, hogy a téli *vadlúdesapatokkal* elvetődik hazánkba néhány kevésbé ismert vadlúdfaj is. Ezek mind vadászati, mind természettudományi szempontból nagy érték: képviselnek, ezért az ilyeneket a természet megismerésével törődő vadásznak fel kell ismernie, s megfelelő helyre juttatva meg kell mentenie az egyetemes kultúra számára. A szakirodalomból tudjuk, hogy e ritka fajok egyes példányai nálunk hány esetben kerültek kézre, de tisztában vagyunk azzal is, hogy ezek a számok nem valóság, mert csak arról tájékoztatnak, hogy hány példány elejtéséről értesült a tudományos világ! Az viszont soha sem fog kiderülni, hogy részben nemtörődömség, részben pedig tudatlanság miatt hány került belőlük, és kerülhet még továbbra is a levelesfazékba, vagy más oktan elpusztításra! Ennek elkerülése érdekében felsorolom e ritka fajokat, mert *vadlúd járta helyeken* bármikor szerencséje lehet egy vadásznak bármelyikkel találkozni. Bővebb leírásuk egyébként a megfelelő szakirodalomban mindenkor megtalálható. Egyikük az *örvös lúd*, belőlük hazánkban eddig 16 példány került kézre. Az *apácaludat* bizonyíthatóan 18 esetben észlelték nálunk. A *vörösnyakú lúdból* már több példány elejtéséről tudunk, mert megjelenésük gyakoribb az érkező lilik-csapatokban. A *bütykös* és a *vörös ásólúd*, mindkettő feltűnik néha a vonuló lúdesapatokban, s az utóbbiból 6 példány előfordulásáról sikerült eddig meggyőződni. Végül a *rövidcsőrű lúd* a legritkább, mivel messze, Izland szigetén fészkel, és eddig csak két példány ideérkezéséről tudunk, egyiket a könyv szerzője, a másikat pedig egy kanizsai igaz vadász juttatta el illetékes helyre, s mindkettőt kincsként őrzi is a Madártani Intézet. Általában a vadlúd hímjét *gúnárnak*, a nőtényét pedig *tojónak* nevezzük. Az idegen fajok szaporulatára, mivel nem költenek nálunk, nincs elnevezésünk. A *nyári lúd* kicsinyeit *költőhelyeiken* a házilibához hasonlóan *kislibának*, *zsibának* nevezik. A vadludak őszi *vonulására* jellemző, hogy legelőbb a *lilikcsapatok* érkeznek az Alföld szikes *tocsogóira*, halastavaira, mint *szálláscsinálók*. Utánuk jönnek a *vetési ludak* seregei, s ezek már nem csak a Hortobágyot, hanem hazánk más, telelésre használt tájait is elárasztják több tízezres tömegeikkel. Enyhe teleken végig kitartanak nálunk, és csak ha öles hó fedi be *legelőhelyeiket*, akkor kerekednek föl egyik éjszaka, s V alakú csapatokba fejlődve, hangos *gágogás* közt költöznek még délebbre, melegebb vidékre. Tavasszal azután, különösen ha a meleg hirtelen jön, szinte napok alatt özönlenek át fölöttünk, sietve északi *költőhelyeik* felé. Amikor ősszel megérkeznek, hajnalonkint kisebb-nagyobb *rajokban* vonulnak *legelőikre*, s *húzás* közben hangosan *gágognak*, *gegerésznek*. A helyszínre érve, előbb hosszasan *köröznek* a tarló vagy a vetés fölött mielőtt ott *megszállva* megtelepednének. Legelőnek mindig nagy darab, fedetlen, olyan táblát vagy rétet választanak, melyről messzire ellátnak, és amíg a többség *szemezget*, *legel*, tereferél, *zsibog*, *tollázkodik* vagy ide-oda szálldos, addig éber *őrszemeik*, az öreg *gúnárok* árgus szemekkel figyelnek. Ha valami gyanúsat észlelnek, csupán egyet *gaggantanak*

és menten elnémul a zsvaj, s ezer meg ezer fej nyúlik egyszerre a magasba. A következő → *vészjelre* aztán hatalmas robajjal *bont szárnyat* a megriadt *vadlúdserg*, és a magasba lendülve sietnek vissza a biztonságosabb tóra, *éjszakai szállásukra*.

Vízszárnyasaink másik nagy csoportját a *vadrécék* képezik. Életmódjuk és magatartásuk szerint három csoportra osztjuk őket: *úszó-*, *bukó-* és *búvárfajokra*. Nálunk leginkább az *úszórécék* egyes fajai költenek, amelyek közül a legjelentősebb és a legelterjedtebb a házikacsánk öse: a *tökés réce*. Hímjét *gácsérnak*, nőtényét *tojónak*, *récetojónak*, szaporulatát *kisrécének* nevezzük. Hazánkban mindenütt előfordul, ahol a megfelelő táplálkozási lehetőséget és főleg a vizet megtalálja. Nappal a sás, a káka, a nádas sűrűiben úszkál, → *viribel*, és napnyugta után → *húz szárazföldi legelőhelyeire*. A vadrécék általában *vegyescsapatokban* élnek, és párválasztásig a nemek szépen megférnek egymással. Amikor viszont beköszönt a tavasz, és meleg leheletére eltakarodik a vizek jégkérgé, elérkezik a récék *párási ideje* is. Addigra a gácsérok felöltik színpompás *nászruhájukat*, farkuk tövén büszkén kunkorodnak fényesfekete *gácsértollaik*, *gallérjuk* hófehéren virít, és *szárnytükrük* kékes acélfényben csillog. Így *teszik a szépet* szerény ruhájú tojóiknak, és ha valamelyikükhöz *hozzápártol* egy meghódított kis nőtény, együtt fölkerelkednek, faképnél hagyva a lármás *récehadat*, s *elbújdogolnak* valami csendes, eldugott kis tocsogóba, páros életet élni. A tojó *fészkelni* is kezd mindjárt, a földön vagy néha a fán rakott fészkében kitépett → *máljából* puha, meleg ágyat készít zöldesbarna tojásainak, és pehelytollaiból még *takarót* is sző rájuk. A *tojásrakás* idején gácsérja kitart mellette, sípoló szárnyakkal *húznak* esténként a sarjadó friss vetésre, amíg a tojó meg nem *kotlik*. Ekkor hűtlenül elhagyja őt a gácsér, s addig kószál, amíg rá nem akad egy magafajta → *kajtár* gácsérokból álló *legénycsapatra* vagy egy pár nélkül maradt kis tojóra. Így válik a vadréce is *többnejűvé*. A megkotlott tojó közben szorgalmasan, 22—28 napig üli tojásait, és a kikelő ürge, sárgafekete pelyhes *kisrécéket* föl-száradás után azonnal a vízre vezeti. Azok ott gyorsan fejlődnek, évente többször is *vedlenek*. Legjelentősebb *tollcseréjük* a nyári → *lohosodás*. Ilyenkor szárnyaik *evezőtollait* is elhullatják, így a *lohos récék* jóideig nem tudnak repülni. Ha menekülniük kell, a nád, a sás, közt bujkálnak, ezért → *csúszó réce* ilyenkor a nevük. A *párási idő* végén a gácsérok is elhullatják pompás *tollruhájukat*, és mintha szégyelnék *nyári kopottságukat*, a legtöbbjük mocsárrengetegekbe vonul vissza *kajtáreltetet* élni. A tökés réce nem *költöző faj*, de örökké kóborol, kisebb → *foltokban* mindig arra csatangol, ahol gazdag terítékeket sejt a neki megfelelő élelemből. Az ilyen helyeken aztán, mint amilyen pl. egy kukoricatarló, sokszor *hemzseg* ősszel a sok réce. A többi, nálunk költő úszórécefajéletmódja nagyjából megegyezik a tökés récéével. Különbségük leginkább tollazatuk színében és testnagyságukban van, amit a szakkönyvekből, de még inkább a *récés helyeken* élő, és ott kiterjedt gyakorlati ismereteket szerzett vadászársainktól tudunk csak igazán megtanulni. Annyit azonban minden vadászembernek meg kell tennie, hogy amikor valahol egy szokatlan nagyságú és tollazatú réce kerül a kezébe, azt

érdeklődéssel tanulmányozza, és ha nem ismeri fel a fajtát, hovatartozását, legalább a szakirodalomból igyekezzék meghatározni, hátha éppen valamelyik igen ritka faj került a birtokába, aminek megmentése a jövő számára kötelességünk! A fajok elnevezéseit, mint vadászbeszédünk tartozékait, itt csak minden bővebb ismertetés nélkül sorolom föl, mert részletes leírásuk, akár a vadludaknál, a természetrajzba tartozik. A tőkés récén kívül a hazánkban költő egyéb *úszórécefajok*: a *kendermagos réce*, a *böjti réce*, a *nyíl farkú* és a *kanalasréce*. A *bukórécefajok* közül pedig a *barát-* és a *cigányréce* fészkel nálunk, de újabb megfigyelések szerint a *csörgő réce* is. Nálunk nem költő, csak hazánkon átvonuló fajok: a *fütyülő* és a *márványos réce* az *úszók* csoportjából, a *bukók* közül pedig a *üstökös-*, a *kerce-*, a *kontyos*, a *hegyi*, a *pehely-*, a *fekete*, a *füstös* és a *jegesrécék*. Ide tartozik még a *cifra pehelyréce* is, ami a legritkábban fordul elő nálunk. Téli vendégként érkezik hozzánk a három *búvárreце faj* is: a *nagy*, a *kis* és az *örvös bukó*. Megemlítem még a rendkívül ritka, de néha itt is költő, és a récefajok közül először teljes védelmet élvezett úszórécefajt, a *kékcsőri récét*.

A víziszárnyasok közé tartozik, s csak kevesek által vadászott, pedig meghajtvá szép lövésekre alkalmat adó *szárcsa* is, amelynek életmódja és viselkedése a múltból vissza-visszatérő sok eredeti, szép magyaros vadász kifejezést rejteget, amelyek lassan mind feledésbe merülnek. Néhol *sárcának* is nevezik, régi elnevezései pedig: *szacsó*, *hóda*, *tikhódas*. A nemek egyforma, szürkésfekete tollazatuk miatt küllem alapján nem különböztethetők meg. Amikor szó esik róluk, egyszerűen *hímnek*, *tojónak*, a kicsiket (néha) *csirkének* nevezzük. Van viszont elnevezése a csőrük tövéén díszelgő fehér bőrfoltnak, amit *hókának*, úszókaréjos lábukat pedig *evezőnek* mondja a vadásznyelv. Alig hogy megroppantja a tavasz a vizek jégpáncélját, azonnal megjelennek nálunk, és megkezdik hangoskodó életüket. *Csikorognak*, vagy ahogyan a halászok mondják: *talicskázznak*, mert hangjuk néha olyan, mint a kenetlen talicskakerék nyikorgása. Van aztán más hangjuk is, felváltva *pittyegnek*, *kittyegnek*, *cipákolnak*. A vízparton *totyognak*, a vízben *csobognak*, *lucskolnak*, ha meghajtvák őket *szántják a vizet*, azután nehezkesen bár, de *felkapnak* a magasba.

A rejtelmes *vízivilágban* élnek még azok a ritka, szigorú védelmet élvező madárfajok is, amikre nem hogy fegyvert nem szabad soha senkinek sem emelnie, hanem különösen nekünk vadászoknak gondosan kell őriznünk nyugalmaikat, és biztosítanunk a már kevés helyen lehetséges fészkelésüket! Közülük különösen kímélendő minden fehér tollazatú *gázlómadar*: a *nagy* vagy *nemeskócsag*, a *kis kócsag* és a *kanalasségm*. Ezeknek nemcsak a lelövése, de megfogása, fészkeik kifosztása és kitömésük is súlyos törvénysértés! Rajtuk kívül igen ritka és védett vízimadarunk még a sötétbarna tollú, hajlott csőrű *batla* és az utóbbi időben nagyon megfogyatkozott *nagy póling* is.

Vízivadászat. A víziszárnyasokra úzott vadászati mód, amikor a törvény által megengedett módon vízparti lesből vagy csónakról a repülő, húzó vízivadra vadászunk, mert a vizen ülőre mint tudjuk, löni minden időben tilos!

Vízpróba. A megkötött tojások vízbemerítését jelenti, amikor süllyedési

fokuk tájékoztat a megkötés idejéről. Ez csak szükségmegoldás, erre megfelelőbb eljárás az *átvilágítás*.

Vizsla → *Vadászebek*

Vizsla mellett vadászni, vizslázni. Így is mondjuk azt, ha vizslával vadászunk.

Volier. A → *fácántelep* idegen elnevezése. Általában gondosan körülkerített terület, ahol a fácánok tudományosan alapon álló, mesterséges tenyésztése folyik, ezért speciális épületekkel és felszereléssel van ellátva. Korszerű építményei: a keltetőgépekkel felszerelt keltető-nevelő ház, amelyben helyet foglalnak a műanyag, kifutókkal ellátott nevelőkamrák, a tojás- és takarmánytároló, valamint a takarmány-előkészítő helyiségei. Másik építménye a sodronyhálós boxok sora. Ezek többnyire szétszedhetők és szükség esetén (egészségi okokból) máshova telepíthetők. Felszerelése még az etetőkkal, itatókkal, ülőrudakkal, sötétkamrával ellátott teletetőudvar és végül a hálóval fedett röptető.

Vonal. Megkülönböztetünk vadászvonalat, hajtóvonalat és vonalhajtást. azaz pásztázó vadászatot, amit sokan helytelenül, ma is „stráf”-nak neveznek!

Vonalazni. Elődeink úgy mondták: „léniazni”! Olyan fegyelmetlen puskás rossz szokása ez, aki ha vadat lát, elveszti a fejét, minden figyelme a vadra összpontosul, azt akarja mindenáron megszerezni. Körvadászaton már bent a körben elkezd a puskájával kísérni a körből kifelé igyekvő nyulat, és töltött puskáját, ujjával a ravaszon, végigvezeti a hajtók és vadászok *vonalan*, akik gyökeret vert lábakkal, rettegve várják, vajon mikor húzza el a ravaszt? Veszedelme az ilyen társas vadászatoknak, legjobb öt egy figyelmeztetés után azonnal kiállítani a körből vagy a vonalból, mielőtt súlyos szerencsétlenséget okozna!

Vonalhajtás. Társasvadászati mód, ahol a puskások és a hajtók vegyesen egy vonalban állnak föl végigpásztázni egy területrészt. Nyúlnál ez a vadászati mód ugyanazt okozhatja, mint az egyéni → *kereső vadászat!*

Vonszalék. A fegyveres *dúvadgyérlítésnek* vadászhoz méltó módja, amikor valamilyen erős illatú, a dúvadnak ínycsiklandó csalit, pl. zsigereket, felhasított dögöt vagy megpörkölt döglött macskát télen a hóban nagyobb távolságról és több irányból „meghúzzunk”, s ennek a *vonszaléknak* minden egyes meghúzását a *dögtérre* épített *döggkunyhónál* fejezzük be, s az utolsónál a vonszalékot képező csalit ott elötte is hagyjuk. Holdvilágos éjszakában azután nagy vadászélményt jelent a vonszalék nyomán odasettenkedő rókát, kóbor kutyát a kunyhó lőrésén át pontos lövéssel helybenmarasztani!

Vont cső → *Huzagolt cső*

Vonul. 1. Költöző madaraink, amilyen a szalonka vagy a nyári lúd, ősszel délre, tavasszal pedig vissza, költőhelyeikre *vonulnak*. 2. A → *nagyvad* a hideg idő beköszöntésével téli szállására *vonul*, ugyanúgy a muflonok is ilyenkor a hegyvidék déli lejtőire *vonulnak*. → *Váltani*

Vörös ásólúd → *Vízivad*

Vörös fogoly → *Fogoly*

Vörösfrakkos. A róka egyik népszerű, irodalmi eredetű elnevezése, vörös színű bundája és a frakk szárnyát utánzó hosszú → *vitortlája* után.

Vörösnyakú lúd → *Vízivad*

Vörös vércse → *Ragadozó madarak*

Winchester. Hazánkban is használt amerikai automata- vagy ismétlőfegyverrendszer, lehet sörétes és lehet golyós.

Zakatul. A véebre mondjuk, amikor → *felveszi a nyomot* és a földön tartott orrával sűrűn, hangosan szimatol, aminek egyenletes, zakatoló hangja van.

Zanótos. Folyondáros, iszalaggal benőtt sűrűség, amit különösen a vadászok kedvel nappali → *elvacskolásra*.

Zárdugattyú az egycsővű (állócsővű) fegyverek zárvatának mozgó része.

Zárni 1. bezárni. Körvadászatnál a kör két szárnyát zárjuk, amikor a jobbra és balra indított két szárny felvezetője összetalálkozik. 2. Ugyancsak a körvadászaton kell a szabálytalanul alkotott „kaput” a → *kapuzó* puskás előtt a szomszéd puskásoknak minden teketória nélkül bezárniuk! 3. Elzárni a fegyvert, → *biztosítani*.

Zárólemez vagy zárólap. A sörétes töltények sörétleszorító fojtása, amit köznyelven sörétfojtásnak is neveznek.

Zárttéri tenyésztés. A szárnyasvad → *mesterséges tenyésztésének* egyik elnevezése, mivel az zárt területen folyik.

Zavaró fény. Oldalról behatoló fény, amely a szemünk sarkánál beszűrődve a távcső szemlencséjére esik és elhomályosítja a képmezőt. Kiküszöbölésére használjuk a gumi → *szemvédőt*, amelyet a → *célzótávcsőre* húzunk.

Zárvat. A vadászfegyver csövének nyitását, csukását, valamint a löporágatok visszalökő erejének közvetlen felfogását végző szerkezet.

Zerge. A szomszédos országok magas hegyvidékein élő, az antilopfélékhez tartozó kérődző vad, amelynek kampó alakú szarva, *zergeskampónak* nevezett trófeája van. Gyakran hallunk a *zergeszakállról* is, amely csokorba szedve kalapdíszül szolgál, és amely tulajdonképpen nem szakáll, hanem a zerge nyaksörtéje.

Zergeskampó formájú (agancs). Hibás növésszerű agancs. → *Agancs*

Zihálni. Az őzbek messziről hallható, hangos lélegzetvétele, amikor üzeke-déskor fáradtan és felhevülve, zihálva hajtja a sutát vagy a vetélytárs bakot űzi el sutájától.

Zsák, kötény. A felállított magashálónak alsó, visszahajtott részét nevezzük így, amelybe a hálónak repülő szárnyasok behullanak és megfogódnak.

Zsákmány. Többnyire erőszakos cselekménnyel birtokba vett érték. Ha a zsákmány élőlény, akkor azt *áldozatnak*, ha megszerezni könnyű volt, *prédának* nevezzük. Az átengedett zsákmányrész a *konc*. A vadásznyelvben általában a dúvad megszerzett, rablott vagy elfogott (zsákmányolt) élelmét jelenti. A vadásznak is van zsákmánya, az elejtett vad.

Zsákmányolni. A zsákmányt megszerezni. Rokon kifejezései, ha vadászra

vonatkoztatjuk, akkor: meglőni, elejteni, ha pedig → *dúvadra* vagy → *ragadozóra*, akkor: megfogni, rabolni, leütni, levágni vagy elorozni.

Zsákmányrész. Szébb kifejezésünk helyette a → *vadásrész*.

Zsákolni. Maga és a mellette álló hajtók bevonásával „zsákol” képez, „zsákol” a fegyelmetlen vagy a vendégjoggal visszaélő puskás. A zsákoló vadász körvadászaton a tőle jobbra és balra menetelő hajtókkal együtt fokozatosan lemarad, és tudatosan zsákszerű kitürelést képez a körön, amelybe a nyulak zöme beleszalad, s így jobban fog szórakozni, mint a többiek. Azilyent kell a többieknek → *kizárni*.

Zsákos. Nyúlbe fogásnál az a személy, aki közvetlen a háló előtt hasal, és amikor egy nyúl a hálóba bonyolódik, fölugrik és azt kiszabadítja. A fülénél fogva tartott nyulat aztán a nála levő zsákba teszi, majd visszafekszik a helyére. Újabb hálóba akadt nyúlra várva.

Zsiba (vadlúd) → *Vízivad*

Zsibongani. A tóra szállt, éjszakázó, sokszor egész éjszaka hangosan lár-mázó vadludakra mondjuk, hogy zsibonganak, amit azonban megtesznek akkor is, ha nagy tömegben zavartalanul eszegetnek a legelőn.

Zsiger. A vad, főleg a → *nagyvad* belső részeit nevezzük így, amelyeket lelővése után zsigereléssel távolítunk el, szedünk ki belőle.

Zsigerelni. Az elejtett → *nagyvadat* először szabályosan → *felvágjuk* (felbontjuk, de nem feltörjük), majd hím állat esetén a herékkel kezdve kiszedjük az összes belső részét, a beleit, a bendőjét és a → *vadásrészt* képező nemesebb részeit is, mert a zsigerelés a lelőtt vad teljes kitisztítását, kicsurgatását, kitorlését és a szállításra való előkészítését jelenti → *Vadászszokások*

Zsinóregyeneset húz. Az olyan vadra mondjuk, amelyik közvetlen ránk szalad vagy egyenesen ránk repül. Úgy is mondjuk ezt, hogy: olyan egyenesen tart felénk, mintha „zsinóron húznánk”.

Zsinórhúzás, zsinórozás. 1. A tavaszi → *fészekmentés* egyik módja, amikor a korai kaszálású takarmánynövényeken két személy pástázva, kifeszített zsinórt húz végig, hogy az oda fészkelni akaró szárnyasvadat ezzel onnan elriasszák, ill. a már odafészkelteket felrebbentsék és tojásaikat összeszedve keltetőbe vigyék. 2. A → *rókára* is mondjuk, hogy „zsinóroz”, amikor haladtában lábait vonal egyenesen rakja egymás után. → *Zsinórozócsapa*

Zsinórozócsapa. Különösen télen a hóban jól kivehető rókacsapa ilyen: az egymás után rakott lábainak jellegzetes nyoma zsinóregyenes vonalat mutat. A kutya nyoma, illetve csapája eltér ettől, az haladtában a lábait szélesebben rakja.

Zsirzótoll. Az erdei szalonka zsirmirigyén nőtt, barna színű, kis ecsetformájú toll, amit sokan a → *szalonkatollakkal* együtt → *trófeaként* gyűjtenek és megőriznek.

Zsúfolt terület. Olyan vadgazdasági terület, amelyik telített vaddal, és a vad további gyarapodása *túltelítettséghez* vezetne, amitől vad és terület egyaránt károsodik!

Felelős kiadó dr. Sárkány Pál igazgató. Felelős szerkesztő Szabadi Gusztáv
Műszaki vezető Korom Ferenc. Műszaki szerkesztő Huszti Ilona
A kötésterv Kamarás Béla munkája
Nyomásra engedélyezve 1976. VI. 8-án
Megjelent 15 000 példányban 12,25 (A/5) ív terjedelmében
Készült az MSZ 5601-59 és 5602-55 szabványok szerint

MG 2059-f-7678

